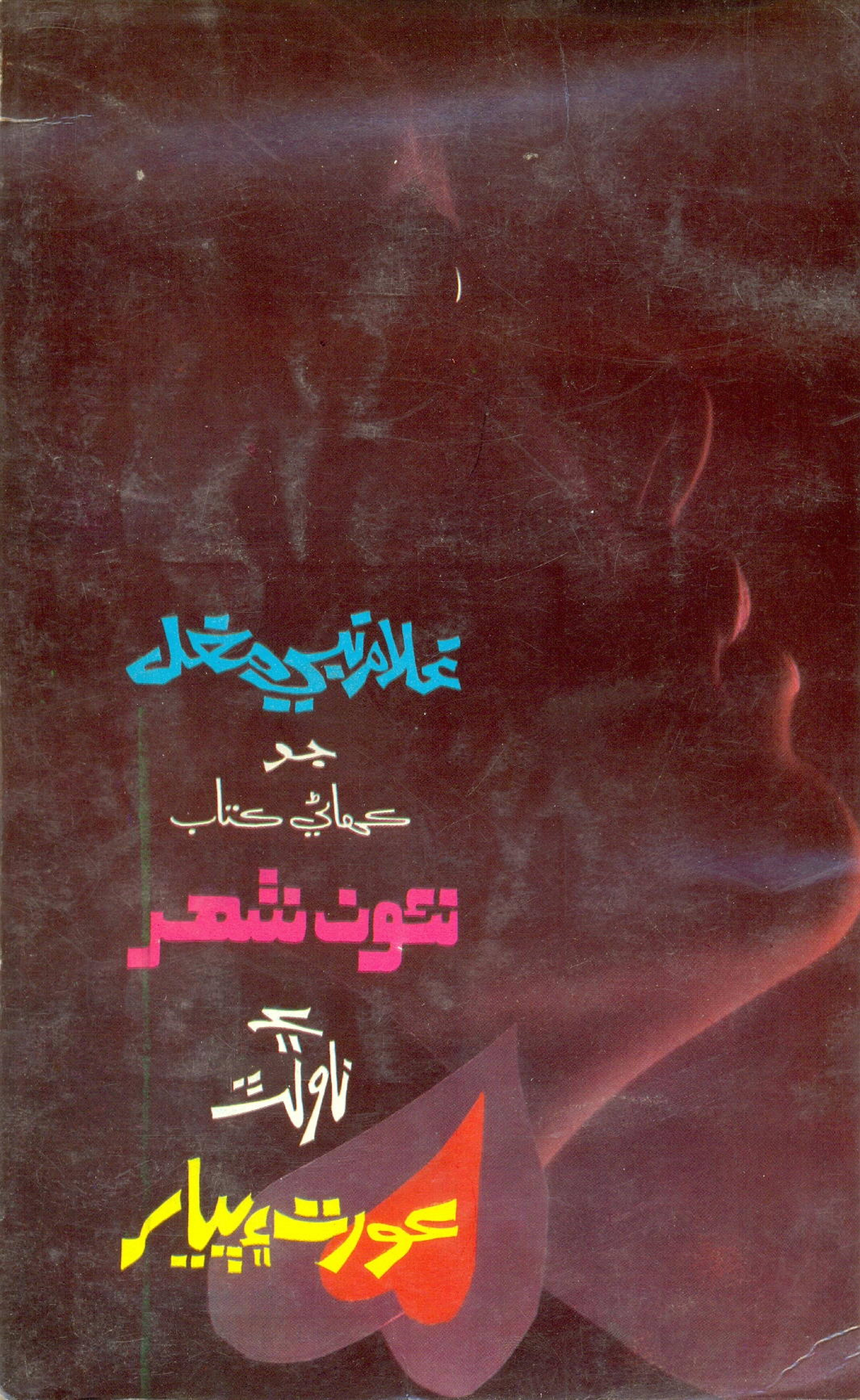

غلام نبي مغل

جو

ڪهاڻي ڪتاب

نئون شهر

۽

ناوليٽ

عورت ۽ پيار

نئون شهر
عورت ۽ پيار

(ڪهاڻيون)

نئون شهر

(ناولٽ)

عورت ۽ پيار

(ٻه ڪتاب هڪ ڪتابي صورت ۾)

مصنف: غلام نبي مغل

مصنف/ مترجم: پير لوئي/ غلام نبي مغل

نيو فيلڊس پبليڪيشنس

ٽنڊو ولي محمد، حيدرآباد سنڌ.

1993ع

نيو فيلڊس پبليڪيشنس جو ڪتاب نمبر هڪ سؤ ستتر

ڇپائيندڙ	نيو فيلڊس پبليڪشنس ٽنڊو ولي محمد. حيدرآباد سنڌ.
ڇپيندڙ	ذڪي پرنٽنگ پريس ڪراچي.
ڪمپيوٽر ڪمپوزنگ	يٽائي ڪمپيوٽر ڪمپوزرس ڪوڪر پاڙو، حيدرآباد سنڌ.
ٽائيٽل	فتح هالپوٽو
پهريون ايڊيشن	سيپٽمبر 1993ع
	قيمت -/45 رپيا

(سڀ حق ۽ واسطا اداري جا قائم)

NAUN SHAHAR (Short Stories) AND AURAT AIN PIYAR (Novelet) Written by GHULAM NABI MUGHAL and PERRY LOUIS.Published by New Fields Publication Tando Wali Mohammad, Hyderabad. Sindh. Pakistan. First Edition september 1993. Price Per Copy Rs. 45/-
Book No. 176

ڪتاب "نئون شهر" پهريون ۽ ٻيو ڇاپو، 1964 ۽ 1963 ۾ ڇپيو.

ڪتاب" عورت ۽ پيار" پهريون، ٻيو، ٽيون ۽ چوٿون ڇاپو، 1965، 1973، 1990 ۽ 1993 ۾ ڇپيو.

فهرست

ٻه اکر- غلام نبي مغل 7

ڪتاب: نئون شهر (ڪهاڻيون)

١. واچوڙن ۾ لاٽ 9
٢. شيشي جو گهر 20
٣. نئون شهر 28
٤. مينديءَ رتا هٿ 38
٥. دل جي ڳالهه 46
٦. اُنداها رستا، دونهاٽيل گهٽيون 57
٧. ٻوساٽ 68
٨. باهه ۾ برف 74

ڪتاب: عورت ۽ پيار (ناولٽ) 81

ٻه اکر

’نئون شهر‘ منهنجي ڪهاڻين جو پهريون ڪتاب آهي. هي ڪتاب 1964 ۾ مرحوم طارق اشرف جي ڪتاب ’سونهن پٽر ۽ پيار‘ سان گڏ ڇپيو هو. انهيءَ ڳالهه کي اڄ ٽيهه سال ٿيا آهن ۽ انهيءَ عرصي ۾ طارق ته اسان سان وفا نه ڪئي ۽ هميشه وانگر پنهنجي ضد تي قائم رهيو ۽ اسان سڀني کي اڪيلو ڇڏي هليو ويو. هي ڪهاڻي ڪتاب ’نئون شهر‘ جيتوڻيڪ مختصر آهي ۽ منجهس ٿورڙيون ڪهاڻيون آهن پر تنهن هوندي به منهنجيون اُهي سڀ ڪهاڻيون شامل آهن جن کي ڏيهي توڙي پرڏيهي دوستن ۽ مداحن پسند ڪيو آهي. هي ڪهاڻيون هن صديءَ جي سٺ واري ڏهاڪي جي شروعاتي سالن ۾ لکيل آهن جيڪي روح رهاڻ، مهراڻ، ڪونج، سنڌو ڌارا ۽ ٻين مخزنن ۾ ڇپيون آهن. ان مان ڪجهه ڪهاڻيون انگريزي ۽ اردو ۾ به ترجمو ٿي چڪيون آهن. منهنجي پهرين ڪهاڻي تر به انهيءَ ۾ موجود آهي جيڪا روح رهاڻ مخزن ۾ ڇپي هئي ۽ مخزن اُنهيءَ ڏينهن ۽ انهيءَ وقت تي بڪ اسٽالن تي آئي هئي جنهن ڏينهن ۽ جنهن وقت منهنجي ميٽرڪ امتحان جي رزلٽ به اخباري ضميمي جي صورت ۾ بڪ اسٽالن تي پهتي هئي. مون پهرين مخزن روح رهاڻ ڪئي، پنا اٿلائيندي پنهنجي ڪهاڻيءَ کي ڏٺو ۽ مخزن خريد ڪئي ۽ پوءِ پنهنجي رزلٽ کي ڏسڻ لڳس. انهيءَ ڏينهن مونکي ميٽرڪ پاس ڪرڻ جي به خوشي ٿي ۽ پهرين ڪهاڻي ڇپجڻ جي به-- پر ڪهاڻي ڇپجڻ جي خوشي سرس هئي!

ڪتاب ’نئون شهر‘ کان پوءِ سال ٻن ۾ مون ’عورت ۽ پيار‘ کي ترجمو ڪري ڇپرايو. عورت ۽ پيار فرانس جي ڪلاسيڪ ليکڪ پيري لوئي جي هڪ ناولٽ وومن اينڊ پپيٽ جو ترجمو آهي ۽ انهن ڏينهن ۾ سنڌي ادب ۾ اها هڪ جرئتمند ڪوشش هئي. اهو ڪتاب تمام گهڻو پسند پيو ۽ پڙهندڙن نهايت فياضيءَ سان خريد ڪيو. انهيءَ ڪتاب جا ڪيترائي ايڊيشن نڪري چڪا آهن. اڃا به اهو ناولٽ پڙهڻ جي شيءِ آهي. هونئن به انهيءَ ناولٽ جو نه رڳو فرينچ ڪلاسيڪ ادب ۾ پنهنجو مقام آهي پر دنيا جي ڪلاسيڪ ادب ۾ شمار ٿئي ٿو. اسان جا نوان اُسرندڙ ليکڪ ۽ ادب جا شاگرد ۽ عام پڙهندڙ انهيءَ ناولٽ کي ضرور پسند ڪندا.

غلام نبي مغل

- لاڙڪاڻو سنڌ.
7 سيپٽمبر 1993ع

واچوڙن ۾ لاٽ

زينب هر دفعي ايندي هئي، ۽ هر دفعي منهنجن خيالن جي سلسلي کي انهيءَ تي مجبور ڪري ويندي هئي، تہ وري سندس باري ۾ وڌيڪ سوچيان.

منجهي پيو آهيان تہ ڪيس ڇا چوان. چنچل؟ چنچل تہ ڇوڪريون ٿينديون آهن، ۽ جيڪي جوانيءَ جي زور کي چنچلتا ۽ حيا ۾ نهوڙي، مُرڪنديون، اکيون ڇنڀينديون، هرڻين جيان چال پيون هٿنديون آهن؛ پر زينب تہ عمر جي چڱي هوندي. هاڻي سٺي اٺس، نہ تہ اناويهہ - اوڻٽيهہ سال تہ عمر ضرور هونديس. ٿي سگهي ٿو اڃا بہ عمر وڌي هجيس.

جنهن ڏينهن گهر جا ڀاتي، پهرئين جڳهہ ڇڏي وچي نئين جاءِ پيڙا ٿيا هئا. تنهن کي شايد چار يا پنج ڏينهن ٿيا هجن، تہ زينب مون وٽ هئي. آءٌ اڃا امتحان ڪاڻ اٽ رهيل هوس. صبح جا ڏهہ ڪن ٿيا هئا، اڃا هٿ منهن بہ ڪونہ ڌوتو هوم، رڳو سگهڙي ٻاري ڇانهن ناهي هيم. ڇانهن جي ڪٽلي لاهي، ويٺو ئي هوس تہ پيڪڙيل در ڪليو. زينب مٿي تي ڇبي رکيو اندر آئي.

"ميندي مُساڳ کپي؟" مون هن ڏانهن ڏسي مرڪي ڏنو. ۽ هوءَ بہ مرڪندي اچي ڪٽ تي ويٺي. اها سندس پراڻي عادت آهي. جڏهن گهر وارا هئا، تڏهن بہ ائين بنا هٻڪ جي ايندي هئي.

"ڪجل کپي! مون وٽ فسڪلاس ڪجل آهي. پائيندي؟ اک اصل چمڪندي." هن ڇبي مٿي تان لاهيندي چيو.

"جيئن تنهنجيون اکيون پيون چمڪن!" مون سندس اکين ۾ ڏسندي چيو.

"اڙي تنهنجي زال هن کي پائيندي تہ اُن جي اک مون کان گهڻو چمڪندي." هن ترت جواب ڏنو.

"ڇو ٿي صبح ساڻ ڪوڙ ڳالهائين." مون چيو.

"ڇو؟" هن ڪجهہ تڪائيءَ سان پڇيو.

"مون اڃا شادي ئي ڪونہ ڪئي آهي."

"ها ها، پر پٽري تہ ٿي ويئي نہ؟ مون کي ڄڻ خبر ناهي."

زينب کلندي چيو، ۽ ڇبيءَ منجهان ڪجل جون سرايون ڪڍي ڏيکارڻ لڳي.

"اچي، هي ڪجل بس...."

مون کي سندس مڪرائتي لهجي واري سنڌي ڏاڍي وڻندي هئي. چانهه جو ڪوپ آڇيندي چيومانس:

"اچي، هي چانهه پي بس!"

"اصلي ڪجل آهي. نقلي بقلي ناهي- ها!"

"چانهه به اصلي آهي. نقلي بقلي نه آهي." چانهه جو ڪوپ ڏانهنس وڌائيندي، مون چيو.

هن مرڪي ڏنو. پوءِ هوءَ ڪجهه دير ويٺي ۽ مون کي زوريءَ پنهنجي ڪنوار لاءِ ٻه- ٽي سرائيون ڪجل جون وترائي ويئي.

زينب هونئن به اسان جي گهر ايندي ويندي هئي، مون سان جڏهن ڳالهائيندي ته منهنجي ڪنوار جي باري ۾. کيس ڏاڍي ڪا وڻندي هئي. جڏهن به گهر اچي، اهو ئي چوي ته "ڪڏهن تا هن کي شادي ڪرايو؟"

"بس سال- ٻه اٿس، امتحان پاس ڪري ته پوءِ." امان کلي چوندي‌س.

"سال ۽ ٻه!" هوءَ مٿيئن چپ تي حيرت وچان آڱر کڻي رکندي. "پڙهڻ پوءِ به ٿي سگهندو. پر هي عمر شادي وارو آهي."

کيس ڏاڍو عجب ٿيندو هو ته آءٌ هيڏو سارو اچي ٿيو آهيان پر شاديءَ لاءِ مائٽن جا ڪن نٿو ڪان. هڪ دفعي چئي به ڏنيئن: "هيبو ڊگ لگو پيو آهين، اجا شادي نٿو ڪرين!"

زينب هونئن به ڏاڍي قرب واري زال هئي، ۽ وري سندس مڪرائتي لهجي واري سنڌي ته ڪن کي ڏاڍي چڱي ٿي لڳي.

هفتي کن کان پوءِ ٻيهر مون وٽ آئي.

"اڄ ڪو ڪامڻ وارو ڪجل آندو هونده!" مون کيس چيڙيو.

"اڄ به ڪَجِ به ڪانهي." هن نڪ کي ڦونڊبيندي چيو. "هتان لنگهيس، سوچيم ته ٻه گهڙيون ساهي وٺي وڃان." ائين چئي، هوءَ کٽ تي ويهي رهي. گرمي به مدام هئي. هوا بند- ٻُوسات ئي ٻُوسات، سو سهڪي پئي.

"ٻه منٽ ساهي پٽ ته تنهنجي لاءِ ڪو ٿڌو آڻيان." آءٌ اٿيس ۽ چپل پائي ٻاهر وڃڻ لڳس.

مون کي ويندو ڏسي چوڻ لڳي: "آرنج ونجانس، بي باٽلي مونکي وٺي ڪانه- برف مڙئي ٿورو سرس."

اهو ٻڌي، چانئٹ تي ئي منهنجا پير جمي ويا. مون ڪنڌ ورائي کيس ڏٺو. "آرنج" سندس ٻگهريل منهن کي ڏسندي پڇيومانس.

"ها." هن پنهنجي ٻانهن تي ٻگهر جي چنبڙيل چولي کي ڪڻندي چيو.

"برف ٿورو سرس!" مون سندس انداز ۾ مرڪندي چيو.

"ها ها، گهڻو انجان نہ ٿي." اڻين چوندي ڪانئس ٿهڪ نڪري ويو. ٿهڪ اڻين ڏنائين. جڻ سندس نڙيءَ مان اڇل ڪائي ٻاهر نڪتو هو، ۽ مون مرڪي ڏنو.

هوٽل وارو چوڪر آرينج ڪٽي آيو. مون گلاس پري زينب کي ڏنو. هوءَ ڍڪ بہ پرڻ لڳي، ۽ برف جا ٽڪر بہ ڪرٽيندي ويئي. مون کي سندس اهڙي ريت برف ڪرٽڻ ڏايو وڻيو.

"تون هيڏي ڳري زال، ڪيئن ٿي هن ڪاڙهي ۾ نڪرين."

منهنجو اشارو سندس پيٽ ڏانهن هو، جو شايد ڇهين ستين مهيني جو هو. اهو ٻڌي، بہ ـ ٽي ساعتون پنهنجي نڪتل پيٽ ڏانهن اهڙي انداز سان ڏنائين، جڻ انهيءَ جي ڪيس ڪا پرواهہ ڪانہ هئي.

"اسين اُن زالن مان ڪوناهيون، جيڪي مڙسن سان هندورن ۾ لڏن ٿيون. اسان کي هن پيٽ جي پروائي ناهي. اسان کي هُن پيٽ جي دوزک جي ڳڻتي آهي!"

"پلا روز گهڻو ڪمايو وٺين؟" مون ڳالهہ سيرائي.

"ٽي رپيا، چار رپيا ـ"

"تنهنجو مڙس ڇا ڪري؟ اهو بہ ڪمائي؟"

"هو جيل ۾ اندر آهي." هن جواب ڏنو.

"ڇو؟" مون پڇيو.

"ڪراچيءَ مان چرس آندو هوس."

ڪجهہ دير ٻئي چپ رهياسين.

"اڄ ڪجل ڪونہ آندو اٿيئي؟" مون چيو. "پهريون تہ سنو ٿي ڪونہ هو."

"اي هل هل! سنو ڪونہ هوس." هن نڪ کي ڦوندي چپن جي نرم ڪندن ۽ اکين جي موهيندڙ ڪارڻ منجهہ مرڪندي چيو. "منهنجو ڪجل آهي ملڪان ملڪ مشهور!"

"پلا تون نوڪري ڪهڙو ڪرين؟" هن سامهون پٽ تي لڳل ڪئلينڊر کي ڏسندي پڇيو.

"آءٌ تہ اجا پڙهندو آهيان. نوڪري ڪونہ ڪريان."

"ٻيو ڇا ڪرين؟"

"ٻيو؟"

"ها ـ" هن مرڪندي چيو.

"ٻيو سائين." مون سندس زبان ۾ ورجايو. "ٻيو مان ڪهاڻيون لکندو آهيان." مون جڻ فخر منجهان اهو ٻڌايو.

"ڪهانيون؟ ـ باڇائن جون؟" هن جلدي پڇيو.

"نہ بادشاهن جون نہ. آءٌ ڪهاڻيون لکندو آهيان اڄ ڪلهہ جي زماني جون."
هوءَ سمجهي نہ سگهي. مون کيس سمجهائڻ ڪاڻ وري چيو: "ماڻهن کي جيڪي ڏک سور هوندا آهن نہ. آءٌ انهن جون ڪهاڻيون ناهيندو آهيان. ڪهاڻيون ناهي، وري ڪتابن ۾ ۽ اخبارن ۾ ڇپائيندو آهيان- پوءِ پيا سڀ ماڻهو اُهي پڙهندا آهن-"
"پو-؟"
"پوءِ ماڻهن کي خبر پوندي آهي تہ ڪنهنکي ڪهڙي تڪليف آهي. جيڪو ٻئي کي تڪليف ڏيندو آهي، تنهنکان سڀ نفرت ڪندا آهن: ۽ جيڪو تڪليف ۾ هوندو، تنهن لاءِ سيني جي دلين ۾ همدردي ٿيندي آهي. آءٌ ظالمن ۽ بدمعاشن جا پول پڌرا ڪندو آهيان ۽ نيڪ ماڻهن جي تعريف ڪندو آهيان. غريبن ۽ بيواهن جي ڏک سور ۾ سندن ڀائيوار ٿيندو آهيان- ۽"
"اڙي تہ پو، منهنجي بہ ڪهاڻي لک نہ!"
"ها، تو ۾ هڪ شيءِ آهي، جنهن تي ڪهاڻي لکي سگهجي ٿي."
"ڪيڙي؟" هن ترت پڇيو.
"تنهنجي شوخي ۽ پنهنجائپ."
"هون، مون بيو ڪُجهہ سمجهيو." هن ساهہ کڻندي چيو.
"ڇا سمجهيو تو؟" مون پڇيو.
"الائي ڇا سمجهيو،" هن کلندي چيو، "وسري ويو!" سندس کل ۾ حيا جي جهلڪ هئي. حيا- جيڪو هڪ جوان جماڻ زال جي ڳلن جي گولائين تان ترڪڻ لڳندو آهي، جڏهن هوءَ ڪنهن مرد جي اڳيان هوندي آهي.
هوءَ هڪ نہ ٻئي ڏينهن ايندي ئي رهندي هئي. ڪڏهن پاڻي ڀرڻ لاءِ، ڪڏهن ساهي پٽڻ لاءِ. الائجي ڇو، مون کي زينب سان ايتري همدردي ٿي ويئي جيتري قدر مون سندس ڳالهين مان پرکيو هو، ائين سمجهيم تہ هوءَ ڪافي تجربيڪار زال هئي: ۽ وقت جي لهہ وچڙهہ کيس انهيءَ قابل بنائي ڇڏيو هو جو هوءَ ننڍيءَ عمر ۾ بہ اڪيلي سر پنهنجو پيٽ- قوت پيدا ڪري رهي هئي.
هڪ ڏينهن ايندي شرط چيائين:
"تو منهنجي ڪهاڻي لکي؟"
"ڪيئن لکان؟" مون نهہ ۾ چيو.
"ڇو؟" هن جي پيشاني تي گهنڊ پئجي ويو.
"تنهنجي باري ۾ مونکي پوري خبر ڪانهي. رڳو اهو ڄاڻان ٿو تہ تون ميندي، مساڳ ۽ ڪجل وڪڻڻ واري زينب آهين ۽... ۽ بس، پيو؟" مون ڏانهنس ڏٺو.
"بيو آءٌ توکي بدايان ٿي. پر بس مُنجو نالو هُن ۾ نا هجي!"
"ٺيڪ آهي، تون پنهنجي سچي ڳالهہ ٻڌاءِ."

هوءَ مرڪي. "هاڻ ٻُڌ، پنج سال پيرين- مُنجي شادي ٿي هئي. جڏهن آءُ ننڍي هيس، ڏاڍي شرير هيس. سيني سان لڙائي ڪندي هيس. پر جوان ٿيس، لڙائي ختم ڪري ڇڏيم، جو سيڪو سمجهندو هو تہ مان وڙهان رڳو هِن ڪري ٿي تہ سڀ ڪي پنهنجي جواني جو زور ٻيڪاريان. آءُ سچي، هينئر ڏاڍي ڳرِي ويئي آهيان. جواني ۾ تمام مظبوط هيس. هڪڙو هڪڙو هٿ هيڻو هيڻو ٿلهو هوندو هو! جنهنکي هٽندي هيس، دانهون ڪندو هو. هينئر تہ خراب ٿي ويا آهن." هوءَ پنهنجن هٿن کي ڏسڻ لڳي، جت نيريون نسون سندس ڪٽڪ- رنگي هٿ تي اُڀري آيون هيون.

"مُنجو مائٽ ڪوئي ناهي. رڳو هڪ ماءُ آهي. سو ٻي هينئر اُتڻ- ويهڻ کان هلاڪ آهي. رڳو وڙهي جائي."

"پوءِ تنهنجو ڏوهہ ڪونهي. تون ماٺهين تي ويئي آهين." مون چيو. ۽ ٻئي کلڻ لڳاسين.

"آءُ هروڀرو تہ ڪنهن سان ڪونہ وڙهان. پر هو تہ گهر ۾ ويهي ويهي ڪڪ ٿئي، تہ هڪدم وڙهڻ جي ڳالهہ ڪندي. منجهي شادي ٿي، آءُ مڙس سان گڏ ڪراچي هلي ويئي. منجو مڙس اُتي نوڪري ڪندو هو. ٻہ سال کان پوءِ مونکي پٽ ٿيو، پر جلدي مري ويو. آءُ پنهنجي مڙس سان ڏاڍي خوش هيس. هڪ ڀيري اسين حيدرآباد آياسين ٻئي. منجو مڙس ٽيشن تي پڪڙجي پيو. منجي مڙس بہ- سير چرس جا حيدرآباد آندا ٻئي. اسان ٻئي ٽاٽي ۾ آياسين ۽ پوري رات اُتي رهياسين." انهيءَ تي هوءَ کلڻ لڳي. "انهي رات مون پنهنجي مڙس کي ڏاڍو پيار ڪيو- دل کولي- پر ٻئي ڏينهن مون ڪيس دل کولي گاريون ڏنيون. هو سوئر شروع کان ئي چرس ۽ ڀنگ جو ڌنڌو ڪندو هو. مون کي خبر ڪانہ هئي. مون کي چوندو هو آءُ ڪپڙي جي ميل ۾ نوڪري ڪندو آهيان. ڪيس هليو تہ ٻن- ٽن ڀيرن بہ ٻوهن ۾ پڪڙجي پيو، ۽ هاڻ يڪا سارا پنج سال جيل ۾ هوندو. آءُ پنهنجي ماءُ وٽ اَيس، ۽ ٻہ سال ماءُ جو ڪاٽم تہ روز مهٽا ٻيندي هئي- مون کي خار لڳي، سچي آءُ غصي جي خراب آهيان ۽ پو مي ڌنڌو ڪرڻ لڳيس. هينئر روز ٻہ ٻہ ڪمايان، ٽي ٻہ ڪمايان. ڪنهن ڏينهن چار ٻہ ٿي وڃن-"

آءُ چپ سندس ڪهاڻي ٻڌندو رهيس.

"ڀلا هاڻ آءُ وڃان ٿي، وري جلدي ايندس." هوءَ اُٿي، "ڪهاڻي ضرور بنائجان."

"ها ها تون فڪر نہ ڪر-" مون وراڻيو.

"پر ٻس نالو منهنجو نہ هجي."

"تون دلجاءِ ڪر."

زينب جي ڪهاڻي به عجيب هئي- جيتري پاڻ دلچسپ هئي. سوچيم هن تي افسانو ضرور لکندس. پر آمالڪ منهنجي ذهن ۾ هڪ ئي ڳالهه کٽڪي. سا هئي- زينب جو پيٽ! سندس مڙس ايڊائي- ٽن سالن کان جيل ۾ هو. پوءِ کيس پيٽ ڪيئن ٿيو. سندس لڇڻن ۾ مون کي جيڪي شڪ هو، سو يقين بنجي پيو. مون سمجهي ورتو ته زينب ڪهڙي قسم جي زال هئي.

جڏهن ٻئي دفعي آئي ته ڳالهين ڪندي پڇيائين.

"مُنجي ڪهاڻي نهي ويئي؟"

"نڪو، باقي هڪ ڳالهه جي ڪسر رهجي ويئي آهي."

"اها ڪيڙي ڳالهه؟"

آءٌ چپ رهيس. چئي نه ٻئي سگهيس. رڳو ڪن ساعتن لاءِ اکيون سندس پيٽ ڏانهن کڄي ويون.

"هن جي معنيٰ اها آهي-" هن ٽئو ساهه کڻندي چيو. "ته تون مونکي مٽي کان وٺي پير جي ننهن تائين، پنهنجي ڪهاڻي ۾ آڻڻ ٿو چاهين."

مون مرڪي ڏنو. مُرڪ جنهن ۾ ٿوري شرمندگي پڻ هئي. هن جي منهن تي سنجيدگي هئي.

"مُنجي ما چيو." زينب آهستي آهستي چوڻ لڳي، ڪچو ٻار ڪيرائي ڇڏيان. حرام جو پيٽ آهي نه- مُنجي ما مون سان تمام وڙهي، ۽ چئي تو نڪ ڪپائي ڇڏيو. پر مون کي پنهنجي گهر مان رات جو ڪنيو ويو ۽ ڀڪ اٿم ته هن ۾ منجي ما جو هٿ هو. ڪيس پيسا مليا هئا. اسان ڀانهن اها ڪا نئين ڳالهه ڪانهي. اهڙا ڪم لِڪ- چپ ۾ ٿيندا رهندا آهن- مٿان سيڪان ستي جتي ٿيو ٻئي گهمي. هُو سيٺ ڦٽ- ڦٽي تي، اسان جي پاڙي مان لنگهندو هو. پهريان ٻه ڏينهن مونکي بار بار بيهوش ڪيو ويو هو. چو جو هن کي خبر هئي ته آءٌ ڪيڙي ٻنگي آهيان... پو، پو آءٌ هُتي ڇهه ڏينهن پورا هيس- راضي خوي!" ايترو چوندي چوندي هن جي منهن جو پنو لهي ويو. مون کي پڻ افسوس ٿيڻ لڳو.

"تون حيران نه ٿي- مون پنهنجي خوشي سان غير مرد کي پيار ڪيو. چو جو جتي آءٌ رهان ٿي اتي اهوئي ٿيندو رهندو آهي. جڏهين آءٌ گهر پهتس ته اما مونکي ڪُج ڪرڻ چيو. هُن پهرئين بندوبست ڪري رکيو ته آءٌ ڪراچي مان سامان وٺڻ ويئي هُيس. پر پوري محلي کي خبر هئي ته آءٌ ڪيڏانهن ويئي هُس. اهڙيون ڳالهيون هٿ لِڪنديون ڪونهن." ايترو چوندي زينب جو آواز ڀرجي ويو.

"توکي قسم خدا جو، جيئن مون چيو تيئن لکجان....!"

"زينب، تون ماٺ ڪري ويهه: مان اهڙن شڪارين جو اهڙو ٻجڙو حال ڪندس جو جڳ ڏسندن. سندن ظلم جا ناسور ڦاٽي پوندا- سچ پڇين ته تنهنجي

قسمت واقعي خراب آهي."

"پر تون سمجهين ٿو تہ رڳو بار ڪري اِهو دنيا کان بچي ويندس." زينب جي اکين ۾ آلا هئا. "اِهو تہ سيٺي کي ڌيڪاريندس ڀسو مون حرامي ٻار ڄڻيو آهي!"

"نہ زينب ائين ڪونہ ٿيندو. گند گند سان ڪڏهن نہ ڌوپيو آهي!"

"تون بہ ٻچي ٿو- پر اِهو..."

"اِهو ٻچان ڪونہ ٿو." مون سندس ڳالهہ ڪپي.

"اهڙن بدمعاشن کان نہ تہ اِهو ٻچان ٿو نہ منهنجي تلم.... تون رڳو اهو ڏسجئين تہ اِهو ڪيئن نہ ڪين سيٺي جي آڏو ٿو پڌرو ڪريان."

زينب جواب نہ ڏنو ۽ ٿوري دير ويهي هلي وئي. پر انهيءَ ڏينهن زينب جي اکين مان جهاتي پائيندڙ ڳوڙها ۽ وچ جي چمڪاٽ وانگر ڪاوڙ جا آلا ڏسي، مون کي پنهنجي نظرن اڳيان هڪ نئين زينب نظر آئي؛ جنهن ۾ دليريءَ سان گڏ زال جو وجود پڻ سمويل هو. پڙ هوءَ پنهنجي ضد جي ڪري هميشه پنهنجي عرتپٽي کان باغي هئي.

ڏينهن گذرندا ويا. زينب کي بہ نائون مهنو شروع هو. پر تنهن هوندي بہ انهيءَ ٻار سان گڏوگڏ ڇپي مٽي تي رکيو پٺي شهر گهمندي هئي. هڪ بہ دفعا ٽوڪيو بہ مانس، پر مٽس ڪو اثر ڪونہ ٿيو- ڄڻ نائين مهني جو پيٽ ڪيس پنهنجي جسم جو ڪو مستقل عضوو ٿي لڳو. جڏهن بہ ايندي هئي هميشه اهو پڇندي هئي تہ ڪهاني پوري ٿي يا نہ. اِهو هميشه پيو ٽلائيندو هوس. هڪڙي ڏينهن پڇيو مانس: "زينب تون هاڻ ڪجهہ ڏينهن ۾ ماءُ ٿيڻ واري آهين، پر اهو بہ ڪي ويچاريو اٿئي تہ اوسي- پاسي وارن کي ڪهڙو جواب ڏينديئنءَ؟"

"اها ڪا مشڪل ڳالهہ ڪانهي!" هن خود- اعتمادي سان چيو. "توکي خبر ناهي، جي اِهو چاهيان ها تہ هي ٻار ٻن- ٽن مهنن جو ڪچو ئي ڪيرائي ڇڏيان ها. منهنجي ماءُ جي اها مرضي هئي. پر مون چيو تہ مونکي جڏ تہ هڪ حرامي ٻار سيٺي جي سامهون ڄڻيان. منهنجي ماءُ گهڻو ئي چيو. تنهن تان اسان جو جهڳڙو ٿي پيو. مون پنهنجي ماءُ کي دل تي مار ٻني ڇني، ۽ قسم کنيو هوم تہ ٻار کي ڄڻندس ۽ ضرور، سيٺي جي سامهون. اِهو ڪا مائهن کان ٻچان ٿي؟ مائهن کي پنهنجي جتي جيڏو بہ ڪونہ ٿي سمجهان."

"پر هيترن ڏينهن ۾ ڪنهن توکان انهيءَ بابت پڇيو بہ ڪونہ-" مون پڇيو.

"ڪير پڇندو؟ مونکان اها پڇندي جو پاڻ ستي- جتي هوندي، ڪير مونکان مار کائيندو!" هن مرڪي ڏنو؛ پر سندس مرڪ ۾ ميناج سان گڏ ڪڙاڻ بہ هئي.

زينب هر دفعي ايندي هئي ۽ ويندي ويندي، منهنجي حواسن تي اهڙو اثر وجهي ويندي هئي، جو ڪيتريءَ دير تائين منجهيو پيو هوندو هوس.

هونئن زينب هفتي ۾ هڪ ڀ چڪر ضرور ڪندي هئي. پر جڏهن هوءَ ٻن الائي ٽن هفتن کان پوءِ آئي تہ مون محسوس ڪيو تہ منهنجي سامهون ڪا ٻي زينب هئي. سڄي پيلي پنجي ويٺي هئي. وار جن ۾ هميشه تيل- ڦٽي ڪيل هوندي هئي، سي ائين پئي لڳا، ڄڻ ننڍ مان اٿي هجي.

"زينب توکي ڇا ٿيو، لهي ويٺي آهين؟"

هوءَ مرڪي. هڪ ڦِڪي مرڪ، جنهن ۾ ڪوڙ احساس ڪونہ هو.

هن ڪجهہ دير مون کي ڏٺو. سندس اکين ۾ عجيب گنڀيرتا ۽ گهمنڊ هو. هن وڌيڪ ڪونہ ڳالهايو. رڳو لوئيءَ ۾ ويڙهيل ٻار، جو سندس ڇاتيءَ جي ڪوساڻ منجهہ ستو پيو هو، تنهنکي کولي منهنجي اڳيان رکيائين.

"اڙي، هن معصوم کي ڇو کڻي آئي آهين! ڪجهہ ٿي پيس تہ پوءِ؟" مون چيو.

"هِن کي ڪُجِ ڪانہ ٿيندو. مان هِن جي 'پيءُ' کي ڳولڻ آئي آهيان."

"مليو؟" مون آهستي پڇيو.

"ملي ويندو." هن آهستي، پر ڪنهن عزم سان چيو. آءٌ ننڍڙي ٻار کي ڏسڻ لڳس. زينب چپ ڪيو ويٺي رهي. سندس مانُ ۾ عجيب اجنبيت هئي.

"بُدا!" زينب ڪنڌ مٿي ڪري مون ڏانهن نهاريو. مون ساڻس اکيون ملايون، پر سندس نظرن جي تاب سهي نہ سگهيس. "تون هن ٻار جو پيءُ بڻجندين؟" هَن جو آواز ڀ ڏکيو پئي.

"آءٌ!" مون کان ڇرڪ نڪري ويو.

"ها، منهنجي پٽ جو پيءُ!.... مُنجو مڙس نہ، رڳو ٻار جو پيءُ! نہ تہ آءٌ...." هن جو آواز پرجي آيو. اهو پهريون ڀيرو هو جو زينب جي اکين ۾ مايوسيءَ پئي ليٽا پاتا. آءٌ چپ هوس.

"... نہ تہ آءٌ، يا تہ پاڻ کي ماريندس يا وري هن کي. جيڪي مُنجي منهن تي ڪُجِ ڪانہ ٿا چون، پر پاڻ ۾ رڳو سس پس ڪرن ٿا. مون سان ڪو رشتيدار ڪونہ ڳالهائي. مُنجي ماءُ گاريون پئي ڪيي."

هوءَ چپ ٿي ويٺي ۽ مونکي اها خاموشي ڏاڍي خراب پئي لڳي.

"پر منهنجا مائٽ ڇا چوندا!" مون زبان چوري.

"اڙي، آءٌ توکي هن کان ڪسان تورِي ٿي." هن جلدي چيو.

"پر منهنجو تہ مڱڻو ڀ ٿيل آهي. منهنجا ساهرا اهو ٻڌندا تہ ماڳهين... ۽ وري تنهنجو مڙس ڀ تہ آهي." مون ڪيس حالت کان واقف ڪرايو.

"مون کي هِن ٻار جي پروا ناهي." هن ٻار ڏانهن اشارو ڪيو. "مونکي تہ رڳو اُن زالن ۽ مڙدن جي اکين جو ڊَپُ آهي، نہ تہ مان سڀ سان پڄڻ جوڳي آهيان.

مون سان ڪوئي ڳالهائي به ڪانه ٿو. نه ته....."

مون ڪان ڪجهه ڳالهايو نه پئي ويو- ۽ منهنجي انهن ڪجهه ساعتن جي ڊگهي خاموشيءَ هن کي وڌيڪ مايوس پئي بڻايو، ۽ هن مونکي پاڻ ذهني ڪشمڪش ۾ مبتلا ڪري ڇڏيو هو.

"اگر تون چئه ته هن جو گلو گهٽي ڇڏيانس؟" هن آهستي چيو.

"نه نه، زينب، ائين نه ڪجانءِ"

"ته پوءِ مُنجي زندگي بچائي نه!" هن ٻاڏايو.

"زينب،" مون گلو صاف ڪندي چيو، "توکي مون بابت پوري خبر آهي. آءٌ نه هن جو پيءُ بنجي سگهان ٿو ۽ نه ئي تنهنجو مڙس، پوءِ پل ته نالي ماتر چو نه هجي. منهنجي اڳيان منهنجو مستقبل آهي، جنهن جي لاءِ آءٌ پنهنجي زندگي پتوڙي رهيو آهيان."

"پر مُنجي به زندگي جي ڳالهه آهي!" هن نماڻائيءَ سان چيو.

ڪيتري دير تائين ٻئي چپ رهياسين.

"پوءِ تون هن جو پيءُ ڪانه بنجندين؟" هن جذبات ڪان خالي منهن مون ڏانهن ڪنيو.

"اهو ته منهنجي وس کان ٻاهر آهي."

"ڪانه بنجندين.... تون ڪانه بنجندين!" هن هڪ ڀيرو دفعا آهستي سان چيو. اوچتو سندس اکين ۾ وچ جهڙو نڪاءُ ٿيو، ۽ امالڪ ٻار ڪٽي اٿي ڪڙي ٿي.

"مان ونجان ٿي. تون ائين نه سمجهه ته مان وري ڪونه ايندس- پر تون مون تي جيڪا ڪهاڻي لکين پيو، سان ضرور ناهجين. بيو ته آخر ۾ وري پنهنجي دل ڪان لکج ته ڪيئن زينب پنهنجي لج بچائي. ائين ضرور ڪج! تو جي لاءِ اهو لکڻ ڏکيو ڪانهي، تون علم جاڻين ٿو- هي ڪم اهڙو ڏکيو ڪانهي."

هوءَ ٻار ڪٽي اٿي ۽ منهنجي مستقبل کي برباد ٿيڻ ڪان به بچائي ويئي.

مون کي سمجهه ۾ ڪونه آيو ته جنهن زينب پاڻ کي اهڙي دلير زال پئي سمجهيو، سا ڪيئن هيٺي ٿي پئي. آخر اسين انسان آهيون ۽ اسان کي سماج ۾ ئي رهڻو آهي، انهيءَ ڪري سماج جهڙو ئي ٿي هلڻو آهي- ۽ اهائي ڳالهه ته زينب کي سمجهه ۾ ڪانه پئي آئي.

ويئي ويئي زينب جو ٻار منهنجي نظرن اڳيان ڦري ويو. سوچيم، انهيءَ تي هڪ تمام چڱي ڪهاڻي لکي سگهان ٿو؛ ۽ انهيءَ سان گڏ اهو به سوچيم ته هن دنيا ۾ اچڻ لاءِ انسان کي جيڪا پهرئين ضرورت محسوس ٿئي ٿي، سان پيءُ جي گهٽ، پيءُ جي نالي جي وڌيڪ- نه ته اهڙي انسان کي هن دنيا ۾ اسان پيءُ وارن جهڙو رتبو ڪونه ملندو.

مهينو کن گذري ويو، زينب مون وٽ ڪانہ آئي. پڪ سمجهيم تہ پيهر ڪانہ ايندي. پر ٻئي مهني جي شروعات هئي، تہ پوئين پهر آئي. اهائي ساڳي لوڏ، ساڳيو انداز، وهنتل سنهتل، اڇا اُجرا ڪپڙا پيل، ٻہ چوٽيون ڪيل. اکين ۾ ڪجل ٻران سرمو پاتل. مرڪندي آئي، پر ڪجهہ ڦڪي پئي ٿي. پنس ٻہ، ڪپڙن ۾ ويڙهيل سيڙيل، ڪي ۾ هوس- اچي پرسان بيٺيم.

"گهڻن ڏينهن کان پوءِ آئي آهين! ڪجل مساڳ ڪٿي؟"

هاڻ هُو ٿنلو ڇدي ٻنو." هن مرڪندي وراڻيو.

"تہ پوءِ ڇا ڪرين؟" مون سندس هنج ۾ ستل معصوم کي ڏسندي پڇيو.

"اڄڪلهہ آءٌ رڳو سگهڙ زال ٿي ويٺي آهيان." مون تہ مرڪيو، پر هن هڪ چگو وڏو ٽهڪ ڏنو.

"ايترا ڏانهن ڪٿي هئينءَ؟" مون ڳالهہ بدلائي.

"تو وٽان وڃي سوچيو تہ هاڻ ٻيو ڪوئي چارو ڪونهي. رڳو هي تہ پٽ جو گلو دٻائي، ڪيڏانهن گم ڪري ڇديان. هِن کان وڌيڪ آءٌ ٻيو ڇا ڪري ٿي سگهيس!" هوءَ ڪجهہ دير چپ رهي. پوءِ پنس کي ڏسي چوڻ لڳي، "هن ساڳي ڏينهن اسان جي پاڙي منجهہ هڪ گهٽنا ٿي، اُن جي منهن وٽ ڪوئي ٻار ڦٽو ڪري ويو هو. مئل هو. نہ نہ، ماريل! اُن جي ڪنواريءَ ماءُ، پنهنجي جگر جي ٽڪر کي رڳو هِن ڪري گهٽو ڏنا هئا، جو انگريزن جا نيرا، رت- جميل نشان، هن جي عزت کي ٽڪو لڳائڻ کان بچائي سگهيا ٿي. سڀ ۾ ڦڙ ڦوٽ لڳي ويئي، هتان هُتان ماڻهو اچي گڏيا. پر مان جڏهن هُن ماصوم جي گلي تي انگريزن جا رت وارا نشان ڏٺا- جو اُن ڪري ٻار جون اکيون نڪري آيون هيون؛ تڏهن مونکي ائين لڳو، جڻ مون پنهنجي پٽ کي گهٽو ڏيئي ماريو آهي. مون کي ايترو رحم آيو، جو قسم سان جي ٻار حياتي هجي ها تہ آءٌ هُو بدنامي ٻہ پنهنجي سر تي کڻان ها. پر هن ماصوم جو اهڙو حشر نہ ڪريان ها!"

زينب اوچتو گنبر ٿي ويئي: "بس ، هن گهڙي کان پوءِ مون وري سوچيو ئي ڪانہ تہ مان ههڙو ٻار جڻي؛ هن کي ختم ڪرڻ لاءِ چو ڪا ٻي ترڪيب نہ ڪئي. مونکي پنهنجي پٽ سان وڌيڪ محبت ٿي. رڳو هن ڪري مون گهر ڇديو. ماڻتن سان سڀ ڳالهيون ڇديون، هن ڪري نہ تہ ماڻهو مون کي خراب نظر سان ڏسندا، پر رڳو هن ڪري تہ آءٌ پنهنجي پٽ کي هتي جي خراب ڳالهين کان بچائي سگهان، ۽ جيئن جيئن هي وڏو ٿيندو تہ پنهنجين اکين سان ڏسندو تہ منجي ماءُ هڪ سٺي عورت آهي،- پو پل ٻيا هن کي ڇا ٻي ٻڌائن! مونکي ڪنهن جي پروا ڪانهي."

زينب ٿلو ساهہ کنيو.

"پوءِ اڄڪلهہ ڪٿي رهين؟" مون پڇيو.

"بس، هتي ٿي آهي هڪ ننڍڙو اسڪول، هن ۾ ڇوڪرين کي ۽ زالن کي پرت جو ۽ سبڻ جو ۽ ٻيو علم ڏيندا آهن. مان هاڻ هن ۾ ڪم ڪندي آهيان. مونکي اهو ڪم اڳي ايندو هو ۽ ٻيو وري ٿورو سگهان به پئي. ڪڏهن ڪڏهن پيسن تي به سبندي آهيان- ۽ هاڻ ٿورن ڏينهن کان پو منجهي پگهار به شروع ٿيندي!"

زينب وڏيڪ به ڪجهه ڳالهايو، پر آءُ هڪ گهري سوچ ۾ ٻڏي ويس.

(۱۹۲۲ع)

●●●

شيشي جو گھر

پاڻيان ٿو ته ان وقت رات جو نوَ لڳا هوندا. جي نوَ نه، ته ساڍا آٺ، پوڻا نوَ ضرور ٿيا هوندا. امان جي طبيعت ٺيڪ ڪانه هئي، نه ته نما شام کان پوءِ، آءٌ گهر ۾ ورلي هوندو آهيان. هونئن ماءُ سان مون کي ايتري محبت نه ڪانهي، پر پوءِ به جيجل اٿم، سو ڪجھه تنهن ڪري ته دل ڪي البت لوڏو اچيو وڃي- ممتا ٿئي ٿي اهڙي ٿي. جڏهن امان جي ڪڻ وٽ ويس، ۽ ڪيس ڏٺم، ته ان وقت سچ پچ ته الائي ڇا ڇا پسيم. امان کي وري دل جو دؤرو پيو هو. اهو دؤرو هر دفعي ڪيس موت جو مزو چکائي ڇڏيندو آهي ۽ اسين گهر جا ڀاتي به لوڏي ۾ اچي ويندا آهيون. ڊاڪٽر ٽپاسي دوا ڏيئي ويو هو، سو امان گهڙيءَ ننڊ ۾ پيئي هئي. جيڏيءَ مهل ڪڻ وٽ بيهي، سندس چهري ڏانهن ڏٺو هوم ۽ انهن گهنجن کي به، ته الائي ڇو ائين محسوس ڪرڻ لڳس ڄڻ اهي گهنج، گهنج نه، پر ممتا جون لهرون هيون. اهو گنبير چهرو، چهرو نه، بلڪ ڪو اٿاهه سمنڊ هو، جنهن ۾ ممتا جون لهرون موجود هيون... ۽ آءٌ ڪيتري دير تائين انهن لهرن جي لاهه-چاڙهه کي ڏسندو رهيس.

ان کان پهرين جو آءٌ ڪجھه اڳتي چوان، بهتر آهي ته ڪُجھه پنهنجي ۽ پنهنجي گهر متعلق به چوندو هلان. مون ۾ هڪڙي وڏي خامي آهي... صاف گوئيءَ جي. جيئن دل ۾ ايندو اٿم، تيئن چوڻ ۽ ڪرڻ ۾ ڪابه هٻڪ ڪانه ٿيندي اٿم. مون کي پاڙي- پتي وارا چوندائي لفنگو آهن. ادا به ڪنهن ڪنهن مهل لوفر چوندو آهي. پر هو مون کان وڏو آهي، ابي جي برابر ٿيو، سو تنهن کي ڪجھه ڪونه چوان. باقي پاڙي وارا، سي منهن تي ٻنهه ڪين ڪچن. ڪين خبر آهي ته آءٌ پنهنجي متعلق ڪجھه به سهي نه سگهندو آهيان. پر پٺ گهٽو ٿي ٽاڪيندا آهن. هو مون کان ڊڄن ٿا، انهيءَ ڪري جو آءٌ لوفر آهيان. لفنگو آهيان. ٻَتَ جو سگهو ۽ 'ايمان وارو' آهيان. جهڳڙي کان ٻنهه ڪين ڊڄان. ڇا به هجي، ٽپي پوندو آهيان وچ ۾، پوءِ ڪٽي قسمت! مرڻو ته هونئن ئي هڪڙي ڏينهن آهي. ادو انهيءَ ڪري خار کائيندو آهي، جو نه آهيان ڪنهن ڪم جو، نه ڪار جو. ڀلا ڪير ڪيس سمجهائي.... ٽوِقتي ماني پاڻ ڪارائي، رهڻ لاءِ ابي جو گهر اٿم، باقي رهيو مٿيون خرچ، سو جي ڪنهن سينيما تي چڪر هنيم ته پئون- ٻارهن! پنج- ڇهه ٽڪيٽون

بليڪ ڪيم، ته سڄي ڏينهن جو خرچ نڪري پيو. انهيءَ کان سواءِ، شڪر آهي مولا جو، جي 'آ گل چڪر' به ڪيم ته هارائي ڪونه ايندو آهيان. قسمت مڙيئي سٺائي آهي. گهر ۾ هڪ ماءُ اٿم. ٻيو ڀاءُ ۽ ڀاڄائي. بس. ڀاءُ آفيس ۾ ڪلارڪ آهي، ڪجهه ڏوڪڙ اتان اچن، ۽ انهيءَ کان سواءِ اما ۽ ڀاڄائي پرت ۾ پڙ آهن، اوڙي پاڙي جو ڪم ڪن ٿيون.

آءٌ ڏينهن جو گهٽ ڪري گهر ۾ هوندو آهيان، پر رات جو مڙيئي ڪجهه آوير ٿي ويندي اٿم. پلا آهيان ڇڙو، نه زال، نه ٻچو. سو رات جا ٻه اڍائي لڳي ويندا اٿم. يار دوست اچي گڏ ٿيندا آهيون، اتڻ تي دل ئي ڪين ٿيندي آهي. انهيءَ کان سواءِ رات جو گهر ۾ منجهي پوندو آهيان، دل ئي اباٽڪي ٿي پوندي اٿم. سو، انهيءَ رات اما جي طبيعت خراب هئڻ ڪري، ٻاهر وڃڻ جو خيال لاهي ڇڏيم. پر پوءِ ڊاڪٽر به چيو ته ڪا تڪليف ڪانهي ۽ اهو به ڏٺم ته امان گهريءَ ننڊ ۾ الوٽ هئي، سو ڀاڄائيءَ سان چانهه جو بهانو ڪري ٻاهر نڪري ويس.

جڏهن آءٌ ۽ يارو، مارڪيٽ جو موڙ مٽي، جيل روڊ واريءَ سنئينءَ سڌيءَ سڙڪ تي آياسين، ته ٽاور ٻارهن ٺڪاءُ هنيا. رستو بلڪل سنسان هو. ميونسپل جا لڳل ٿنيا ۽ سندن جهڪي روشني پاڻ رستي کي وڌيڪ ڀوائتو ڪري رهي هئي. ياروءَ جا ٺهڪ اصل ٻڙاڏو ٿي ٿي موٽيا، ۽ رستي تي سٽل ڪِن ڪِن ڪتن ته ماڳهين ڏمرجي ڀونڪڻ ٿي شروع ڪيو.

يارو منهنجو دوست آهي. ساڻس دوستي نئين نئين ٿي آهي، پر مڙس ڀول آهي. گول منهن ۽ سڄيل مٽن واري، ڪٽڪ رنگي ياروءَ ۾ هڪ ٻي به خوبي آهي... يعني پاڻ ڳنڊيڇوڙ به آهي. اصل اک ڇنڀ ۾ پٽون تڳايو وجهي، ۽ کيسا ڪتريو ڇڏي. بدن جو به چڱو سپر آهي، پر سندس ٻڪَهين آڱرين ۾ واهه جي ڦڙتي آهي، ائين ٿيون هلن، ڄڻ مشين. مون کي مڙيئي سادي ٻارهين ڏاري ٽاور واري هوٽل ۾ گڏجي ويو. اصل پڙ ڪيڏي ٻيهي رهيو ته اها رات ساڻس گڏ گذاريان. چي: "استاد، ڇا ياد ڪندين ته ڪڏهن اسان ٻارا يار گڏيا هئاسين! جيڪي حڪم ڪندين، سو حاضر ٿيندو." اهو ٻڌي مون مرڪي ڏنو. آءٌ سندس هر ڳالهه تي مرڪندو آهيان. اڄا ٻار اٿو ڪونه ويو اٿس.

جيل روڊ جي خاموشيءَ ۾ هلندي هلندي، آءٌ ڪڪ ٿي پيس. پڇيومانس ته وراڻيائين، "يار، استاد وٽان ٿورو حساب لاهي وڃي، ته پوءِ اچا ٿيون." آءٌ سندس ڳالهه سمجهي ويس، سو وري مرڪي ڏنم. ٿورو اڳتي هلي هو هڪ ڏاڪڻ چڙهي ويو، ۽ آءٌ رستي جي پر ۾ هڪ ٿنڀي وٽ وڃي بيٺس.

يارو ۽ سندس استاد متعلق مون کي صرف ايتري خبر آهي، ته سندن هڪ چڱو خاصو ٽولو آهي، جنهن جي هر ماڻهوءَ کي سندن اصطلاح ۾ 'ڪاريگر'

چئبو آهي. استاد جو ڪم آهي ڪين طريقا ٻڌائڻ... هيڏانهن ڪنهن همراه جو ڪيسو ڳرو ڏٺو نه آهي، اصل چيٽين ۾ خالي ٿيو نه آهي! اهي ڪاريگر سڄي ڏينهن جي ’حق حلال‘ جو پورهيو اچي استاد جي سامهون رکندا آهن. جنهن مان چوٿين پتي ڪين ملندي آهي. ٽين پتي سندن ’رکوالن‘ ڪي ۽ باقي استاد وٽ جمع ٿيندو آهي.

ٿوريءَ دير کان پوءِ يارو آيو. خوشيءَ منجهان منهن اصل ٻهڪيس پئي. ايندي شرط مون کي پٺن وارو ڏک وهائي ڪيائين.

”يار، عيد ٿي وئي! استاد جي اکين ۾ سرمو پائي آيس!“

آءٌ سندس چهري ڏانهن ڏسڻ لڳس.

”اڄ سڄي ڏينهن ۾ ڪو شڪار ئي نظر ڪونه آيو. پر توسان ملڻ کان اڌ ڪلاڪ پهرين واه جو ’مرغو‘ مليو. ڏک ئي هڪڙي سان ڏيڍ سؤ ملي ويا. هڪ سؤ جو سائو نوٽ ۽ پنج ڏهين جا... هل ته موج ڪريون!“

”پر، ميان، توکي ملي هوندي چوٿين پتي، اجايو پيو ڌاڙ هڻين!“

”منهنجي ٻه ته ٻڌ نه! ’مرغي‘ سان هٿ- صفائي ڪندي، مون کي اُستاد جي چڏيل ماڻهن مان ڪنهن به ڪونه ڏٺو هو. سو استاد کي سڄي ڏينهن جي ’پيدا‘ پنجاه رپيا ٻڌايم!“ اوڏيءَ مهل جهڪي هن هڪ بوٽ لاٿو ۽ سؤ جو مڙيل سڙيل نوٽ ٻاهر ڪيائين. نوٽ جا سر کولي چمي ڏنائين. ”چئه سڄڻ، ڪريون عيش؟“

مون سندس اکين ۾ شرارت ڏٺي، ۽ مرڪي آهستگيءَ سان وراڻيو. ”نيڪيءَ جي ڪم ۾ دير!“

ساڳئي رستي تان موٽي، وري اچي مارڪيٽ چونڪ تي بيٺاسين. سڄو رستو يارو پنهنجي بي سُري آواز ۾ فلمي گانا ڳائيندو اچي هڪ پان جي ننڍڙي ڪيبن وٽ بيٺو، جنهن تي چاپين ڏاڙهيءَ، پوائتين مڇن، سڄيل مئن ۽ پريل جسم وارو شخص ويٺو هو.

”آ، جمعا سيٺ ڪهڙا حال آهن؟“

”دعا آهي اوهان يائرن جي. تون ڪر ڪا خبر چار.“

جمعي هٿ صاف ڪندي وراڻيو.

”يلا، آهي ڪو ’داڻو‘؟“ يارو اڳتي وڌي ڏاڍيءَ رازداريءَ سان پڇيس.

”ميان، رات ويئي وهامي، هينئر وري ڪير سجاڳ هوندو.“

”ائين نه ڪر، سچائي ڏيکار، تنهنجو اُجورو اسان تي لڳو.“

”ڏس وري ڦڏي جهڙا ڪم ٿو ڪرين نه!“ جمعي جي ٽلهن چپن تي مرڪ اچي ويئي. ”خير اماڻ ڪم منهنجو. پوءِ ڪٽن اوهان جا ڀاڳ!“

اهو ٻڌي ياروءَ کان ٿهڪ نڪري ويو ۽ جمعي پريان بيٺل هڪ ٽانگي واري کي

سڏ ڪيو، "خميسا، او خميسا... پنڪي اڇي ويٺيءَ ڇا؟"

خميسو سڏ تي هوشيار ٿيو ۽ اکيون مهٽيندو، گاڏي ڦيرائي اچي اڳيان بيٺو.

"ابا، هڻ ڪي وٺي وڃ. پنهنجا ماڻهو آهن!"

خميسي ڪنڌ لوڏي ها ڪئي ۽ اسان ڏانهن نهارڻ لڳو. اسين ٻئي ٽپ ڏيئي چڙهي ويٺاسين ٽانگي ۾. مون خميسي کي ڇتائي ڏٺو ته هو مون کي عمر جو ڪو اهڙو وڏو ڏسڻ ۾ نه آيو. شايد اسان جي وهيءَ جو هجي، پر غربت ڪري مٿن ۾ ڪڏا پئجي ويا هئس، ۽ اکيون لڙا ڏيئي ويون هئس. سندس اٿيا وار ننڍيءَ پيشانيءَ تي اٿين پريشان هئا، جنهن مان سندس زندگيءَ بابت اندازو قائم ٿي سگهيو ٿي. هن پيشانيءَ تان وار هٽائيندي گهوڙي کي چهبي ڏني. گهوڙي جي سست قدمن جا آواز رات جي خاموشيءَ ۾ ڏاڍا پڙاڏا ٿي لڳا. گاڏي سخي پير وارو رستو مٽيندي، شهاب سنيما کان ٿڦل پنڌ اڳتي وڃي بيٺي. گاڏي بيهاري خميسو هيٺ لٿو ۽ اسان کي پنهنجي پنيان اچڻ جو اشارو ڪري، اڳيان هلڻ لڳو. مون يارو ڏانهن ڏٺو، پر سندس منهن تي ڪو احساس نظر ڪونه آيم. اسين ٻئي خميسي جي پنيان گهٽيءَ ۾ وڃڻ لڳاسين.

"سائين ٻڌو-" اسان خميسي ڏانهن نهاريو، جنهن پهريون دفعو ڳالهايو هو. "توهين هتي آيا ته آهيو، پر هتي جا پوڙهي رن آهي، سا گراهڪن سان تمام گهٽ ٺهندي آهي، اجائي بڪ بڪ ڪرڻ کان سواءِ ڪجهه اُجهيس ئي ڪونه ٿو. جي توهان سان گڙٻڙ ڪري ته هليا اچجو هيٺ ڪٿا ڪونه آهن. مان ٽانگي ۾ ويٺو هوندس."

اسان مان ڪنهن به کيس جواب ڪونه ڏنو. ٻه گهٽيون مڙي اسان هڪ ماڙيءَ هيٺان اچي بيٺاسين. خميسي اڳيان وڌي در تي ٺڪ- ٺڪ ڪئي. ڪجهه ويرم کان پوءِ اندران آواز آيو:

"ڪير؟"

"جمعي سيٺ جا ماڻهو."

ٿوريءَ دير کان پوءِ ڪنهن جي ڏاڪڻ لهڻ جو آواز آيو. مون ياروءَ ڏانهن ڏٺو. هو بلڪل ٻي ٻپو ٿيو بيٺو هو. در کليو. خميسي اسان کي اندر وڃڻ لاءِ اشارو ڪيو. اڳيان يارو، پنيان مان- اها سوڙهي بدبو دار ڏاڪڻ چڙهي مٿي هڪ ننڍڙي اڳڻ ۾ پهتاسين. اڳڻ جي وچ ۾ هڪ کٽ بيٺي هئي، جنهن تي ڪو معمولي هنڌ وڇايل هو.

"توهان کي خبر آهي ته هت ٻارهين کان پوءِ ڏنتو بند آهي!" پوڙهيءَ ياروءَ کي گهوريندي چيو. پوڙهي ڏسڻ ۾ اتوڙات ٿي آئي. قد جي ٻٺري، ٻيو وري ٿولهه، سو بيبولي پئي لڳي. جنهن تي ماس اينتري قدر هوس جو ڳچي ته نظر ئي ڪين ٿي آئي، اکيون به ڏاڍيون پوائٽيون هيس.

"چڱو پوڙهي، ڳُجهي ڇڏ، ڪم جي ڳالهه ڪر!"

پوڙهيءَ ياروءَ کي ڪاوڙ منجهان نهاريندي چيو، "آئيندي" جو خيال رکجان. ٻه داڻا ته آهن. پر اوهين انهن جي قيمت ڏيئي سگهندا؟"

"ٻوڪڙن لاءِ ٻڇ نه، تون ڪا چيز ڏيکار."

اچو. ايترو چئي، پوڙهيءَ هڪ دروازو کوليو. مون سمجهيو ڪو ڪمرو هوندو، پر هڪ سنهڙي گهٽي هئي، جنهن جي ٻنهي پاسي ڪمرا ٺهيل هڪڙي چيڙي واري ڪمري ۾ پهتاسين. ڪمرو چڱو هو جنهن ۾ هڪ پلنگ تي ٻه ننڍيون ننڍيون ڇوڪريون پاڪر پايو ليٽيون پيون هيون. اسان کي ڏسي اٿيون ۽ پٽ تي لڱل اُرسيءَ ۾ منهن تي ثقيل پائوڊر ۽ وارن کي ٺيڪ ڪرڻ لڳيون. آءٌ ڪمري جي در وٽ ئي بيٺو رهيس. پوڙهي پلنگ کي ٽيڪ ڏيئي ويهي رهي ۽ يارو اڳيان وڌي انهن ڇوڪرين کي ڏسڻ لڳو. رنگ جون ٻئي اڇيون هيون، پر هڪڙي مڙيئي ٻيءَ کان ٻت ۾ ڀريل هئي. ٻنهي کي تمام سوڙها، جڻ سنڌن عضون ۾ ڦاٿل، ڪپڙا پيل هئا. يارو ڪين ائين ڏسڻ لڳو، جڻ ڪو ڪاسائي ٻڪري ڏسي رهيو هجي.

"دير نه ڪر." پوڙهيءَ ياروءَ جي نوَس نوَس کان بيزار ٿيندي چيو، "ياڳ اتوَ جي اهي مليون آهن اوهان کي! پيسا به ٻڌي ڇڏ..." ياروءَ ڪنڌ ورائي ڪيس ڏٺو. "سڄيءَ رات جا، جدا جدا ڪمرن ۾، نوي رپيا... شراب ملي سگهي ٿو."

"نوي!" ياروءَ مون طرف ڏسندي چيو، "رات وچي کي ڪلاڪ رهي آهي، پوڙهي اهي تمام گهڻا آهن. ۽ وري چيز به ٺاهوڪي ڪانه ڏيکاري اٿيئي!" انهيءَ تي ٻنهي ڇوڪرين نڪ کي موڙا ڏنا ۽ پوڙهيءَ ڏانهن ڏسڻ لڳيون.

"هيءَ بازار ڪانهي، جتي اگهه لهن ۽ چڙهن... اٿئي اهي... وٺيئي ته رهه، نه ته پنهنجو گس وٺ!"

ياروءَ پوڙهيءَ جي اکرن کي نظرانداز ڪندي چيو، "ڏس اسين نوان نه آهيون جو مڏيءَ ڪاتيءَ سان ڪهين ٿي!"

"انهيءَ کان گهٽ ڪونه ٿيندو."

اهو ٻڌي ياروءَ ڪجهه وقت سوچيو. مون ڏانهن ڏٺائين. آءٌ ماٺ ڪيو بيٺو هوس. وري انهن ڇوڪرين کي ڏسندي چيائين: "اها ڳالهه قبول ڪانهي. هليا!" ۽ مون کي هٿ کان جهلي ٻاهر وڃڻ لڳو. مون ويندي ويندي پوڙهيءَ ڏانهن نهاريو. جا نفرت منجهان اسان ڏانهن نهاري رهي هئي، ۽ ڇوڪريون وري پلنگ تي ڪري پيون- جڻ اُجيون ٿيون.

ساڳيون گهٽيون لنگهي، اسين رستي تي آياسين. ٽانگو بيٺو هو. خميسو اسان کي ڏسي هيٺ لهي آيو. "ڪانه ٿي نه؟ مون پهرين چيو. ڏائڻ آهي، اصل ڪنهن سان ٺهي ئي ڪين! خير ويهو. اوهان کي اهڙي هنڌ وٺي هلان جتي چار پهر

آرام سان ڪاٽي سگهو."

اسين وري ٽانگي ۾ چڙهياسين. ۽ ٽانگو وري به ساڳيءَ سست رفتار سان هلڻ لڳو. مون کي اوڏيءَ مهل ننڊ به پئي آئي، پر يارو ءَ جي چرچي ڀوڳ ڪري جاڳيس پئي. ٽانگو نشاط سينيما وارو چونڪ لنگهي، نور محل سينيما واري رستي تي هلڻ لڳو. ڪجهه پنڌ ڪان پوءِ ٽانگو هڪ سنهڙي گهٽيءَ جي مُهڙ وٽ اچي بيٺو. وري به پهرئين خميسو هيٺ لٿو ۽ اسان کي پنيان اچڻ لاءِ اشارو ڪري، پاڻ ان بدبودار گهٽي ۾ وڃڻ لڳو. گهٽيءَ ۾ گُـگهه اونده هئي. سو اسين به ٿڙندا ٿاٻڙندا وياسين پئي.

گهٽيءَ جي چيڙي وٽ هڪ ڪچي گهر جي در تي خميسي ٽي دفعا ٺڪ- ٺڪ ڪئي. ڪجهه دير ڪان پوءِ آواز آيو. "ڪير؟"

"پنهنجا آهيون!" خميسي بيفڪريءَ سان چيو.

در کليو. اسين ٽيئي ڄڻا اندر وياسين. گهر ڏسڻ ۾ ڪچو هو ۽ ڪجهه ننڍو به، پر ننڍيون ننڍيون ڪوٺڙيون جام هيون. جن مان ڪن ۾ اونده هئي ته ڪن ۾ لالٽين جي جهڪي روشني. ڪنهن ڪنهن ڪمري مان ڪنهن وقت زناني کل جو آواز به پئي آيو. اندر ايندي ئي خميسي جهڪي پوڙهي کي ڪجهه چيو. ۽ پوڙهي به سمجهي هائوڪار ڪئي.

"اچو." پوڙهي اسان ڏانهن ڏسندي چيو ۽ اڳڻ لتاڙي گهر جي پوئين حصي ڏانهن وڃڻ لڳو. اسين به سندس پنيان هلياسين. آخر اچي هن ننڍن ڪمرن وٽ پهتاسين. هن هڪ ڪمري کي ڪوليو ۽ اندر وڃي اتي ڪو پيل لالٽين ٻاريائين. اسان کي اتي وهڻ لاءِ چئي پاڻ ٻاهر ويو هليو.

مون روشنيءَ ۾ سندس شڪل پهريون دفعو ڏٺي. ڏاڍي پوائتي پئي لڳي. اسين هئي ڪمري کي ڏسڻ لڳاسين. ڪمرو تمام سوڙهو هو. جنهن ۾ هڪ کٽ مس ٿي پيئي. کٽ جي سيرانديءَ هڪ ڦِڏي سِڏي ٽپائي رکي هئي. جنهن تي بيڙين ۽ سگريٽن جا اٽڙ پيا هئا. ايتري ۾ پوڙهو آيو ۽ اسان کي ٻاهر اچڻ لاءِ چيائين.

اسين پر واري ڪمري ۾ وياسين. جتي به ساڳيو سامان پيل هو. پر کٽ تي به ڇوڪريون ويٺيون هيون. جن کي شايد تمام گهريءَ ننڊ مان اٿاريو ويو هو ۽ جن جي ننڊاکڙين اکين ۾ جا نماٽائي پئي نظر آئي. تنهن مان صاف ظاهر هو ته هو مجبور هيون. يارو وري به کين چتائي ڏسڻ لڳو. ڇوڪريون هيون ڪٽڪ رنگيون. پر نمڪ هون. ياروءَ پوڙهي ڏانهن ڏٺو ۽ پوڙهي سمجهندي چيو. "صبح تائين ٻن ڪمرن ۾. سٺ رپيا." ياروءَ ڪجهه وقت سوچيو ۽ پوءِ سؤ جو نوٽ پوڙهي کي ڏيندي چيائين. "چڱو، اچي هي سؤ رپيا- سٺ تون رک. ڏه ٽانگي واري کي ڏي، باقي صبح جو ڏجانءِ." پوڙهي نوٽ ورتو. ڪجهه دير نوٽ کي ڏٺائين. ۽ پوءِ

قميص جي پاسي واري کيسي ۾ وجهي ڇڏيائين، ۽ واپس وڃڻ لڳو. ياروءَ مون ڏانهن ڏٺو ۽ مون مرڪي ڏنو.

صبح جا ڇهه ڪن لڳا هجن، اڃا ۽ يارو سخي پير روڊ تان لنگهي رهيا هئاسين. راتوڪو اوجاڳو اکين ۾ هو. سو ٻيل جيان ٿلندا، سيٽيون وڄائيندا، فلمي گيت ڳائيندا، هوريان هوريان هلي رهيا هئاسين.

"ڪيئن، هئي ڪا رات ڀاري؟" يارو مرڪندي پڇيو.

"ٺيڪ آهي، شل اهڙيون جڳهيون وسن! مون کي ته رات خبر پيئي ته تون به گهٽ نه آهين!"

"مڙيئي پيا دل خوش ڪريون." ياروءَ ٺهڪ ڏيندي چيو. "ڪڏهن ڪڏهن جي ڪو سٺو مرغو هٿ چڙهي ويندو آهي، ته پاڻ به ڪجهه عيش ونندا آهيون. ٻي ڳالهه ٻڌي اٿئي؟"

"ڪهڙي؟"

"هي ڏس، منهنجي هٿ ۾!" مون سندس هٿ ڏانهن ڏٺو، جنهن ۾ سؤ جو نوٽ هو.

"اڙي، بيو وري ڪٿان آيو؟"

"اڙي، بيو وري ڪٿي، ساڳيو آهي! پوڙهي نه وڃڻ وقت هٿ ملايو، ته پاسي واري کيسي ۾ ڏسي ورتومانس... صبح صبح ڀٽي تي ويئي!" هن نوٽ کي چمي ڏني.

"پر يارو، تو اهو سئو ڪونه کيو."

"سئو؟ وڏا حرامي آهن! بچيل پاروٿو مال ڏناڻون اسان کي، سونه؟"

"ڇگو ڇڏ انهيءَ بڪ کي، اڃا ته هاٽي گهر ويندس."

"ڀهرين نيرن، پوءِ ڪا ٻي ڳالهه."

ياروءَ کان جدا ٿي گهر ڏانهن وڃڻ لڳس، سڄي رات جو اوجاڳو هو، سو سوچيم ته لت ڪوڙي وڃي سمهي رهندس. سڄو رستو ياروءَ بابت سوچيندو ويس، جنهن هڪ ئي ڦيري هڪ سؤ جو سائو نوٽ ۽ پنج ڏهين ڏهين جا 'ڪمايا'. مون کي ياروءَ جي فن تي رشڪ اچڻ لڳو. اچا گهر واريءَ گهٽيءَ ۾ ئي پير مس رکيم، ته پريان ادا کي ڏٺم.

"ادا، امان ڪيئن آهي؟" جيئن ئي ادا سامهون آيو، مون پڇيومانس. پر ادا کو ڏمريو وينو هو، اصل چڙهي ويو. "ميان شاباس آهي توهان کي! نه گهر جي اون، نه پٽ جو ڪو خيال! هوڏانهن ماءُ پئي آهي سڪرات ۾ ۽ توهين پيا دوستن سان ٽيلارا ڏيو! هاٽي ڇو آيو آهين؟"

"ڇو، امان جي حالت ٺيڪ ڪانهي ڇا؟" مون به سندس ڪاوڙ کي نظرانداز

ڪندي پڇيو.

”حالت وري چا... هوءِ وڃي سگهي ٿي، ۽ تون اچا پڇين ٿو!“ مون کي اوڏيءَ مهل الائي ڇا محسوس ٿيو. جڻ ڪو ڳرو بار هٽ مان ڪري پيم. پير اصل ڇپائڻ جي ويا، ڇُري ٿي ڪونه ٿي سگهيس. آخر سرت ساري گهر ڏانهن ڀڳس.

اڱڻ ۾ انهيءَ ڪٽ تيءَ امان جو لاش رکيو هو، جنهن تي پاڻ رات ستي پئي هئي. پر هينئر ته ڪيس سدائين لاءِ آرام ملي چڪو هو. اڳ ڪي گهڙيون ته ڪٽ جي پرسان انهي وسمي ۾ بيٺو رهيس ته ڇا ڪريان. آخر وڏي ڏڪندڙ هٿن سان منهن تان پلئه چادر جو ڪڍي، جيجل جو چهرو ڏٺم. مون سندس چهري کي ڏاڍي غور سان ڏٺو. سندس پوريل اکين کي، نَڪ کي، پوڙهن ضعيف ڳلن کي، سُڪل چپن کي، انهيءَ هستيءَ کي ڏٺم، جنهن مون کي وجود ۾ آندو. اوڏي مهل ائين محسوس ڪيم، جڻ جيجل ڏاڍي آڪير مان چئي رهي آهي، ”پُٽَ خدا ڪري سو حياتيون ماڻين! شل تنهنجا ڏينهن عيد مثل هجن ۽ راتيون... راتيون، جهڙي تو رات گذاري، الائي ڇو امان جي گنڀير چهري جي دهشت جهلي نه سگهيس ۽ چادر کي وري ڍڪي ڇڏيم.

گهر ۾ ڪجهه پاڙي واريون به ويٺيون هيون، پر تمام خاموشي لڳي پيئي هئي. ايتري ۾ پاڇائي به روئيندي اچي پرسان بيٺي.

”امان کي ڇا ٿيو؟ آخر ڪجهه مون کي به ته ٻڌايو!“ منهنجو آواز ڏڪي رهيو هو ۽ اکين ۾ پاڻي پرجي آيم. پر جواب ۾ رڳو پاڇائيءَ جا سڏڪا ٻڌڻ ۾ آيم. ”توهين مون کي ٻڌايو ڇو نه ٿا؟... هيءَ ته ڇڱي ڀلي هئي!“

”بس، ادا، رب جي رضا هئي، ائين ٿيڻو هو.“ هن جو آواز پڻ ڏڪي رهيو هو. تون وئين، ڪلاڪ ڪن ڪان پوءِ وري دؤرو پيو، جنهن اصل قهر ڪري ڇڏيو... پاڻهين ڊاڪٽر کي وٺي آيو، تنهن ڏسي چيو، ’سور تمام خراب آهي، جي ڪلاڪ اندر ٿي سيون لاڳيتيون نه لڳنديون ته بچڻ محال آهي.‘ ڊاڪٽر ويو هليو. پاڻهين منهنجا سڀ زيور ڪڍي ويو پر واري پٺاڻ وٽ، جنهن مَس مَس ڪُرڪي پيسا ڏنا. سيون هيون سؤ پنترهين جون...“ ايترو چئي پاڇائي وڏيڪ سڏڪا پرڻ لڳي. ”ادا چوندا ڪين آهن ته غريبن رکيا روزا ته ڏينهن به ٿيا وڏا... سو، پاڻهين پيسا ڪنيو بازار پئي ويو... قضا اچي رسي هئي... پوي جو ڪو شاهينگ ته ماڳهين ٻڙون ٿي تڳائي ويو! ريزي ڪان سواءِ، قرض ورتل هڪ سؤ جو نوٽ ۽ پنج ڏهين ڏهين جا به ڪٽي ويو!“

هوءِ وري سڏڪا پرڻ لڳي، پر مون کي محسوس ائين ٿيو، جڻ اڳيان جيجل جو لاش ڪونه رکيو آهي، پر ممتا جو شاهڪار رکيو آهي ۽ مون کي چئي پيو، ”پٽ، شل سدائين سکيو هجين! ڪڏهن ڪوسو واءُ نه لڳيئي!“ (١٩٦٠ع)

●●●

نئون شهر

ڪنهن سينيما جو پويون شو خلاص ٿيو هو. خاموش رستن تي وري گاڏين ۽ موٽرن جو گوڙ بند ٿي آيو هئي. اسين هوٽل جي ڪنڊ ۾، ڪرسين تي ويٺا هئاسين. ڪاٺ جي ڪرسيءَ تي يڪا سارا ٻه ڪلاڪ وهڻ ڪري، منهنجون ٽنگون ۽ چيلهه، جڻ ٻنڌپهڻ تي وئي. هوٽل ڏهين ڪان پوءِ ئي خالي ٿي ويئي هئي، پر هينئر شو ختم ٿيڻ ڪري وري ڪجهه گراهڪ اچي ويا، ۽ هوٽل جي خاموش ماحول ۾ وري زندگيءَ جا آثار پيدا ٿيڻ لڳا. چانهه ڏاهڻ وارو گهڙيءَ گهڙيءَ ڪير جي وڏي شاهيءَ تاپيلي کي ڪاشڪ سان وڄائي، پنهنجي موجود هجڻ ۽ ڦڙتيءَ جو احساس ڏيارڻ لڳو. بارولو ڇوڪر اڪيون مهٽيندو آيل گراهڪن ڏانهن وڃڻ لڳو. مون محرم کي ڏٺو، جو پرسان پيل ڪرسيءَ تي ٽنگون ٽيڙي، پٺ سان مٿو ٽيڪي، ٻوٽهاٽيل ڇت کي چتائي ڏسي رهيو هو. مونکي سندس ماٺ تي بڇان پئي لڳي.

پرسان ڪنهن ٽاور هڪ ڏڪ هنيو ۽ نوڪرن هوٽل بند ڪرڻ شروع ڪئي. ڪرسيون کڻي سڀ ميزن تي رکڻ لڳا. هڪڙي ڇٽي اسان ڏانهن ڏٺو- مون محرم ڏانهن ڏٺو ۽ محرم ڪرسيءَ تان پير لاهيندي چيو، "استاد ٻه منٽ صبر ڪر. هڪ سگريٽ ٺاهي وٺان-" نوڪر وري پنهنجي ڪم ۾ لڳي ويو. مونکي محرم جي اها سگريٽ ٺاهڻ جي عادت بنهي ڪين وڻي. محرم سڌو ٿي ويٺو ۽ هڪ وڏي اوٻاسي ڏيئي، واسڪوٽ جي اندرئين کيسي مان ننڍڙي دٻلي ڪڍيائين. دٻلي کولي، هن ان مان هڪ ٻڳڙي کان وڏي چرس جي گولي ڪڍي، اڳيان ميز تي رکيائين. گوليءَ کي ٻن آڱرين ۾ جهلي سونگهڻ لڳو.

"پيٽان! ٻين شين ۾ ته ملاوٽ ڪري ڪارو منهن ٿا ڪن، پر- وانجي هن کي ٻه ڪونه ڇڏيو اٿن-!"

"چڱو هاڻ جلدي ڪر." مون ڪَڪ ٿيندي چيومانس. هن چرس جي گوليءَ کي ماچيس جي تيليءَ تي چنبڙائي، هڪ هٿ ۾ جهلي ۽ ٻئي هٿ سان هڪ ٻي تيلي دکائي، ان سان چرس کي ساڙڻ لڳو. ويرم ڪن کان پوءِ هوٽل جي ٻوٽهاٽيل ماحول ۾ چرس جي بانس ڦهلجي ويئي. چرس ساڙي هن ميز تي رکيو ۽ ڦينچيءَ جي هڪ سگريٽ منجهان سمورو تماڪ ڪڍي، ان جي وچ ۾ سڙيل چرس رکي، وري تماڪ

پري، سگريٽ دڪانئي پيڻ لڳو. سندس چوڻ مطابق، جنهن دنيا ۾ اچي ان چيز کي هٿ نہ لاتو، سو ڄڻ پيدا ئي نہ ٿيو.

هوٽل مان نڪري اسين سري گهاٽ وارو ور مٽڻ لڳاسين. محرم ڏاڍيءَ تيش منجهان سگريٽ ڇڪيندو، ڪجهہ اُنتو سونٽو جهونگاريندو، جهولندو پئي هليو. محرم سان پنهنجي دوستي نئين هئي. نئين ڇا اصل بن ڏينهن جي هئي، يا ڪٿي ائين چوان، جيئن هيءُ شهر مون لاءِ نئون هو (خير هاڻ تہ نئون ڪونهي) تيئن محرم بہ- پر محرم يار ناهوڪو هو.

پنهنجي ڄمار ۾ پهريون پيرو حيدرآباد ۾ قدم رکيم ۽ زندگيءَ ۾ پهريون دوست بہ اتي مليم، ڳوٺان آيس ڪمائڻ. سوچيو هوم حيدرآباد جهڙو آهي شهر وڏو، ڏنتو بہ اوترو ئي هوندو.

ڏنتو بيو ڪو ڪونہ ڄاڻان، سواءِ ماڻهن جي ڪيسن ڪترڻ يا ڪنهن دوست دڙي سان گڏ گهگهہ اوندهہ گهٽين ۾ واٽهڙن کي چاقو ڏيکاري پيسا ڦرڻ- هونئن بدن جو بہ چڱو آهيان، ٻانهون ٽنگون سڀ سلامت اٿم، پر ننڍپڻ کان جو چٽو لڳم- سو بيو ڪو ڏنتو اهڙو سولو لڳيم ئي ڪين. ها سو ڳالهہ پئي ڪيم- حيدرآباد تہ آيس پر سوچيم، شهر نئون، ماڻهن جي پوري طرح ڄاڻ ڪانهي، تنهنڪري مناسب آهي پهرئين ڪنهن اهڙي جهڙي تي قسمت آزمايان ۽ پوءِ- يعني ڦڙيءَ ڦڙيءَ تلاءُ. اسٽيشن تان لهي، گهمندو ڦرندو جڏهن وچ شهر ۾ پهتس، تہ پريان هڪ جوان تي اک پيم، مون جهڙوئي هو. پر هو ڪو نشائي، جو اکيون ڳاڙهيون هيس. هلڻ ۾ بہ ڍرو. سو استاد جو نالو ساري، هنيم جو داءُ، اصل پئون ٻارهن- پر هوڏانهن بہ محترم هو. منهنجو بہ استاد. تنهن ترت سهي ڪيو، ۽ منهنجو هٿ جهلي، اڳيان جهڪندي آهستي سان چيائين، "استاد! اهڙن سان هٿ اٽڪائي، جتي ڦبين بہ- شايد شهر ۾ نئون آهين." اهو ٻڌي منهنجي منهن تي ڦِڪي مرڪ ڇانئجڻ لڳي. "سچو آهين- شهر ۾ برابر نئون آهيان، پر ڏنڌي جو نہ- پير زور اٿئي." اهو رڳو انهيءَ ڪري چيم، جو ڏنم جي هن ڪو ڦڏي جهڙو ڪم ڪري وڌو، تہ ٻازن ۾ ايترو ست اٿم جو هن کان پنهنجي جند ڇڏائي سگهان. پر منهنجي انهن اکرن مٿس ابتو اثر ڪيو ۽ هڪ وڏو ٽهڪ ڏيندي، ۽ هٿ ملائيندي چيائين، "استاد!- پوءِ لڳي؟"

پوءِ اسين جلد ئي هڪٻئي سان گهرا ٿي وياسين. محرم مونکي پنهنجي گهر وٺي ويو. گهر تہ ڇا هڪ پڱل ڪوٺڙي هئي. جنهنجي دروازي تي هڪ وڏو شاهي پنج سيرو تالو چڙهيل هو. حال في الحال تہ ڪنهن جوان جي نظر پويس تہ ٽڪي وڃي. پر هو اهڙو جو هڪ ئي سٽ سان، بنان چاٻيءَ جي کلي پيو. منهنجون اکيون ڦاٽندي ڏسي محرم چيو، "هن تالي کي چاٻي ٿئي ڪانہ، ائين ئي پيو ڪم

ٽپي.“ مون مُرڪي ڏنو. اندر ڪوٺيءَ ۾ گهڙياسين. اصل مسيت لڳي پئي هئي، صفا، صفن صفا.

”هتي حجاب نہ ڪجئين، جيڪو وڻئين سو ڪج. اصل پنهنجو گهر سمجهہ.“ محرم ائين چيو ڄڻ هن مونکي پرئي پڪي محلات جي چابي ڏيئي ڇڏي.

”ميان ڪلين وري ڇا تي تو- مڙيئي پيو ڳالهو گهيلجي.“

اهو ڏينهن پورو مون سندس ڪوٺيءَ ۾ آرام ڪيو. سمنٽ جي فرش تي ڳوڻ وڇيل هئي، سو آرام جي ماڳ. ماڳهين پلن ۾ سور پئجي ويو.

هوٽل مان ٻاهر نڪتاسين. پر هاڻي وڃون بہ ڪيڏانهن؟ گهر وڃڻ تي ٻنهيءَ جي دل ڪونہ هئي. مونکي سُجهيو پئي تہ مچر اونهنئين اسانجي اوسيڙي ۾ هوندا، ڇو جو پرسان ڪني ٻاٺيءَ جي ڪسي وهي ٿي. سو تنهن ڪان بهتر هو، سڄي رات رستن تي چڪرن ۾ گذارجي. محرم سگريٽ ڏاڍي احتياط منجهان پي رهيو هو. هڪ تہ سگريٽ بہ وٽس آخري هئي، ٻيو کيسي ۾ ٽوڪڙ بہ خيرڪو هو. ٻنهي جا کيسا ڪنهن مسڪين مسلمان جي دل وانگر بلڪل صاف هئا. مون سوچيو هينئر ڪو شڪار بہ هٿ اچڻ مشڪل آهي، ڇو جو ايتري دير رستن تي رلياسين پئي، پر ڪو بني بشر نظر ڪونہ آيو. ڄڻ ڪنهن پنڊپهڻ ٿيل شهر ۾ وچي نڪتا هئاسين. مونکي بک بہ پئي لڳي، سو چيم، ”يار- هاڻ تہ هلڻ بہ نٿو پڄي- وري ڪو گراهڪ ملڻ بہ مشڪل آهي.“

”مشڪل سان؟“ هن تارن کي گهوريندي چيو، ”مشڪل سان بہ نہ!“ هو ڪنڌ هيٺ ڪري سيٽي وڄائڻ لڳو. ”خير ڇانهہ ٻاٺيءَ جا پيسا تہ نڪري پوندا.“

”سو ڪيئن؟“ مون ٽرت، پر آهستي سان پڇيومانس.

”يار، تو اسانکي سمجهيو ڇاهي؟“ هن ائڪٽنگ ڪندي چيو، ”ٻتو ڪونہ اٽئي، لڳي دم تہ مٽي غم، ڪمائي اور تو کائي هم- تلڪ چاڙهيءَ ڏانهن تہ هلي ڏس، مولا ڪيئن ٿو جهولي پري. اصل پيسائي پيسا هوندا-“

”استاد پوءِ اڄايو دل پيو لاهيان- هل پلا.“

سري گهاٽ وارو سنئون سڌو رستو مٽي، اسين تلڪ چاڙهيءَ ڏانهن مڙياسين. ميونسپالٽيءَ جي ٿنين جي اڇي ڪير جهڙي روشني چوطرف پکڙجي پئي هئي. ڪتي ڪتي ڪو ڪتو ليٽيو پيو هو. سڀ آرام منجهہ هئا. اسين هلندا رهياسين. جڏهن چاڙهيءَ جي وچ تي پهتاسين تہ محرم بيهي رهيو. مونکي بہ هٿ سان بيهڻ جو اشارو ڪري، پاڻ هيڏانهن هوڏانهن تکڻ لڳو. ايتري ۾ هن ابداڻي مان چاقو ڪڍيو، پوءِ ٺڪ ٺڪ ڪري کوليو، چاڙهيءَ جي اسڪول واري فٽ پاٿ تي ستل هڪ فقير جي ڳتڙ مان جهلي لوڏو ڏنائين.

"هيءَ ڇا ٿو ڪرين؟" مون اچرج منجهان پڇيو.

"ماٺ ڪيو ويٺو رنگ ڏس!" هن فقير ڪي اٿاريو. جيئن ئي فقير اکيون کوليون هن ڏانهن ڏٺو، محرم چاقوءَ جي ڇهنب سنڌس نڙگين مان ظاهر ٿيل پيٽ تي رکي، ٿورو زور ڏيندي چيو، "جي رڙيون ڪيئي ته پوءِ حياتيءَ تان هٿ ڌوئي ڇڏجيئن. جيڪي ڪجهه هجيئي، ڪڍي ڪر ٻاهر!" فقير ڏکيو پٺي ۽ ماٺ ڪريو. اکيون ڦاڙيو، ٻپ منجهان اسان ٻنهي کي ڏسي رهيو هو.

"جلدي ڪر!" محرم آهستي سان چيو. فقير اجا خاموش ويٺو رهيو. آخر محرم چاقو ڪاٻي هٿ ۾ جهلي، سنڌس جهاڙو ورتو. ڦاٽل ڪيسن مان ڪجهه پيسا ڇڻ ڇڻ ڪري ڪري پيا. محرم جي اشاري تي مون پيسا کنيا. محرم وري تلاشي وٺڻ لڳو. آخر فقير جي سٿر سان ٻڌل هڪ پٽي کوليائين، ته اُن مان روپئي وارا سورهن سترهن نوٽ نڪري پيا. پيسا مونکي ڏيئي محرم چيو. "تون ڪجهه پنڌ اڳيان هلي بيهه."

مان ڪجهه پنڌ اڳيان وڃي بيٺس. ايتري ۾ محرم ٻوڙندو آيو ۽ چيائين، "پڇ انهيءَ گهٽيءَ ۾." پنيان فقير اصل ٻاڪر. ڪٿو لائي ڏنو. ڪجهه پنڌ ته اسان جي پنيان دانهون ڪندو پيو ٻ. پر اسين سوڙهين ۽ اونداهين گهٽين مان ٿيندا اچي شاهي بازار مان نڪتاسين. گهٽيءَ جي موڙ وٽ محرم پيسا ڳڻيا. ڪل سترهن روپيا هئا.

"محنت ٿي اجائي!" محرم پيسا مونکي رکڻ لاءِ ڏيندي چيو. ڇو جو سنڌس ڪيسو ڪتريل هو. (ها اهوئي داءُ هو، جو مون هن نئين شهر ۾ ٻهريون هنيو هو.)

"ڪنهن سجي وٽ پهتا هئاسين." هن وري چيو.

"استاد، فقير ۽ مالدار! اهو ڪوڙو لڳي ٿو؟"

"توکي خبر ناهي. گنريل مهني اتان ئي مونکي سٺ روپين کان وڌيڪ هٿ لڳا هئا. تون ڇا ٿو سمجهين هن کي!"

اسين وري هلندا اچي آچوءَ مڪراڻي جي ڪيبن نما هوٽل تي پهتاسين. هيءَ ننڍڙي هوٽل ڇا سجي رات کليل هوندي آهي، پوءِ پل ڪاڏي پيتي جو سامان هجي يا نه. پر اسانجي قسمت مڙيئي سٺائي هئي، جو چانهه بسڪوٽ ملي ويا. ڪجهه هينئين جهل تي ۽ وري ساڳي بيينگي رفتار منجهه جهولندا رهياسين.

"ماٺ ۾ آهين. ڇا پيو سوچين؟" مون محرم کي خاموش ڏسي پڇيو.

"سويل ڪان وني هڪ شڪار بابت سوچيان پيو."

"يعني؟"

"هتان ٿورو پريرو هڪ گهر آهي. چڱو ڀريل ڀڪيل. جي اڄ رات اُتي ٽپي پئون ته پوءِ سمجهه سال کن اصل ماٺ ڪيو ويٺا عيش ڪريون."

"خالي پيو آهي ڇا؟"

"نه، پر اڄ گهر ۾ هڪ عورت کان سواءِ ٻيو ڪير به ڪونهي."

"ته پوءِ هٽ ملائي." اسان ٻنهي هٿ ملايو ۽ هڪ اونداهي گهٽيءَ ۾ گهڙي وياسين. اونده ۾ هلندي هلندي اسانکي گهڻو وقت گذري ويو. چوڌاري بلڪل سانت هئي. آخر اسين هڪ گهر جي اڳيان اچي بيٺاسين.

"هيءُ گهر آهي." مون گهر کي ڏٺو. هيٺ دڪان هو ۽ مٿي ماڙي. در بند پيو هو. پر مٿين دري کلي پيئي هئي. اندران جهڪي روشني پئي آئي. مون محرم ڏانهن ڏٺو. هو مونکي ڏسي رهيو هو. هن نظرن ئي نظرن ۾ پڇيو، 'ڇٺو ڪهڙو خيال آهي؟'

"رستو صاف آهي." مون آهستي سان وراڻيو. "تون هتي بيهي جانچ ڪر، مان ٿو قسمت آزمايان." اسان ٻنهي هٿ ملايو ۽ مان پرسان لڳل ناري جي آڌار تي مٿي چڙهڻ لڳس. جڏهن دريءَ وٽ پهتس ته مون هيٺ نهاريو، جتي محرم بلڪل بيٺو بيٺو هو. آهستي دريءَ منجهه داخل ٿي مان ڪمري ۾ لهي پيس. بالڪنيءَ وارو ڪمرو ننڍڙو هو. اتي رڳو هڪ ڪرسي پئي هئي. انهيءَ ڪمري سان لڳ ٻئي ڪمري ۾ جهڪي روشني هئي. آهستي آهستي وڏي جهاتي پاتم ته هڪ عورت بيٺي هئي. سندس بت تي ريشمي وڳو اصل ٻهڪيو پئي. اها جهڪي روشني جا ٽيبل ليمپ جي شيڊ مان ڇڻي پئي نڪتي، تنهن ۾ مون عورت تي نظر وڌي. هوءَ عمر جي به ڪا اهڙي وڏي ڪانه ٿي ڏسڻ ۾ آئي. ستاويهه اناويهه هونديس عمر. پر ڪيئين غضب پئي. مان اڃا اتيئي بيٺو هوس ته هن پنهجي ڳچيءَ مان هار لاٿو. موتين جو، جرڪيو پئي. منهنجون نظرون سندس ٻين زيورن تي وڃي ڪتيون. زيور سڀ لاهي، هوءَ ڪپڙا بدلائڻ لڳي. ڏسندي ڏسندي هوءَ صفا اگهاڙي ٿي ويئي. مان سندس لڱن جي دهشت جهلي نه سگهيس. سندس هڪ هڪ عضوي جو اپار ائين ٿي محسوس ڪيم جڻ... جڻ ڪو تيز طوفان مون ڏانهن ڪاهيندو اچي. هوءَ ڪجهه دير آرسيءَ سامهون بيٺي رهي ۽ آرس موڙڻ لڳي. سندس بت جي هڪ هڪ عضوي ۾ ايتري ته لچڪ هئي، جو ائين ٿي سمجهيم، جڻ- جڻ تيز طوفان ۾ ڦڙڪندڙ ڏيئي جي لاٽ. مون کان وڌيڪ برداشت ٿي نٿي سگهيو. هن به وري سٽڻ پاتي ۽ آرسي منجهه پنهنجي چوليءَ منجهه ڪسيل ڇاتين جو عڪس ڏسندي رهي ۽ مان جڻ ڪو لوهه جو ٽڪر ٿي پيس ۽ سامهون بيٺل مقناطيس جي جبل ڏانهن ڇڪجي وڃڻ لڳس. هن مونکي ڏٺو. هڪ ساعت لاءِ هوءَ ڏکي ويئي- پر هن ۾ ٻي ڪابه تبديلي ڪانه محسوس ڪيم. منهن تي عجيب گنڀيرتا ڇانئجي ويس ۽ روڄٺهارڪي ٽيندي چيائين:

"چور آهين؟" آوزا ڪيڏو نه مٺڙو هوس. "چوري ڪرڻ آيو آهين، زيورن جي؟

زيور ميز تي پيا اٿئي، ڪٽي وٺ- " مان حيران ٿي ويس ۽ زيورن ڏانهن ڏٺم. هوءَ ڪجهه دير لاءِ ڏڪي. سندس ڇاتي چوليءَ اندر بلڪل پرسڪون هئي، پر منهنجي دل الائي ڇو ڌڪ ڌڪ ڪري رهي هئي.

"پر!" هوءَ وري چوڻ لڳي، "تون هي سڀ سامان ڪٽي وڃ... ۽ مونکي به پاڻ سان وٺي هل... مان هن زندگيءَ مان ڪڪ آهيان."

"پر..." مان منجهي پيس، "پر تو وٽ هيترو سارو مال ملڪيت آهي، تنهن هوندي به..."

"مونکي ماڻهن- " هن تمام آهستي سان چيو، "مڙس جي پنيان لاٿو آهي نه ڪي مال ملڪيت سان- منهنجو مڙس منهنجي قابل ناهي...!"

الائي مون ۾ ڪيئن ايتري همت آئي جو وڌي سندس ڪلهن تي هٿ رکيم. گرم گرم، هڪ جوان عورت جو گرم گوشت. منهنجي لڱن ۾ ڄڻ ڪرنٽ ڊوڙي ويئي. هن ڪجهه به ڪونه ڪڇيو. "عورت کي اگر مرد جو پيار نه مليو- " هن آهستگيءَ سان چيو. "اها عورت هڪ ٻرندڙ جبل وانگر آهي- ڏس مان به ٻران پئي نه، جلان پئي نه-!" مون سندس چپن ڏانهن ڏٺو. جنهن مان ڄڻ الا پئي ڀڀڪيا- ڳاڙها ڳاڙها سرخ! مون ڦري سندس ٻانهه تي پاڻيءَ چنڊو هنيو- ۽ اسان ٻنهي جا چپ هڪ ٻئي سان ملي ويا. سندس گرم گرم لڱن، منهنجي جسم ۾ ڄڻ نسوري باهه ٻاري ڏني. مونکان سڀ ڪجهه وسري ويو ته ڪيئن آيس، ڪيان ڇا پيو. ڪجهه دير کان پوءِ هوءَ مونکان جدا ٿي، ٻئي ڪمري ۾ ڊڪي ويئي. اتي منهنجا حواس ڄڻ ڏونڌاڙجي پيا ۽ ڊپ ٿيم متان ڪنهن کي سڌڻ ويئي آهي. مان اتي منتوئي بيٺو هوس، هوءَ ڪمري مان نڪتي. هن ڀيري ڪيس پورا ڪپڙا پيل هئا. هن هڪ نظر مونکي ڏٺو ۽ الائي ڇو سندس منهن شرم وچان ڳاڙهو ٿي ويو. ۽ ٻئي هٿ منهن تي ڏيئي سڏڪا ڀرڻ لڳي. شايد منجهس عورت بيدار ٿي هئي، ۽ سندس هڪ هڪ سڏڪو منهنجي دماغ ۾ ڇيٽيءَ وانگر ڇپي رهيو هو. مان اتي ئي بيٺو رهيس، هوءَ پلنگ تي اونڌي ڪري پئي. مان اڳتي وڌي مٿس جهڪيس. هن ڪنڌ کڻي مونکي ڏٺو. پر ڪيس پنهنجا پنبڻ شايد ايترا ته ڳرا لڳي رهيا هئا. ڄڻ هوءَ اکيون ڪونه کولي رهي هئي پر ڪنهن وڏي شاهي لوهيءَ پيتيءَ جو ڍڪ. ڪجهه ساعتون هن مون کي ڏٺو ۽ وري اکيون پوري ڇڏيون، ۽ هڪ طرف ڪنڌ لاڙي پئجي رهي. مان سندس انهيءَ ڏسڻ تي هيسجي ويس، ڇاڪاڻ ته اهڙو موقعو منهنجي حياتي ۾ ڪڏهن به ڪونه پيش آيو هو. (اها ٻي ڳالهه آهي ته هوءَ منهنجي زندگيءَ ۾ داخل ٿيندڙ پهرئين عورت هئي. انهيءَ کان پهرئين ٻين روپئي کان وٺي ڏهين واريءَ تائين پاڻ ڳوٺ ۾ موج ماڻي آهي. پر هتي معاملو ٿي اوڙ هو.) ڪٿا گهريلو عورت ۽ اٿين! لعنت آهي اهڙن ماڻهن تي، جن پيسن خاطر ڌيءَ کي اوڙاهه ۾

وٽو. مون کي هن سان همدردي ٿيڻ لڳي.
گهڻي وقت جو هوءَ ائين ئي ليٽي رهي. آخر هن اکيون کوليون ۽ مون کي پنهنجي پر ۾ ويٺل ڏسي پڇيائين، "تون ڪير آهين؟"
"مان ڪجهه دير پهرئين رڳو هڪ چور هوس، پر هينئر تنهنجو قيدي آهيان." هن اڻ لکي مرڪ مرڪي، ۽ مون سندس وارن ۾ آڱريون ڦيريندي پرسان رکيل ٽيبل ليمپ وسائي ڇڏيو.
ڪيتري دير تائين اسين ڳالهيون ڪندا رهياسين. مون کي سندس اڪيلن ڏينهن ۽ راتين تي ڏاڍو ترس پئي آيو. هڪ ته مڙس پوڙهو- پيو سدائين ٻاهر.
رات جا چار ڪن لڳا هئا، مون هاڻ اُتان وڃڻ چاهيو. هن مون کي چيو، "صبح جو ايندين؟"
"ڇا نوڪر به ڪونهي گهر ۾؟-"
"نه-"
"تنهنجو مڙس ڪڏهن موٽندو؟"
"اڃا هفتو ڪن آهي."
"ته پوءِ ايندس."
پلنگ تان لهي مون ڪپڙا ٺيڪ ڪيا، ۽ موڪلائي هيٺ لهي ويس. محرم هيٺ ڪونه هو. شايد انهيءَ ڊپ جي ڪري پڇي ويو هجي ته مون کي ته جهلي ورتو اٿن. متان ڪيس به نه اچي کو پڪڙي. مون کي ڪل به آئي. پر هاڻ مون کي جلدي وٽس پهچڻو هو. هڪ ته اونده، پيو وري رستو پوريءَ طرح ڪونه ڏٺل. سو ڪيتري دير کان پوءِ مس مس وڃي محرم جي ڪوٺڙي هٿ لڳم. در تي ڪن رکيم ته محسوس ڪيم اڃا محرم جاڳي پيو. مون آهستي سان ٺڪ ٺڪ ڪئي. اندران ڪو به جواب نه آيو. وري ٺڪ ٺڪ ڪيم. آخر گهڻي وقت کان پوءِ محرم ڊڄندي چيو، "ڪير؟"
"اِءٌ آهيان."
"پيو ڪير ته ڪونهي؟" محرم کي شايد ڊپ لڳي رهيو هو.
"نه نه- استاد فڪر جي ڪا به ڳالهه ڪانهي." هن دروازو کوليو.
"يار خير ته هو- هتي منهنجو اڌ ڪان وڌيڪ رت سُڪي ويو آهي." محرم واقعي ڊنل هو.
"استاد ڊپ وري ڇا جو- زالن جي هٿان پڪڙجي پئون ته حيف اٿئون- ڊڄ نه، ڪو به الڪو نه ڪر."
"ڊپ ته هاڻي کهڙو آهي، پر پوءِ به-"
"چڱو پيون خبرون چارون صبح جو، هاڻي ننڊ ٿي اچي."
"واهه لاڏلا، هتي منهنجو رت ئي سڪي ويو آهي، ۽ تون بنا حال احوال جي

ٽنگون ٿو ٽيڙين- "

"يار ڇڏ هاڻي- سنا ٻار گهڻي ٻچ ٻچ ڪوڻ ڪندا آهن. شاباش سمهي رهه!"

"يار ڏاڍيون پيو ٻڌائين. مون کي ماڳهين ٻارڙو ٿو سمجهين." محرم مرڪندي چيو. "تو جهڙا ته اسان جي ڪيسن ۾ پيا آهن- خير تون به اچي ويندي ڪنهن مهل ڏنڊي ڪوندي ۾!"

"مار اهڙو خفتي آهين!" مون ٺهڪ ڏنو. هن جواب ڪوڻ ڏنو ۽ ماڻ ڪري پاسو ورائي سمهي پيو ۽ مان به ماڻ رهيس.

رات ته ختم ٿي چڪي هئي، پر اڃا منهن اونداهي هئي. ننڊ ئي نه پئي آئي. نه ته هوندئن ننڊ جو مان ڪوڏيو آهيان، پر ان وقت مون کي رهي رهي ان عورت جو خيال پئي آيو- ڪيتري نه گرم هئي. سوچڻ لڳس ته انسان کي جڏهن پنهنجي گهرج جي پورت سنئين سڌي نموني نٿي ملي ته پوءِ هو تهذيب، حيا ۽ شرم کان اڻين ڪورو رهجي وڃي ٿو. جڇ سادو ۽ صاف پنو. مونکي هن جي مائٽن تي ڪاوڙ پئي آهي ته ڪيئن ويچاريءَ جي حياتي ناس ڪئي اٿن. اهائي ڇوڪري جا شاديءَ رات پنهنجي جائز مڙس جي ڇهڻ تي ڏڪيو ٿي ويئي، سا ڪيئن ڪنهن ڌارئي جي اڳيان اگهاڙي ٿي بيني!

وري سوچيم ڇو نه ڪيس هتان ڪڍي، ڪنهن اهڙيءَ جڳهه تي وٺي وڃانس، جتي هوءَ حياتيءَ جو اصلي لطف ماڻي سگهي، پيسو ڏوڪڙ ته هوندئين ڪٿي هلندي. ڪوڻ ڪو ڏنتو ڪري وٺندس.

مونکي هاڻ پنهنجي زندگيءَ تي رشڪ پئي آيو. پر ويچارو محرم. سندس ٿي چوڻ مطابق ڪنهن به عورت ڪيس ڪنگهيو به ڪونهي. اها ٻي ڳالهه آهي جي پنجين جو نوٽ ڪنيو، سونهن ۽ چنچلتا جي بازار مان لنگهي (جيتوڻيڪ اُتي نڪو ته سونهن آهي ۽ نه ئي چنچلتا) ته ڪا اک ڪٽي مرڪي ڏسيس. انهيءَ ڪري سوچيم جي ڪيس راتوڪي ڳالهه ٻڌايم ته ضرور سڙندو، ڪامندو ۽ ڪو ماٺو منهنجي ڪري ڏڪائيتو ٿئي، ان جو ڏک، مون کي هن جي ڏک کان وڌيڪ ٿيندو آهي.

هيٺو سارو اچي ٿيو آهيان پر آهيان اهوئي موڳو. هفتو کن ٿي ويو هوم، حيدرآباد آئي، پر حيدرآباد جون گهٽيون ڪين سڃاڻي سگهيس. صبح جو ڏهين ڌاري اهائي گهٽي پلجي ويس. آخر رلندي رلندي، گهٽي هٿ چڙهيم. سامهون ساڳي رات واري ننڍڙي بلڊنگ هيم. اهو نارو ڏنم جنهن سان رات چڙهيو هوس، ۽ اها جڳهه به، جت محرم سڻڻ جا ٻئي پاچا گوڏن تائين ڪنيو بيٺو هو. ڇپن تي مرڪ اچي ويم.

ڦري جو بلڊنگ جي ڏاڪڻ واري در وٽ آيس. ته ڏٺم هوءَ ڏاڪڻ ۾ بيٺي هئي. مونکي ڏسي سندس چپن تي اڻ لکي مرڪ اچي ويئي ۽ هٿ سان مٿي اچڻ جو

اشارو ڪري پاڻ ٽپ ٽپ ڪندي چڙهي ويئي. ۽ مان به سنت ٽي هيڏانهن هوڏانهن جانچي چڙهي ويس مٿي. مٿي ته ويس. پر ويندي شرط اصل ڪاوڙ وچان تپي باهه ٿي ويس. رڳو ايترو اڪليم.

”هي ڪير آهي؟“ اتي ڪمري ۾ هڪڙو ’ڪڙڪ‘ غنبو. سائي گنجي پيل. ڳچيءَ ۾ بلو ۽ ڳاڙهو رومال ويڙهيل. پان ڪي ائين چباڙي رهيو هو جڻ چيگم هو. پلنگ وٽ ٽيڪ ڏيو بيٺو هو. اکيون چنجهيون ڪيو ڏاڍي غور منجهان مون ڪي ڏسڻ لڳو. تنهن ڪان سواءِ سندس هٿ ۾ ڪو ڇهن سٺن انچن وارو چاقو هو. جنهن ڪي ڏسي رهيو هو ته تکو آهي يا نه.

”هيءُ!“ هن مُرڪندي چيو. ”هيءُ ته منهنجو يار آهي. منهنجو دوست آهي.!“ هوءَ کلڻ لڳي. الائي ڇو مان سُڪ اتي بيٺو رهيس. اکيون ڦاٽي ويم.

”تو ۽ محرم سمجهيو ته توهين مونکي ڦري وٺندا!“ مان وڏيڪ حيران ٿي ويس ۽ نڙيءَ مان رڳو ايترو نڪري سگهيو.

”محرم!“

”ها محرم!“ تون سمجهين ٿو مان بلڪل اڻ ڄاڻ آهيان. محرم ڪي هٿي جو بار به صحيح ڪري وٺندو. اجا پوئين مهني اختريءَ وٽان چوري ڪرائي اٿس.“ مان ته اصل ماٺ ٿي ويس. جڻ نانگ ڏنگيو هوم. پريان بيٺل غنبو گهڙي گهڙي چاقوءَ جي تک ڏسڻ سان گڏ. مون ڪي به اک مان پئي ڪيبائين.

”مونکي پڪ هئي ته تون ضرور ايندين ۽ پوليس ڪي ڪن ڪٽائي ڇڏيان. پر وري انهي ڪتراڳ ڪان سوچيم تولاءِ اهوئي ڪافي آهي.“

مان ماٺ ۾ رهيس.

”محرم ڪي چئجان ته وري هيڏانهن لڙڻ جي ڪوشش نه ڪري. جي اچٹو اٿس ته پاڻ اچي، ٻين کي ڇو ٿو ڦاسائي.“

مان اتي ئي بيٺو رهيس. هن سگريٽ دکائي ۽ پيڻ لڳي. ”هينئر توکي موکل آهي، پر آئيندي لاءِ خيال رکجانءِ.“ اوڏي مهل منهنجي پيٽ ۾ ساهه پيو ۽ سامهون بيٺل غنڊي کي بنا ڏسڻ جي ئي ڏاکڻ لهڻ لڳس. اجا اڌ ڏاکڻ ۾ ئي هوس ته مٿان وري مونکي سڏڻ لڳي. ڀهرئين سوچيم پڇي وڃان. پر پوءِ پاڻ کي گهٽ وڌ ڳالهائيندو مٿي وڃڻ لڳس ۽ وڃي سندس اڳيان بيٺس. هوءَ وڏي منهنجي منهن جي بلڪل سامهون اچي بيٺي ۽ سگريٽ جو دونهون منهنجي منهن ۾ هٽندي چيائين.

”ڪجهه ڏوڪڙ ٻوڪڙ اٿئي؟“ ائين چئي هوءَ منهنجو جهاڙو وٺڻ لڳي. پتلون واري کيسي مان تيرهن الائي چوڏهن روپيا هٿا. سي ڪڍي ورتائين ۽ مونکي وڃڻ جي اجازت ڏيندي، سامهون بيٺل پنهنجي دوست کي چوڻ لڳي.

"سچي رات هنجي مرضيءَ تي هلي آهيان. اچا پنن مان سور ڪونہ لٿو آهي. انهن پيسن تي منهنجو بہ حق آهي!"

پوءِ مونکي رڳو سندس ڪلڻ جو آواز ٻڌڻ ۾ آيو. ۽ مان هيٺ ڏاڪڻ لهي ويس، جتي پريان هن جهڙيون ئي عورتون سينگار ڪيو، جسمن وڪڻڻ لاءِ ويٺيون هيون. (١٩٦١ع)

●●●

مينديءَ رتا هٿ

سڀ رات وڏ- ڦڙي جي شپڪي ڪان پوءِ، صبح جو مينهن مڙيئي ڪجهه
يرو ٿيو هو. تڏي هير پئي لڳي. هڪ پُرڪيف صبح هو-

اڄا منهن اونداهي ئي هئي، هوءَ باغ ڏانهن وڃڻ لڳي. گل ڇنبا ڪين آهن، پر رڳو دل وندرائبي آهي. نہ تہ اڪيلي، سانوڻ جي رنگين ڏينهن ۾ گلن ڇنڻ جو ڪو مقصد ٿورئي هوندو آهي. هوءَ اڪثر صبح جو بنا ڪنهن مقصد جي باغ ۾ اچڻ لاءِ مجبوري هئي، ۽ ڪير ڄاڻي، گلن ڇنڻ ۾ ڪهڙي مجبوري هئي، يا- ڪا مجبور تمنا، ڪا بيوس آرزو! - ۽ اهو رضيہ نٿي ڄاڻو تہ هوءَ گل ڇني، رئي جي پلاند ۾ ڇو پئي گڏ ڪري-؟ جڏهن خوشيءَ جي ڪا لهر سندس دل ۾ نٿي اٿي ۽ جذبات جو ڪو ڪرڻو سندس اکين ۾ نٿو چمڪي- اهائي ويراني سندس چهري تي پکڙيل هئي-!

رات ڪان پوءِ صبح ٿيندو آهي- سڀ ڪنهن کي خبر آهي. پر شايد اها گهٽ ماڻهن کي خبر آهي تہ پوئينءَ رات سانوڻ جي رم جهم ڪندڙ پوئين رات، جنهن جي هنج ۾ صبح ڪاذب مرڪندو رهندو آهي، جذبات وارن- احساس وارن لاءِ گهڻو ئي ڪي هوندو آهي. انهيءَ پوئين رات، جنهن وقت ڪڪر گجگوڙ ڪري، وڏ- ڦڙو يا رم جهم بارش وسائيندا آهن، انهيءَ پوئين رات- ڏسڻ وارن ڏٺو هوندو- سمجهڻ وارا سمجهندا آهن تہ آسمان مان بوندن سان گڏ رس وسندي آهي، ڪيف وسندو آهي ۽ خمار و مستي وسندي آهي- جڻ خود فطرت، پياسن لاءِ شراب وسائيندي آهي- انمول- اهو انمول شراب، جنهنجو نشو بنا پيڻ جي چڙهي ٿو ۽ انهيءَ نشي ۾ سرشار ٿي، جنهن وقت ٻہ هستيون، مستي ۽ خمار منجهہ ٻڏل هونديون آهن- خمار جي سرور ۾ جهولندي، ياڪر ۾ هڪ ٻئي کي سوگهو جهليندييون آهن، تہ اوڏي مهل صبح ڪاذب ٻہ بيتاب ٿي مرڪي ڏيندو آهي- ۽ رضيہ انهيءَ لطيف مرڪ جي تاب جهلي نہ سگهندي آهي، جنهن ڪري ڪيس مجبور ٿي باغ جو رخ ڪرڻو ٿي پيو.

هن گل ٻئي ڇنيا- اڄا گل، جن جي پنکڙين تي پاڻيءَ جون بوندون ترڪيون پئي. هن ڪل ڇني پنهنجي اڇي رئي جي پلاند ۾ وجهڻ شروع ڪيا. اڄا گل- اڇو پلاند! پر رضيہ تہ سهاڳڻ هئي! باغ ۾ هرطرف شاداب ۽ سرسبز وڻ هئا- ولون هيون،

نظرن جي حد تائين ڪائنات رومان جي رنگ ۾ رنگيل هئي- پر هن جو رئو اڇو چو هو. هوءَ سوچيندي رهي- ۽ اهي گل بہ سندس رئي جيان هئا. انهن تي پيل بوندون بہ تہ سفيد هيون- خود سندس جذبات ۾ بہ رنگ جو نالو ئي ڪونہ هو. اهو سوچي هوءَ ٻُسيل چهري تي ويهي رهي ۽ پرسان ٻوٽن جي اڇن گلن جي خوشبوءِ سندس حواسن کي ٽوٽڪاڙي ڇڏيو.

هوءَ خوشبوئن جي ميڙ ۾ ڄڻ وڃائجي ويئي- جذبات جي لهرن ۾ لڙهڻ لڳي. اڪيلائي ۾ دل ڳالهيون ڪندو آهي- تصور جي دنيا آباد ٿيندي آهي. هوءَ چهري تي ليٽي پئي ۽ رئي جو پلاند سندس پنهنجي هيٺان اچي ويو- ۽ اڇا گل سندن اچي خوشبوءِ سان گڏ ڇپيائجي ويا- ائين ئي، جيئن خود سندس جذبات زندگيءَ جي پلاند ۾ سڏڪا ڀري رهيا هئا- بيوس- لاچار!

ٿهڪ ٻڌي هوءَ اٿي ويٺي. ٻسيل چهري ڪري، چولو سندس پنهنجي سان چنبڙي پيو.ڪجهہ ڇوڪرا ۽ ڇوڪريون ڦاٽڪ لنگهي اندر داخل ٿيڻ لڳا. هيڏانهن هوڏانهن نهاري، رضيہ ڏانهن وڌيا ۽ هڪ ڏهن سالن جي ڇوڪري چوڻ لڳي،

"اسين توهان جي باغ مان ٿوري ميندي ڇنڻ چاهيون ٿا."

"ها بہ- " ٻيءَ وڏي چيو.

۽ هڪ ٻارهن سالن جي ڇوڪر چيو، "مان اديءَ لاءِ گل ڇنڻ چاهيان ٿو." ٿورو ترسي وري چوڻ لڳو، "توهان جي باغ ۾ ايتري ميندي آهي ۽ توهان ڪونہ لايو- "

رضيہ چوڻ لڳي- "ميندي تہ ٻار لائيندا آهن- اسين وڏا آهيون."

"پر-!" هڪ ڇوڪر چيو، "منهنجي پاپي جو هٽندي آهي، اڄا ڪلهہ بہ لاٿي اٿس- " اهو ٻڌي رضيہ جلديءَ سان گل ڇني ڇوڪر جي قميص ۾ وڌا- "اڇي مينديءَ سان گڏ گل بہ ڪٽي وڃجانءِ پاپيءَ لاءِ." ٻار باغ جي ٻئي پاسي مينديءَ لاءِ ويا هليا.

رضيہ سوچڻ لڳي، 'منهنجي پاپي جو هٽندي آهي اڄا ڪلهہ...'

مرڪ سندس چپن تي نچڻ لڳي، ڄڻ سندس جذبات تي طنز ڪري رهي هئي- هن پنهنجي اڇي ترڙيءَ سان ڪشاده پيشانيءَ تان وارن جون ڇڳون هٽايون ۽ سائي چهري تي ڪريل اڇن گلن کي ڏسڻ لڳي- سندس ذهن ۾ ننڍپڻ جو هڪ واقعو تري آيو- جڏهن هوءَ بہ ننڍي هئي ۽ ميندي ڇنڻ ۽ لڳائڻ، سندس محبوب مشغلو هو- ۽ جڏهن هڪڙي ڏينهن احمد سندس ميندي خراب ڪري ڇڏي، تڏهن سڄي گهر ڪيس پرچايو. احمد کي بہ مار پئي ۽ ماڻس وري ميندي ناهي ڪيس هيڻئن. ۽ جڏهن هٿ ڌوتئي، ترين تي سرهو تيل مکيئين تہ پاڻ ئي بار بار مينديءَ جي ڳهاٽي لالي ڏسي خوش پئي ٿي. پويان احمد آيو- ۽ نمائين نظرن سان

ڪيس ڏسڻ لڳو، هن خفي ٿي ٻئي پاسي منهن ڪري ڇڏيو- ۽ احمد منٿون ڪندي چيس،

"مون کي ٻہ ڏيڪار مينديءَ لڳل هٿ!"

"ڇو ڏيڪاريان-؟" هن ٻئي هٿ لڪايا.

"ڏيڪار تون تمام سٺي آهين نہ- الله جو قسم هاڻي توکي ڪونہ ستائيندس."

۽ جڏهن هن مٺيون کولي تريون ڏيکاريون تہ احمد هٿ جهلي- ڏسندي ڏسندي هڪ تريءَ کي چمي، ڪلي ڀڄي ويو- رضيہ شرم وچان ڳاڙهي ٿي وئي، ڪيترو نہ معصوم حيا هو! ڪيس الائي ڇو خوشي ٿي، ڪاوڙ لهي وئي- ۽ انهيءَ ڏينهن ڪانپوءِ احمد ڪيس مينديءَ لائيندو هو- پوءِ احمد ٻاهر پڙهڻ لاءِ ويو هليو، رضيہ جي چاچي جي بدلي بہ ٿي وئي.

- رضيہ انهن ئي خيالن جي عميق سمنڊ ۾ ٻڏل هئي تہ نوڪرياڻي جي آواز تي ڇرڪ ڀري اٿي، "نيرن تيار آهي، صاحب انتظار پيو ڪري."

"ها!" هن آهستگيءَ سان وراڻيو. "تون هل- مان اچان ٿي."

"اڄ گهڻي دير باغ ۾ لاتئي؟" رضيہ جي مڙس ظفر واچ ڏسندي چيو، رضيہ ڪرسيءَ تي ويهندي چيو،

"اڄ باغ ۾ الاهي ڀار گل ۽ مينديءَ چنڻ آيا هئا."

"مينديءَ-!" ظفر آهستي سان کليو، "اسان وٽ اڃا بہ اڻ سُتريل گهٽائي پيا آهن، فالتو وقت هنن وٽ گهٽو آهي نہ- انگلنڊ ۾ ڪنهن وٽ ايتري فرصت هوندي- ۽ ظفر ٽوسٽ تي مکڻ لڳائڻ شروع ڪيو- ڀلا وزير تجارت جو سيڪريٽري هو- ڪيڏو نہ مصروف!

"مينديءَ جي سرخي سان گڏ ان جي خوشبو تمام لطيف ٿيندي آهي- شايد توهان کي خبر نہ آهي-" رضيہ پنهنجين اکين ترين کي ڏسندي چيو.

"انهيءَ ڪان هٿن تي ڪو سٺو سينٽ بہ مکي سگهجي ٿو-" ظفر چيو ۽ رضيہ ماٺ ٿي وئي- "مان ٻاهر وڃان پيو، منجهند جو شايد نہ اچان- انتظار نہ ڪجئين-" هٿ صاف ڪري هو هليو ويو ۽ ڪمري ۾ رڳو سگريٽ جو دونهون رهجي ويو: ۽ انهيءَ دونهين ۾ رضيہ جا جذبات جڻ جنب ٿي ويا.

ٻئي ڏينهن، صبح جو بدستور رضيہ اڪيلي باغ ۾ گل پئي چنيا، باغ جي پٺ جي سامهون پنجن ڇهن فوٽن جي گهٽيءَ ڪانپوءِ هڪ بلڊنگ هئي، جا گهڻي عرصي ڪان خالي هئي، انهيءَ صبح جو ڪيترن ڏينهن ڪانپوءِ رضيہ جي بنگلي ڏانهن ڪلنڊڙ دري کلي هئي- اندر ڪنهن آهستي سرن ۾ ڳايو پئي- "رت ساوڻ جي آئي-" آواز ۾ سوزو هو، اهڙي پُر درد طرز ڪيس متاثر ڪيو- ۽ هوءَ دريءَ ڏانهن ڏسڻ لڳي، جتي هڪ نوجوان باغ جي ساوڪ تي نظرون ڄمايو،

جهونگاري رهيو هو. رضيه سندس سرسري طور تي جائزو ورتو ۽ گل ڇنڻ لڳي.
وري جو ڪيس لڏڻئين تہ اهو نوجوان بہ ڪيس ڏسڻ لڳو ۽ جيئن ئي رضيہ ساڻس نظرون ملايون، هن نظرون هٽائي ڇڏيون ۽ اتان هٽي بہ ويو. رضيہ مالهيءَ کان پڇيو- خبر پيس تہ کو ڊپٽي ڪليڪٽر صاحب پوري عيال سميت اچي لٿو آهي.

هوءَ سوچڻ لڳي تہ متان ظفر وانگر اهو نوجوان تہ ڊپٽي ڪليڪٽر ڪونهي. سندس خيال هو تہ مڙد جيتري سٺي نوڪري ۾ هوندو آهي، اوترو ئي غير جذباتي ٿي پوندو آهي. هن جي پرسان رهندڙ تمام انجنيئر، ڪمشنر، منسٽر، ڊاڪٽر ۽ ٻين مصروف ماڻهن جي زندگيءَ متعلق خبر هئي ۽ محسوس ڪيو هئائين تہ اهي سڀ اڪثر غير جذباتي ۽ پنهنجن ڪمن ۾ رڌل انسان آهن، جن ۾ لطيف جذبات منڊ ڪان ئي ڪونہ ٿين. جن جي زندگي ڪن اصولن مطابق هڪ ئي محور تي ڦرندي رهندي آهي، جنهن ۾ ڪا ڦير گهير واقع نٿي ٿئي. گرمي سردي، برسات بهار سڀ، هن جي نظر ۾ رڳو ڪم جي نوعيت بدلي ڇڏيندا آهن- ليڪن جذبات جي دنيا هميشہ سرد هوندي آهي.

پورو ڏينهن هوءَ سوچيندي رهي- الجهندي رهي. هن ارادو ڪيو تہ سياڻي جيڪڏهن نظر آيو تہ ضرور پڇندس، ڪير آهي. پر شام جو باغ ۾ وينئي تہ اهو ساڳيو نوجوان اتي پسار ڪري رهو هو. "معاف ڪجو مان بنان اجازت آيو آهيان- "

"هتي ڪنهن ٻئي جو تفريح لاءِ اچڻ منع آهي- پر اوهين پاڙيسري آهيو- "

"تمام گهڻي مهرباني- اسانوڻ باغ ڪونهي- جي هيءُ باغ نہ هجي ها تہ جيڪر مان ڏاڍو اداس رهان ها."

"توهين ڇا ڪريو هتي؟ ڊپٽي ڪليڪٽر آهيو؟"

"نہ ڊپٽي ڪليڪٽر تہ والد صاحب آهي- مان تہ ڪجهہ بہ نہ آهيان."

"نوڪريءَ جي تلاش هوندي؟"

"اهڙي جلدي ناهي."

"ڇو شادي ڪونہ ڪئي اٿوَ ڇا-؟"

"شادي تہ ٿي ويئي- بہ سال اڳ ماسات سان."

ڪجهہ دير هو ماٺ رهيو. رضيہ بہ ڪجهہ نہ پڇيو-

ايتري ۾ وري بوندون پوڻ لڳيون ۽ ٻئي ڇڻا ويا هليا.

ٻيءَ صبح جو بہ هو اتي موجود هو.

رضيہ ساڻس ڳالهائي خوشي محسوس ڪئي. لهواريون اُوياريون ڪندي رضيہ پڇيس- "توهانجي زال شايد نيٺ مشرقي آهي-"

"ڇو؟"

"مشرقي خيالن جون عورتون گهر کان تمام گهٽ نڪرنديون آهن."

"نہ مونکي انهيءَ جو خيال ڪونہ رهيو، نہ تہ ضرور وٺي اچانس ها. هونئن هوءَ بہ مشرقي آهي ۽ ذهني طور تي منهنجا خيال بہ مشرقي آهن. مونکي مشرقي عورت مشرقي سانُ ۽ مشرقي سينگار سان پسند آهي. ۽ انهي ڪري مان ڏاڍو قسمت وارو آهيان جو نسيم بہ منجهن خيالن جي آهي."

"زال تہ خود مڙد لاءِ بدلبي آهي." رضيہ ائين چئي ڏنو.

"پر منهنجي خيال ۾ مغرب پرست عورت بہ مڙد. نما ٿيندي آهي. هوءَ مڙس کي بدلڻ چاهيندي آهي. آخر هنجا بہ جذبات هوندا."

"ٺيڪ ٿا چئو،" رضيہ چيو، "توهانجو نالو مون پڇيو ئي ڪونہ. مونکي رضيہ ظفر چوندا آهن. منهنجو خاوند وزارتِ تجارت ۾ سيڪريٽري آهي. ڪنهن وقت ضرور ملجوس. تمام مصروف ماڻهو آهي."

"منهنجو نالو اختر آهي. مسٽر ظفر سان ضرور ملندس، پر هن وقت مونکي پنهنجي باغ جي سير تہ ڪرايو."

ٽئي ڄڻا آهستي هلندا، باغ جي ڪنڊ تي پهچي ويا، جتي مينديءَ جا ننڍڙا پيارا ٻوٽا هئا ۽ گلاب جي ول مينديءَ جي ٽارين سان ويڙهي پئي هئي. مينديءَ ۽ گلاب جي گلن جي خوشبوءِ فضا ۾ ڪيف ۽ سرور پيدا ڪري ڇڏيو هو. اختر چوڻ لڳو.

"اها ترڪيب واہ جي آهي. حنا جي رنگ ۾ گلاب جي سرهاڻ." ۽ غير ارادي طور تي سندس نظرون رضيہ جي هٿن تي پيون. جي مينديءَ جي سرخيءَ کان بي نياز هئا. هن اڇين ترين کي غور سان ڏٺو، جي ڪير جيان سفيد هيون. جنهن ۾ مينديءَ جي لالاڻ تہ نهيو پر رت جي موجودگيءَ جو احساد بہ ڪونہ هو.

"توهانجي باغ ۾ ايتري ميندي، پر شايد توهانکي مينديءَ جو شوق نہ آهي. نہ تہ ساڻوڻ پاڻ سان گڏ مينديءَ جي سرخي تہ آڻيندو آهي." رضيہ کلي ڏنو ۽ چوڻ لڳي.

"منهنجي مڙس کي ميندي پسند نہ آهي. هو ٽوٽل ڪپڙن وانگر سفيد جذبات رکي ٿو. سادہ. پاڪ صاف. ۽ عورت پنهنجي لاءِ ميندي ڪونہ لائيندي آهي. سينگار بہ پنهنجي لاءِ ڪونہ ڪندي آهي. منهنجي مڙس جا جذبات تمام سادہ آهن."

"سادہ. نہ سفيد چئو. جنهن ۾ رنگ ئي نہ هجي!"

"ائين نہ چئو. هاڻ منهنجا جذبات بہ اهڙائي آهن."

اختر غور سان سندس اکين ۾ نهاريو، جن ۾ بيپناهہ جذبات هئا، پر. نماڻا. اداس! . ٻئي خاموشيءَ سان هليا پئي. موٽ ۾ مهل رضيہ کيس، وٺي ويٺي ۽ ظفر

سان ملايائين، ظفر تمام سٺي نموني سان مليس- پر اختر ظفر جهڙي، ڪاروباري شخصيت جي مالڪ واري، انسان سان گهڻي دير ڳالهائي نہ سگهيو ۽ جلدي واپس ويو هليو.

رضيہ ۽ اختر جي خيالن ۾ گهڻيءَ حد تائين هڪ جهڙائي هئي- روز صبح ۽ شام، باغ ۾، رضيہ اختر ۽ نسيم، هڪ ٻئي سان پنهنجا پنهنجا خيال ظاهر ڪندا هئا. رضيہ کي اختر جي زال نسيم بہ ڏاڍي وڻي. نسيم رنگ جي سانوري هئي، پر لڳي دلڪش ٿي، تمام خاموش طبع ۽ ڳالهہ ڳالهہ تي مرڪي ڏيندي هئي. رضيہ کي اهڙن پاڙيسرين جي اچڻ جي خوشي ٿي- ۽ ڪيس ائين معلوم ٿيڻ لڳو، ڄڻ سڄي گهر جي هاڃ ڪان پوءِ، شام جو اختر ۽ نسيم سان ڳالهائيندي، سندس سڄي ڏينهن جو ٿڪ لهيو وڃي- هوءَ مسرور رهڻ لڳي. سندس جذبات گهٽ ٿيڻ کان وڌڻ لڳا. جذباتي ڳالهيون، هم مذاق، هم خيال دوستن جي صحبت، سندس اداسين کي شگفتگيءَ ۾ بدلي ڇڏيو. ظفر بدستور پنهنجي ڪلب، دفتر پارٽين ۽ ميٽنگن ۾ مصروف رهندو هو. نہ ڪيس رضيہ جي اداسيءَ سان مطلب هو ۽ نہ سندس شگفتگي سان غرض. ڪيس انهي کي ڏسڻ جي فرصت ئي ڪٿي هئي- پر آخر هڪ ڏينهن ظفر پڇيو، "هي اهڙا شوخ رنگين ڪپڙا ڪيئن پائڻ لڳي آهين- "

"انهيءَ ڪري جو سانوڻ آيو آهي."

"مطلب؟" ظفر سمجهي نہ سگهيو.

"مطلب هيءُ تہ سانوڻ ۾ هر شيءِ تي رنگينيءَ جو پوش چڙهندو آهي- جذبات رنگين ڪپڙا پسند ڪن ٿا." ايترو چئي هوءَ پيلي رئي جو پلاند وات ۾ وجهي چوسڻ لڳي- ظفر کي پورو جواب ڪونہ مليو، سو بنا ارادي چوڻ لڳو، "چو نہ- هميشہ کان مشرقي زالون سانوڻ ۾ ڳاڙها پيلا ڪپڙا پائڻ پسند ڪنديون آهن. اها ٻي ڳالهہ آهي تہ ڪجهہ فيشن پرست ٻارهن ئي مهنا ساده رنگ پسند ڪن، يا ڪي مغرب پرست مڙد ملڪي رنگن کي اهميت نہ ڏين-" ظفر اخبار پڙهڻ لڳو. ڪيس اهي ڳالهيون اجايون ۽ بيڪار نظر اينديون هيون. رضيہ اٿي ٻئي ڪمري ۾ ويئي هلي.

۽ انهيءَ شام جو-

رضيہ مينڌي پئي چني- سانوڻ جا مست مست ڪڪر، رڪندي، جهڪندي، ڄڻ طويل سالن جي عرصي کان پوءِ رضيہ کي مينڌي چنندي ڏسي رهيا هئا- خبر ناهي ڪنهن جي لاءِ مينڌي چني رهي هئي- ۽ مينڌيءَ جون شاخون ڄڻ اظهار تشڪر لاءِ جهڪنديون پئي ويون. رضيہ ماحول کان بي نياز، مينڌي چنڻ ۾ مصروف هئي- 'ڇا ٿي پيو، ظفر کي پسند نہ آهي تہ' - سندس پنهنجي خوشي تہ هئي- سندس جذبات ظفر جا محتاج نہ آهن- هاڻ هوءَ خود پنهنجي لاءِ مينڌي

هٽندي- ڪيس اهو حق نہ آهي تہ ظفر جي ڪري، پنهنجا جذبات خون ڪري- هر خواهش دٻائي. سامهون اختر پئي آيو، ساڻس گڏ نسيم بہ هئي. ٻئي خوش هئا. اختر مرڪيو- چوڻ لڳو، "اڄ دل ٻڌي اٿوَ، جو مينديِ پيا چنو. اڄ سانوڻ جو تهوار آهي. اڄوڪي ڏينهن پوري ملڪ جون ننهنون ۽ ڌيئون، مينديِ هٽنديون هيون. اسان جا جذبات شعريت منجهہ ٻڌل هئا- اسان جي دلين ۾ رنگين جذبات جنم وٺندا هئا- ۽ اڄ مغرب پرست دور ۾ جتي اسان تمام رنگين رسمون ترڪ ڪيون آهن، اتي اسان جا جذبات بہ بي رنگ ۽ بي روح ٿيندا پيا وڃن."

"ها پنهنجو رنگ ترڪ نہ ڪرڻ کپي- پنهنجي پسند جي قرباني ڏيڻ سان مڙد تي ڪو احسان نٿو ٿئي- " رضيہ چيو، هوءَ مينديِ چنندي رهي. پلاند پرچڻ لڳو. اختر ۽ نسيم بہ سندس مدد ڪرڻ لڳا.

۽ ٻيءَ رات جو- جڏهن هوءَ خواب گاهہ ۾ ويئي، ظفر ڪيس ڏسي مرڪي ڏنو- ظفر مرڪي ڪيس اهو اشارو ڏنو هو، جنهنجو مطلب هوءَ ڄاڻندي هئي- پر رضيہ نظرانداز ڪري ڇڏيو ۽ هڪ پاسي ڪرسيءَ تي ويهي مينديِ هٽڻ لڳي. ظفر ڪجهہ پريشان ٿي چيس،

"ڪيتري دير ڪان تنهنجو انتظار پيو ڪريان- ۽ هي ڇيٽو ڇو پئي مکين؟"

رضيہ پڇيو، "ڇا جي لاءِ انتظار هو؟"

"واه! هيءَ نئون شوق وري ڪيئن ڄاڳيو- جو هٿ ڦاسائي ويهي رهيئن."

"مان مينديِ ڪونہ لائي رهي آهيان، پر توهان جي جذبات ۾ رنگ ڀري رهي آهيان."

"اڄ وري منهنجي بي عزتيءَ لاءِ سنبري آهين."

"نہ! پنهنجي بي عزتي بہ هاڻ منظور نہ آهي."

ظفر سوچيو تہ مينديءَ جو پيالو ڦري، ڦٽو ڪري ڇڏي، پر رضيہ گهڻي بدلجي چڪي هئي. انهيءَ ڪري مناسب نہ ڄاتئين ۽ سور پي ويو. هن جي بہ تہ هڪ آرزو هئي، ڪا طلب- انهيءَ ڪري هو ڪلب مان سويل آيو هو. سندس آرزو چڻ ٽڙيجي ويئي.

پر- رضيہ سندس آرزوءَ کان بي نياز پنهنجي مرضيءَ مطابق اڇن هٿن کي ڳاڙهو ڪري رهي هئي. ڪيئن تو چئي سگهجي تہ هن جا جذبات سفيد هئا- اهي تہ رنگ ٿي رنگ آهن- ڪير ڄاڻي ڪيترا گهرا- ڪيترا سرخ!

۽ صبح جو جڏهن هن مينديِ ڌوتي تہ ترين ڳاڙهيون هيون. ظفر ستو پيو هو- هوءَ اونڌهہ ۾ ئي باغ ڏانهن وڃڻ لڳي. اڄ ڪيس باغ ڏاڍو وڻيو پئي. مُرڪ الائي ڪٿان اچي سندس چپڙن تي بسيرو ڪيو هو. اوچتو هن ٻاهر ڏٺو- ٻاهر گهٽيءَ جي موڙ تي، هڪ نوجوان، هڪ دوشيزه جا هٿ چمي رهيو هو- رضيہ

ڏٺو- هو ٻئي ڄڻا بجليءَ جي ٿنڀي هيٺان بيٺا هئا- نوجوان هٿ چمي، کيس ڏسڻ لڳو- کهڙا نه سرخ هٿ هئا. مينديءَ رتا هٿ- هڪ مرد جي هٿ ۾، جو کين پيار منجهان چمي رهيو هو- هوءَ ڏسندي رهي. ڪيڏو نه جذباتي پيار هو-! هوءَ اتي بيهي نه سگهي- موٽي آئي ۽ سوچڻ لڳي.

'مينديءَ لڳل ڳاڙهيون ترييون ڪڏهن جذبات کي آتشين بنائي سگهن ٿيون؟'

کيس ڳاڙهي رنگ هيٺان ساڳيون اڇيون ترييون نظر اچڻ لڳيون. جن ۾ رت جي ڪا جهلڪ به نه هئي. جذبات ۾ رنگ مرد جي پيار سان پرجي سگهجي ٿو- نه مينديءَ سان. پر مرد جذبات جو پيار ئي نه نٿو ڏيئي- ڏاڍو ڪنجوس آهي!

۽ جڏهن ظفر جاڳيو ته رضيه کيس غمگين نظر آئي- ڳاڙها هٿ ڏسي چوڻ لڳو- "اهڙا ڳاڙها هٿ ڪري به تون خاموش آهين- اڄ ته توکي خوش ٿيڻ کپي- اڄ ته جذبات رنگين هوندا -!" هو طنزيه کليو.

"مان پليل هيس- سفيد جذبات ۾ سرخ هٿن جي لالي رنگ پري نٿي سگهي- عورت کي پنهنجي قسمت تي شاڪر رهڻ کپي! مان ڪنهن ڪنهن وقت جذبات جي لهرن ۾ لڙهي ويندي آهيان، مونکي معاف ڪريو." ۽ رضيه جي اکين ۾ گرم گرم ڳوڙها تري آيا. جن ۾ هڪ نوجوان ۽ هڪ دوشيزه جي تصوير اڀري هئي- هڪ مرد، هڪ عورت جا هٿ جهليو، صبح جي انڌيري ۾ - سندس مينديءَ لڳل ترين کي چمي رهيو هو. (١٩٦٠ع)

●●●

دل جي ڳالهه

بيبا چوڪري هئي. سدائين پئي ڪيچل ڪندي. ٻيو ڪم تہ اُڇهندو ئي ڪونہ هيس. امان چوندي هئي: "ڇوڪري ڪونهي ڇڻ ڦِتاڪو آهي!" اُهُ ڪيس ڇا چوان ڪنهن ڪنهن مهل اڪيلائيءَ ۾ ملندي هئي تہ چوڻيءَ مان جهلي چوندو هوسانس، "ڇوري! اِهو ڇتپڻ ڪونہ ڇڏيندينءَ."

ڇا چوندي هئي: "ڇتو هوندين تون- ڇڏ منهنجي وارن کي نہ تہ..."

اُهُ مرڪي، سندس وارن مان هٿ ڪڍندو هوس ۽ هوءَ ٻوٽ کي اهڙو ٻچڙو ڪندي هئي، ڄڻ مون سندس وار پٽي ڇڏيا هئا.

ننڍي هئي تہ سڄو ڏينهن گهٽيءَ ۾ ٻڪون پائيندي هئي. ڪنهن کي ڌڪ، ڪنهن کي ٻچو هڻندي هئي. زبان جي اهڙي تکي هئي، جو مون جهڙو ڪونہ ٻڇي سگهندس. امان چوي: "نڙيءَ ۾ ست سيڻيون اٿس!" سڄو ڏينهن اسان جي گهر وٺي هوندي هئي.

مون ميٽرڪ پاس ڪئي تہ هيءَ بہ سانوڻ جي ڪڪريءَ جيان ڪر موڙي، جوانيءَ جي حدن ۾ آئي. اڃا بہ اُهائي مستي هيس ۽ ساڳي بہ پرواهي. گهرِ ماٽس پٽس نہ آهن تہ سموري پاڙي جا ٻار هوندا. پاڻ هوندي ۽ ڏمچر مچندو. ڪڏهن ڪڏهن ٻنپهرن جي ننڊ بہ حرام ڪري ڇڏيندي هئي. جي منع ڪبي هيس تہ هينان ئي جواب ڏيندي: "پنهنجي گهر ۾ گوڙ ڪريون ٿا- تنهن ۾ ٻين جو ڇا وڃي؟"

مٿي ماڙيءَ تي اسين رهندا هئاسين ۽ هيٺين جڳهہ اسان ڪين مسواڙ تي ڏني هئي، جنهن ۾ پنجن ڇهن سالن کان رهندا اچن.

جيئن ڪلي ٽڙي گل ٿيندي آهي ۽ سرهاڻ نري نري ۾ سمائجي ويندي آهي، تيئن خالده بہ جوان ٿي. سندس شوخي، ڪيچل ۽ اُبتا سبتا جواب پڻ سندس جوان ٿيڻ جي خوشبوءِ سان گڏ چوطرف ڦهلجي ويا.

هونئن خالده، جڏهن ننڍي هئي تہ مون کي ڏاڍو ستائيندي هئي، پر جڏهن وڏي ٿي تہ هڪڙو اهو بہ فائدو رسيم تہ هوءَ مون کان پردو ڪرڻ لڳي. جيتوڻيڪ ڪيس مائٽن جهليو ڪونہ هو. پر خالده جي اها خواهش ٿي تہ مون کان پردو

ڪري ۽ جڏهن به مون کي ايندو ڏسي، هرڻي جيان چال هٽي پچي وڃي. ڪڏهن ڪڏهن اوچتو آءٌ ات هليو ويس، جت خالده ويٺي هوندي ته پوءِ سندس لڪڻ ڏسڻ وٽان هوندو. پٺي هٿ ڪٽي منهن تي رکندي هئي ۽ آڱرين جي وٿين مان پئي ڏسندي ته آءٌ ڇا ٿو ڪريان. آءٌ ته جيئن وڌو ٿيو هوس ته ڪجهه سنجيده بنجڻ جي ڪوشش ڪندو هوس ۽ ٻيو وري مائٽن جي موجودگيءَ جو لحاظ. سو مرڪي ماٺ ڪري هيڏانهن هوڏانهن هليو ويندو هوس. خالده اهو ڏسي ٽپ ڏيئي وٺي ڀڪ پائيندي. خالده جي انهي شرم تي ڪڏهن ڪڏهن آءٌ چٿي ڏيندو هوس: "هيءَ ڇوري سمجهي الائي ڇا ٿي؟ آءٌ ڪيس کائي ويندس!" امان ۽ اديءَ جن منهنجي چوڻ تي کلنديون ڪين هيون پر مرڪنديون انهيءَ ڳالهه تي هيون ته اها به وڏي ڳالهه چئبي جو خالده دنيا ۾ ڪنهن کان شرمائي ته ٿي.

اسان جي گهر ۾ اندر وڃڻ لاءِ هڪ پنترهن ويهه فٽ ٻگهي گهٽي آهي ۽ گهٽيءَ جي ڇيڙي وٽ خالده جن جي گهر جو در آهي ۽ در جي پرسان اسان جي ڏاڪڻ آهي. ڪڏهن ڪڏهن ڏاڪڻ لهندي جي هوءَ مونکي گهٽيءَ ۾ گڏجي ويندي ته پوءِ سندس ڀڪ ڏسڻ وٽان هوندي هئي.

هفتي ڏيڍ، پٺي امان کان پڇندي: "ماسي، نهن ڪڏهن ٿي آڻين؟ پنهين سلڇڻي جو پت ڪڏهن ٿي ڪارائين؟"

ننهن جي ڳالهه ٻڌي، امان به نري پوندي هئي ۽ ڏاڍي مزي سان ٻڌائيندي هيس ته فلاڻي هنڌ به ڇوڪريون ڏسي آئي آهيان. فلاڻي هنڌ ڇوڪري ڏاڍي سٺي آهي. قدين بتين سهڻي، پڙهيل ڳڙهيل، حيا شرم واري، سلڇڻي- ٻيو ڪپيس به ڇا؟

آءٌ شاديءَ لاءِ گهڻو ڪري ناڪار ڪندو هوس. (اجا به ڪندو آهيان) ۽ خالده به هر دفعي امان کان پڇندي هئي ته ماسي فلاڻي هنڌ تو ڇيو هو ته سومر جي ڏينهن وينديس. پوءِ پڪ ڪري آئينءَ؟

جڏهن به امان کي اڪيلي ڏسندي هئي ته اها ڳالهه هوندي هيس. امان به هر دفعي ڏاڍا مرچ مصالح وجهي ٻڌائيندي هيس. منهنجي شادي، امان سان ڳالهائڻ لاءِ سڀ کان سٺو موضوع هو. ڪلاڪ ويٺي ڳالهائيندي، ٽڪجندي ڪانه.

هڪڙي ڏينهن گهٽيءَ وٽ بيٺو هوس. مون سان هڪ ٻيو به افسانه نگار دوست هو. ايتري ۾ خالده اسڪول مان موٽي. مونکي بيٺل ڏسي اتيئي ڄمي ويئي. ٽانگي مان لهڻ ٿي نه پئي اجهيس. پر مون کي پٺي سان ڏسي ڪجهه همٿ وڌيس ۽ تمام احتياط سان گاڏيءَ مان لٿي، ٽڪڙا ٽڪڙا، سهميل سهميل ۽ ڏڪيل ڏڪيل قدم کڻندي گهر ڏانهن ويئي. مون ڪيس ڏسي مُرڪي ڏنو. نه ڄاڻ منهنجي اها مُرڪ ڏسي ورتئين. بس پاڙي جي سيني ڇوڪرين ۽ اديءَ کي ڪٿي ٻڌايائين ته هي وڏو غنڊو آهي. لوفر آهي. هلندي ڇوڪرين تي کلي ٿو. مون ٻڌو ته مون چيو: "هاڻي هلندي ڇوڪرين تي روئندس." اديءَ کي چيائين. "پاڻ جي ساراه جا ڍڪ

ٻئي پريڏ تہ منهنجو ياءُ هھڙو آهي، منهنجو ياءُ موتيءَ جو داڻو آهي. پڏائي پڏائي ڪٿي ڪيس آسمان تي چاڙهيو هوءِ. پڇينس، مون کي گهٽيءَ ۾ ڏسي ڇا ڪيائين؟"

اتفاق سان جڏهن اديءَ مون کان اها ڳالهہ پڇي تہ مٿان خالده بہ اچي ڪڙڪي. مون کي خار تہ پهرين ئي هئا، سو سٺو اڳيان وڃي بيٺوسانس. هاڻي پڇي تہ پڇي ڪيڏانهن. بت ڄڻ ساهہ ڇڏي ويو هوس. پڇيومانس: "پڏو! مون توکي ڇا ڪيو؟"

ماٺ. ڪجي ئي نہ، جهڙي پت۔ ڪنڌ ڪٽي گوڏن ۾ هنيائين. ڄڻ ڳالهائي ڪين چاٽي، اصل گگدام ٿي لڳي. اديءَ مُرڪي ڏنو.

مزو تہ ٿيو اديءَ جي شاديءَ منجهہ. اديءَ لائون پئي لٽيون. سندس سڀ ساهيڙيون بيٺيون هيون. پيون بہ ڪيتريون زالون هيون. خالده بہ اديءَ جي گوڏي سان گوڏو لايو ويٺي هئي ۽ زبان اٿين پئي هليس ڄڻ ڪينچي. ڪنهن کي بہ سوليءَ ريت لائون ڏيڻ نہ پئي ڏنائين. امان بہ ٽي دفعا ڳالهايو بہ هوس. پر مڙيئي نہ. ٿوري دير کان پوءِ مونکي سڏ ٿيو. آءٌ ڪنوار جو وڏو ياءُ هوس، سو زالن ۾ سس پس ٿيڻ لڳي تہ ڪنوار جو ياءُ ٿو اچي. اهو ٻڌي خالده جا ٽپ ٽري ويا. ماٺ ڪري ميسٽي ٻڌجي ويهي رهي. اديءَ جي پر ڇڏڻ تي دل بہ نہ ٿي ٿيس. آءٌ گنڀير صورت بنائي، زالن ۾ ويس. هڪڙو هڪڙو قدم ڏايو ٿوري تکي پئي ڪنيم، مٿان ٽهڪڙو نہ مچي. پر اوچتو مون کان کل ٿي ڇٽي. ڏٺم ويچاري ماٺ ڪيو اديءَ کي چنبڙيو ويٺي هئي.

آءٌ اڳيان وڃي بيٺس. لائن جون رسمون پوريون ڪري، گهوٽ ڪنوار ۾ بہ ٽي ٽڪر هڻي، واپس مڙيس تہ ڪيچلي ڳالهائڻ کان رهي نہ سگهي. چيائين: "هيڏو سارو اچي ٿيو آهي، لائون ڏيڻ نٿيون اچنس."

مون ٻڌي ورتو ۽ ويندي ويندي چٽي ڏنومانس: "مونکي ڪيئن ايندين؟ تو تہ بہ ٽي ڀيرا لائون لٽيون آهن." آءٌ تہ اهو چئي پڇي آيس، پر خالده روئي ڏنو. چوطرف بيٺل زالن مان ڪنهن بہ سندس پاسو نہ ورتو. سيني ٻئي هٿ ٻڌي کي چيو: "اڄ هن ترڪتالڻ دل تي ٻڌي آهي."

اٿين ئي هن جو دستور رهيو ۽ اٿين ئي آءٌ بہ رهيس. هوءَ مونکي ڏسندي هئي تہ پڇي ويندي هئي، ۽ آءٌ ڪيس ڏسي مرڪي ڏيندو هوس. مون انٽر جو امتحان پاس ڪيو تہ سڀ کان اول هن وٽان مبارڪ ملي، پر ڪجهہ اڏنگن لفظن ۾. اديءَ کي چيائين: "ياءُ کي منهنجي طرفان مبارڪ ڏجانءِ، پر چئجانئس تہ رڳو انٽر پاس ڪئي اٿس، ڦاڙها ڪين ماريا اٿس."

مونکي خير انهيءَ تي ڪاوڙ ڪانہ آئي، پر جڏهن منهنجو پهريون ڪتاب ڇپجي ظاهر ٿيو، تہ ڪتاب جي مهاڳ ۾ جيڪي منهنجي لاءِ لکيل هو، سو اکر بہ

اکر ياد ڪري رکيائين. ادي آئي ته ڪيس سچو مهاڳ زباني ٻڌائي ڇڏيائين: ”ڏس تنهنجو ياءُ ڪهڙو نه لوفر آهي. ڪتاب ۾ پنهنجي نالي اڳيان ڇاڻي واڻي لکيو اٿس، ’مشهور نوجوان افسانه نگار‘ - جيئن ڇوڪريون پڙهن ته مٿس موهجي پون. اهي اٿئي پاڻين جا ڪم.“

اديءَ جواب ڏنس: ”مٿان تون به ته موهجي ڪين ويئي آهين؟“

خالده کي شروع کان ئي خبر هئي ته آءٌ افسانا به لکندو آهيان. پهرين ته انهيءَ ڳالهه تي لفٽ ڪين ڏيندي هئي. پر آخر هن مون کان اهي رسالا گهرايا، جن ۾ منهنجا افسانا ڇپيل هئا. انهن مان گهڻا رسالا اڄ تائين ڪين موٽيا ۽ جيڪي موٽيا، تن ۾ منهنجي افسانن وارا صفحا ئي ڪونهن. انهيءَ تي وڙهيوساس ته کيڏي ڏهين جو نوٽ ڏنائين: ”اڇي پنهنجي رسالن جي قيمت لاهي وٺ ۽ باقي پيسا به تون پاڻ وٽ رک. انهن پيسن مان مونکي اهي رسالا آڻي ڏيندو ڪر. جن ۾ تنهنجا افسانا ڇپجن ٿا.“

الائي ڪيئن منهنجي تازي افساني جو Manuscript هٿ چڙهي ويس. ڪٿي ويئي ۽ پڙهي پنهنجي راءِ سان گڏ سٽ سٽ تي تنقيد ۽ ڪاٽ ڇاٽ ڪري موڪليائين. آءٌ افساني جو اهو حال ڏسي جلي ويس. انهيءَ ڪري نه ته هن تنقيد سخت ڪئي، پر مون جهڙي سست انسان کي وري ڪئين هفتا لڳندا افساني کي ٻيهر فيئر ڪرڻ ۾. انهيءَ ڏينهن مون سوچيو ته جي هوءَ مونکي اڪيلي ملي ويئي ته چوٽيءَ کان جهلي خوب ڪسرون ڪيندوساس. پر جيستائين ڪاوڙ رهي، تيسين هيءَ به نه ملي.

تنهن ڏينهن امان جي طبيعت خراب ٿي پئي. امان گهر ۾ هئي به اڪيلي. ٻيو ڪير ڪونه هو. امان کي گهڻو ڪري اهو دؤرو پوندو آهي، جنهنجي متعلق ڊاڪٽر مونکي سمجهايو به پر آءٌ سمجهي نه سگهيس. رڳو اهو ڄاڻندو آهيان ته جڏهن به اٽيڪ ٿيندو آهي، تمام سخت هوندو آهي. امان کي دؤرو پيو هو. آءٌ جو مٿان اچان ته ڏسان هيءَ امان کي سنڀالڻ جي ڪوشش پئي ڪري. مون کي ڏنائين ته جڻ سرير مان ساهه نڪري ويس. آءٌ وڃي امان جي پرسان ويٺس، ڪانئس پڇيم، ”ڇا ٿيو؟“

”ماسيءَ کي اٽيڪ ٿيو آهي!“ هن پهريون ڀيرو، جوان ٿيڻ کان پوءِ منهنجي اکين ۾ ڏسي جواب ڏنو. پر مون ڏٺو ته سندس لڱ ڪنبي رهيا هئا.

امان جي حالت ڪجهه سڌري. ترت ڪجهه دوائون جيڪي گهر ۾ موجود هيون سي ڏنيومانس ته ننڊ اچي ويس.

”آءٌ وڃان ٿي.“ خالده اٿڻ جي ڪئي.

”مون کان ڀڄين ٿي؟“

”توهين ڪي ڀوت ٿوروئي آهيو!“

"شڪر آهي انسان تہ ليڪيس."

"گهٽو نہ ڳالهايو، ماسيءَ کي ننڊ آهي."

هوءَ اٿي ويئي هلي ۽ آءٌ امان وٽ ويٺو رهيس. اهو پهريون پيرو هو جو هن مون سان بہ ٽي لفظ ڳالهايا هئا. عجب لڳم جو سڀ چوندا هئا هن ڇوڪريءَ منجهہ شرم حيا نالي ماتر بہ ڪونهي. جيڪي هوندو آهي سو سيني جي اڳيان ٺهڪائي ڏيندي آهي. پر مون ائين محسوس ڪيو تہ جيڪي بہ لفظ سندس چپن تان ترڪي نڪتا، سي سڀ شرم ۽ حيا ۾ ويڙهيل هئا. انهيءَ مان سمجهيم تہ حيا هر عورت ۾ آهي- ڪنهن ۾ ٿورو- ڪنهن ۾ سرس.

امان تہ بيمار ٿي ڇاڪ بہ ٿي ويئي، پر خالده مون سان محبت جو اقرار ڪيو ۽ ايتري جذباتي انداز ۾ جو سوچڻم تہ اهڙيون ڳالهيون هڪ ڇوڪريءَ کي نہ ڪرڻ کپن. چوڻ لڳي: "انهيءَ رات ماسي بيمار ٿي تہ مونکي چيو- 'پٽم ڪٿي آهي، سڏينس. مون سمجهيو تون ٻئي ڪمري ۾ هوندين ۽ آءٌ اهو سوچيندي انهيءَ ڪمري ڏانهن ويس تہ توسان ڳالهائي تہ سگهندس ئي ڪين، پوءِ ڇا ڪريان؟ پڪو پهہ ڪيم تہ جي تون هوندين تہ ٻوڙي توکي ڀاڪر پائيندس- ۽ توکان معافي گهرندس."

هاڻ مون کي خبر پئي تہ خالده هر ڪنهن ڳالهہ ۾ تمام جذباتي آهي. ايتري قدر جو هر هڪ ڳالهہ جي تهہ ۾ وڃڻ چاهي ٿي.

پڇيومانس: "خالده، تون تہ منهنجي تمام خلاف هئينءَ. مون کان ائين ڀڄندي هئينءَ جڻ آءٌ توکي کائي ويندس. پنهنجي ساهيڙين ۾ مون کي بدنام ڪري ڇڏيو اٿئي تہ آءٌ لوفر آهيان."

ڇا ٿي چوي: "مٺا! مون ڪڏهن بہ ائين ڪونہ چيو آهي تہ تون لوفر آهين. مون سدائين پنهنجي ساهيڙين ۾ تنهنجي ساراهہ ڪئي آهي. ايتري قدر جو مونکي چيڙين بہ ٿيون- آءٌ توکي هڪ ڊائري ڏيان؟"

"ڏي، تنهنجا منهنجا ڏينهن انهيءَ ۾ ياد رکندس."

"پوءِ ڪانہ ڏيندس!"

"ڇو-؟"

"منهنجي محبت ايتري تہ ڪني آهي جو تون اُن کي پنهنجي دل ۾ جڳهہ ڏيڻ لاءِ تيار نہ آهين- تون مون سان ڪهڙي محبت ٿو ڪرين. آءٌ توکي ايترو چاهيان ٿي جو مونکي پاڻ خبر نہ آهي. آءٌ توکان انهيءَ ڪري پردو ڪندي هيس ۽ ڀڄي ويندي هيس، متان توکي ڏسي آءٌ برداشت کان ٻاهر نہ ٿي پوان. ڏس، آءٌ توکي پنهنجي دل جي هڪ هڪ ڳالهہ ٻڌايان پئي. ڪا ڇوڪري اهڙي ڳالهہ ڪندي؟"

پٺس کي ٽائيفائيڊ ٿي پيو. سڄي سڄي رات پئي جاڳندي هئي، گهڙي گهڙي

پٽي ٽيمپريچر ڏسندي هئي. جيڪو ڊاڪٽر پٽس کي ڏسڻ ايندو هو انهيءَ سان بحث ڪرڻ شروع ڪري ويهندي هئي. ايتري قدر جو هڪ ڊاڪٽر چئي ڏنس، "ڇوڪري تون ڏاڍي بڪبڪي آهين."

پٽس سڄي رات ننڊ ۾ ڳالهائيندو هو، ۽ هيءَ پيءُ جي پر ۾ ليٽي سڄي رات جواب ڏيندي رهندي هئي. جي پٽس کي حساب وغيره متعلق پٽڪيو ته يڪدم حساب صاف ڪري ٻڌائيندس. سڄي رات سڄو ڏينهن پيرن تي بيٺي هوندي هئي. پيءُ کي ڪا تڪليف نه ڏيندي هئي. انهن پندرهن ڏينهن ۾ مون سان به ڪونه ملي. مٽي اسان وٽ به نه آئي ۽ امان کان پڇڻ ڪونه آئي ته ننهن ڪڏهن ٿي اٿين.

پٽس بيماريءَ مان ڪي قدر بهتر ٿيو ته سندس ماءُ چيس ته ماٽتن ڏانهن خط لکي موڪل ۽ پيءُ جو حال به لک. خالده ڏاڍي فرمان بردار. ڏاهي ڏيءُ ٿي، پلنگ تي پاٽولي ماري ويهي، ڏاڍي احتياط سان خط لکيا. ڇهه خط لکيائين- ۽ ڇهه ئي منهنجي نالي. آءٌ پاڻ اچرج ۾ پئجي ويس ته ڇوڪري آهي، ڪير آهي! هونئن پندرهن ويهن ڏينهن ۾ لوٺو هٿي ڏنئين به ڪين- يادگيري آيس ته ماڳهين ڇهه خط! سيني خطن ۾ پيءُ جي بيماري، نهل نڪور ۽ پنهنجي ڦڙتي ڏيکارڻ سان گڏ هڪ پيرو وري پنهنجي پرپور محبت جو اظهار ڪيائين ۽ لکيائين جي تون بيمار ٿين ته آءٌ تنهنجي نهل نڪور ۾ ڏينهن رات هڪ ڪري ڇڏيندس. جي يقين نه اچيئي ته بيمار ٿي ڏس. آخر ۾ لکيائين ته ماٽتن ڏانهن، سياڻي خط لکنديس. سو به موڪ ٿيو ته.

پٽس اگهائيءَ مان اٿيو. تنهن کان پوءِ- ٽي ڏينهن پوءِ وري بوڙندي، ڏاکڻ جا ٻه ٻه ڏاڪا چڙهندي اسان وٽ آئي. ٻه چوٽيون، ڦهري نانگن وانگر سندس ڳچيءَ کي ويڙهيل هيون. امان ٻوڙ کي داغ پٽي ڏنو. هيءَ به ڏاڍي رازداراني نموني اچي امان جي سامهون ويٺي ۽ پڇيائينس: "ماسي ننهن ٻنهن جو ڇا ڪيئي؟" نه ڄاڻ امان به ڪا ڇوڪري منهنجي لاءِ نظر مان ڪڍي آئي هئي، سو امان به الف کان وٺي ي تائين سموري ڳالهه ٻڌايس. امان ڳالهه ته مزي سان ٻڌائي، پر هوڏانهن ٻوڙ سڙي ويو.

منهنجا امتحان ٿيڻ وارا هئا. آءٌ خالده جي گهر جي در وٽ هڪ ننڍڙي نهيل ڪمري ۾، رات جو پڙهندو هوس. اهو ڪمرو عام طور مهمان سڙي لاءِ نهيل هو. پهرئين پيپر جي رات آءٌ دنيا جي ٻين سمورين ڳالهين کان آجو ٿيو، ويٺي هيمنگوي جي ناول (The old man and the sea) کي زوريءَ پڙهيم. در تي هٿ لڳو. اٿي در کوليم ته خالده بيٺي هئي- اوڏي مهل ڏٺيم ته سادا يارهن لڳا هئا.

"خالده تون؟" مون حيران ٿيندي پڇيو.

هن جواب ڪونه ڏنو ۽ آهستي سان اندر آئي، در بند ڪري، پيشانيءَ تان ڀگهر اگهندي چيائين: "تنهنجي لاءِ هڪڙي شيءِ کڻي آئي آهيان."

"پر هت توکي ڪير ڏسي وٺي ته!" مون چيو.

"امان ۽ بابا ڪراچي ويا آهن، ٻار سڀ ستا پيا آهن." هن ٻگهو ساهه ڪڍندي جواب ڏنو. آءُ ڪجهه دير منجهي پيس. چيومانس: "ڪهڙي شيءِ آهي؟ ڏسان."

هن مُرڪي ٻئي مُٺيون ڪٺي بند ڪيون.

"تون ٻڌاءِ- ڇا آهي؟"

مون اڳيان وڌي سندس ڪرائين کي جهليو. هن ڪرائيون ڇڏائڻ جي ڪوشش ڪئي.

"تون مونکي ستائين ڇو ٿي؟" مون چيو.

"ڏس پلا-" هن مُرڪي چيو- ۽ اکيون جهڪائي، ٻئي هٿ کولي ڇڏيا. مون سندس هٿن ڏانهن ڏٺو.

خالده جا کير جهڙا سفيد هٿ، جيڪي ٿورڙا گلابي لڳندا آهن، تن تي ميندي لڳ هئي. ٻه مينديءَ رتا هٿ- خالده جا ارمان ۽ انسنا - منهنجي آرزو.

خالده جا ٻئي هٿ منهنجي هٿن ۾ هئا. هن جون اکيون شرم وچان بند هيون. ۽ ڳل حيا جي گلابي لهرن ۾ ترڳيا پئي. مونکي نرم هٿن تي ميندي جي سونهن ڏاڍي وڻي. مونکي خالده جي ترين ۾، پنهنجي ۽ سندس تمنائن جي شفق ڦٽندي محسوس ٿي.

مون آهستي سان، جهڪي، پنهنجي چپن سان خالده جي هٿن جي نرم لالاڻ کي ڇهيو. خالده جي لڱن ۾ ڏڪڻي محسوس ڪيم.

"آءُ توکي رڱو هٿ ڏيکارڻ آئي هيس." خالده شرم وچان منهن ٻئي پاسي ڦيري چيو. "۽ تون..."

"ها- ۽ آءُ بدتميز ٿي، انهن کي چمان ٿو." مون چيو. "خالده تنهنجي لڱن ۾ ميناج آهي."

"مون کي خبر آهي." هن آهستي سان چيو. "توهان مردن کي اڄڻ لاءِ عورت وٽ پنهنجي جسم کان وڌيڪ ٻي ڪهڙي شيءِ آهي، جنهن جي مرد کي گهرج محسوس ٿئي!"

خالده جا اهي لفظ دل ۾ چڀي ويم- سندس هٿ پنهنجي هٿن ۾ ئي هئا- پر منهنجي منهن جو پنو لٿل ڏسي، هن کلي پڇيو: "پلا منهنجا هٿ ميندي سان نهن ٿا يا ائين ئي سٺا لڳن ٿا."

خالده جي ڳالهين مونکي ذهني ڇڪتاڻ ۾ وجهي ڇڏيو. سوچيم ته هيءَ ڇوڪري اڄ ڳالهيون ڪهڙيون پيئي ڪري. مون کي ائين ولڙو ڏسي خالده مُرڪي، منهنجي ڳچيءَ ۾ ٻانهون وڌيون ۽ جهڪي منهنجي اکين ۾ نهاريندي چيائين: "ڏس، آءُ تنهنجي سامهون آهيان- ڪيڏو نه ويجهو ۽ تون چپ آهين."

مون سندس اکين ۾ ڏٺو. مون کي سندس اکين جي گهرائپ ۾ ٻه هوءَ پاڻ

ڏسڻ ۾ آئي- هن پنهنجو منهن منهنجي ڇاتيءَ تي رکيو- " ڇا پيو سوچين؟"

مون آهستي سان ڪيس ڪن ۾ چيو: " خالده! ڇاڪاڻ ته تون عورت آهين. تو وٽ عورت جو جسم آهي، جو هڪ مرد، يعني مون جهڙي لاءِ سڀ کان وڌيڪ اهميت رکي ٿو. مڃان ٿو تنهنجي جسم جي جاذبيت ۽ گرمائش، هڪ مرد جي دل کي تڏاڻ پهچائي سگهي ٿي- پر مون کي هڪ ٻي شيءِ جي گهرج آهي- سا آهي عورت جو مرد سان پنهنجائپ جو اظهار ۽ ان جا تعلقات- پوءِ ڀل گهڻا مرد پنهنجي انهيءَ خواهش کي ظاهر نه ڪري سگهن ۽ ڪين ظاهر ڪرڻ به نه اچي."

"پر- " خالده وراڻيو. "سچ پڇين ته مون وٽ انهيءَ جسم کان سواءِ ٻيو ڪي ڪونهي، جو ظاهر ڏسڻ ۾ اچي. آءٌ عورت آهيان ۽ مون وٽ به اهڙو جسم آهي، جهڙو ڪنهن ٻي عورت وٽ آهي- پر آءٌ جيترو توکي چاهيان ٿي، منهنجو جسم شايد اوترو توکي نه چاهي سگهي."

مون پنهنجي سيني سان لڳل خالده کي پاڻ کان جدا ڪيو- چيم: " خالده، تون هاڻ وڃ."

هوءَ آئي در وٽ بيهي رهي ۽ مون کي ڏسڻ لڳي. سندس اکين ۾ ٻي پناهه ڪشش هئي آءٌ ڏانهس ڏسڻ لڳس.

خالده اکيون جهڪائي ڇڏيون. چوڻ لڳي: "منهنجي هٿن تي ميندي سٺي ٿي لڳي نه- "

تنهنجا هٿ ميندي‌ءَ جي رنگينيءَ کان به سٺا آهن." مون اڳيان وڌي، سندس ڳچي جي سرخيءَ تي اگر ڦيري ۽ پوءِ سندس ٻئي ڳل پنهنجي هٿن ۾ جهلي، جهڪي سندس پيشانيءَ کي چپن سان ڇهي چيم- " ڇري، جي آءٌ تنهنجا چپ چمان ته تنهنجي چپن جي ڪنواري مرڪ حجاب وچان لڪي ويندي. مون کي تنهنجي مرڪ ڏاڍي وڻندي آهي."

هن اکيون کڻي مونکي ڏٺو. حيا سندس اکين ۾ جرڪيو پئي ۽ ڳلن تان ترڪيو پئي.

هوءَ در کولي ٻاهر نڪتي. مون ڏٺو، خالده جي سروقد ۽ سڊول جسم تي، پنيان چوٽي، چيلهه کان به هيٺ هئي.

امتحان ختم ٿي ويا. اڄ جو ڏينهن هو، ڏهه ڪن لڳا هئا. مون اڃا هٿ منهن ڪونه ڌوتو هو. خالده متي اسان وٽ آئي. گهر ۾ امان کان سواءِ ٻيو ڪير به ڪونه هو. امان به رڌڻي ۾ ٻنپهرن لاءِ پئي ڪجهه رڌيو. خالده امان وٽ به گهڙيون ويهي، اندر ڪمري ۾ آئي. آءٌ اڃا ليٽيو پيو هوس.

"روڳي آهين ڪو؟" خالده اينديئي چيو.

"ڳالهائڻ سکي پئي آهين." مون پڇيو.

"ٻيو ڀهرئين گونگي هيس ڇا- !"

ايتري ۾ امان ڪمري ۾ آئي. امان کي ڏسي چيائين:

"ماسي، منهنجي ڪراچي واري ماسيءَ جو مڙس ڊاڪٽر آهي، تنهن ڪلهه..."

"پهرئين ڀڄاءِ تنهنجيون ماسيون ڪيتريون آهن. روز نئين ماسيءَ جو ذڪر ٿي ڪرين." مون سندس ڳالهه ڪٽي.

انهيءَ تي ڏاڍي ڪاوڙ آيس. چپ پڪوڙي، پيشانيءَ تي گهنڊ وجهي، مون ڏانهن بنا ڏسڻ جي چيائين: "سڀ ماسيون آهن- تون ڇو ٿو سڙين!" وري امان کي چيائين: "منهنجي ڪراچي واري ننڍي ماسيءَ جي مڙس، مونکي ٻڌايو ته مون جيترا گلاس پاڻيءَ جا حيدرآباد ۾ پيتا آهن، اوتري مٽي منهنجي پيٽ ۾ گڏ ٿي وئي آهي. چوي ٿو آهستي آهستي منهنجو رنگ ب ميرانجهڙو ٿي ويندو- ڊاڪٽر ٺيو يا چٽي ٺيو!"

"هفتي هفتي جلاب وٺ." امان پنهنجو ٺهيل ٺڪيل نسخو ٻڌايس، "سڀ ايرغير ٺيڪ ٿي ويندي."

امان رڌڻي ۾ وئي ۽ مون کيس چيو: "ويچاري اڳئي مون وانگر اڇي آهي، سا ب ٿي پوندي ميرانجهڙي!"

هن مونڏانهن نهاريو. پر سندس اکين مان پرپور پيار جو پيمانو ڇڙ اٿليو پئي.

"تون سچي مٽيءَ جي ٿي پؤ." مون چيو، ته "آءٌ توکي پنهنجي من ۾ ويهاري پوڄيان."

"ته وري هينئر تنهنجي من ۾ ڪير آهي؟" هن ترت پر آهستي پڇيو.

"تون ڀڄاءِ-" مون چيو.

اهو ٻڌي، هوءَ اٿي ۽ امان کي ڏٺائين. امان پنهنجي ڪم ۾ رڌل هئي. پوءِ آهستي سان پر ۾ اچي چيائين، "مونکي خبر آهي تنهنجي من ۾ مون کان سواءِ ٻيو ڪير ڪونهي. مونکي ته ايتري ب پڪ آهي ته تون مون کي ايترو چاهين ٿو، جيترو آءٌ ب توکي نٿي چاهيان. آءٌ تنهنجي خوابن ۾ ايندي آهيان. تون مون سان ڪڏهن ب نه ختم ٿيڻ واريون رهاڻيون ڪندو آهين. جيئن رت تنهنجي سڄي بدن ۾ ڦري ٿو، تيئن آءٌ ب تنهنجي بدن جي نري نري ۾ موجود آهيان."

آءٌ سندس ڳالهيون ٻڌندو رهيس ۽ سوچيم جيڪي ڳالهيون مون کي چوڻ کپن، سي ته هيءَ ڪيچلي پاڻ پئي چوي.

"خالده، منهنجيون ڳالهيون تون پئي ڪرين." مون چيو.

خالده اٿي. سندس منهن تي حيا هو. هن اکيون جهڪايون ۽ وري اکيون کڻي، مون کي بل کن ڏٺو. سندس اکين ۾ آلاڻ هئي. سندس اکيون ائين پئي

جرڪيون، جڻ اُس پوڻ ڪري ساموندي لهرون. خالده آهستي سان چيو: "تون ڏاڍو ڪنجوس آهين. ٽس اٺ اهڙيون ڳالهيون پئي ڪيان- تون مون سان ڪهڙي محبت ڪرين ٿو- " ايترو چئي وڃي پڳي.

ڪجهه مهينن کان پوءِ خبر پيم ته خالده جا مائٽ جڳهه بدلائن ٿا. خالده گهڻي وس ڪيا، پر ڪين جڳهه بدلڻي پئي. جڳهه ڇڏڻ کان پهرئين، خالده مون کي هڪ خط ڏنو، جنهن ۾ لکيائين ته اڄ گهر ۾ امان بابا ڪونهن، تون هيٺ واري جڳهه ۾ رات جو منهنجو انتظار ڪجئين.

رات جو آئي. ايندي شرط اچي منهنجي سيني سان لڳي. چيائين: "اڄ مون کي الائي ڇا ٿي ويو آهي. سڄو ڏينهن رني آهيان. ايترو رني آهيان جو اکين جو پاڻي به سڪي ويو آهي. تڏهن ته توسان اهڙيءَ ريت ملان پئي."

مون سندس اکين ۾ جهاتي پاتي. منهنجون نظرون خالده جي من ۾ لهي ويون، جت دل جي ٽڪ ٽڪ، سندس پيار کي لهسيو.

"تون مون کي ٻين وانگر نه ٿو سمجهين نه؟ تون اهو نه ٿو سمجهين ته اٺ بيشرم آهيان. ماڻهو چون ٿا ته اٺ سٺي ڇوڪري نه آهيان. مون ۾ ڇوڪرين وارا لڇڻ ئي ڪونهن. اٺ ته جيڪي به آهيان. تنهنجي سامهون آهيان. اٺ ٻين ڇوڪرين وانگر بند ڪتاب نه آهيان. مون کي پڙهه ۽ سمجهه- الائي تون مون کي ڇا سمجهندين؟"

هوءَ ڪجهه دير منهنجي سيني سان لڳي رهي، پوءِ اوچتو ڪنڌ مٿي ڪري پڇيائين- "مون کي وساري ته ڪونه ڇڏيندين- ٻڌاءِ مون کي وساري ته ڪونه ڇڏيندين؟"

مون اوڏي مهل ڏنو- ٻه ڳوڙها، سندس اکڙين جي اڌ پچي نڪتا ۽ هڪ سڏڪي سان هوءَ مون کي چنبڙي وئي. مون تي سندس ڳوڙهن ايترو اثر ڪيو، جو اٺ پنڀڀڻ ٿيو بيٺو هوس.

ٿوري دير کان پوءِ هن ڳالهايو: "اٺ چار راتيون برابر جاڳي آهيان. پل جي به ننڊ نه ڪئي اٿم. اٺ جڏهن به گهڻو جاڳندي آهيان ته مون کي ٽائفائيڊ ٿي پوندو آهي، پر هن ڀيري ڪمبخت اچڻ جو نالو ئي نه پيو وٺي. ٻيو نه ته اکين ئي اٺ پنترهن- ويهه ڏينهن هٿ وڌيڪ رهي سگهان ها- سياڻي نه پرهيءَ اسين ويندا سين."

پوءِ هن مون کي پنهنجي تصوير ڏني، جنهن جي پٺئين پاسي لکيل هو: "انهيءَ لاءِ- جنهن مون کي نه وسارڻ جو وعدو ڪيو آهي!"

هن وري هڪ ڀيرو مون کان پنهنجي محبت جو اظهار ڪرايو ۽ منهنجي سيني تي پنهنجو منهن رکي، منهنجي دل جي ڌڙڪن ٻڌندي رهي. مون سندس منهن پاڻ ڏانهن ڪيو. هن اکيون پوري ڇڏيون ۽ ٻگها ٻگها ساهه کڻڻ لڳي.

منهنجي ٻانهن جو گهيرو مضبوط ٿي ويو.

"آءٌ وڃان ٿي." ٿوري دير کان پوءِ چيائين.

وري چوڻ لڳي: "ماسي تنهنجي ڪنوار اڄ ڏسڻ ويئي هوندي- ڇا ٿيو؟"

"الائي-"

"آءٌ صبح جو ٻچندي سانس. ڪنوار مون جهڙي ٻرٽجائين- سڻي- جهڙي آءٌ آهيان."

منهنجي ڇپن تي ڦڪي مرڪ اچي ويئي.

خالده جن جڳهه بدلائي. مون تي سندس وڇڻ جو گهرو اثر ٿيو. هر وقت نظرن اڳيان خالده جي ڪيچل ۽ مستي ڀٽي ڦرندي آهي. سندس مٺڙ ٽهڪ، شوخي، هر ڪنهن سان ڳالهه ڳالهه تي اٽڪڻ- سڀ ياد ايندو آهي.

مون کي خالده جي خط جو انتظار هو- پر هن خط نه لکيو.

هڪ ٻه دفعو رستي ۾ملي ٻه، پر ائين لنوائي ويئي، ڄڻ مون کي سڃاڻي ئي ڪانه. آءٌ سندس انهيءَ بي نيازيءَ تي ڪيتري دير اُت ئي پٿر وانگر بيٺو رهندو آهيان. سوچيندو آهيان ته هن ڇوڪريءَ جو دماغ ضرور ڪجهه هيٺ مٿي ٿيل آهي.

ٽن مهنن کان پوءِ خالده جو خط مليو.

لکيل هو- "منا، مون کي وساري ڇڏ، آءٌ هاڻ تنهنجي ڪانه آهيان. مون کي پهرئين خبر هئي ته منهنجا مائٽ جڳهه بدلائڻ سان گڏوگڏ منهنجي دل تي اُڪريل نقش به ميسارڻ گهرن ٿا. منهنجي دل جا اهي نقش آهستي آهستي ميسارجي ويندا. منهنجو مڱڻو ٻيا ڪن. آءٌ به انهن مشرقي ڇوڪرين وانگر بيوس آهيان، جي مائٽن جي عزت ۽ مرضيءَ اڳيان مجبور آهن- پر اهي مائٽ پنهنجي اولاد جي حياتي اڳيان مجبور نه آهن. مون کي رستي تي ائين ڇرين وانگر نه ڏسندو ڪر- نه ته آءٌ به چري ٿي پونديس، هاڻ آءٌ جو برداشت ڪرڻ ڀٽي سڪان...

تون شادي ڪڏهن ٿو ڪرين. ڪنوار مون جهڙي ڳولجائين، جهڙي آءٌ آهيان. تنهنجي شاديءَ تي آءٌ ضرور اينديس. مون کي وسارجئين نه-

- ٻئي ڪنهن جي
خالده

مون خط پڙهيو ۽ ائين لڳم، ڄڻ خالده پاڻ اچي سامهون بيٺي آهي-

هينئر سوچان ٿو ته ڦڪو ٿو ٿيان. مون سمجهيو ڀٽي ته اسان واقعي ڪا غير معمولي محبت ڪئي- پر اها به انهن هزارين لکين دلين جي اوڙاهه ۾ وڃي ڪري، جت ازل کان انهيءَ اوڙاهه ۾ "خالده" جو پيار پيو لهسجي- ڪهڙي نه بيڪار هئي محبت منهنجي! (١٩٦٣ع)

●●●

أنڌاها رستا، دونهاٽيل گهٽيون

سج اڀرن کان پهرئين ئي، ممڻ جو گهوڙو هڻڪندو ۽ ممڻ سجاڳ ٿيندو هو. سج بہ پوءِ اڀرندو. جڏهن ممڻ گهوڙي کي ڪرڪرو پيو هڻندو. گهوڙي هڻڪار ڪئي، ممڻ بنا ڪنڌ ورائڻ جي، ليٽئي ئي وراڻيو، "ها پيارا ـ!" گهوڙي کي دلجاءِ ٿي. ممڻ ٻچڙو منهن ڪري اٿيو. ممڻ ٻچڙو منهن ڪري اٿندو هو، يا جاڳڻ مهل سندس منهن هروڀرو ٻچڙو ٿي ويندو هو. سا خبر ڪانهي، پر اها ڳالهہ ضرور هئي، جو گهوڙو، جيڪو ڪيس ٽڪيندو رهندو هو، سو بہ سندس ٻچڙو منهن ڏسي، ڪنڌ ڪٽي ڦيرائيندو هو. ممڻ اٿي ويٺو ۽ ڪي گهوڙيون اکين مان پچيون ڪيندو رهيو ۽ پنبڻ چنيندو رهيو. اکيون کولي، پنهنجي چوطرف نهارڻ لڳو، "شڪر آهي تنهنجو مولا ـ پنهنجي پيرين هلائجئين، ڪنهن جو محتاج نہ ڪجئين!" اِهي اکر چوندي، هن کيسي ۾ هٿ وڌو، جيڪو خالي هو، کيسو ڦولهي، کيس يادگيري پئي، ۽ هنڌ جي پاسي مان سگريٽن جو پئڪيٽ ڪڍيائين. هڪڙي سگريٽ دکائي پيئڻ لڳو. پر پهرئين ئي دم سان ڇاتي کنگهڻ لڳيس ۽ هڪ چڱو خاصو ڪانگهارو ڪڍي، ڪري ٻاهر ڦٽو ڪيائين. هُو سگريٽ ائين پيئڻ لڳو، ڄڻ ڪنهن وڏيءَ سوچ ۾ ٻڏل آهي. سندس ڦٽي ڪيل ڪانگهاري جي پر ۾ پيل سروٽي ڏانهن ڏاڍي غور منجهان تڪڻ لڳو. سندس نظرون ڄڻ، اتي کپي ويون. سگريٽ ختم ڪري، هن هڪ ٿڌو ساهہ کنيو. صبح جي ٿڌيري هوا جو خوشگوار جهوٽو، جنهن سندس دونهاٽيل ڦڦڙن کي ڪا ٿڌاڻ بخشي، کيس ائين محسوس ٿيو ڄڻ ڪا آب، ڦڦڙن مان نڪتي ۽ چپن مان لفظ بڻجي نڪتي. ممڻ جي وات مان نڪتو: "علي ڪر پلي!" ۽ سندس پُوريل اکين، ڦوڪيل نڪ، سست بدن، پڻ اِهو سکيو، تہ کيس هوا جي هڪ جهوٽي، صبح جي تازگي بخشي آهي. گهوڙو وري کيس ڏسڻ لڳو. ممڻ گهوڙي ڏانهن نهاري، ڪنڌ سان، اکيون پوري هائوڪار ڪئي. گهوڙو وري ڪنڌ هيٺ ڪري بيهي رهيو. ممڻ بہ سگريٽ ڇڪي اٿڻ جي ڪئي. سندس پر ۾ بخشو ستل هو. جنهن جا چپ ڪليل هئا ۽ ڦڏا سڏا ڏند ڏسڻ ۾ پئي آيا. ڏندن تي پيلي ميرَ جو تہ چڙهيل هو. جت مکين پئي ڀڻڪيو. ممڻ کي اهو چڱو نہ لڳو ۽ بخشي جي ڪاڏيءَ کان جهلي، زور سان لوڏيائين: "بخشا او بخشا ـ!" بخشي ڪونہ ٻڌو. بخشو ڪونہ

آئيو. هي بيهي رهيو ۽ ستڻ جا وَر ناهي، ستڻ کي ڏسڻ لڳو، جنهن تي مير ائين پئي لڳي، جڻ سٽيل آهي. ڪپڙن مٿائڻ ۾ اجا ٻه ڏينهن هئا. اربع، خميس - پوءِ جمعو. هن بيٺي بيٺي اوباسي ڏني ۽ هڪڙو هٿ، پنهنجي خميص هيٺان، ڇاتيءَ تي ڦيريو. ڇاتيءَ جي ائين وارن تي هٿ ڦيريندي ممونءَ کي پاسرائيون محسوس ٿيون- ڏار ڏار. هو انهيءَ بابت ڪجهه ڪونه سوچيندو هو، انهيءَ ڪري جو روز روز ڇا سوچي. ڪيس پاڻ کان وڌيڪ گهوڙي جو خيال هو. جنهنجيون پاسرائيون ڏسڻ ۾ آيون ته گاڏي ڇڪڻ به ڳري لڳندي ۽ ڇڱي چوکي سواري به هٿ ڪانه ايندي- بنا سوچ جي هو گهوڙي ڏانهن وڌيو ۽ ڇُنڪار ڪري، هن جي پٺن تي هٿ ڦيرو. گهوڙي ڪنڌ ڦيري، ممونءَ جي آجيان، ڪنڌ لوڏيندي ڪئي. ممون طنبيلي جي اندر ويو ۽ پريل پاٽيءَ جي باردي کڻي آيو. پاٽي گهوڙي جي پر ۾ رکي، وارن ۾ آڱريون ڦيرندي، وري بخشي وٽ آيو. هن پيري، ڳٽر کان جهلي، ٻه ٽي ستون ڏنائينس ۽ بخشو بڙ بڙ ڪندو، اٿيو سيتو ڪلمو پڙهندو اٿي ويٺو. ممونءَ کي وري خار لڳي، جو هو وري جهوٽا کائڻ لڳو. بخشي جي حالت ڏسي ممونءَ سوچيو: 'مهڙو منحوس به ڪو ورلي هوندو-' ممونءَ وڌيڪ ڪين سوچيو جو چانهه وارو ڇوڪر اچي لنگهيو. ممونءَ پريان ئي ڪيس چانهه ڪڙڪ جو آرڊر ڦٽو ڪيو. ڇوڪرو منهن مهاندي وٺيو پئي، ٽهي به ننڍي هيس. ممونءَ وري سوچڻ لڳو: 'هنن ڇورن جو ڏوهه ڪونهي- عمر اٿن، هن عمر ۾ هر ڪنهن طنبيلي ۾ چانهه ڪٺي ويندا - ٿورو وڏا ٿيندا ته مڃ مروڙي مروڙي هلندا.' ممونءَ پڻ پڻ ڪئي: "توبهن جو در آهي، حيوان به اسان کان چڱا -!" ممونءَ، بخشي کي بيهر اٿڻ لاءِ ڪين چيو ۽ پاڻ گهوڙي کي وهنجارڻ لڳو. گهوڙي کي وهنجاريندي، ڪنهن ڪافيءَ جي تڪ ياد پئي آيس ۽ پنهنجي گهٽيل آواز ۾ جهونگارڻ لڳو. هڪ ئي سٽ پئي ورجائين- "ڪوٺن ۾ قابو آهيان، دلڙي اداس مارن لاءِ!" ايتري ۾ بخشي هڪ وڏي آرس موڙي ۽ وات ڦاڙي اوباسي ڏني. هن جا پيلا ڏند ڏسڻ ۾ آيا پئي. ممونءَ ڏانهنس ڏسڻ بنان ئي چيو: "هاڻ ته اهو نياڳ ڇڏ- اٿ گاڏي ڏو ته هلون." بخشي، ممونءَ جي ڳالهه مڃي ۽ نياڳ ڇڏي، پئي ڪنهيندو، وات ۾ پيل ڪساري ڀڪ کي ڇاپا ڏيندو اٿيو ۽ سنئو طنبيلي ۾ ويو. باردي پاٽي جي پري رکي هئي. ڪپڙو پسائي گاڏيءَ جا چاڪ ٺونڻ لڳو، پر اوباسين اجا به پڇر ڪونه ٿي ڇڏيس. ممونءَ گهوڙو وهنجاري ورتو ۽ پٺن تان پاٽي اگهڻ لڳو. گهوڙو گهڙي گهڙي ڪنڌ لوڏڻ لڳو. ممونءَ به گهڙي گهڙي آٿت پئي ڏنيس، "بيهه بابا بيهه- اڙي هان- ماٺهو ڪير؟" ايتري ۾ بخشو گاڏي ٺوئي، طنبيلي کان ٻاهر ڳِهلي آيو. ممونءَ گهوڙي جا سازسامان هڙيئي کڻي آيو ۽ گهوڙي کي گاڏيءَ منجهه جوٽيائين. گهوڙي کي جوٽي، ممونءَ به ٽي ٻُڪ لوڻ جا گهوڙي جي زبان تي مليا ۽ هٿ ٺوئيندي، سگريٽ دکائي، گهوڙي

جي ڇڙ ٻڙ ٻُڌڻ لڳو. سگريٽ پي ڦٽو ڪيائين ۽ ريئون سنڀالي، گاڏي تي چڙهڻ لاءِ چاڪ تي پير رکي، دم دستگير ساري، بسم الله ورجائي، جنهن مهل پنهنجي گاديءَ تي ويٺو ته گهنٽيءَ کي پير سان دٻائيندي چيائين، "يا علي، ڪر ڀلي، دشمن وڃن سارا جلي-" ۽ الهه تو هار گهوڙي کي چٻي ڏني ۽ گاڏي ڪاهي آيو رستي تي.

صبح چڱو اُيري چڪو هو. اسڪول جو وقت ٿيو پئي. ڪيس رئيس جي ڌيءَ کي اسڪول ڇڏڻو هو. سو گهوڙي کي چڱي وک ڪٽائيندو، چپن ۾ سگريٽ ڦٻايو، اچي در وٽ پهتو. در وٽ ٻه ٽي گهنٽيون وڄائي، پنهنجي گاديءَ تان لهي آيو ۽ گوڏ کي جا ڀري ٻڌي ٿي، ڪولي چڱي طرح ٻڌڻ لڳو. ممونءَ گوڏ ٻڌي پئي ته سندس رئيس نڪري آيو. رئيس کي گنجي ۽ وروٽيل سٿڻ پئي هئي. اسفنج جو چمپل پير ۾ هوس. ممونءَ تي نظر پوندي ئي، جيئن ممون سنئون ٿي بيٺو، تيئن هن جي لڱن ۾ ٻڻ ڪجهه سيٽ اُٿي ۽ آهستي آهستي وڏا قدم کڻندو، ممونءَ ڏانهن آيو. رئيس عمر جو ڪو گهڻو وڏو ڪونه هو ۽ نه وري ڪو خانداني رئيس هو. هونئن ٻاڙي ۾ سڀ ڪيس ٻيهو وارو چوندا هئا، پر مڙس مڙيئي دورانديش هو. ڪنڌ جي ڪنٽرول واري زماني ۾ ڪي بچائي ورتائين. جنهن مان ٻيهوءَ سان گڏ، سيٺي جو دڪان ٻڻ کوليائين ۽ هڪ وڪٽوريا گاڏي ٻڻ ورتائين. رئيس ممونءَ جي سامهون ٻانهون ٻڌي اچي بيهي رهيو ۽ ٿورو نرڙ تي گهمنڊ وجهي، ڏاڍي نرميءَ منجهان چيائين: "بابا توکي اڄ ننڍڙيءَ کي ولي وٺڻ ۽ وٺي اچڻ کان سواءِ ٻيو ڪو ڪم ڪونهي- پر شام ڌاري مڙيئي اسان وٽان چڪر ڪيو وڃجئين- متان دل چوي ۽ ڪيڏانهن نڪري پئون. " ممونءَ حاضر سائين چيو ۽ دڪيل سگريٽ هٿ ۾ ئي هوس.

رئيس گهر جي در ڏانهن مڙيو. ممونءَ سگريٽ منجهان ڪش هنيو- ۽ رئيس جي ڌيءَ در منجهان، ڪتابن جي ڀري ٻانهن جي آڌار تي سنڀاليندي، ٻاهر نڪتي. ممون سگريٽ وٺڻ تي ريو، پر اهو ڏسي "سائنڻ!" چئي واپس مڙيو ۽ سائنڻ اکيون جهڪايو، سوڙهي چولي منجهه قاتل ٽنگن سان قدم ڏيا توري ۽ تکي کٽي رهي هئي. اهڙي تور- تڪ پٽس ڪنٽرول واري زماني ۾ ڪنڌ تي ٻه ڪانءَ ڪٽي هوندي. حيا واري- ۽ شرميلي! ممونءَ جي اها سائنڻ روز وڪٽوريا گاڏيءَ تي چڙهي پڙهڻ ويندي هئي. ٻن ڳالهين مان صاف ظاهر هو ته هوءَ اڃا اسڪول ۾ پڙهندي آهي. هڪ ته اڃا ڪتابن جي ڀري چڱي ڳاصي، ٻانهن جي آڌار تي کڻندي هئي ۽ ٻيو- ٻيو سندس چهري جي معصوميت ٻڻ اهو ٻڌايو پئي ته هوءَ اڃا اسڪول ۾ پڙهي ٿي- تنهن کان سواءِ هن جي عمر ٻه ننڍي هئي. اُرهه مس اُڀريو هوس، پر سوڙهو چولو اهو ٻه لڪائي ڪين سگهيو. چيلهه جي لَس ۽ سٿرن جو ڪمانيدار لاهه، ٻڻ سهٽائپ منجهه گهٽ ڪونه هئا. توتل اڃا اُجرا ٻير، جن ۾ رت جي ڳاڙهاڻ، ڪاري چمپل منجهان جرڪي پئي.

هوءَ گاڏي منجهه چڙهي ويٺي. ڪتاب رکي، چولو، جو گاڏيءَ ۾ چڙهڻ

ڪري، ٿورو گوڏن ڪان سٽرن ڏانهن ڪجي ويو. تنهن کي چڪي هيٺ ڪيو. ممونءَ گهوڙي کي چهبي ڏني ۽ گهوڙو هلڻ لڳو. ريئون ٻئي ممونءَ هٿن ۾ ائين جهليون ۽ منهن تي اهڙو اثر ڇانيل هوس، ڄڻ گهوڙي منجهه سرڪشي آهي. لڇيت راهه روڊ مٿي، گاڏيءَ کي رسالا روڊ تي آٿي، ممونءَ کي احساس ٿيو ته اسڪول وقت تي پهچڻ گهرجي. "امان- ٽيم گهڻو ٿيو آهي؟"

"باقي پنج منٽ آهن، ٻيو ڇا..." امان جواب ڏنس. "اڄ به مونکي ڪلاس ۾ ٽيچر بيهاريندي."

ممونءَ رفتار تيز ڪئي ۽ چوڻ لڳو- پر آهستي:

"انهيءَ ٽيچراڻيءَ کي ته ڪوسو پٽ ڪارايانس... چوءِ ته آءُ هلانس..."

"نه نه... تون رڳو مونکي پهچائي." هن ترت جواب ڏنو ۽ ممونءَ جي ميري ۽ ڪريب جهڙي شخصيت اکين اڳيان ڦري ويس.

'پر ويچارو ڳالهائڻ جو سٺو ۽ لحاظ وارو آهي.' هوءَ سوچڻ لڳي.

- پر رڳو زبان نرڙيءَ خاطر سمورو ممون ته سٺو ڪونه ٿو ٿي سگهي!

گاڏي اچي اسڪول وٽ پهتي. ممون تکڙ ڪري لٿو ۽ رئيس جي ڌيءَ کي آهستي لهندو ڏسي بيهي رهيو. هوءَ لٿي ۽ ممونءَ ڪتاب ڪٺي ڏنا. ڪتاب سنڀالي، هوءَ اسڪول جي بند ڦاٽڪ جي ڪليل ننڍڙي در ڏانهن وڃڻ لڳي. ايتري ۾ ٻه ٻيون ڇوڪريون به اچي رئيس جي ڌيءَ سان مليون. ٽنهي طرفان مرڪ جي مٽاسٽا ٿي ۽ اکين جي ڪاراڻ منجهان پنهنجن تان ترڪي جرڪندڙ اشارتي ڪيڪر، ڳلن جي ڳاڙهاڻ ۽ لاهه تان لهندي ڏسي، ممون به ساعت ڪن بيهي رهيو. ممونءَ جو اندر بلڪل صفا هو. بند ڦاٽڪ جي ٻئي پاسي گهنڊ وڄو ۽ ترت ٽنهي جي لڳن ۾ ڦڙتيءَ ڪر ڪنيو. رئيس جي ڌيءَ اڳ ۾ ڦاٽڪ جي ننڍڙي در منجهان جهڪي لنگهي. سندس ڪياڙي، جنهن تي ڪارن وارن جون هلڪڙيون ڇڳون هيون. جن جي هيٺان پنڻ جو لاهه هو جيڪو تمام سهڻي نموني خم ڪائي، چيلهه وٽان اُڀري اڌ گولائيءَ ۾ وري آيو هو. ممونءَ اهو ڏٺو ٻئي پر ذهن جي مٽاڇري تي ڪي به ڪين اڀري سگهيو. ٻي ۽ تنهن کان پوءِ ٽين ڇوڪريءَ جو اهو ساڳيو انداز ڏسي- ممونءَ جي دل، جا شايد ڇاتيءَ جي پوري خول منجهه بلغم جي ماناري سان وريل هوندي، ڪي محسوس ڪيو، ۽ چوڻ لڳو- آهستي: "ڇوريون اچي ڇٽيون ٿيون آهن."

ممون گاڏي ورائي، گهوڙي کي ڳنڪار ڏني ۽ فرحت منجهان گاڏي ڪاهيندو ۽ ڪي جهونگاريندو ميونسپالٽيءَ وٽ آيو. ميونسپالٽيءَ جي پراڻي عمارت کي ڪرڇيو مٿس نيئن نموني منجهه سمينٽ جو تهه چاڙهي، سهڻو بنائي رهيا هئا. ائين ٿي جيئڻ هن زماني جو انسان! ممونءَ عمارت جي عيبن کي ڍڪبو ڏسندي-

پاڻ تي بہ هڪ نظر وڌي ۽ آتان اڳيان وڌي ويو.

جڏهن هو واپس طنبيلي تي پهتو تہ ڏنائين بخشو هٿ منهن ڌوئي رهيو هو. ممون گاڏي تان لهي طنبيلي آيو. "آ استاد، اسڪول مان ٿي آئين؟" ممون جواب ڪونہ ڏنو. بخشو ڊبل روٽي ڪي چانهہ جي سنگل مان ٻوڙي کيو. ممون سگريٽ دکائي.

اڌ ڪلاڪ کن کانپوءِ ممون وري سهي سنبري نڪتو. هينئر بخشو بہ ساٿس گڏ وينل هو. بيهندي ئي ممون کي بہ ڀاڙا لڳا، پر هن ٻئي موٽائي ڇڏيا - ڇي، ٻيو هنڌ ماڻهن کي سڄهي ئي ڪونہ ٿو. ڪنهن کي ڳنڍي پئي آهي جو هلي قبرستان ۽ ٽاٽي انهيءَ ڪري ڪونہ ويندو آهي جو اتي جي هڪ داداگير سان اڙيل آهي. ٽاٽي ڏانهن تہ سنئس روح ئي ڪونہ اڇهندو آهي.

سڄي ڏينهن ۾ ممون کي بہ وڏا ڀاڙا لڳا. هڪ ڄامشوري جو ۽ ٻيو شاه لطيف آباد ڏانهن-

اوڏي مهل شام جا پنج ڪن ٿيا هوندا جو چار ڇوڪريون چادريءَ سان هڪ بنا پردي ۽ بہ ننڍڙا ٻار هئا. پردي وارين ڇوڪريون منجهہ بہ ننڍيون نيٽيون هيون ۽ بہ وچولي عمر کي مس پهتيون هيون. رُوبند ڇيٽي جا مٽي هئا. چارئي نهيل نُڪيل. چارئي ڳالهين جون ڪوڏيون. جيڪا بنا پردي هئي، سا بہ گهٽ ڪونہ هئي. ڇيٽي ڪان ننڍي پر ٻٽ جي ڳري ۽ ڇپن جي ڳاڙهاڻ ٻڻ ٻين کان سرس هيس. ممون بہ گهوڙي کي ڇڄي ڏني ۽ ڏاڍيءَ ٽيش منجهان مارڪيٽ وارو ور مٽي جيل ڏانهن ويندڙ سنئين رستي کي اُکري. جڏهن گاڏي گرلز ڪاليج وٽان چاڙهي لهڻ لڳي تہ هڪڙي پردي واريءَ چيو: "جي هٽ گاڏي اونڌي ٿي پوي- ڏايو مزو اچي."

نياڳي!، ممون سوچيو. "توهانکي لڳي لڳي ڏڪ لڳندا، جيڪي ٺيڪ بہ ٿي پوندا، منهنجي روزگار کي لت ايندي." ممون خوش مزاج ٿيندي، ڏند ٽيڙي جواب ڏنو.

"ٻڌ-." هڪڙيءَ آهستي سان چيو، "اسانجي ڏکن جي هنکي پرواهہ ئي ڪانهي."

گاڏي هلي پئي. بيراج ڏانهن ويندڙ رستو، نظرن اڳيان، محبوب جي زلف جي خم جيان پئي لڳو. گاڏيءَ منجهہ سرخي، پاؤڊر، ڪريم سينٽ ۽ ڪپڙن جون ڳالهيون هليون پئي. رشيده جي منهن تي موهيڙا هئا، جنهنڪري ڳل کهرا ٿي پيا هيس، پر حميده جي سهري جي آنڊل ڪريم سان ٻن هفتن ۾ موهيڙا لهي ويا ۽ ڳل اهڙا لسا ٿي ويا جڻ- جهڙا ٽيڻ ڪپڻ! (هڪڙي ڇٽيءَ پنهنجن لسن ڳلن تي هٿ ڦيرا.) "مونکي زرينہ جا ٽاپس پسند ڪونهن." "ها، پر نيلو کي بنجارن فلم ۾ نيڪليس ڏايو سٺو پيل آهي." "اڙي نهرائي وجهان ها؟" هڪڙي ڇٽيءَ اُتساهہ منجهان چيو، "پر بابا چيو نيلو اڪيٽريس آهي!"

"لوڏي نيلر ڏاڍو مهانگو آهي." ٻيءَ ڳالهه جو رخ ڦيريو. "منهنجا ٻه چولا سبيائين. ٻارهن رپيا ونئي چليائين- پر سبيئين ماپ تي."

"اهڙي ماپ ڪي ٿي باهه ڏيان." جواب مليو. "آءٌ رشيده جي گهٽي چوڻ تي مٽي وٽ ڳاڙهو گلن وارو ڪريپ ڪٽي ويس. اهوئي ڪريپ جنهن جو تر گلابي ۽ سوا ٽڪا ٻه اٿس. چيومانس سئو سبي ڏي. مٽي ماپ ورتي ۽ مونکي پئي شرم آيو- گهڙي ٻانهون مٿي ڪرائي ته گهڙي چيلهه ماپيو. ڪڇون ماپي. ڇاتيءَ تي ته گهڙي گهڙي ماپڻ واري پٽي هٿ مان ڇڏائجيو ٿي ويس."

ايتري ۾ هڪڙيءَ ڪن ۾ ٻيءَ ڪي ڪي آهستي چيو ۽ پري گاڏيءَ منجهه ٽهڪڙو مچي ويو ۽ جيڪا ماپ ڪرائي آئي هئي، تنهن نڪ کي موڙو ڏيندو چيو: "مارئي اوسني کي باهه ڏيانس..."

ممون ڳالهيون ٻڌندو رهيو ۽ ڪنهن ڪنهن مهل مرڪندو به رهيو. جڏهن بيراج تي چانگ لاهي واپس موٽيو پئي ته شايد ڪا بيراج جي هوا لڳيس ۽ ڏاڍي چيائين: "رنون رب وڃايون، ڏاڙهين کهڙا ڏوهه!" بخشو ڪيس گهوري گهوري ڏسڻ لڳو- ۽ ٿوري دير ڪان پوءِ آهستي سان مونڻ کي چيائين: "استاد! ڪاري چادريءَ ۾ جيڪا هئي- سا واهه جي هئي." اهو ٻڌي مومڻ مرڪي ڏنو.

رات جا ساڍا اٺ ڪن ٿيا هئا ته ڪيس ٻيو ٻاڙو لڳو- شاهه لطيف آباد جو. هڪڙو نوجوان، نهيل نڪيل، سوٽيڊ بوٽيڊ ۽ هڪ ڇوڪري- ننڍي نيٽي، مرڪندڙ ۽ جرڪندڙ. ٻنهي ڳالهيو پئي- آهستي آهستي. ٽيڪ ڏيو آرام سان ويٺا هئا. ڇوڪريءَ ڪجهه چيو- آهستي سان. ممون سمجهي نه سگهيو.

"نه نه!" ڇوڪري چيو. "بنگلي تي ڪير به نه آهي. سڀ اديءَ جي گهر ويا آهن ۽ اتان سيڪنڊ شو ۾ ويندا." ڇوڪريءَ ٿڌو ساهه ڀريو.

"تو جند ته ڏاڍي مشڪل سان ڇڏائي هوندي؟" ڇوڪر پڇيو.

"ها! جيڏي مهل مون چيو ته اڄ ڪاليج ۾ فنڪشن آهي ته سڀ تيار ٿي ويٺيون ته اسين به هلنداسين."

"پوءِ-؟"

"رشيده، زرينه، نسيم، ادي- سيني ڪٽي سنڌرو ٻڌو- پر مون ڪين ٻابا ڪان ڄامشوري وڃڻ جي موڪل ونئي ڏني ۽ سڀ بيراج ڏسڻ ويون آهن. مون وري اهو به چيومان ته موٽندي مهل ڪٽي ڪاليج اچجو."

نوجوان اڇرج منجهان ڪيس ڏسڻ لڳو.

"اتي آءٌ عابده، شميم ۽ زينب کي چئي آئي آهيان، جي اها پلٽڻ اچي ته ڪين اهو ٻڌائيجو ته آءٌ زاهده ۽ خالده سان گڏ ثريا ۽ ياسمين جي گهر وئي."

"عابده، شميم ۽ زينب سان ڪهڙو بهانو ڪيئي؟"

"ڪين چيم- " ثورو مرڪندي چوڻ لڳي، "۽ آءُ لِکي پنهنجي ماروٽ ماهتاب ۽ سندس ساهيڙي منور سان گلين فورڊ ۽ ڊيبي رينالڊ جي پڪچر It started with a kiss ۾ ٿي وڃان."

ٻئي مُرڪڻ لڳا ۽ نوجوان تمام پيار وچان، ڪنڌ جهڪائي، ڇوڪريءَ جي هٿ تي، پنهنجي ٻئي چپ رکيا. تمام ٿڌي ۽ وڻندڙ هوا پئي لڳي.

گنجي ٽڪر سان لڳ، هڪ بنگلي جي اڳيان گاڏي بيٺي ۽ ٻئي ڄڻا لٿا- ۽ ممون سندن وڃڻ کان پوءِ سوچيندو رهيو- پوءِ چيائين- "هاءِ پئسا هاءِ- تون سين جو ابو آهين- مشڪل ڪشا!"

ممون واپس شهر ڏانهن موٽيو. شاهه لطيف آباد جي وڏين ۽ ڏگهين سڙڪن تي خاموشي گهري ٿيندي ويئي. بنگلن ۾ روشني هئي- جي پاڳ وانگر هڪ جهڙا ئي ڪوارٽر اونڌهه ۾ پاڻ لڪايو، پريان يا پرسان روشنين کي وٽيڪ روشن ڪري رهيا هئا. مموڻ جو گهوڙو ٽيش منجهان، هڪ جيترا قدم کڻندو، ڏامر جي ڪاري سڙڪ تي هلي رهيو هو. جيڪا بنهه ڪوارٽرن ۾ رهندڙن جي پيشاني جهڙي هئي. رستن تي ننڍڙن گول ٽڪندڙ پارڪن ۾ ويرانيءَ جو واسو هو ۽ ريل جي پٽي پرسان بيٺل بدبودار پاڻيءَ منجهان ڏيڏرن جي رڙين جو آواز پئي آيو. هوٽلن جي موڙ وٽان مُڙي، ممون ڦاٽڪ ڏانهن مڙيو.

طنبيلي تي پهچندي پهچندي ڪيس سادا يارهن ٿي ويا هئا. رستي تي ڪيس گهوڙي لاءِ ڪتر وٺي هئي ۽ ڪيس ماني کاڌي هئي. طنبيلي تي پهتو ته ڏٺائين بخشو ستو پيو آهي ۽ ڪونگهرا پئي هنيائين. ممون ڏانهس ڏٺو ۽ آهستي پٽڪيو. "اها آهي بيپرواهي سائين!" هن بخشي جي ننڊ ڦٽائڻ نه ٿي چاهي ۽ پاڻ ئي گهوڙي کي کولڻ لڳو. ايتري ۾ ماٺهو آيس ته هل رئيس پيو ياد ڪريئي. ممون گاڏي به پوري ڪونه کولي ۽ رئيس جي سڏ تي ويو. رستي ۾ ڦڙتيءَ سان ست رپيا ڪيي، خميس جي پاسي واري کيسي ۾ وڌائين. رئيس اڳيئي بگڙيو ويٺو هو. اصل ڏاڪا ٻڌي چڙهي ويس.

"وڏو ڪو خبيث آهين. چار گهمرا ورجائي چيومائين، پر هاڻي ايڏو بيپرواهه ٿي ويو آهين، جو ٽڪي پيسي واري ڳالهه کي ليکين ڪونه ٿو."

مموڻ کي ڳالهه ياد پئي. شام جو گاڏي ڪونه وٺي ويو. ڇا چوي؟ آخر گهٽي ٻڌڻ کان پوءِ چيائين: "سائين ڏوهه منهنجو آهي. مجان ٿو. منهنجا رئيس ڏوهه منهنجو آهي- هي پيرو بخشيم!"

رئيس ڏوهه بخشڻ لاءِ تيار ڪونه هو.

۽ ممون ڏوهه باسيندو رهيو- "ڏوهه منهنجو آهي! ڏوهه منهنجو آهي!"

نيٺ به ٿي دل تي ٻڌي، ممون واپس موٽيو. رئيس کي پئسا وٺڻ به وسري ويا. هن پيري مموڻ کي بخشي جون ٽنگون ٽيڙهي بنهه ڪين وڻيون ۽ گهٽر کان جهلي،

سٽ ڏنائينس، ”اڙي بخشا! اهو سمهڻ جو وري کهڙو نياڳ ڪنيو اٿئي. اٿ! ـ اڙي هان!“

بخشو اون آن ڪندو اٿيو ۽ ممون پريان ڪسيءَ تي ويهي پيشاب ڪرڻ لڳو. پر بخشي جو اهو ڪنجهڻ ڪيس اصل ڏنگي رهيو هو. ممون پڻ پڻ ڪرڻ لڳو: ”الائي ڪهڙن منحوسن سان پالو پيو آهي.“

بخشي اُٿي هڪ وڏي اوباسي ڏني: ”اچي ٻـ وئين؟“

ممونءَ کي انهيءَ تي ڏاڍا جڪ لڳا ۽ وات مان ساهـ ڪڍي ناسن منجهان تمام زور سان ٻاهر ڪڍيائين. ”مسترا! جي تون ائين ننگون ٽيڙيو پيو هوندين تہ ڪم ڪونہ ٿيندو. توکي تہ ڪو لهر لوڏو ڪونهي. ٻئي ڪنهن هنڌ ٻاروالي ٻـ ڪٽي ڪندين. هٽ رئيس کي منهن ڪير ڏيندو؟“

ممونءَ چيو رڳو ايترو- پر سوچيائين: ’جي ٻيهر ائين ڪيائين تہ ٺيڪ ڪري ڇڏيندوسانس.‘ اوڏي مهل ممونءَ چاهيو پئي تہ بخشو جواب ڏي تہ ڳالهہ وڌي ۽ دل جي ٻاهہ ٺري ڪري. پر ڇا جي ٻاهہ؟ سندس ڇاتيءَ منجهان، جيڪا ڪوري متل هئي، گرم گرم هوا نڪرڻ لڳي. بخشو ڪڇيو ڪجهہ ٻـ نہ ۽ چپ ڪري ڳاڌي کولڻ لڳو.

ممون طنبيلي اڳيان نهيل سمينٽ جي دڪيءَ تي ويهي سگريٽ جا ٻگها دگها سوٽا هڻڻ لڳو.

”استاد!“ بخشي چيو، ”مٿئين تپيدار جي چوري ٿي هئي نہ- سا اچ لڀي.“

”لڀي؟ نہ نہ! ڪٿان؟“ ممونءَ تکڙ منجهان پڇيو.

بخشو ڪيس پورو قصو ٻڌائڻ لڳو. بخشي تمام زور زور سان پئي ڳالهايو.

”ها سائين!“ ممونءَ ٺٺو ساهـ کنيو، ”پلان پليءَ جا چيهہ آهن. انهيءَ چوريءَ جو شڪ مون تي هو. قسم مولا جو آهي، جيڪڏهن رئيس وچ ۾ نہ پوي ها تہ پوليس ڪان موچڙا ٻـ دل تي ڪان ها. جيئن ’نہ‘ چوان ها، تيئن پاٽر پون ها. ٿوري دير هو چپ رهيو ۽ ٽڻيءَ جي ساراهہ جا ڍڪ ڀريائين. پوءِ آهستي آهستي چوڻ لڳو: ”بخشا! تون ياءُ ويلو آهين. اڄڪلهہ زمانو ڏاڍو خراب ٿي پيو آهي. هڪ هڪ ماڻهوءَ جي هڪ هڪ عضوي ۾ برائي ڀري پئي آهي. ملڪ ۾ ڪو ساءُ ڪونهي. چورين پاڻ مختيار- پيءُ پاڙيا- مائرون ٻت. اصل ڀَچ ٿي نہ. آءُ چوان ٿو بخشا، ويلو ڏسجئين، منهنجي مرڻ کان پوءِ يا اڳ ئي، هڪ ڏينهن ضرور هيءَ زمين ڦاٽندي- پوءِ اهڙي تہ تباهي ايندي، جو حرامين ساڻ اسين ٻـ خلاص ٿي ويندا سين...“

ممونءَ کي گهڻو ڪري ڳالهائڻ جو مرض هو- ۽ جيڏي مهل ڳالهائيندو هو تہ دنيا جي موجوده، گنريل ۽ ايندڙ مڙيئي مسئلا پيو ورجائيندو. هو آهستي

آهستي ڳالهائي تمام تيز ٿي ويندو هو.

"ميان اسان جي زماني ۾ ته زائفان ذات کي اک کڻي به ڪونه ڏسندا هئا." ممون وري شروع ٿيو. "۽ هرڪا زال پيڻ جهڙي هئي- ڀتيئي بخشا. سيني کي پيڻ سمجهندا هئاسين..."

ممون ٿوري دير ته ماٺ رهيو- پوءِ وري چوڻ لڳو. "ها سائين! دنيا دم گنر آهي. پٽ ممون اڄ هجين ٻه ٽاڻي تي ها ۽ موچڙي جو زينت هجي ٿي ها. اها ته رئيس جي مهر ڇئبي، جو ڦتڪن ڪان بچائي ورتائين." ممون ماٺ ٿي ويو ۽ پاڻ ئي پنهنجي ڳالهه تي سوچ ۾ ٻڏي ويو. پوءِ آهستي آهستي اکيون پوري ڪنهن بيت جي سٽ جهونگارڻ لڳو.

"استاد! اڄ هتي خون ٿي ويو آهي." بخشي نئين ڳالهه ڇوڙي.

"نه نه!" ممونءَ ترت چيو، "ڪنهن جو؟"

"ٻه پٺاڻ هڪ چوڪر تان هٿين پيا. هڪ ٻئي کي ٺونشا هنيائون، ۽ هڪ ٻئي جا آندا گجيون ٻاهر ڪڍي ڇڏيا..." بخشو پيرائتي ڳالهه ٻڌائڻ لڳو. ممون چپ ڪيو سگريٽ پيئڻ لڳو. ٻه ٽي سگريٽ ڇڪي ويو- ۽ پوءِ تمام گهري سوچ ڪان پوءِ، آواز منجهه گنڀيرتا پيدا ڪندي چيائين. "ابا، اڄڪلهه زمانو ئي اور آهي. جت وڃ، اُت حرامپائيءَ جا هنر گهڻا، بدفعليون جام، پائيءَ پائيءَ تي ڪوڙا قسم. ميان قيامت جون ٻيون ڪهڙيون نشانيون آهن. بس رڳو سج کي سوا نيزي تائين لهڻو آهي!"

بخشو هائوڪار به ڪندو ويو ۽ اوٻاسيون پڻ ڏيڻ لڳو. ممون اٿيو ۽ گهوڙي کي ڪرڪرو هڻڻ لڳو.

"زمانو ڏسڻو هوئي ته اسان جو ڏسين ها. ايمان سان هر هنڌ ٻُهڪار هئي. هر طرف سچائي ۽ نهنائي هئي. ماءُ ڀيڻ جو لحاظ. پرائيءَ پنهنجيءَ جو مان- جوان! ڪنهن کي مجال ڪانه هئي، جو ڪنهن زائفان کي اک کڻي به ڏسي..."

بخشو، اهڙين ڳالهين جو هيراڪ هو. ڪيس اها خبر پڻ هئي ته هاڻ ممون ڦري گهري، انهي ڳالهه تي ايندو ته ڪيئن فلاڻي ڇوڪريءَ کي ڀيڻ ڪيو هائين ۽ ڪيئن سائس مرڻ تائين نباهه ڪندو رهندو. بخشو اکيون ڀهرئين ئي بند ڪيو ويٺو هو، سو ماڳهين ننڊ ڪڻي ويس.

ممون گهوڙي کي ڪرڪرو هڻندو رهيو ۽ ڏاڍي سُر منجهان جهونگاري رهيو هو. بخشي جا ڪونگهرا ٻڌي لڳا. ممونءَ جي دماغ کي ڪا، رت جي ٽئين ڀهر جي هوا لڳي، سوچڻ لڳو: 'جيڪڏهن هي ٻنارو نه هجي ها ته پاڻ بک مري ها!' گهوڙي به اوڏي مهل، ڪنڌ لوڏي هٺڪار ڪئي ۽ ممون آسمان ڏانهن نهاريندي چيو، "صدقي وڃان تنهنجي نالي تان- توئي حيوانن کي ساڃهه ڏني- پر انسان جي ٻه ڪا سار لڌي اٿئي. ڏنو اٿئي ڇا ڇا وهي واپري پيو- پيو ته نهيو پنهنجي

ملڪ کي وٺ ملڪ تہ ڇڏ. پلا حيدرآباد کي ئي وٺ آءٌ ڇا ڇا چوان؟ توکي معلوم سيڪي!" ممون آهستي آهستي ڀڻڪندو رهيو.

"الله سائين!" ممونءَ زور سان چيو. "تنهنجي ماڻهن مان ايمان نڪري ويو. انسان مان ايمان نڪري ويو. جت وڃ اُت ڏڦي- ماڻهو ماڻهوءَ کي پيو کائي. اصل اونڌهہ لڳي پئي آهي. سائين منهنجا اڄڪلهہ انسان کي کهڙي دڳ لاٿو اٿئي. جت رڳو اونڌهہ ئي اونڌهہ آهي. چوڌاري دونهون آهي- اي منهنجا مالڪ! آءٌ پڻ تنهنجي در ڏوهي آهيان. آءٌ پڻ تنهنجو خطادار آهيان. مون ايترا تہ ڪوڙ ڳالهايا آهن. جن جو شمار ئي ڪونهي. اصل تنهنجي سامهون اٿڻ آهيان. جيئن ڪررو پنو. جيڪو وٽيئي سو لڪجئين- مون کي مالڪ بخشجانءِ- آءٌ عيبدار آهيان..."

ممونءَ جي دل ۾ خدا جو خوف گهڻو ڇانئجي چڪو هو. گهڻو ڪري مون ڏٺو هو. ممونءَ کي اهڙو جنون ڪڏهن ڪڏهن سوار ٿيندو رهندو هو.

ممون ڪيتري دير پنهنجو پاڻ ڳالهائيندو رهيو.

ٿوري دير کان پوءِ ممون سيمينٽ واري دڪيءَ تي رلي وڇائي ليٽي پيو. سگريٽ سندس هٿ ۾ هو. ٻہ ٽي ڊگها ڪش هڻي، سگريٽ ڦٽو ڪري ڇڏيائين. آهستي آهستي ننڊ جو گهيرٽ آيس ئي ٿئي تہ سندس رئيس جو آواز ٻڌڻ ۾ آيس: "ممون، ممون!"

ممون دت هڻي سمهي رهيو. رئيس ٻہ ٽي لوڏا ڏنس. ممون منهن ۾ گهنڊ وجهي اٿيو.

"ڪهڙو آهين؟" ممون اڪيون مهٽيندي پڇيو.

"آءٌ آهيان!" رئيس جواب ڏنس. "اڄوڪا گاڏيءَ جا پئسا تہ ڏي."

پئسن جو ٻڌي ممونءَ جو هٿ ترت ورَ ۾ پيل پئسن تي ڦهي ويو ۽ ويرم کن کان پوءِ. "جي ڇا-؟ ها پئسا!" چئي اٿي ويٺو ۽ سٿو طنبيلو کولي اندر ويو. اندر ڏيئو ٻريو پئي ۽ اُن جي لاٽ منجهہ ور مان پئسا ڪڍي ست رپيا ڳڻيائين ۽ ٻيا پئسا ڏيئي جي پنيان رکي، ٻاهر آيو ۽ رئيس جي هٿ ۾ رکي چيائين: "اچي، ست اٿوَ."

رئيس نوٽ ڳڻيا ڪونہ. "ٻيا جيترا پئسا هجنئي، سڀ ڏي. صبح جو وڃان. هينئر دڪان بند آهي. پئسا سڀ تجوڙي ۾ آهن. کپن ٿا."

"باقي ڪي ڏهہ ٻارهن آنا هوندا." ممونءَ آهستي چيو.

"اڙي صبح جو مون کان وٺجئين." رئيس چيو. "مون کي خبر ڪونہ هئي تہ اڄ ٻتي راند ٿيندي، نہ تہ آءٌ پئسا دڪان مان کڻي وٺان ها-"

"اڄ سائين اهي ست ۽ گهوڙي جو داڻو بہ الائي ڪيئن نڪتو آهي- هونئين توهان سان سِرَ ڳي."

رئيس ست رپيا ڳڻيا ۽ آهستي آهستي وڃڻ لڳو. ممون اتي ئي ويٺو رهيو ۽

ٻانهون متي ڪري، ٻت سيڙي، وات ڦاڙي اوٻاسي ڏيڻ لڳو- ۽ پوءِ اندر ٽنبيلي ۾ وڃي پئسا ڪٽي، ڳڻي، وڙ ۾ سوگها ڪري ٻاهر گهٽيءَ ۾ آيو- ۽ سندس رئيس گهٽيءَ مان نڪري رستي تي پهچي چڪو هو. (۱۹٦۳ع)

●●●

پوسات

”توں من جهڙي آهين!“

جمعي راڄل کي ديسي شراب جي خالي بوتل ڏيکاريندي چيو.

”جيئن هن مان دارون نڪري چڪو آهي، تيئن تون به خالي ٿي ويئي آهين.“

جمعو ڪجهه پيتل هو. هن بوتل ڪٽي ڪنڌ ۾ ڦٽي ڪئي ۽ گهر کان ٻاهر نڪري ويو.

راڄل کي خالي بوتل جهڙو چوڻ کان اڳ، جمعي ڪيس دل تي مار ڏني هئي. راڄوءَ جي لڱن سور پئي ڪيو. سندس پٺن جي مشڪن تي، جمعي جي ٻچڙين آڱرين جا نشان، راڄوءَ جي ڪارن لڱن تي ڄڻ چٽجي ويا هئا. ڪاٻي ٿونٽ مان ٽميل رت ڦڙو، جمي ويو هو. راڄوءَ جون پريل پريل سٽرون سور ڪري رهيون هيون. هڪ مُرئي ۾ پڻ سٽ آئي هيس، جيڪو سڄي پيو هو. جمعي جو هڪڙو هڪڙو هٿ ڄڻ ڊبل روٽيءَ جهڙو هو- راڄوءَ جي لڱن تي ائين ٿي وهيو ڄڻ ٽوبيءَ جي ڦرهي تي پسيل ڪپڙي جو شپڪو! هونئن راڄوءَ جو بت هو به ڦرهي وانگر لسو، سخت ۽ ويڪرو. ڪيس جمعي جي اهڙي جهڙي ڏڪ جي پرواه به ڪانه هئي. هڪ ته بت جي وڏڙسٽڙ، ٻيو ڪارو ماس، سو جمعي جو رواجي ڏڪ ٻجو، رڳو سندس ذهني ڪشمڪش کي ئي تيڙيندو هو.

جمعو جوءِ کي مار ڏيئي هليو ويو. چي: ’تنهنجي لڱن ۾ دارون ڪونهي. تون خالي بوتل آهين.‘ راڄو سمجهي نه سگهي. رڳو اها ڄاڻ هيس ته مڙس جي ڪيسي ۾ ڪجهه ڏوڪڙ آهن، سي مڙيئي ختم ڪرڻا اٿس. ڪجهه پيتل هو، ڪجهه پيئندو وڃي.

انهيءَ رات گرمي زور هئي. راڄوءَ جي پريل لڱن جي ڪاري گوشت ۾ پگهر، جهڙي ڳپ ڳوهي ڇڏي هئي. ٻيو وري گهر ۾ اڱڻ به ڪونه هو. گهر ڇا هو، هڪڙو طنبيلو هو، جيڪو سياري ۾ جهڙو گنڊي، پر اونهاري ۾ ويل هو. اڄ به گرميءَ ڪري راڄوءَ کي بت تي پنهنجو هٿ لڳڻ به ڪين پئي وڻيو. جمعي جي مار سندس هڏ هڏ پئي ڏکويو- وري گرمي، ساهه ڪٽڻ نٿي اچيس.

گرميءَ جي ڏينهن ۾ هونئن ئي زال مڙس در وٽ ٽيڙي وڇائي در جا به طاق کولي، ائين سمهندا هئا جو در تي لڳل ڳوڻ ٽوري متيري هجي ۽ هوا اندر اچي سگهي.

راڄو ليٽي پئي هئي. گهڻيءَ ۾ سج لٿي کانپوءِ سج ٿي ويندي هئي. گهڻيءَ جي چيڙي تي ٽي چار ٽنبيلا ٿهيل هئا. جن مان پهريون سندن هو. ٻن ۾ ڪو سامان بند ٿيل هو ۽ آخري ۾ هڪ ڳاڙهي وارو رهندو هو جيڪو لنگهندي پائيندي هن جي ڏي ڏانهن نهاريندو ويندو هو.

رات وڌندي پئي وئي. راڄوءَ جي ساٿي ٻت تي ٻگهر جا ڦڙا هئا. پريان ڪنڊ ۾ لالٽين جي جهڪي روشني هئي. لالٽين جي پرسان ديسي شراب جي خالي بوتل پئي هئي، جنهنجي نيم شفاف شيشي تان روشنيءَ موٽ پئي ڪاڏي. پرسان ئي ننڍڙي منجيءَ تي راڄوءَ جو پٽ پنهنجي پيڻ سان ستو پيو هو. جڏهن شادي ٿي، راڄوءَ کي مڙس ڏاڍو وڻندو هو. پٽ ڄائيس، مٿانس ئي ڏيءُ ٿي، تڏهن ٻه مڙس گهٽو وڻندو هوس. پر هاڻي ٻه سال کن ٿيا هئا جو مڙس کي ڪين وڻڻ لڳي- ۽ هن کي وري اولاد گهٽو وڻڻ لڳو.

راڄوءَ کي ننڊ ڪونہ پئي آئي. هوءَ گهڙي گهڙي منهن ۽ ڳچيءَ تان ٻگهر اگهڻ لڳي. گرميءَ جي ٻوسات، ڪيس جسمي جي ٽڦڙن کان وڌيڪ پئي ايذايو. گرميءَ ڪري هن سڻڻ جا ٻئي پائنچا سٿرن تائين کٽي ڇڏيا هئا. جتي سخت گوشت جي مٿاڇري تي ٻگهر جي آلاڻ هئي.هن چولو پيٽ تان کٽي ڇڏيو هو. سندس پيٽ جي نرم، چيچڙي جهڙي گهنجيل ماس جي ورن ۾ ٻہ ٻگهر هو. هوءَ وڏا وڏا ٽڏا ساهه کٽي پنهنجين ٻانهن ۽ پيٽ تي ڦوڪون هڻي رهئي هئي. اوچتو ڪو هوا جو جهونڪو، جيڪو اندر آيو ٿئي، سو جڻ سندس ٻت کي ڇهنيو ٿي ويو- ۽ ڪيس هوا جي ٿڌاڻ، سندس ماس جي آلاڻ ۾ وڌيڪ چڱي پئي لڳي، جڻ هوا جو ٿڌو جهونڪو ڪيس چمڙيءَ جي سوراخن رستي اندر ويندي پئي محسوس ٿيو.

جڏهن چنڊ جو اڌ گول، آسمان جي وچ ۾ آيو، تہ هوا ٻہ کلي ۽ تمام ٿڌڙي هوا جي هلڪاڻ، راڄوءَ جي لڱن ۾ ائين سموئجي پئي ويئي جڻ جسمي جي هنيل ڦٽڪن جهڙن ٽڦڙن تي ڪنهن ٽاڪور پئي ڪئي. راڄوءَ جي لڱن جي نري نري مان آٻس نڪرندي محسوس ٿي، جيئن اونهاري جي چاليهي واري منجهند کان پوءِ ٽيندڙ شام جو ڏامر جي رستن مان آٻ نڪرندي آهي.

راڄوءَ جي اک لڳي ويئي.

اوچتو ڪيس پنهنجي ٻت تي ڳراڻ محسوس ٿي. راڄوءَ جي اک کلي ويئي. لالٽين وسامي چڪو هو. راڄوءَ ٻانهن کڻڻ چاهي تہ ڪيس پنهنجيون ٻئي ٻانهون ڦاٿل لڳيون. راڄوءَ جي مٿان مڙد جو بار هو- پر اهو بار اڻ سڃاتل هو. پاڻ ڇڏائڻ لاءِ ڦٿڪي- پر هوءَ هر حال ۾ سوگهي هئي. ڪيس سمجهہ ۾ نٿي آيو تہ هي ڇا ٿي ويو.جهڙي کا ڇت مٿانس ڪري پئي هئي ۽ هوءَ اُن جي هيٺان دٻجي ويئي هئي. راڄوءَ جو ساهه پئي ٻوساٽيو. سڄو ٻت وري ٻگهر ۾ شل ٿي ويس. ٻگهر جي تيزابي ٻوءِ ٻڻ حواسن کي جهنجوڙي ڇڏيس. ايتري ۾ راڄوءَ محسوس ڪيو تہ

سندس چولو ڪپ کان ڇيلهہ تائين ڦاٽي پيو هو. راجوءَ جي ذهن ۾ جڻ ولوڙ اچي ويئي. سندس ڇپن تي، پڪي سِرِ جهڙي رڪيل هٿ مان بہ رڙ نڪري ويئي.

"حرامي- پنهنجي ماءُ پيڻ-!"

راجوءَ جملو پورو نہ ڪيو، پر ڇپن تي رڪيل هٿ ۾ ڪٽي پنهنجا ڏند سوگها ڪيائين- ۽ چولي جي ڦاٽڻ جو آواز، جيڪو سندس ذهن ۾ چاڙيءَ جيان ولوڙيو پئي، تنهنجو انتقامي جذبو ذهن مان، ترت لهي ڏندن تي آيو ۽ راجوءَ جا ڏند، سندس ڇپن تي رڪيل هٿ جي سخت ۽ کهري ماس ۾ لهي ويا- ۽ کهري ماس مان نڪتل رت راجوءَ جي ڇپن ۽ مهارن ۾ ڦهلجي ويو. راجوءَ جون سٿرون، ٻانهون، سڀ قابو هئا- سندس سنموري قوت ڏندن وسيلي وات تي رڪيل هٿ جي ماس ۾ پيهي ويهي- ۽ ٻاڻ ساٽي تي پئي هئي.

"حرامي- تنهنجي ماءُ پيڻ ڪونهي!" راجوءَ جون اکيون پورجي ويون.

لفظ، پيهر راجوءَ جي نڙيءَ مان نڪتا ۽ رت سان پريل مهارن ۾ پڪڙجي ويا- جن جو پڙاڏو ڪين ٿيو.

راجوءَ کي ساڻو ڏسي، مڙد هن کي زور سان پنهنجين ٻانهن ۾ سوگهو ڪيو. راجوءَ جي لڱن جو ماس اُبري آيو، جڻ وير چڙهي آئي. ٻريان ڪند ۾ ٻليءَ ٿابو کاڌو ۽ دارونءَ جي خالي بوتل اونڌي ٿي پيئي. بوتل جو، سيمنٽ جي فرش سان ٽڪرائڻ ڪري ڇڻ- ڇڻ جو آواز ٿيو، جو ٻليءَ جي مياٺون سان اُبريو ۽ اونڌهہ ۾ جذب ٿي ويو- راجوءَ جي بت مان بہ- ڪرنگهي مان بہ ٽڪاءُ نڪتا. جن راجوءَ جي ذهن کي خالي ڪري ڇڏيو- جيئن خالي بوتل! سندس لڱن جي نري نري مان پگهر جا چشما ڦٽي نڪتا- ۽ سمورا لڱَ پاڻي پاڻي ٿي ويا، راجوءَ جي پگهر جي ٻوِ سندس ذهن تي چانئجي ويئي- جڻ هوءَ سموري، دارونءَ ۾ وهنتل هئي.

جڏهن گهڻي دير کان پوءِ، راجو سُرت ۾ آئي تہ کيس سڀ کان پهرئين اهو محسوس ٿيو تہ سندس بت تي جيڪو بار هو، اهو هلڪو ٿي چڪو هو. هاڻ هوءَ پنهنجيون ٻانهون، سٿرون، هيڏانهن هوڏانهن چوري سگهي ٿي. ٿڌي هوا پئي لڳي. سڄي بت جو پگهر سڪي چڪو هوس. راجوءَ جي ساهہ کڻڻ جو آواز، سڄي ڪمري ۾ ڦهليل هو. آهستي آهستي، جڏهن کيس سڀ ڪجهہ ياد آيو تہ سندس ڌيان سڀ کان پهرئين چولي جي ڦاٽڻ ڏانهن ويو. هن هٿ سان معلوم ڪيو تہ سندس ململ جو چولو، بت تي ڪونہ هو، رڳو ٻانهن ۾ ڦاٿل هو. اونڌهہ ۾ بہ، جڏهن هن جي ذهن ۾ اهو خيال ويئو تہ هوءَ اگهاڙي هئي، سندس پيشاني ۽ ڳلن تي خوف چانئجڻ لڳو. رات جي ٽئين پهر جي ٿڌڙي هوا، راجوءَ جي پيٽ ۽ سيني جي نرماڻ ۾ ڪتڪتائي ڪري رهي هئي. کيس نڙي خشڪ لڳي. هوءَ اٿي ويني ۽ هڪڙي پاسي کان ڦاٽل چولو، هن پنهنجي لڱن سان ويڙهيو. هوءَ اٿي، پر

لڳ سئور سان ڳنڍ ڏکيس پئي. چولي جي قاتل حصي ڪي هٿ سان جهلي جڏهن اٿي، ٻه قدم هلي ته ڪيس سٽڻ به پيري لڳي- بنا ڪنهن سوچ جي هن جا ٻئي هٿ سٽڻ تائين ويا ۽ اها سؤلي ڪري ٻڌائين. راڄوءَ جي سٿرن ۾ جڻ ڳنڍيون پئجي ويون هيون. جي سور جي گول گول سٽن وانگر نهائين مان اڀري، سٿرن جي گولائي ڦرندي، گوڏن جي ڍڪڻين تائين ٿي آيو. راڄوءَ پاڻيءَ جا ٻه گلاس پيتا، جيڪي سندس خالي پيٽ ۾ ائين سموئجي ويا جڻ سندس پيٽ ۾ سڪل چيڪي مٽيءَ جو دڙو هو. راڄوءَ جي ٻت مان پگهر جي تڪي بُو پئي آئي- پگهر جا تهه، سندس لڱن جي نري نري ۾ سڪي ويا هئا.

هوءَ ماٺ ڪري وري ليٽي پئي. ٻنهي هٿن سان وار ڳچيءَ ۽ پيشانيءَ تان هٽائي، هن اکيون پوري ڇڏيون. هوا جي ٿڏاڻ، راڄوءَ جي ٻت کي ويتر ساٺو ڪري ڇڏيو پر سندس ذهن ۾ ڪجهه دير اڳ جو نظارو صاف بڪي پئي آيو. اهو سوچيندي ئي، هوءَ ٻڳها ٻڳها ساهه کڻڻ لڳي. سندس ڳچيءَ تي پگهر جا ڦرا تري آيا هئا. جيڪي هٿ جي پٺ ۽ ٻانهن سان اگهڻ لڳي. راڄوءَ سوچڻ لڳي: ’اهو ڪير ٿي سگهي ٿو.‘ ڪيس اها پوري پڪ هئي، ته هاڻ هوءَ ڪنهن به مڙد جي لائق نه هئي. هوءَ ڪاري هئي- جهڙي سندس تقدير. ٻدن زال جو گهٽ مڙد جو وڏيڪ پئي لڳو. ٻگهي، ڦداور، نڪ ڦونڊيل، چپ ٿلها، راڄو ڪنواري هوندي کان ئي سوچيو هو. پر جڏهن جمعي سان سندس شادي ٿي ته ڪيس اهو ويساهه ٿيو ته هوءَ جمعي جي لاءِ بلڪل ٺيڪ هئي. جمعي به ڪيس پانيو هو. هوءَ جمعي جي اٿيي زندگيءَ ۾، روزن جي سختيءَ کان پوءِ جڻ عيد ٻڌجي آئي- پر جڏهن جمعي ٽي چار سال ڪيس چڱي طرح لوئي، ائين ڦٽو ڪيو، جيئن خالي ٻوتل، ته هن کي پڪ ٿي ته هاڻ هوءَ پنهنجن ٻارن جي نيپاج ۽ جمعي جي ڊبل روٽيءَ جهڙن ٽڪرن سهڻ لاءِ تمام ڪارگر هئي.

هوءَ اڃا تائين انهن ئي خيالن ۾ ليٽي پئي هئي ته جمعو آيو. سندس وات مان شراب جي ٻوءِ پئي آئي، جيڪا ڪمري جي اونده ۾ راڄوءَ جي لڱن جي پگهر جي ٻوءِ سان ملي هڪ نئين ٻوءِ ۾ ڦهلجي ويئي. جمعو ٻڙ ٻڙ ڪندو اندر آيو هٿور اڙيون ڏيئي لالٽين ٻولي ٻاريائين. ڪمري جي گهٽيل فضا ۾ لالٽين جي جهڪي پيلي روشني ڏکڻ لڳي. راڄوءَ جي دل ڏڪ ڏڪ ڪري رهي هئي. هن ڳالهايو ڪونه ۽ پاسو ورائي سمهي رهي. جمعو راڄوءَ جي پاسي ورائڻ کي نفرت سان ڏسڻ لڳو ۽ اونڌي سونڌي بڪ ڪرڻ لڳو. اوچتو سندس نظر راڄوءَ جي پٺن پرسان پيل چمڪندڙ شيءِ تي وڃي پئي. جمعي غور سان ڏٺو ۽ اکيان وڌي، جهڪي ڪنيائين ته چانديءَ جو رپيو هو. جمعو رپئي کي ڏسڻ لڳو. ايتري ۾ هن وري ڪجهه ٻيا پيسا به ڪنيا- ٻه آنيا هڪ پاٽلي- ۽ پنجن جو ويڙهيل نوٽ. جمعي جي اک قاتل چولي تي پئي، جنهن مان ڪاري ماس ۾ ڇهنيل پٽيءَ جي اڇي چوليءَ جي پٺي ڏسڻ ۾ پئي

آئي.

"هي پيسا ڪٿان آيا؟" جمعي راجوءَ کان پڇيو.

راجو بت بڻي، ليٽيل ئي جمعي جي هٿن ۾ پيسن کي تڪڻ لڳي. سندس اکيون ڦاٽل هيون ۽ دل جي رفتار تمام تيز هئي.

"آءُ چوان ٿو هي پيسا ڪٿان آندا اٿئي؟"

راجوءَ وراڻيو، "مون کي خبر نه آهي!"

راجوءَ جو آواز، سندس خالي پيٽ جي کوھ مان پڙاڏي وانگر نڪتو.

"ڪميڻي، مڙس وڃي ٻاهر ۽ تون...!"

جمعي، مٺ، جنهن ۾ پيسا پيڙيل هئا، سا راجوءَ جي ڳل تي وهائي ڪڍي. راجوءَ کي ڄڻ وڇونءَ ڏنگيو. هوءَ تڙپي اٿي ويهي رهي. جمعي سندس ڦاٽل چولي کي ڇڪ ڏني ۽ سڄي پٺ جي پٽ ڦاڙي ڦٽي ڪيائين. راجو ڏڪي ويئي. لالٽين جي جهڪي روشني راجوءَ جي ويڪرن ۽ مضبوط پٺن تي پوڻ لڳي. جمعي اندر ۾ جوءِ کي ڏاڍو ماريو ۽ چيو، "ڪسبياڻي- تو منهنجو نڪ ڪپي ڇڏيو. پنهنجي ست جو نه ته گهٽ ۾ گهٽ منهنجي عزت جو ته خيال ڪرين ها ته مڙسهين ڪيڏو وڏو نڪ ڪٽيو پيو گهمي- ڙال ذات آهين نه آخر-

"تون ڪتي آهين، هڪڙي مان ڏاڍي نٿي سگهين."

جمعي وري آلر ڪئي، پر راجوءَ سندس هٿ جهلي ڇڪ ڏني ته جمعي جو شرابي بدن ٿاٻڙجي ڪرڻ لڳو. جمعي پاڻ سنڀاليو، پر هيٺ ڪري پيو. انهيءَ ڳالهه جمعي کي وڌيڪ باھ ڪيو ۽ راجوءَ جي بت کي جوئر وانگر چهٽي ويو. راجوءَ به سندس گهٽا ڏڪ سٺا، پر آخر هڪ ڀ جمعي کي هٽي ڪيائين. جمعي جي شرابي ذهن ۾ مردانگي جي باھ ۾ پڙڪو اٿيو ۽ راجوءَ جي جسم تي مڙسهنس جي ڦڦڙن، ٺونشن ۽ چنهڊڙين جا نشان پوڻ لڳا. راجوءَ جو چولو سمورو ڦاٽي ڇيهون ڇيهون ٿي چڪو هو. آخر جمعو راجوءَ جي سيني تي چڙهي ويٺو. راجوءَ جا ٻئي هٿ جمعي جي پيرن هيٺان هئا. جمعو گهڙي گهڙي، راجوءَ جي ٻگهر هٽي بت تان ترڪيو پئي، پر جمعي جا ٻئي هٿ راجوءَ جي ڳچيءَ ڏانهن وڌڻ لڳا- گوڙ تي ٻار به اٿي ويٺا. ننڍڙي ڌيءَ روئڻ لڳي.

جمعو راجوءَ کي ماريندو رهيو. ڪيس پنهنجي عزت جو خيال گهڙي گهڙي سيني ۾ چٽنگ وانگر پئي محسوس ٿيو. جمعي به اهو پڪو پهه ڪري ورتو هو ته راجوءَ کي ماري، پاڻ ڦاهيءَ تي چڙهندو. اهڙي نڪ ڪٽي هلڻ کان ٻڏڻ ڀلو آهي.

اوچتو جمعو، راجوءَ جي آلي بدن تان ترڪي پيو ۽ راجو سندس مٿان چڙهي ويئي. جمعي راجوءَ جي وارن ۾ هٿ وڌو. جمعي جي ڇڪ، سندس وار وار ۾ ڄڻ سيون ڇپي ڇڏيون. راجوءَ کان ڪيڪ نڪري ويئي. پر اوچتو راجوءَ جو منهن،

جمعي جي منهن سان وچي ٽڪريو ۽ - راڄوءَ غير ارادي طور جمعي جي نڪ ۾ ڪلي چڪ وڌو. جمعو سچو پيٺو ٿي ويو. راڄوءَ جا ڏند جمعي جي ٽلهي ۾ سيٽرن واري نڪ ۾ کپي ويا ۽ ٿوري رت سان گڏ سيٽرن ۽ موهيڙن مان پوُن ٻه ٻاهر نڪري آئي.

جمعو ساٿو ٿي ويو.

صبح جو جمعي ڏٺو ته سندس نڪ تي راڄوءَ جي ڏندن جا ڇهه نشان پيل هئا. ٽي ساڄي پاسي، ٽي کاٻي پاسي - ۽ راڄوءَ جو مٿيون بت هڪ رئي سان ويڙهيل هو، جنهن تي جمعي جي مار جا نشان هئا.

●●●

باهہ ۽ برف

ڇاليهي جي گرمي ڦتهڻ اُس، هوا بند، ڏامر جو رستو- جنهن مان اُڀ ڦٽي نڪتي، آءٌ مٿي تي رومال ويڙهيو، گهر ڏي وريس. آفيس کان گهر تائين اٽڪل ٽيهن منٽن جو پنڌ آهي. سنئون سڌو رستو، جنهن ۾ محبوب جي زلف جي خم جهڙو ور به نہ هو. هڪ پاسي ٽاڪرو تہ ٻئي پاسي ويران- وڻ بہ ڇڊا ڇڊا. سهڪندو سهڪندو گهر پهتس. پگهر منجهہ وهنتل، نڪو ڪپڙا بدليم، نڪي هٿ منهن ڌوتم. ايندي شرط چيم تہ ماني ڏيوم. امڙ منهنجي ماني کڻي آئي. ٻہ مانيون، گوشت جو ڀوڳ، پيندين جي ڀاڄي ۽ ٿوري چٽني. انهيءَ کي ڏسي، اک بہ ڪين ٻڏم. چيم: بس. امڙ چيو تہ، منظور جي ماني رکي آهي. اهو ٻڌم تہ پيٽ ۾ ساهہ پيم. چيم: "کڻي اچ، کڻي اچ.! ماروٽ کي ڀاڳيهي منهن ڏبو." منظور ماروٽ اٺم ۽ ننڍي هوندي کان ئي اسان وٽ رهندو آهي. امڙ انهيءَ جون بہ مانيون، گوشت جو ڀوڳ، پيندين جي ڀاڄي ۽ ٿوري چٽني کڻي آئي. پنهنجي ۽ ماروٽ جي ماني اڳيان رکيل ڏٺم تہ دل سرهي ٿي. سوچيم هاڻ ڍءُ ڪري کائيندس.

* * *

ثريا تہ وڻندي ئي هيم. پر هاڻ ڪجهہ ڏينهن کان ياسمين بہ الائي ڇو ڏاڍي پئي وڻيم. ثريا منهنجي مڱ هئي. اسين ٻئي گڏ پڙهيا آهيون. هوءَ کيچلي ٻنهہ ڪين هئي. کيچل ڪرڻ مائٽن سيڪاري ئي ڪانہ هيس. آءٌ ڏاڍو کيچلو هوندو هوس. مونکي ثريا کي ستائڻ ۾ ڏاڍو لطف ايندو هو. ثريا جو منهن هوندو ئي اهڙو هو، جو کيس رڳو ستائجي- نہ تہ مُرڪندي بہ ڪانہ هئي ۽ مُرڪندي ٻنهہ ڪنهن گلاب جي گل وانگر هئي- آهستي آهستي- جيئن ڪلي ٽڙندي رهندي آهي، تيئن هن جا چپ بہ مُرڪڻ خاطر، ڪليءَ جو روپ وٺندا رهندا هئا.

ننڍي هوندي آءٌ بوٽ پائڻ ۾ تمام دير لائيندو هوس. بوٽ هٿ ۾ ڪنيم تہ ڦيرائين هيٺان مٿان جانچي، پوءِ پير ۾ وجهندس. ڪشا تہ هميشہ غلط ٻڌندو هوس. ٻڌڻ ۾ بہ ڳپل وقت جو کپندو هوم. ناني چوندي هيم. "تنهنجو بوٽ پائڻ بہ ميرن جي سنبت ٿي." يا ڪنهن ڪم مهل چونديم: "جيسين سوڍي ڪري سينگار، تيسين بازرئي لڏجي وڃي."

آءٌ بہ ثريا کي چوندو هوس: "تنهنجو مُرڪڻ بہ ميرن جي سنبت آهي!"

سينگار تہ هوءَ ڪندي ڪانہ هئي، جو ڪيس سوڀي چوان.

آءٌ جوان ٿيس. ثريا ساماڻي - ڄڻ سنگمرمر جو بت گهڙجي راس ٿيو. ڄڻ گل ڏڙي ڪر ڪنيو. ياسمين ننڍي هئي. مونکي ياسمين وڻندي ڪانہ هئي. ٻوٽ جهڙو ڍلو. ڏلهي متاري جهڙي ڍڳي. باقي ثريا تہ جهڙي، ماڪ ۾ وهنتل موتئي جو گل - ۽ گل جيان اڇي، سُرهي ۽ نرم. سندس لسن ڳلن ۾ رت جهاتيون پائيندو هو، جنهن ۾ ڳاڙهاڻ حيا جي هئي. اکيون سدا خمارئل. (مونکي ائين لڳنديون هيون) مرڪ.مارلين مونرو جهڙي هيس - سادي، سهڻي. جنهن ۾ ٿورڙي اداسي بہ مليل هجي. ننڍي هوندي مونکي هٿ ڪونہ ڏيندي هئي. هاڻ ڪيس احساس ٿيو هو تہ سندس هٿ ڪيترا نرم آهن - جهڙا اسفنج جا ٽُڪر. مون چيو هومانس:

"تنهنجا هٿ تہ اسفنج جا ٽُڪر آهن."

"ڇوڪرن کي هرڪا ڇوڪري اسفنج جي ٽُڪر نظر ايندي آهي."

"۽ ڇوڪرين کي ڇوڪرا ڪيئن لڳندا آهن؟" مون اسفنج جيَ هٿ کي پنهنجي هٿ ۾ جهليندي چيو.

"ڇوڪرا پاڻ کي لوهہ جا ٽُڪر سمجهندا آهن. پر هر ڇوڪريءَ اڳيان ٽاڪئون شيشي وانگر ٽڙڪي پوندا آهن."

"مونکي جهلجئين، آءٌ بہ ٽڙڪان پيو - او اِجهو ٽڙڪي پيس!" ۽ مون اسفنج جي جيئري جاڳندڙ ٽُڪر کي ڪٽي چميو، جيڪو منهنجي هٿ ۾ هو - ۽ مون محسوس ڪيو، ثريا شيشي وانگر ٽڙڪي پئي.

شيشي ٽڙڪاٽ ڪيو ۽ ثريا مرڪي ڏنو، پر پنهنجو اسفنجي هٿ مون کان کسي ورتائين.

"تون مرڪ ٻلي نہ - پر هي اسفنج منهنجي هٿن ۾ رهڻ ڏي."

ٿوري دير کان پوءِ مون وري چيو:

"ثريا تون چنڊ کي ڏسين مرڪندي آهين؟"

ثريا مونکي ڏسڻ لڳي.

"چنڊ کي ڏسي مرڪين تہ چنڊ، پنهنجي مرڪ وڃائي ويهي رهي." مون چيو.

ثريا مرڪڻ واري هئي تہ مون کيس جهليو.

"ثريا! مرڪجئين نہ - !"

"ڇو - ؟"

"تون مرڪندينءَ تہ چنڊ پنهنجي چانڊاڻ وڃائي ويهندو - جا سندس مرڪ آهي، پوءِ پاڻ جهڙا ٻيا لکين جوڙا ڪيئن بنا چانڊاڻ جي، پيار جا پور پچائيندا."

"۽ تون - ؟"

"آءٌ تہ تنهنجي چپن جي چانڊاڻ ۾، جيڪي ٻهرئين تاريخ جي ڪمان وانگر آهن، پنهنجو پيار اُسرندو ڏسندس. تنهنجي ڳلن جي گول، ٻن چوڏهين جي چنڊن

۾ ڪوئجي ويندس. تنهنجي اکڙين جي ڪاراڻ، مونکي اوڙنيھ واري اونداهه لڳندي آهي، جنهن جي جانب ۾ گهري هنج ۾ تون ۽ مان."

"مان نه -!" ثريا ادا سان چيو.

"تون نه ته ٻيو ڪير-؟"

"مون جهڙي ڪا ٻي- جنهن جا ڳل به، ٻه چوڏهين جا چنڊ آهن."

ثريا، مون سان گڏ منهنجي ئي ڪلاس ۾- منهنجي ئي بينچ تي ويهندي هئي. ويهڻ ۾ ڪوئڻ ڪسوئڻ ڪو ڪانئس سڪي. ڪلاس- روم ۾ ائين شادابي سا ويني هوندي، جڻ ورڊس ورٿ جي نظم ڊيفو ڊلس جون پُربهار سٽون. ڪا ڳالهه سمجهه ۾ نه ايندي هيس ته مون کان پڇندي هئي. پروفيسر صاحب انهيءَ ڳالهه تي خار ڪائيندو هو ته ڪلاس جي سڀ کان سهڻي ڇوڪري ئي، ڪانئس ڪانه ٿي پڇي. هڪ ٻه دفعا پروفيسر صاحب ٽوڪيس به. مون به کيس چتاءُ ڏنو: "ثريا، هي پروفيسر صاحب شايد ولين جو ڪردار ادا ڪري." ائين ٿئي ضرور ها، پر هڪ ٻي سهڻي ڇوڪريءَ (ثريا کان گهٽ- تمام گهٽ!) کيس لفٽ ڏني- (پاس ٿيڻ لاءِ).

مون ۽ ثريا بي. اي پارٽ ون پاس ڪيو ته اسان جو مڱڻو ٿيو. سڀ ڇوڪرا، پروفيسر، جي دل ئي ۾ ثريا جا دعويدار هئا، دستبردار ٿيا- پر ياسمين انهيءَ وچ ۾ قد ڪري ويئي. گلاب جي ول جيان ڪاليج جي ورانڊن ۾ ٻهڪڻ لڳي. ڇوڪرا ڀونئر جيان ڀون- ڀون ڪرڻ لڳا. ياسمين ڪليءَ جيان مرڪندي رهندي هئي- پر مون سمجهيو هو ته ياسمين، اجا ننڍڙي ئي ڪينهي.

ثريا ڪي ٽائفائڊ ٿي پيو. آءٌ اداس، ويڳاڻو- اڪيلو! تڏهن ڏنم يارن ياسمين جا دڳ پلائي ڇڏيا هئا. نيٺ به ته سالي هيم. کيس گڏ وٺي اچڻ لڳس. کيس گڏ وٺي ويندو هوس. ياسمين قد جي ڊگهي، رنگ جي سانوري (مونکان به) چپ ٿلها ۽ ويڪرا. ڳل ڏاڙهون جيان گول پر ڳاڙها نه. اکين ۾ سدائين مرڪندڙ ڪشش، جيڪا سندس لڪل لڱن جهڙي سانوري هئي.

هڪ دفعي ڪاليج مان موٽندي، ياسمين کي ڪافي هائوس وٺي ويس. ڪافي هائوس جي ڪئبن ۾ ياسمين مونکي ڏاڍي وڻي- وچ ۾ ميز، دنيا وانگر رنڊڪ پئي لڳي. هوءَ ميز جي ٻئي پاسي واقعي پُرڪشش هئي.

"تنهنجا وار ڪارا آهن..." مون چيو.

"پر آءٌ اڇي نه آهيان." ياسمين وراڻيو.

"شايد تنهنجي دل اڇي هجي- گوري گوري- جهڙو سترهين تاريخ جو چنڊ."

مون پاڪولا جي آرينج جو آرڊر ڏنو. ياسمين کي ڪاري ڪافي ڪين وڻي.

سامهون ڪرسي تي ياسمين ويٺي هئي. ڪرسيءَ جي نرم گاديلي تي سندس نرم ماس جو داٻ ڏسي، مون کي ڪرسي ڏاڍي دلڪش لڳي. ياسمين جا ٻئي هٿ

ميز تي رکيل هئا - تازي ٻبل روٽيءَ جي سلائسن جهڙا - مون ڪان اسفنج وسري ويو. (اسفنج جا تہ چمپل ٿيندا آهن) ياسمين جا هٿ ائين لڳم، جڻ ٻہ ماس جا گهڙيل ٽڪرا ميز تي رکيل هئا.

"مونکي پامسٽري ايندي آهي." مون چيو.

"اڇي ڏس منهنجا هٿ!" منهنجي چوڻ جي رڳو دير هئي. ياسمين مرڪ ساڻ، ٻئي هٿ کڻي منهنجي اڳيان رکيا.

"هڪڙو ڪافي آهي." مون چيو.

"ڇا ويي گهر کڻي ويندين، جو هڪڙو ڪافي آهي."

ياسمين جي هٿ کي پنهنجن کهرن هٿن ۾ جهلي، غور سان ڏٺم. گوشت سان ڀريپور تري ڏسي، ائين لڳم جڻ پلنگ تي وڇايل هنڌ - ويڪرو، صاف، اڇو، اجرو ۽ ڀريپور، جنهن تي اڃا ڪو ستو نہ هجي.

"ڇا ٻڌايان-؟" مون پڇيو.

"اهو تہ هتان ڪيڏي مهل اٿنداسين."

۽ اسين اٿياسين.

گهر اچي سوچيم تہ ياسمين ڏاڍي دلڪش لڳيم. ثريا تہ ڀهرئين دل جي ماس جي ذري ذري ۾ پيهي چڪي هيم. ياسمين بہ جڻ انهيءَ جي مٿان پئي محسوس ٿي. ياسمين جا لڳ قيامت هئا. ڪپڙا پائيندي هئي تہ ائين لڳندي هئي، جڻ تصوير فرم منجهہ لڳل آهي. مون سوچيو: انهيءَ تصوير ۾ شيشي پٺيان جيڪو بت آهي، تنهنجي ڪشش ضرور مونکي ڏانهس ڇڪيندي. سندس انداز ڪافرائو هو. هوءَ منهنجي سالي هئي. منهنجي ۽ ثريا جي شادي ڪان پوءِ، هوءَ مون سان اڃا بہ گهري ٿي ويندي. هڪ ٻئي سان آزاديءَ سان ملنداسين. جي اڱ ڪيس پڪچر ۾ وٺي ويس تہ؟ هوءَ مونکي اڃا بہ ويجهو اچڻ جي دعوت ڏيندي.سندس اکڙيون آهن ئي آڄ لاءِ آتيون. اڱ بيوقوف آهيان، جي چاهيان تہ ڪيس پنهنجي ويجهو آڻي سگهان ٿو- ۽ هوءَ مونکي چاهي بہ ٿي. هوءَ ضرور مونکي چاهيندي هوندي. هن کي ثريا سان ضد آهي. جيئن ثريا ڪندي آهي، تيئن پاڻ بہ ڪندي آهي. ثريا جي هر شيءِ تي پنهنجو حق جمائڻ سندس طبيعت آهي. ثريا جي ميڪ - اپ جو سامان جاٽي واٽي استعمال ڪندي آهي. وٽس بہ موجود هوندو آهي، پر ثريا جو سامان ضرور ختم ڪندي آهي. پنهنجين ساهيڙين سان ثريا جي ڪمري ۾ گوڙ ڪرڻ بہ سندس هابي آهي. مون کي ابتيون سبتيون ٻڌائڻ ۾ ڪيس مزو ايندو آهي. انهيءَ ڏينهن مون سندس هٿ جي ترِيءَ ۾ ڏٺو هو، سندس اکڙين جو عڪس - هوءَ مونکي ڏسي رهي هئي. سندس هٿ مهنجي آرزوئن وانگر ڪوسا هئا. جي هوءَ مونکي اڪيلي ملي ويئي تہ ضرور اهڙو موقعو پيدا ڪندي، جو اسين ڪي دل جون ڳالهيون سگهون- پوءِ سندس لڳ، جنهن ۾ هڏا تہ ڳولڻ تي بہ ڪين ليبا - سي

منهنجي سهاري جهڪي پوندا. ڇڻ ڪا گلن سان پريل ول- پوءِ هُبڪار ئي هبڪار هوندي.

تن ڏينهن آءٌ انهيءَ سوچ ۾ غرق رهندو هوس. پيو ڀڏندو چڙهندو هوس- ياسمين جي اکين جي گهرائيءَ ۾ لڳن جي ڪوشش ۾. تن ڏينهن ئي امان پڇيو:

"ياسمين ڪي تون ڪيئن پائين تو؟"

"فس ڪلاس ڇوڪري آهي!" مون ترت جواب ڏنو.

"منظور لاءِ گهري اٿم-"

"هو راضي آهن؟"

"ها- سڀ راضي آهن."

مون سوچيو ياسمين ته ماڳهين گهر ۾ ئي اچي- ڪيترو نه ويجهو. پري ته ٿي ڪانه سگهندي. اوڏي مهل مونکي ٻئي وڻ لڳيون. ثريا جي محبت ۽ ياسمين جي ڪشش!

* * *

گرمي مدام هئي. مانيءَ جي تانگهه ۾ چتي آهي. ماني پنهنجي ۽ ماروٽ جي سامهون ڏسي، جنبي ويس. منهنجي خوراڪ هوندي ٻه گهٽي ڪونهي. پوري سوري ماني کائيندو آهيان. انسان جي خوراڪ ٻه ڪيتري؟ بدهضمي ڪان ڏايو ٻجندو آهيان. جڏهن ٻه مانيون، گوشت جو ٻوڙ، پيندين ۽ چٽنيءَ متان وڏو گلاس برف جي پاڻيءَ جو پيتم ته پيٽ پرجي ويو. لڳو ساڻا ٿي تڏا ٿي ويا. باقي ٻه مانيون، گوشت جو ٻوڙ، پيندين جي ڀاڄي ۽ چٽني، اڇَت ڪٽي امان کي ڏنم. امان سنڀالي رکي، جو منهنجو ماروٽ منظور هميشه دير سان ايندو آهي- ۽ آءٌ بي سرت پلنگ تي ليٽي پيس. (۱۹٦۴ع)

●●●

عورت ءِ پیار

1

اسپين ۾ عيش ۽ خوشيءَ جو جشن پنهنجي ملهايو ويو. سيوائل شهر منجهه ماڻهو جرڪندڙ پوشاڪون پهريو، رستن تي نڪتا پئي. بي فڪر ۽ حرڪتي ٻار، ڳاڙهي، نيري، سائي ۽ گلابي رنگن جي ڪپڙن ۾، هيڏانهن هوڏانهن ڊوڙيا پئي ۽ ايترو گوڙ پئي ڪيائون، جو آسمان ڪٽي مٿي تي کنيائون. سندن هٿن ۾ ڏنڊا هئا، جن تي ڪپڙي جا ٽڪر ٻيرقن وانگر لڙڪيا پئي. منهن تي نقاب پيل هئن، جن مان رڳو سندن اکيون پئي ڏسڻ ۾ آيون. بي فڪر ٻارن جو اهو وهڪرو جنهن پاسي به لڙيو ٿي، اتان ماڻهو هٽيو ٿي پري ٿيا.

گهرن جي درين ۾ تر ڇڻڻ جي جاءِ ڪانه هئي. نوجوان ڇوڪريون، جيڪي ڳوٺن منجهان شهري تماشو ڏسڻ آيون هيون، تن جو درين ۾ مدام ڪونه هو. ڇوڪرين جي هٿن ۾ وجڻا هئا، جن سان اکين تي ڇانو پئي ڪيائون. ننڍيون ننڍيون گهنٽيون هل هنگامي، ٺهڪن ۽ ڳائڻ وڄائڻ جي گوڙ سان پريون پيون هيون. ائين پئي لڳو، ڄڻ انهن ٻن ٽن ڏينهن ۾ سيوائل شهر جا اهي ٻه ٽي هزار ماڻهو، ايترو گوڙ ڪن ٿا، جو پيرس ۾ به ڪونه ٿيندو هوندو.

ٽيويهه فيبروري، ارڙهن سؤ چوراڻوي عيسويءَ جو ڏينهن. انهيءَ جشن جو آخري ڏينهن هو. ’اينبري‘ ڪي قدر مڙيئي بيقرار هو. انهيءَ جو سبب اهو هو ته، سڄي ساري هفتي جي رنگينين منجهه ڪيس ڪنهن خاص دلچسپيءَ سان سامهون ٿيڻو نه پيو هو.

هو اسپين ۾ ڪيترائي پيرا آيل هو. ڪيس اها چڱيءَ ريت پروڙ هئي ته هن سونهن ۽ عشق جي سرزمين تي، محبت جا ناتا، ڪيتري قدر جلد ۽ ڪشاده دليءَ سان ڳنڍيجن ۽ ڇڄن ٿا. ڪيس اهڙي خوشيءَ جي موقعي جو ڏاڍو انتظار هو، پر اهڙي گهما گهميءَ ۾ به سندس دل جي بيتابي دور ٿي نه سگهي ۽ انهيءَ سوچ ڪيس اداس پئي بنايو. رڳو هڪ ڇوڪريءَ سان واسطو پيو، جنهن جي پٺ هن گهٽين منجهه ورتي هئي. هن ڪيس گلن جو ڇڳو پڻ سوکڙي طور پيش ڪيو، پر حيف هو اينبريءَ ڪي جو انهيءَ سهڻيءَ جو نقش، دل تي پوري ريت ڇڻي به نه سگهيو جو هوءَ غائب ٿي وئي.

جدا جدا هنڌن تي وڏيهن گرجائن ڇٽن جا ٽڪاءَ هنيا. اينبري شهر گهمڻ لڳو. سيوائل شهر جا آسوده ماڻهو ايترا امير ڪونهن، جو ٽئي ويلا کائي سگهن. هو فاقا ڪيندا، پر وٽن هڪ گاڏي به گهوڙا ضرور هوندا. اميريءَ جو انهيءَ ڏيکاءَ کان سواءِ وٽن عيش عشرت جو پيو ڪوبه ذڪر جوڳو سامان ڪونهي. انهيءَ ننڍڙي

شهر ۾ گهٽ ۾ گهٽ ڏيڍ هزار کن گاڏيون آهن، جن مان اڪثر ٻڳل ٽتل آهن. پر منجهن شهر جا پريا مڙس وهن ٿا. انهيءَ ڪري ڪوبہ ٻڳل گاڏين تي ڪلڻ جو خيال بہ ڪونہ ڪري سگهندو. پر انهن گاڏين ۾ جيڪي گهوڙا جوٽجن ٿا، سي واقعي ڏسڻ وٽان آهن. سچ پڇو تہ گهوڙن جي مستي ۽ چال، گاڏين جي ٻڳل پڇرن کي ڍڪيو ڇڏين.

اينٻري ڏاڍي مشڪل منجهان، رستو پار ڪندو اڳيان وڌيو. مٽيءَ سان لٿيل گهٽيءَ جي ٻنهي پاسن ماڻهن جا هشام هئا. بيدا وڪڻڻ وارن جا هوڪا سيني کان سرس هئا. چلين ۾ سوين بيدن جون ڪلون پيون هيون. انهن ڪلن کي اندران خالي ڪري، منجهن منائي پريل هئي ۽ انهن کي بند ڪري، مٿان ڏاڳو ٻڌل هو. اهي بيدا، هر ايندڙ ويندڙ ڏانهن بال وانگر ڦٽا پئي ڪيا ويا. ماڻهن بچاءَ خاطر، منهن اڳيان ننيڙا وچٿا آڏ پئي رکيا. اينٻريءَ بہ گهٽائي اهڙا بيدا گڏ ڪري، ڪٽي ڪيسا پريا.

اصل ۾ اها بيدن جي ويڙهہ هئي. بيدي لڳڻ سان ايذاءُ تہ ڪونہ ٿي رسيو، پر اهي پچڻ کان پهرئين لڳا ضرور پئي. اينٻري انهن کي جهپي، پوري طاقت سان واپس ڦٽو ڪرڻ لڳو. هڪڙو بيدو اهڙي زور منجهان هنيائين جو هڪ رڇٽي جا بہ ٽڪر ٿي پيا، پر هن ڪو خيال ڪونہ ڪيو.

گاڏيون پٽي آيون ۽ ويون، جن ۾ زالون، مڙس ۽ ٻار هئا. عاشق هئا تہ وري سندن محبوب پڻ، سڀ خوش هئا. اينٻري خوشي ۽ بيفڪريءَ جي انهيءَ گڙديءَ کي ڏسندو رهيو. نوجوان ڇوڪرين جي ٽهڪن، بهار جي مزي کي ڏهوٽو پئي ڪيو. ڪيترائي دفعا ائين بہ ٿيو جو اينٻريءَ جون اکيون ڪنهن سهڻيءَ جي اکڙين سان لڙيون ۽ گهڙين ۾ اشارا بہ ٿي ويا.

انهيءَ رونشي ۾ ڪلاڪ ڪن گذري ويو. هن سوچيو تہ هاڻ ڪيس هلڻ کپي. هو پنهنجي ڪيسي ۾ هٿ وجهيو، آخري بچيل بيدي سان پٽي ڪيڏيو تہ اوچتو اها سهڻي نظر آيس، جنهن جو پاڻ وچٿو ٻڳو هٿائين. هوءَ قدرت جو شاهڪار هئي. الغرضائي تہ هن جي انگ انگ منجهہ ڦٽڪي پئي. ويهڻ جو انداز بہ ڏاڍو انوکو هيس. هن جي مرڪندڙ ۽ جرڪندڙ منهن جي ڍال تہ ٻڳل هئي ۽ هاڻ وٽس وار روڪڻ جي ڪا ٻي شيءِ ڪانہ هئي. ڪيس اهوئي ڪپيو ٿي تہ پاڻ بہ جوابي حملو ڪري، انهيءَ لاءِ هوءَ لڳ سيٽي بيهي رهي. اها سهڻي ڏسڻ ۾ ٻاويهہ سالن جي پئي لڳي، پر عمر ارڙهن سالن جي مس هوندس. سندس لڳن جي بناوت پٽي سليو تہ هوءَ 'ايندالوزيا' جي علائقي جي رهڻ واري آهي. قد جي پوري پني ۽ وزن ۾ گلن کان گهٽ هوندي. سندس اکڙين قهر پٽي ڪيا. اهڙي الغرضائي، بيپرواهہ مست هلڻي هر ڪنهن عورت جي حصي ۾ ڪانہ ٿي اچي. هن جون رات جهڙيون

ڪاريون زلفون سندس ڪلهن تي پريشان هيون. هن جي نرم نرم ڳلن تي جواني جي ڏاڍي زوراڻي پئي بکي ۽ هن جي پنبڻين جا ڪنارا ڪارا هئا.

اينبري ۽ ڪي ماڻهن جو وهڪرو گاڏيءَ تائين تڪي ويو. هو گهڻي دير تائين هن ڪي هڪ ٽڪ ڏسندو رهيو. هن جي طبيعت ۾ ڄڻ طوفان پئي اٿيو ۽ ڪيس اهو يقين پئي ٿيو ته اها عورت، سندس زندگيءَ جي وهڪري کي بدلڻ واري آهي.

هو انهيءَ خيال ڪري پنڌ هليو. جو گاڏين جو وهڪرو جيڪو ڪجهه دير لاءِ روڪيو هو، وري نه هلڻ شروع ڪري. هن جي ڪيسي ۾ آخري بيلو بچيل هو، سو ڪييائين. ان جي اڇي ڪل تي، پينسل سان لفظ ڪوئيرو (Quiero) لکيائين. ساڳئي انهيءَ وقت، جڏهن سندس نظرن انهيءَ اٽسجاتل ڇوڪريءَ تي ڪپيون هيون هن آهستي سان بيلو مٿانس اهڙيءَ ريت ڦٽو ڪيو، ڄڻ ڪو گلاب جو گل هو. ڇوڪريءَ اهو پنهنجي هٿن ۾ ڪٺي ورتو.

’ڪوئيرو‘ به هڪ عجيب لفظ آهي. جنهن جون ڪيتريون ئي معنائون آهن. ’مان چاهيان ٿو.‘ ’تنهنجي آرزو اٿم.‘ ’توسان پيار ڪريان ٿو.‘ ’تون منهنجي دل ۾ سمائجين پيو.‘ انهيءَ پياري لفظ جا هزار مطلب آهن. انهيءَ جي استعمال سان بيچينيءَ جو اظهار ٿئي ٿو ۽ دڪندڙ چڻنگ جو احساس پڻ. انهيءَ ۾ عشق جي نيازمندي آهي ۽ حسن جي ناز سان هڪ حڪم به آهي. عرض به آهي ۽ نئڙت پڻ.

انهيءَ سهڻيءَ، بيدي ڪي پنهنجي گاڏيءَ ۾ لڳل چمڙي جي هڪ ننيڙي ٿيلهي ۾ ائين رکي ڇڏيو، ڄڻ انهيءَ اندر ڪو نياپو محفوظ آهي. هوءَ شايد پنيان وري ها، پر گاڏين جي گپاگيهه ۾ سندس گاڏي اڳيان نڪري آئي. اينبري پٺ ونڻ جي سوچ ڪئي پئي ته هوءَ نظرن اڳيان غائب ٿي ويئي. هو جلدي سان اڳ وني اڇي چونڪ تي پهتو، پر گڙدي اتي به سندس رستي جي مشڪل هئي. هو هڪ بينچ تي چڙهي بيلو، پر هن جي گاڏي وڃي چڪي هئي. هو مايوسيءَ وچان واپس موٽيو. خوشي ۽ عيش جي سموري جشن تي ڄڻ هڪ اداسائي ڇانيل هئي.

هاڻ هو انهيءَ سهڻيءَ جي شڪل صورت کي تصور ۾ آڻڻ جي ڪوشش ڪري رهيو هو. جيڪا ڪيس وتيڪ پئي وڻي ۽ سوچڻ لڳو ته وري ملندي به يا نه. اوچتو هڪ گهنڊيءَ مان ساڳي گاڏي آهستي آهستي آئي پئي ۽ ان ۾ اها ساڳي سهڻي ويٺل هئي. هن جي هٿ ۾ هڪ بيلو هو، جو هن آهستي اينبريءَ ڏانهن ائين اڇليو، ڄڻ گلاب جو گل پئي اڇلي.

خوش قسمتي هئي جو بيلو ڪري پڳو ڪين. پر اينبري انهيءَ اوچتي ملاقات تي واٽڙو ٿي بيهي رهيو ۽ جڏهن سامت ۾ آيو ته بيلو کڻڻ لاءِ جهڪيو ۽ گاڏي انهيءَ وچ ۾ اڳيان نڪري ويئي. هن بيلو کڻي ڏٺو ته ان تي اڇا تائين ’ڪوئيرو‘ لکيل هو. جنهن مان هن اهو سمجهيو ته هن به ’ڪوئيرو‘ لفظ جو جواب ’ڪوئيرو‘

سان ٿي ڏنو آهي.

2

انهيءَ وچ ۾ گاڏي گهٽيءَ جو موڙ مُڙي چڪي هئي. پڪي سڙڪ تي گهوڙن جي سنبن جو آواز، پريان ٻڌڻ ۾ آيو پئي. اينبري ٻوڙڻ لڳو. کيس فڪر پئي لڳو ته متان اهو موقعو به هٿان نڪري وڃي ۽ شايد اهو آخري موقعو هجي. هو ٻوڙندو ٻوڙندو گاڏيءَ وٽ انهيءَ وقت پهتو، جڏهن گهوڙا آهستي آهستي 'پلازا ڊي ٽرائنفو' جي گلابي رنگ واري گهر وٽ پهچي چڪا هئا.

سيخن وارو شاهي در کليو ۽ اُها سهڻي، گاڏيءَ مان لهي اندر هلي وئي. هن سوچيو: جيڪڏهن هو همت ڪري ها ته اڳيان وڌي هن جو نالو پڇي وٺي ها. پر اينبري کان اهو ٿي نه سگهيو. هن جلدي جلدي پنهنجي ٽوپي ۽ نيڪٽاءِ کي ٺيڪ ڪيو ۽ در تي لڳل گهنٽي وڄايائين.

هڪ نوجوان نوڪر در وٽ آيو.

"هيءُ منهنجو ڪارڊ آهي. هن بيگم صاحبہ کي وڃي ڏي."

"ڪهڙي بيگم صاحبہ؟" نوڪر ادب وچان پڇيو.

"جيڪا هن گهر ۾ رهي ٿي."

"پر هن جو نالو.....؟"

اينبريءَ کي ڏاڍا خار لڳا ۽ ڪو جواب ڪونہ ڏنائين.

"سائين، مون کي رڳو ايترو ٻڌايو، توهان کي ڪهڙي بيگم صاحبہ سان ملايان؟"

"اُهُ جوان تون، تنهنجي مالڪياڻي، منهنجو انتظار پئي ڪري."

نوڪر ادب وچان جهڪيو ۽ هليو ويو، جنهنجو مطلب هو ته اٿين ڪنهن سان ملائڻ اڻ ٿيڻي ڳالهہ آهي.

نوڪر جي انهيءَ حرڪت تي اينبري ڳاڙهو ٿي ويو ۽ ادب کي پاسو ڪري، وري گهنٽي وڄائڻ لڳو. هن دل ۾ سوچيو: جنهن منهنجي پهرئين آواز تي، ايترو جلدي نوڪر اماڻيو هو، جيڪڏهن اُهُ اصرار ڪري اندر هليو وڃان ته هن کي حيران ٿيڻ نه گهرجي. گهر ۾ هوءَ اڪيلي هوندي ۽ نوڪر جيڪي ڳالهايو، سو ضرور ٺٺو هوندائين.

اينبري جي بيتابيءَ جي اهڙي ڏيکاءُ هوندي به اندران ڪو جواب ڪونہ مليو. گهر اندر، اهڙي ته خاموشي هئي، ڄڻ اُن ۾ ڪو رهي ٿي ڪونہ ٿو.

هاڻ هو ڇا ڪري؟ ڪجهہ دير هو درين ۽ گيلرين جي سامهون ڦريو. شايد

ڪتان انهيءَ سهڻيءَ جي ڪا جهلڪ ڏسڻ ۾ اچيس، پر ڪجهه به پلئه ڪونه پيس ۽ واپس وڃڻ لڳو.

انهيءَ پراسرار در ڪان ٿورو پريرو، وڻ جي ڇانو هيٺ، هڪ گاڏي وارو ميڻ بتيون وڪڻي رهيو هو. اينبري هن وٽ ويو ۽ پڇيائينس، "هن گهر ۾ ڪير رهندو آهي؟"

"مون کي خبر نه آهي." هن وراڻيو.

اينبريءَ کيسي مان ڏهه چانديءَ جا سڪا ڪڍي هن کي ڏنا.

"هاڻ ٻڌائي ته هن گهر ۾ ڪير رهندو آهي؟"

"آءٌ ڪونه ٻڌائيندس. اها عورت مون کان ميڻ بتيون خريد ڪندي آهي. جي ڪيس پتو پئجي ويو ته آءٌ سندس ڳاليهون ٻين سان ڪريان ٿو، ته هوءَ ٻين هنڌان، ميڻ بتيون گهرائيندي سائين، مان وڌيڪ ڪونه ٻڌائي سگهندس. ها باقي نالو 'سينورا بونا ڪونچا پريز' اٿس ۽ هوءَ 'ڊان مينوئل گارشيا' جي زال آهي."

"ڇا هن جو مڙس هن شهر ۾ ڪونه رهي؟"

"هن جو مڙس 'بوليويا' ۾ آهي."

"بوليويا ڪٿي آهي؟"

"بوليويا، آمريڪا ۾ هڪ ملڪ آهي."

اينبريءَ وڌيڪ ڪونه پڇيو ۽ واپس پنهنجي هوٽل ۾ وڃڻ لاءِ وري ماٺهن جي گوڙ ۾ گهڙي ويو.

اڃا تائين هو اِهو فيصلو ڪونه ڪري سگهيو ته اڳيان ڇا ڪري. ڪيس اها ته خبر پئجي چڪي هئي ته هن ڇوڪريءَ جو مڙس موجود آهي، پر اها پڪ ڪانه هيس ته سندس رستو صاف آهي يا نه. ميڻ بتين واري دبيل انداز ۾ ڳالهايو ۽ سندس انهيءَ انداز، اهو پئي سليو ته هن کي اڃا به وڌيڪ ڄاڻ هئي. هن جي ڳالهين مان اهو اندازو لڳائي سگهجي ٿو ته هن ڇوڪريءَ جو ڪو ٻيو به عاشق آهي. نوڪر جي حرڪت ڪري اهو شڪ وڌيڪ پختو ٿي ويو. اينبري سوچڻ لڳو ته پيرس واپس وڃڻ ۾ رڳو پنڌرهن ڏينهن بچيا آهن. ڇا انهيءَ ننڍڙي عرصي ۾ هو انهيءَ سهڻيءَ کي حاصل ڪري سگهي ٿو. جا پنهنجي دل ڪنهن ٻئي کي ارپي چڪي هجي.

انهيءَ مونجهاري سان ڳڌ هو هوٽل جي دروازي تي پهتو.

"توهان جو خط سائين!" دربان آواز ڏنو.

لفافي تي سر نامو لکيل ڪونه هو.

"توکي پڪ آهي ته هي خط منهنجو آهي؟"

"هي مون کي ڊان اينبريءَ لاءِ ئي ڏنو ويو آهي."

اينبريءَ جلديءَ سان لفافو کوليو. نيري رنگ جي ڪاغذ تي لکيو هو. 'ٻان اينبري کي نهايت ادب وچان عرض ٿو ڪيو وڃي ته هو ايترو گوڙ نه ڪري، پنهنجو نالو ڪنهن کي نه ٻڌائي ۽ نه وري ڪنهن کان منهنجو نالو پڇي. جي سياڻي ٽين بجي 'ايمپام' ڏانهن ويندڙ سڙڪ تي پهچي ته اتان هڪ گاڏي لنگهندي. شايد اها رڪجي به.'

هاڻ ڪم ٿي ويندو. اينبريءَ جي دل چيو.

هو جڏهن ڏاڪڻ چڙهڻ لڳو ته، سندس دل ۾ ايندڙ وقت جي باري ۾ تصورات جي ڪائنات آباد ٿيڻ لڳي ۽ گهڙي گهڙي انهيءَ سهڻيءَ جو نالو ورجائڻ لڳو.

3

ٻئي ڏينهن صبح ساڻ، اينبري اٿيو ته ڪيس هر طرف عجيب خاموشيءَ جو احساس ٿيو. جهڪي جهڪي روشني بالڪنيءَ جي درين مان اچي پئي. گهوڙن جي سنبن جي ٽاپ ۽ گهوڙرين جا هوڪا ٻڌڻ ۾ آيا پئي. گرجي جا گهنڊ، شهر جي زندگيءَ ۾ ڦهلجڻ لڳا. اينبريءَ سوچيو: اهڙو صبح شايد سڄي حياتيءَ ۾ نه ڏٺو هوندائين. هن پنهنجيون ٻانهون ڦهلائي پنهنجي سيني کي اٿين زور ڏنو، ڄڻ ڪنهن سان بغل گير ٿي پيو.

هن جي چپن تي مرڪ وري آئي. ڪيتري نه پياري زندگي آهي، هن چيو: ڪالهه هن وقت آءٌ بلڪل اڪيلو هوس. زندگيءَ جو ڪو ٺڪاڻو ڪونه هو. هاڻ اسين ٻه ٿي وياسين. عورت سان رڳو محبت ظاهر ڪبي آهي ته هوءَ سڀ ڪجهه قربان ڪرڻ لاءِ تيار ٿي ويندي آهي.

هو اٿيو. هن پنهنجو سليپر پاتو ۽ وهنجڻ لاءِ گهنٽي وڄائي. هو دريءَ جي شيشي مان جرڪندڙ روشني ڏسڻ لڳو. گهرن کي هلڪو هلڪو رنگ ڏنل هو. اهي رنگ زالن جي لباس جهڙا هئا. سنگترن جا وڻ ٻور جهليو بيٺا هئا، فوارا هليا پئي ۽ نوجوان ڇوڪريون کليون پئي. ڇوڻڪ جي ٻنهي پاسي، گاڏين ۽ سوڙهين گهٽين مان گهوڙن جي گهنٽين جا آواز پئي آيا. اينبري اهو تصور به نه پئي ڪري سگهيو ته اهڙي وقت ۾ سيوائل کان ٻاهر به رهي سگهجي ٿو.

ڪپڙا پهري، هو هوٽل مان نڪري پلازا دي ٽرائنفو ڏانهن وڃڻ لڳو. اوچتو خيال ٿيس، متان سندس محبوبه، ڪيس پنهنجي گهر وٽ ڏسي ناراض ٿئي ۽ وري نه ملي. اهو سوچي، هو سامهون واري رستي ڏانهن وڃڻ لڳو ۽ اتان هو 'لاڊيلش' مڙيو.

ڪالهه جا بيدن جي ويڙهه لڳي هئي، تنهنجو ڪچرو اڄا تائين پيو هو. هر

طرف ڪاغذ جا ٽڪر ۽ بيدن جون ڪلون ڏسڻ ۾ آيون پئي، سامهون سهڻو باغ، اڄ ڪنهن رُتَ جي پويون حصو پئي لڳو. چئني پاسي خاموشي هئي. ايتري ۾ هن گهٽيءَ منجهه هڪ شخص ايندو ڏٺو. هن انهيءَ شخص کي سڃاتي ورتو ۽ وڏي هٿ ملايائينس.

"مسٽر مينٽو! مون کي اميد ڪانه هئي ته ايترو جلد ملنداسين."

"جيڪو ماڻهو بلڪل اڪيلو هجي ۽ ڪنهن ڪم ڪار جو نه آهي، جنهن وٽ ڪو ڪم ئي ڪونهي، اهو ٻيو ڇا ڪندو؟ بس صبح شام گهمڻ کان سواءِ يا ته پڙهندو رهندو آهيان، يا وري جوا ڪندو آهيان. اها اٿئي اسان جي حياتي."

"پر خلق جي زبان، جيڪي ڪجهه اوهان بابت چئي ٿي، جيڪڏهن اهو درست آهي ته توهان جي ڏينهن واري ڪمي، رات جو پوري ٿي ويندي هوندي!"

"جيڪي اهڙيون ڳالهيون ڪن ٿا سي پليل آهن. اڄ کان، منهنجي موت تائين، تون ڪنهن به عورت کي منهنجي گهر ڪونه ڏسندين."

'ڊان مينٽويباز' چاليهن ورهين جي عمر جو هو. اينبري جڏهن پهرئين پيري اسپين آيو ته هن جو ذڪر ٻڌو هئائين. هن جي هٿن ۽ پرن جا اشارا، سندس سٺي طبيعت سڪيندا هئا. ٻين هم وطن وانگر، هي ڪن اهڙين شين جي اهميت تي زور ڏيندو هو، جي بلڪل ضروري نه هيون. انهيءَ جو مطلب اهو ڪونه هو ته هو بيوقوف هو. هن جون عادتون ۽ اٿڻ ويهڻ تمام فضيلت ڀريو هو. البت دولت ڪيس ڪاهل بڻائي ڇڏيو هو. ڊان مينٽو پنهنجي رنگين عيش پسند زندگيءَ جي ڪري ڏاڍو مشهور هو. انهيءَ ڪري اينبري کي اهو ٻڌي ڏاڍي حيرت ٿي ته هن پنهنجيون سموريون رنگينيون ختم ڪري ڇڏيون. اينبري ساڻس وڏيڪ ڪونه ڳالهايو ۽ ٻئي ڄڻا درياهه جي ڪپ ڏانهن وڃڻ لڳا. مينٽو گهڙي گهڙي درياهه جي ساراهه ڪرڻ لڳو.

"توکي هڪ پر ڏيهي سفير جو چرچو ياد ڪونهي، جنهن هي درياهه ڏسي چيو ته: "هن درياهه کي، ٻين جي مقابلي ۾ رڳو انهيءَ ڪري پسند ٿو ڪريان، ته هن کي ڪنهن ڇڪڙي يا گهوڙي تي ويهي پار ڪري سگهجي ٿو. گنريل ويهن سالن ۾ مون ڪيترائي درياهه ڏٺا آهن، پر هن درياهه جهڙو ڪو ورلي هوندو. هن جو پنهنجو شان نرالو آهي ۽ سندس رنگ پنهنجو مٽ پاڻ آهي. ڇا پل جي محرابن جي هيٺان سون وهي نه پيو اچي؟"

انهيءَ کان پوءِ هن سياست بابت ڳالهيون ڪيون. مينٽو شاهه پسند هو. هو شهنشاهت جي دشمن کي هرگز برداشت نٿي ڪري سگهيو. هن جو خيال هو ته ملڪ جي سمورين طاقتن کي ڪمزور، پر دلير راڻيءَ جي چوطرف جمع ٿيڻ کپي.

هن چيو، "زوال ته ڏس، ڪيڏي وڏي مصيبت آهي. اسان وٽ هڪ اهڙي

سلطنت هئي، جنهن ۾ سج لهندو ئي ڪونہ هو. اسان ئي نيپولين کي سڀ کان پهرئين شڪست ڏني. پر هاڻ اسين ڪجهہ ڌاڪوئن جي رحم ۽ ڪرم تي آهيون. ڏس اسپين جي قسمت ڪيئن نہ ڦٽي آهي.“

هن جا جذبات ڀڙڪڻ لڳا. هن ڳالهائڻ جو سلسلو جاري رکيو.

”مون کي پنهنجي ديس سان محبت آهي. مون کي ديس جي جبلن ۽ ميدانن سان محبت آهي. مون کي ماڻهن جي زبان، سندن ڪپڙن ۽ سندن جذبات سان محبت آهي. اسان جو بڻ اعليٰ آهي. اسپين، يورپ کان بلڪل الڳ آهي.“

”توکي خبر آهي اسپين ۾ رئيسن کي انهن خاندانن جو سمجهيو ويندو آهي، جن ۾ عربن جي رت جي ملاوٽ ڪونهي. جنهن سرزمين تي ست سؤ سال مسلمان حڪومت ڪندا رهيا، ان دؤر ۾ بہ اهي رئيس انهيءَ ڳالهہ جو اقرار نہ ڪندا هئا. ڪيتري نہ زيادتي آهي پنهنجو پاڻ تي، اها خود فريبي نہ آهي تہ ٻيو ڇا آهي، انهيءَ ڳالهہ کان انڪار ڪرڻ تہ اسان ۾ عربن جو رت ڪونهي، اها ڪا فخر جهڙي ڳالهہ نہ آهي. اسان ۾ جيڪي ڪجهہ سٺيون عادتون موجود آهن، اهي اسان کي عربن کان ئي ورثي ۾ مليون آهن. عربن ئي اسان کي دولت ۾ خوش رهڻ، ڪوڙ کان نفرت ۽ موت کان بي خوفيءَ جو سبق ڏنو آهي. هر خراب شيءِ کان نفرت، عربن ئي اسان کي سيکاري آهي، اها حقيقت آهي تہ اسين انهن جو اولاد آهيون ۽ اڃا تائين اسين انهن جا گڻ ڳايون ٿا.“

سج نڪتو پئي، آسمان ڪليل ۽ نيرو هو. پري پري تائين سرسبز وڻ ڏسجڻ ۾ آيا پئي ۽ گرم هوا جا هلڪا هلڪا جهوٽا سياري جي انهيءَ صبح کي گرمي پهچائي رهيا هئا.

مينٽو چيو: ”ڇا مان اميد ڪريان تہ تون ٻنپهرن جي ماني مونسان کائيندين. منهنجو گهر ’ايمپام‘ ڏانهن ويندڙ سڙڪ جي ويجهو آهي. پاڻ اٽي اڌ ڪلاڪ ۾ پهچي ويندا سين..... ۽ جيڪر تون شام تائين ترسين تہ مان توکي پنهنجا نوان گهوڙا ڏيکاريان.“

”نہ نہ.“ اينبريءَ مجبوري ڏيکاريندي چيو. ”مان ماني تہ ڪائي ونڊسر پر وڏيڪ نہ ترسي سگهندس. اڄ شام مون کي هڪ ٻئي هنڌ پهچڻو آهي.“

”ڇا ڪنهن عورت سان ملڻو اٿئي؟ ٻڌ نہ، مان توکان ٻيو ڪو سوال ڪونہ پڇندس. خير، اهو وقت جيڪو تو مون سان گڏ گذاريو آهي، انهيءَ جو مان ٿورائتو آهيان. مان جڏهن تنهنجي عمر جو هوس، تڏهن بلڪل برداشت نہ ڪندو هوس، تہ ڪو منهنجي پراسرار ڏينهن ۾ مون سان ملي. مان ماني پنهنجي ڪمري ۾ گهرائيندو هوس. انهيءَ پراسرار دؤر کان پوءِ مون جنهن شخص سان سڀ کان پهرين ڳالهايو، اها منهنجي محبوبہ هئي.“

هو ڪن پل لاءِ خاموش ٿيو ۽ پوءِ نصيحت ڪندي چيائين: "عورتن کان خبردار رهجئين، مان توکي اها صلاح نٿو ڏيان ته تون انهن کان بلڪل ئي الڳ رهه. مون انهن سان جيڪو وقت برباد ڪيو آهي، اهو وقت جيڪر مون کي موٽي ملي، ته مان هاڻ اهو سجايو ڪريان. پر قسمن جون عورتون ته اهڙيون آهن، جن کان هر حال ۾ بچڻ گهرجي. هڪ ته اهي، جيڪي توسان محبت نٿيون ڪن ۽ ٻيون اهي جيڪي توسان محبت ڪن ٿيون. انهن ٻنهي قسمن جي عورتن جي وچ ۾ هزارين دلربا عورتون ٿينديون آهن. پر اسان کي خبر ڪانهي ته اسان کي ڪهڙي ريت انهن جو قدر ڪرڻ گهرجي."

ڊان ميٽئو پنهنجي ئي لڳاتي ويٺو هو. اينبري پنهنجي ذاتي معاملات ۾ اهڙو ته الجهيل هو، جو هن ميٽئو جون ڪي ڳالهيون ته ٻڌيون ۽ ڪي نه ٻڌيون. جيئن جيئن هن سهڻيءَ سان ملڻ جو وقت ويجهو پئي آيو، هن جي دل تيزيءَ سان ڌڙڪڻ لڳي. هن جي من ۾ هڪ ئي خيال هو ۽ اهو خيال هن جي محبوبه جو هو. هن جون نظرون ايمپام جي گهڙيال تي جميل هيون. جيڪر هن گهڙيال جي سوئيءَ کي ڪو پنجاهه منٽ اڳيان ڪري، ملاقات جو وقت ويجهو آڻي سگهي، ته شايد هو انهيءَ جي عيوض سڄي دنيا جي دولت لٽائي ڇڏي ها.

هاڻ هو وڌيڪ خاموش نه رهي سگهيو. هن ڪي ڪجهه دير انتظار ڪرڻو ئي هو. هن چيو "ڊان ميٽئو! اوهان مون کي سدائين تمام چڱا مشورا ڏنا آهن. ڇا مان اوهان کي پنهنجي هڪ راز ۾ شريڪ ڪري، اوهان کان هڪ مشورو وٺي سگهان ٿو؟....."

"ها ها، ضرور حاضر آهيان."

"چڱو...... هڪ ڳالهه...... هڪ ڳالهه آهي." اينبري اٽڪندي اٽڪندي چيو. "مان فقط اوهان سان اها ڳالهه ٿو ڪريان، انهيءَ ڳالهه جو ٻيو ڪنهن کي پتو نه پوي. ڇا اوهين سوائل جي هڪ ڇوڪريءَ کي سڃاڻيندا آهيو، جنهن جو نالو 'بونا ڪسپيسئين گارشيا' آهي؟"

"ڪسپيسئين گارشيا! ڪسپيسئين گارشيا! پر ڪهڙي ڳالهه آهي؟ ڳالهه کلي ڪر. اسپين ۾ گهٽ ۾ گهٽ ويهه هزار ڪسپيسئين گارشيا آهن. اِهو نالو ايترو ئي عام آهي، جيترو جين بوول يا ميري ليمبرٽ. هن جو شاديءَ کان پهرين جو نالو ٻڌاءِ ڇا- پ.... پريز ته ڪونهي؟ پريز؟ ڪونچا پريز؟ پر تون ڳالهائين ڇو نه پيو؟"

اينبري تي جذبات جي شدت ايتري ته طاري هئي، جو ڪجهه دير ته هن اِهو سوچيو ته مان پوري حقيقت نه ٻڌايان. پر هن جي واتان نڪري ئي ويو.

"ها."

ميٽئو تفصيل ٻڌائڻ شروع ڪيو، ته اينبري کي ائين لڳو ڄڻ هو هن جي قتن

تي لوڻ پيو ٻرڪي.

"ڪسپيسئين پريز ڊي گارشيا 22 پلازا ڊي ترائنفر، ارڙهن سالن جي عمر، ڪارا وار ۽ هن جو منهن..... هنجو منهن......"

"ها....." اينبري چيو.

"تو چڱو ڪيو جو انهيءَ جي باري ۾ مون کان پڇي ورتو."

"پر هوءَ آهي ڪير؟"

"ڇا؟ تون هن کي سڃاڻين ڪونہ ٿو؟"

"هن سان ڪالهہ ٻهريون دفعو مليو هوس. مون اڄا تائين هن جو آواز بہ نہ ٻڌو آهي."

"اڄا وقت ضائع نہ ٿيو آهي."

"ڇا هوءَ ڪا آواره عورت آهي؟"

"اهو ڪير ٿو چوي؟ هن کي چاهڻ وارا ڇهن پنجن کان وڌيڪ ڪونهن. انهيءَ زماني ۾ تہ هن کي پاڪباز عورت ئي سمجهڻ گهرجي."

"۽......"

"۽ هوءَ تمام ذهين عورت آهي. فطرت جي حقيقت کي چڱيءَ ريت سمجهي ٿي. تون يقين ڪر، هوءَ هر سارا هہ جي قابل آهي. هن جي رقص ڪرڻ جا انداز ڏاڍا وڻندڙ آهن. اِهو تہ تو ڏٺو هوندو تہ هن جو چهرو ڪيڏو نہ حسين آهي. پر جيڪو ڪجهہ هن ۾ لڪل آهي، جيڪر اهو بہ تو ڏٺو آهي، تہ تون چوندين تہ هنجو.... چڱو ايترو ئي ڪافي آهي. ڇا اڄا بہ ٻڌندين؟"

اينبري کي ڪاوڙ پئي لڳي، پر هن ڪو جواب نہ ڏنو.

ڊان ميڻئو هن کي ڪوٽ کان جهلي ۽ هر لفظ تي زور ڏيندي چيو: "ميان، تون آهين ڪهڙن خيالن ۾! هوءَ تمام خراب عورت آهي. ٻڌين پيو منهنجي ڳالهہ؟ هن کان وڌيڪ خراب عورت توکي ساري دنيا ۾ نہ ملندي. مون کي فقط هڪڙي اميد آهي ۽ انهيءَ اميد تي مون کي سڪون ملي ٿو، تہ مرڻ کان پوءِ خدا هن کي ڪڏهن معاف نہ ڪندو."

اينبري اٿي بيٺو.

"جيڪي ڪجهہ اوهان مون کي ٻڌايو آهي، مان انهيءَ جي باوجود بہ هن عورت جي متعلق ڪجهہ نہ چوندس. هن سان ملڻ اوهان کي ياد ڏياريان ٿو تہ مان انهيءَ جي پابندي ڪندس. مان اوهان کي ياد ڏياريان ٿو تہ مون اوهان کي پنهنجي هڪ راز ۾ شريڪ ڪيو آهي ۽ مون کي افسوس آهي تہ مان اوهان کان جلدي موڪلايان پيو."

هن هٿ ملائڻ لاءِ وڌايو.

مينٽو دروازي کي جهلي اٿي بيٺو: ”منهنجي ڳالهه ٻڌ. خدا جي واسطي منهنجي ڳالهه ٻڌ. هينئر تو چيو هو تہ مان توکي چڱا مشورا ڏئي سگهان ٿو. مان توسان بلڪل رواجي نموني ڳالهائي رهيو آهيان. منهنجي حيثيت انهيءَ ماڻهو جهڙي آهي، جيڪو هڪ رستي کان لنگهي چڪو آهي ۽ ٻئي نئين ايندڙ کي رستي جي خطرات کان واقف ڪرڻ لاءِ رڙيون پيو ڪري، ’اڳيان قدم نہ وڌائجئين، پٽيان موٽي وڃ.‘ جنهن کي تو ڏنو آهي، انهيءَ کي تون وساري ڇڏ. جنهن تو سان ڳالهيون ڪيون آهن، جنهن توکي محبت ڀريو خط لکيو آهي، انهيءَ کي وساري ڇڏ. جي هينئر تون زندگيءَ جا ڏينهن آرام سان گذاري رهيو آهين، جي توکي ڏينهن جو سک ۽ رات جو سڪون حاصل آهي، تہ تون ’ڪونچا پريز‘ جي ويجهو بہ نہ وڃجانءِ. جيڪڏهن تون پنهنجي خوشي ۽ راحت کي، رنج ۽ مصيبت ۾ بدلجڻ نٿو چاهين تہ ڪونچا پريز کان پري رهہ. جي توکي اڃا تائين اِهو احساس نہ ٿي سگهيو آهي تہ هوءَ توکي ڪهڙيءَ حد تائين چريو ڪري ڇڏيندي، تہ هن کان پاسو ڪر. انهيءَ کان ائين ڀڄ جيئن ماڻهو ملڪ الموت کان ڀڄي ٿو. مان توکي، هن جي جادوءَ کان ڇڏائڻ چاهيان ٿو. خدا جي واسطي گهٽ ۾ گهٽ پنهنجي حال تي رحم ڪر.“

”ڊان مينٽو! ڇا اوهان کي هن سان محبت آهي؟“

”آه... نہ! هاڻ سارو معاملو ختم ٿي چڪو آهي. مان نہ هن سان پيار ڪريان ٿو ۽ نہ نفرت. اها ڳالهہ ئي ختم ٿي چڪي آهي. مان سڀ ڪجهہ وساري چڪو آهيان....“

”پر جيڪڏهن مان اوهان جي نصيحت نہ مڃان، تہ اوهان کي ڏک ٿيندو؟“

مينٽو پنهنجي چهري جي ڪيفيت کي يڪدم مٽيندي چيو، ”عورت پهريون دفعو ملاقات لاءِ جيڪو وقت ڏي، انهيءَ تي نہ وڃڻ گهرجي.“

”آخر ڇو؟“

”ڇو تہ هوءَ ايندي ئي ڪانہ.“

اينبريءَ جي ذهن ۾ ڪو خاص واقعو اڀري آيو. هن مرڪي ڏٺو، ”ڪجهہ وقتن تي ائين بہ ٿيندو آهي.“

”ڪنهن وقت ائين نہ بہ ٿيندو آهي ۽ اتفاق سان جيڪر هوءَ مقرر ڪيل وقت تي تنهنجو انتظار بہ ڪٽي ڪري، تہ ياد رک انهيءَ سان پاڻ تنهنجي اهميت وڌندي.“

اينبري ڪجهہ دير سوچي پوءِ پڇيو، ”انهيءَ جو مطلب؟“

”مطلب اِهو تہ جي تنهنجي محبوبہ جو نالو لولا واسڪينز يا ساريولوسينا هجي ها تہ مان توکي مشورو ڏيان ها، تہ تون اتي وڃي رهہ ۽ ڪنهن خاص ڳالهہ کان سواءِ هتان نہ وڃ. پاڻ ٿڌو شربت پيئنداسون، انهيءَ سان گڏ سگار پڻ

چڪيون ها. انهن ٻنهي شين جو مزو توکي پيرس جي ڪنهن به هوٽل ۾ نه ملي ها."

انهيءَ ڪان پوءِ ڪجهه دير تائين خاموش رهي. ٻئي هڪ ميز تي آمهون سامهون ويٺا هئا. نيٽ ڊان ميٽئو چيو. "ته هاڻ ٻاڻ چا بابت ڳالهايون؟"

اينڊري اشارو ڪيو. جنهن جو مطلب هو ته تون چڱيءَ ريت ڄاڻين ٿو.

ميٽئو جهڪي آواز ۾ چيو. "چڱو مان ٻڌايان ٿو."

4

"اڄ تون منهنجا وار اڇا پيو ڏسين. اڄ کان ٽي سال پهرين اِهي اڇا ڪونه هئا. انهيءَ وقت منهنجي عمر سنتيهه سال هئي. پر مون کي ائين ٿي لڳو ته ڄڻ مان ٻاويهن سالن جو آهيان. مان پاڻ کي هر وقت جوان سمجهندو هوس. ڪنهن کي جرئت هئي، جو مون کي اهو احساس ڏياري، ته منهنجي جوانيءَ جي بهار ختم ٿيڻ واري آهي.

"توکي اِهو غلط ٻڌايو ويو آهي ته مان عياش هوس. اِهو غلط آهي. مان محبت جو ايترو ته احترام ڪندو هوس، جو تون مون کان قسم کڻائي وٺ، جو مان ڪڏهن به برين عورتن وٽ ويو هجان. جنهن به عورت سان منهنجا تعلقات ٿيا، مون هن کي دل سان محبت ڪئي، پر اهڙين عورتن جو تعداد گهڻو ڪونهي.

"سچ ڳالهه ته اها آهي ته مون لاءِ محبت، ڪڏهن به تفريح يا دل جي وندر نه رهي، بلڪ محبت ته منهنجي ساري زندگيءَ تي ڇانيل رهي آهي.

"ايترو ڪجهه چوڻ کان پوءِ مان توکي اهو ٻڌايان ٿو ته، مون کي 'ڪونچا بريز' جي باري ۾ ڪيتري ڄاڻ آهي. 26- ڊسيمبر جو ڏينهن هو. مان فرانس مان موٽيس پئي. انهيءَ ڏينهن تمام گهڻو سيءُ هو. مان فرانس مان ايڪسپريس ۾ آيس پئي. جيڪا ٻنپهرن جو 'لائڊاسو' جي پل تان لنگهي ٿي. اڳيان سارو رستو برف سان ڍڪيل هو. انهيءَ ڪري ريل ٻه ڪلاڪ 'زمرگا' تي بيٺي رهي. مزور جلدي جلدي رستي تان برف هٽائي رهيا هئا. رستو ڪجهه صاف ٿيو ته ريل هلي، پر جبلن وٽ پهچي وري بيهي رهي، ڇو جو برف جي هڪ ڇپ ڪري پئي هئي. انهيءَ کي هٽائڻ ۾ ٽي ڪلاڪ لڳي ويا. سڄي رات برف پوندي رهي، ڊرين تي برف جا تهه ڄمي ويا هئا.

"ٻئي صبح جو گاڏي 'ايولار' تي وڃي بيٺي. اسان کي اٺ ڪلاڪ دير ٿي چڪي هئي. سڄو ڏينهن اسان ڪجهه نه کاڌو هئوسين. مون ريل جي هڪ نوڪر کان پڇيو. 'ڇا اسان کي اِتي لهڻو پوندو؟' هن جواب ڏنو ته 'هِت ڇڪن ڏينهن تائين ترسڻو پوندو.'

"تو ايولار ڏٺو آهي؟ جيڪي ماڻهو اِهو سمجهن ٿا ته پراڻو اسپين ختم ٿي چڪو آهي؟ انهن کي اتي وڃڻ گهرجي. اتي جا رهاڪو جهالر وارا پاجاما پائي، فوارن جي چوڌطرف گڏ ٿي ويهندا آهن. شام جو اسان کي پتو پيو ته ريل هينئر هلڻ واري آهي. اسان کي هڪڙي چڪڙي ۾ ويهاريو ويو. جنهن کي ٻه ٽٽون ڇڪي رهيا هئا. اهو ڇڪڙو برف کان ڍڪيل رستي تان گهلبو ريل تائين پهتو. اهو ڇڪڙو اهڙيءَ ته تيزيءَ سان هليو پئي، جو ڪئين دفعا رستي ۾ اٿلندي اٿلندي بچيو.

"اهو قصو جيڪو مون توکي ڪجهه منٽن ۾ ٻڌايو آهي، پورا چاليهه ڪلاڪ هليو هو. شام جو ائين بجي ريل ۾ جڏهن مان پنهنجي ڪنڊ واري جاءِ تي ويٺس، اوڏيءَ مهل پنهنجي طبيعت تمام ڳري محسوس ڪيم. ماني اڃا تائين نه ملي هئي. ريل ۾ ويهي هڪ ٻي رات گذارڻ، مون لاءِ ڳري ڳالهه هئي. جنهن دٻي ۾ مان ويٺل هوس، انهيءَ ۾ چار انگريز به سنٽل هئا. اهي پيرس کان مونسان گڏ هئا. مون پنهنجو بلانڪيٽ کڻي هڪ هيٺائين درجي جي دٻي ۾ ويس، جنهن ۾ الاهي اسپيني عورتون ويٺيون هيون، ڪجهه خلاصي به هئا. ٻه راهبا عورتون هيون، ٽي شاگرد ڇوڪرا، هڪ خانه بدوش عورت ۽ هڪ سول گارڊ مطلب ته هن دٻي ۾ هر خيال ۽ هر طبقي جا ماڻهو موجود هئا. اهي سڀ ڳالهائي رهيا هئا ۽ ڳالهيون به زور زور سان ڪري رهيا هئا. مون کي اتي ويٺي پندرهن منٽ به نه ٿيا هئا، پر مون کي هر هڪ جي متعلق خبر پئجي چڪي هئي. ڪجهه ماڻهو انهن تي کلندا آهن، جيڪي ائين سيني جي سامهون پنهنجي دل جون ڳالهيون ڪري ڇڏيندا آهن. پر مون کي انهن سادن ماڻهن تي رحم ايندو آهي، جيڪي پنهنجي ڏک جو داستان، موقعو مهل ڏسڻ بنا ٻڌائڻ شروع ڪري ڇڏيندا آهن.

"ريل اوچتي بيهي رهي. اسين 'سيرا ڊي گارڊا راما' وٽان لنگهي رهيا هئاسين، جيڪو چوڏهن سؤ ميٽر بلند آهي. برف جي هڪ ڇپ اسان جو رستو روڪيو بيٺي هئي. ريل کي پنيان موٽائڻ جي ڪوشش ڪيائون، پر برف جي هڪ ٻي ڇپ ريل جي پنيان ڪري پئي ۽ پويون رستو به ڍڪجي ويو. برف پئي پئي، انهيءَ ڪري ريل جا دٻا برف ۾ ڍڪجڻ لڳا.

"اهو سڀ ڪجهه 'ناروي' جو قصو پئي معلوم ٿيو. جيڪڏهن اسين ڪنهن 'پروٽسٽنٽ ملڪ ۾ هجون ها، ته ماڻهو خدا جي سامهون گوڏا کوڙي ويهن ها، پر اسپين جا ماڻهو سخت طوفان ۾ به آسماني قهر کان نه ڊڄندا آهن. ريل ۾ ويٺلن کي جڏهن اها پڪ ٿي وئي ته اڳيان ۽ پويان ٻئي رستا بند ٿي ويا آهن، ته هڪ پنهنجي خانه بدوش ساٿيءَ کي چيو: تون ناچ شروع ڪر ته جيئن وقت گذري.

"خانه بدوش عورت نچڻ لڳي. هن جي عمر اٽڪل ٽيهن سالن جي هئي. هوءَ

عام خانہ بدوش عورتن وانگر بدصورت هئي. پر هن جي چيلهہ ۽ ٻُڪين جي وچ ۾ طوفان اُٿلندو نظر پئي آيو. هن جي ناچ، اسان کي سيءُ، برف ۽ اوندهہ سڀ ڪجهہ وساري وڌو. ٻين ڏهن وارا بہ ڪاٺ جي بينچن تي گوڏا کوڙي ناچ ڏسي رهيا هئا. پر جيڪي ماٺهو نچڻ واريءَ جي ويجهو هئا، اهي ناچ سان گڏوگڏ تاڙيون بہ وڄائي رهيا هئا.

"منهنجي نظر سامهون ڪنڊ تي پئي. مون ڏٺو تہ اُتي هڪ ننڍڙي ڇوڪري ڳائي رهي هئي. هن جو ٻڙو گلابي رنگ جو هو. جنهن مان مون اندازو لڳايو تہ هوءَ اسپيني نسل مان آهي. ڇو تہ ڪيسپئن عورتون تکا رنگ پسند ڪنديون آهن. فرانسيسي عورتون ڪارو ۽ جرمن عورتون بادامي رنگ وڌيڪ پسند ڪنديون آهن. هن ڇوڪريءَ جا ڪلها ۽ اُڀريل ڇاتي هڪ اڇي شال سان ڍڪيل هئي. سيءُ کان بچڻ لاءِ هن مٿي تي هڪ اڇو رومال ٻڌي ڇڏيو هو. سيني کي خبر هئي تہ هوءَ جوزي ڊي ايويلا جي ڪانونيٽ اسڪول ۾ پڙهندڙ آهي ۽ پنهنجي ماءُ ڏانهن 'ميبرڊ' وڃي پئي، هوءَ بلڪل معصوم هئي ۽ هن جو نالو 'ڪونچا پريز' هو. هن جو آواز ڏاڍو وڻندڙ هو. هوءَ جڏهن ڳائيندي هئي تہ سنن ڳائڻن وانگر فقط هن جا چپ چرندا ڏسڻ ۾ ايندا هئا. هن جا هٿ شال منجهہ هئا ۽ نظرون جهڪيل هيون. جيڪو گيت هن ڳايو پئي، منهنجي خيال ۾ اهو راهبائن جو گيت هو. منهنجي خيال ۾ اهو راهبائن جو گيت نہ هو. منهنجي ڪن ۾ اجا تائين هن جا گيت گونجي رهيا آهن. هن ڳايو پئي:

'اي سادي عورت! جي توکي مونسان محبت آهي تہ خدا جي واسطي پنهنجي ڇاتي ڍڪار.'

'تنهنجو هنڌ چنبيليءَ جو آهي، تنهنجون چادرون اڇي گلاب وانگر آهن. تنهنجا وهاٿا ڪنول جي گلن جهڙا آهن ۽ انهيءَ کان سواءِ تون پوئين رات جي سنل گلاب جي گل وانگر ڏسڻ ۾ ايندي آهين.'

"پوءِ هوءَ طنزيہ گيت ڳائڻ لڳي:

'اي سادي عورت جنهن جا ويهہ چاهيندڙ آهن (۽ ايڪيهون مان پاڻ آهيان) جي ٻين سيني جو مزاج بہ مون جهڙو آهي تہ تون اڪيلي سمهندين؟!'

"خانہ بدوش عورت ڪاوڙ ۾ ڏند ڪرڻ لڳي، پر ننڍڙيءَ ڇوڪريءَ جي شوخي پاڻ وڌي وئي.

"خانہ بدوش عورت پنهنجا هٿ لوڏيندي، تمام چڙ ۾ چيو. 'مان تنهنجيون اکيون ڪڍي ڇڏندس.'

"'چڱو، هاڻ مان احتياط ڪندس.' ڪونچا مٿي نهارڻ بنا ڏاڍي تحمل سان جواب ڏنو. هوءَ عورت انهيءَ تي گار گند ڪرڻ لڳي. پر ڪونچا ڏاڍي تحمل سان

چيو، 'محافظو! منهنجي لاءِ ٻـ 'چوڙلو' (ڍڳي سان وڙهندڙن جا اسسٽنٽ) سڏي اچو.' جڻ هن جي سامهون ڪا عورت نـ بلڪ ڍڳو بيٺو آهي.

"دٻي ۾ ويٺل ماڻهو انهيءَ منظر مان مزو وٺي رهيا هئا. عورتون ڇوڪريءَ کي ڏاڍي پيار منجهان ڏسي رهيون هيون. هاڻ خانـ بلوش هن تي تمام سخت حملو ڪيو ۽ ڪاوڙ ۾ ڳاڙهي ٿي چيائين، 'ڪتي.'

"ڇوڪريءَ پنهنجي آيرنڊڙ چاتيءَ تي ڀلوانن وانگر هٿ هڻندي چيو، 'مان ڪتي نـ آهيان، عورت آهيان.'

"پوءِ هو ٻئي، هڪ ٻئي کي چنبڙي پيون. مون اتي هـن کي ڇڏايو. گهڻو ڪري ماڻهو ٻري ٻيهي عورتن جي ويڙهـ ڏسندا آهن. پر مان اهو تماشو نـ ڏسندو آهيان. عورتون ڏاڍي خراب نموني وڙهنديون آهن. آهي هڪ ٻئي کي زمين تي دسينديون نـ آهن، بلڪ رانبوٽا پائي، هڪ ٻئي جون شڪليون ئي مٽائي ڇڏينديون آهن. ڪنهن ڪنهن وقت تـ سيون هٿي هڪ ٻئي جون اکيون ئي ڪڍيو ڇڏين. جڏهن معاملو ٿئو ٿيو تـ هڪ سنهڙو ماڻهو، جنهن کي سول گارڊ جي وردي پيل هئي، هن انهيءَ جنگ جي ميدان کي ڏٺو، جتي هاڻ بلڪل سڪون هو. هن ايندي ئي شرط ويچاري ڪرنچا جي منهن تي چماٽ هنئين ۽ پوءِ هو ڇوڪريءَ کي ٻئي دٻي ۾ وٺي ويو ۽ پاڻ پنهنجي دٻي ۾ هليو ويو. هو مطمئن هو تـ هن جهيڙو ٽاري ڇڏيو.

"ريل وري هلي، اسين 'سانتا ميريا ٻي لائيوز' مان لنگهياسين. هتي جو منظر ڏاڍو وڻندڙ هو. هيٺ اٽڪل هڪ هزار فوٽ ويڪرو ميدان ڦهليل هو. برف سان ڍڪيل جبلن جي چوٽين تي چانڊاڻ عجيب وڻندڙ پئي نظر آئي. انهيءَ رات چنڊ مون کي جيترو وڻيو، ايترو ڪڏهن ٻـ نـ وڻيو هو. ڪنهن ڪنهن وقت مون کي ائين پئي لڳو، جڻ آءٌ ڪنهن 'الف ليليٰ' واري ڳاڏيءَ ۾ ويٺل آهيان.

"منهنجا سڀ ساٿي سمهي چڪا هئا. انهن سڀني نظارن جو مان اڪيلو مزو وٺي رهيو هوس. تنهنجو تجربو ٻـ اهو هوندو، تـ تمام گهٽ ماڻهو سهڻن نظارن کان پورو پورو مزو وٺندا آهن.

"جنهن تاريخي رات جو مان ذڪر ڪري رهيو آهيان، چانڊاڻ ۽ برف ۾ ٻـ منهنجي سامهون ڳائڻ واري ڇوڪري ڦري پئي. مون سوچيو: هاڻ هوءَ ڪٿي هوندي. مون دريءَ مان ڪنڌ ڪڍي ڏٺو. هوءَ منهنجي پرسان ئي هئي. هوءَ ستل هئي. هن جو وات پٽيل هو. هن جا هٿ شال جي اندر هئا. مان شايد اهو يقين ڪري وٺان ها، تـ هوءَ عورت آهي، جو تـ هن پاڻ ٻـ اِهو چيو هو. پر ستل حالت ۾ هوءَ بلڪل معصوم ٻار پئي لڳي. هن جو منهن رومال سان ڍڪيل هو. هن جي هڪ اک ۽ نڪ جو ڪجهـ حصو ۽ وارن جون ٻـ ٽي گهنڊيدار ڇڳون ٻاهر نڪتل هيون. قدرت جي ناهيل هن سهڻي مورتيءَ کي مان سج ايرڻ تائين ڏسندو رهيس.

”’ايسڪوريل‘ تان لنگهياسين تہ ڏينهن پوريءَ طرح نڪري چڪو هو. جبلن جا نظارا تيئن وڌيڪ وڻندڙ ٿي ويا هئا. جلدي ئي هڪڙي اسٽيشن آئي. آءٌ پليٽ فارم تي لٿس. مون کي هڪ جوان ڇوڪريءَ جو آواز ٻڌڻ ۾ آيو.

”’ميرا، ميرا.‘

”هوءَ پنهنجي آڱر سان برف جي انهيءَ ڍير ڏانهن اشارو ڪري رهي هئي، جيڪا گاڏيءَ جي ڇت تي پکڙيل هئي. ڇوڪريءَ جي لاءِ اِهو نظارو ڏاڍو وڻندڙ هو، ڇو جو شهر مان جيڪي ريلون هلنديون آهن، سي ڏاڍيون صاف سٿريون رهنديون آهن. پر اسان واري ريل برف سان ڍڪيل هئي. هوءَ کلڻ لڳي، هن وٽ ڪجهہ سامان هو، جيڪو مون کڻي ورتو. پر هن جلدي ئي مون کان موٽائي پاڻ کڻي ورتو. هن وٽ ڇهہ ننگ هئا، جن مان هڪ هن ڪلهي تي ڪنيو، هڪ ٺونٺ منجهہ لڙڪايائين ۽ باقي ننگ هٿن ۾ کڻي ورتائين ۽ ٻوڙندي نظرن اڳيان غائب ٿي وئي.

”تو ڏسي ورتو تہ هن ڇوڪريءَ سان منهنجي پهرين ملاقات ڪهڙي نموني ٿي پر منهنجي ڪهاڻيءَ جي شروعات، هن پهرينءَ ملاقات سان نٿي ٿئي، ڇو تہ هن وقت منهنجي ذهن ۾ ڪونچا پريز جي ياد جا ڪي گهرا نقش نہ اڀريا هئا.

”انهيءَ صبح جو ڪو گنريل رات بابت پڇي ها تہ، آءٌ چاليهہ ڪلاڪن جي سفر جو حال ٻڌائيندي قدرتي نظارن جو ذڪر تہ ڪريان ها، پر ڪونچا پريز شايد ياد نہ اچي ها. هن ويهن منٽن تائين منهنجي دل خوشي ڪئي هئي، هن کي مون ٻہ- ٽي دفعا ياد ضرور ڪيو، پر ٻين ڪمن ڪارڻ مون کي هن جي متعلق وڌيڪ سوچڻ جو موقعو نہ ڏنو.“

5

”انهيءَ ڪانپوءِ گرمين ۾ منهنجي هن سان اتفاقي ملاقات ٿي وئي. انهيءَ ملاقات کان فقط ڪجهہ ڏينهن پهرين آءٌ سيوائل آيل هوس. آءٌ هڪ دوست سان تعلق وري ڳنڍڻ، يا انهيءَ کي ٽوڙڻ آيو هوس، پر انهيءَ تعلق جي باري ۾ آءٌ توکي ڪجهہ نہ ٻڌائيندس، تون هن وقت منهنجي ساري داستان ٻڌڻ لاءِ نہ ويٺو آهين، انهيءَ کان سواءِ مون کي وسريل ڳالهين کي وري ياد ڪرڻ جو شوق بہ ڪونهي.

”آگسٽ واري مهيني ۾ مون پاڻ کي پنهنجي گهر ۾ اڪيلو محسوس ڪيو. هن گهر ۾ ڪئين سالن کان فقط هڪڙي نوڪرياڻي هئي. گهر ۾ هر طرف خاموشي ئي خاموشي هئي. جيڪڏهن تو ڪنهن سان عشق ڪيو آهي، تہ منهنجيون ڳالهيون چڱيءَ طرح سمجهندو هوندين. اها حالت ڏاڍي ڀيانڪ هئي،

مان ڏاڍي عذاب ۾ مبتلا هوس، جنهن کان جند ڇڏائڻ لاءِ آءٌ صبح جو بندوق يا ڪتاب کڻي گهران نڪرندو هوس، ۽ شام تائين بنا مقصد ڪڏهن پنڌ ۽ ڪڏهن گهوڙي تي گهمندو رهندو هوس. ڪڏهن ڪڏهن گهر واپس وڃڻ جي مصيبت کان بچڻ لاءِ، ڪنهن هوٽل ۾ وڃي سمهندو هوس. هڪ ڏينهن آءٌ ڏاڍو منجهيل هوس، ائين ئي گهمندو ڦرندو سيوائل جي تماڪ جي فيڪٽريءَ ۾ وڃي پهتس.

"انهيءَ ڏينهن ڦهر جي گرمي هئي. مون پنهنجي ماني هوٽل ڊي پيرس ۾ کاڌي هئي ۽ 'لاس سرپي' کان ٿي فينٽر جي گهٽيءَ مان لنگهيس پئي. اِهو اُهو وقت هو، جڏهن گهٽين ۽ رستن تي ڪتن ۽ فرانسيسين کان سواءِ ٻيو ڪوبه نظر نه پئي آيو. مون کي پڪ هئي ته اها اُس منهنجو خاتمو ڪندي.

"فيڪٽريءَ ۾ آءٌ اڪيلو ئي داخل ٿيو هوس. مون سان اِها خاص رعايت هئي. توکي خبر آهي ته اٽڪل چار هزار عورتن جي انهيءَ عظيم حرم ۾، هڪ عورت سپرينٽينڊنٽ جي رهنمائيءَ جي بنا، ڪو شخص انهيءَ ڪارخاني ۾ داخل ٿي نٿو سگهي. ڇو جو انهيءَ ڪارخاني جون عورتون شوخ هونديون آهن. آتي جي قاعدي جي ڪري، انهن کي پوريءَ طرح اختيار آهي ته اهي جون کان سيپٽمبر تائين، موسم جي مناسبت سان جيترا ڪپڙا چاهين، لاهي ٿيون سگهن. انهيءَ ڏينهن، جيئن ته آءٌ ٻڌائي چڪو آهيان، گرمي تمام گهڻي هئي، انهن انهيءَ رعايت مان پورو پورو فائدو ورتو هو. اهي ء ـ تون جن ڪمرن ۾ ڪم ڪن ٿيون، اهي باهه وانگر تپي ويندا آهن. بهرحال انهن مجبور عورتن تي اهو وڏو احسان هو، جو انهن کي گهٽ ۾ گهٽ ڪپڙا پائڻ جي اجازت مليل هئي، پر انهيءَ آزاديءَ جو جيڪو نتيجو نڪري ٿو، اهو گهٽ دلچسپ ڪونهي. توکي ٻڌي تعجب ٿيندو ته جنهن عورت جو تمام گهڻو جسم ڍڪيل هو، انهيءَ کي فقط هڪ قيص پيل هئي ۽ اها به فقط اهو ظاهر ڪرڻ لاءِ ته هوءَ تمام حياءَ واري آهي. ڪجهه ته نري گهٽ اگهاڙيون هيون. هن کي هڪ سادو سوٽي پڙو پيل هو. انهن ۾ هر عمر جون عورتون هيون، جوان، پوڙهيون، ٿلهيون ۽ سنهڙيون- اهو نظارو رنگا رنگي هو. ڪجهه پيٽ سان هيون، ڪن جي هنج ۾ ٻار هئا. ڪجهه اهڙيون به هيون جن جي عمر اڃا شاديءَ جي نه هئي. مطلب ته اگهاڙين جي انهيءَ لشڪر ۾ هر قسم جون عورتون هيون. انهيءَ ۾ ڪجهه پري جهڙيون سهڻيون به هيون. ساڄي ڪابي ڏسندو انهيءَ گوڙ مان لنگهي ويس، پر اهي عورتون مون تي طنز ۽ مذاق ڪرڻ لڳيون، مون تي عجيب عجيب نموني چٺرون ڪرڻ لڳيون. اگهاڙين پرين جو هڪ لشڪر هو ۽ انهن جي وچ ۾ هڪ مرد! جذبات جو هڪ طوفان اٿلڻ لڳو. تون يقين ڪر، انهن جي زبان تي جيڪو آيو ٿي، انهن اهو چيو پئي.

"نه رڳو اهو، پر هن هٿن، اکين ۽ پرن سان اهڙا ته اشارا ڪيا پئي، جو

منهنجي عمر جو ماڻهو ٻه جيڪر شرمائجي وڃي. اهي زالون ۽ ڇوڪريون بي حيائيءَ منجهه، ڪنهن به وڏي گهرائيءَ جي زال يا ڇوڪريءَ کان، ڪهڙيءَ ريت به گهٽ ڪونهن. هن جيڪي ڪجهه ڪيو ۽ چيو، مون انهن جو ڪوبه جواب ڪونه ڏنو. آءٌ ڪين ڏسندو رهيس. هن اگهاڙن لڱن کي ڏسي، اهو خيال ئي ڪونه پئي ٿيو ته هو ڪنهن ٽڪائيندڙ ڪم منجهه لڳل آهن.

"هن کي جيڪي ڪجهه پيل هو، تنهن مان سندن غريبي صاف ظاهر هئي، پر جنهن شان سان سندن وار سينگاريل هئا، تنهن مان اِهو اندازو ڪرڻ ڏکيو پئي لڳو، ته هو ڪي غريب آهن. هن جي وارن ۾ بنايل گهنديون ائين پئي لڳيون، ڄڻ هو ڪنهن رقص جي تياري ڪري رهيون آهن. ڪين ڇاتين تائين ٻانوبر لڳل هو. منجهانئن هڪ به اهڙي ڪانه هئي، جنهن کي وارن ۾ ڇاليهه ڪانٽا ۽ هڪ ڳاڙهو گل لڳل نه هجي. ۽ هڪ به اهڙي نه هئي، جنهن پنهنجي رومال منجهه هڪ ننڍڙي آرسي ۽ ٻانوبر جي دٻي ويڙهي رکي نه هجي. ڪين ڏسڻ سان، انهن ايڪٽريسن جو خيال ٿي آيو، جيڪي فقيرياڻين جو پارٽ ادا ڪري رهيون هجن.

"مون سيني کي، هڪ هڪ ڪري ڏٺو. منجهن جيڪا سڀ کان وڌيڪ خاموشي هئي، سا به منهنجي نظر کي ڏسي، نزاڪت جي ڏيکاءَ کان سواءِ رهي نه ٿي سگهي. جن وٽ ٻار هئا، تن کي مون ڪجهه 'پيري' ڏنا. ڪيترين کي مون گلابي گلن جا دستا ڏنا. مون پنهنجي ڪيسن کي انهن گلن سان ڀري ڇڏيو، جيڪي انهن عورتن مون کي ڏنا. جن کي مون گل ڏنا، تن پنهنجين ڇاتين ۾ ٽانڪي ڇڏيا. پرين جي انهيءَ ميڙ ۾ قدرت جي ڪارگريءَ جا ڪي املهه نمونا موجود هئا. اهڙيون پنڌرهن عورتون مون ڏٺيون.

"هل هنگامي جي ڪري، منهنجا ڪن ڪاڄي ويا. آءٌ ڪجهه ٿڪجي به پيو هوس. آءٌ ٽئين اگهڻ مان نڪتس ئي ٿي ته هڪ زور وارو آواز ٻُڌم.

"'جي مون کي هڪ سينٽ ڏيو، ته مان توهان کي ڳائي ٻڌايان؟'

"مون اکيون کڻي ڏٺو، منهنجي سامهون ڪونچا بيٺي هئي. مون ڪيس سڃاڻي ورتو. اجا به جڏهن سوچيندو آهيان ته مون کي سندس اها ڪاري قميص ياد پوندي آهي، جيڪا تمام پراڻي هئي ۽ سندس جسم تي ائين پيل هئي، ڄڻ ته لڱن کي ڍڪڻ جي ناڪام ڪوشش پئي ڪيائين.

"'تون هتي ڪيئن پهتينءَ؟'

"'الله کي خبر، مون کي ته ياد ڪونهي.'

"'تون ته 'ايولا' اسڪول ۾ هئينءَ؟'

"'جيڪي ڇوڪريون هن ڌرمان اچن ٿيون، سي ڌريءَ مان نڪريو وڃن.'

"'ڇا تون انهيءَ نموني ٻاهر نڪرندي آهين؟'

”آءُ بلڪل پاڪ آهيان. مون اهڙو ڪوبہ ڪم نہ ڪيو آهي، جو تہ مون کي اها خبر آهي اتان ويندڙ گناهہ کان بچي نٿي سگهي. جلدي ڪر مون کي ٻہ سينٽ ڏي، سپرينٽنڊنٽ ڀئي پاسي ويل آهي، تيسين آءُ توکي هڪ راڳ ٻڌايان.“

”اسين ٻئي ڳالهيون ڪري رهيا هئاسين ۽ ٻيون ڇوڪريون اسان کي گهوري رهيون هيون، پر ڪونچا تي انهيءَ جو ڪو اثر ڪونہ پيو.

”سيوائل ۾ تون ڪنهن سان رهندي آهين؟“

”پنهنجي ماءُ سان گڏ.“

”آءُ اهو ٻڌي گهبرائجي ويس. هڪ نوجوان ڇوڪريءَ لاءِ هڪ عاشق ٺي سونهين ٿو، نڪي ماءُ!“

”امان ۽ آءُ ٻئي پنهنجن ڪمن ۾ رڌل هونديون آهيون. هوءَ ديول ۾ هلي ويندي آهي ۽ آءُ هتي ايندي آهيان. اهو عمر جو فرق آهي.“

”تون هتي روز ايندي آهين؟“

”گهڻو ڪري روز، پر جي مينهن پئجي ويو يا مون کي ننڊ ايندي آهي، تہ پوءِ ڪانہ ايندي آهيان. هت سڀ پنهنجي مرضيءَ سان اينديون آهن.“

”تون گهڻو ڪمايو وٺين؟“

”هڪ هزار سگريٽن کي دٻن ۾ بند ڪرڻ جي عيوض پنجهتر سينٽ ملن ٿا. جيتري قدر منهنجو تعلق آهي، آءُ ڪم تيزيءَ سان ڪندي آهيان ۽ ٻين کان وڌيڪ ملندو اٿم. پر ظاهر آهي تہ ڪو قارون جو خزانو تہ جمع ڪونہ ڪيو وٺان. توهين مون کي ڪجهہ ڏيو تہ آءُ اهڙو راڳ ڳائينديس جو توهان ڪڏهن ڪونہ ٻڌو هوندو.“

”مون هڪ سونو سڪو ڪيس ڏنو ۽ ڪن مهڻ ڪري اڳيان وڌي ويس.

”ادا، خوش باش ماڻهن جي زندگيءَ ۾، سندن جوانيءَ وقت ڪا گهڙي اهڙي بہ ايندي آهي، جا قسمت ئي ڦيرو ڇڏي. جڏهن خوشيون ڏکن ۾ بدلجي وينديون آهن. جڏهن بدبختي جو دؤر شروع ٿيندو آهي. بس اهو سمجهہ تہ منهنجي جوانيءَ جي بہ اها گهڙي اچي پهتي. مون جيڪو سونو سڪو هن ڇوڪريءَ کي ڏنو، تنهن منهنجي قتل تقدير جي بسم الله ئي غلط ڪئي. انهيءَ وقت کان اجا تائين مون کي سک نصيب ڪونہ ٿيو. آءُ اخلاقي طور برباد ٿيس. مون کي بدنامي سهڻي پئي، منهنجي پيشانيءَ تي جيڪي ڦير گهير ڏسين ٿو، سا اڄ جي نہ آهي، انهيءَ وقت کان آهي. آءُ توکي پنهنجي ڪهاڻي ٻڌائيندس. اها آهي تہ تمام سادي سودي، پر انهيءَ مون کي تباهہ ڪري ڇڏيو.

”آءُ ٻاهر هليو آيس. گهٽي خالي هئي، آءُ آهستي آهستي ويس پئي تہ پنهنجي پٺيان ننڍڙن ننڍڙن قدمن کي ٻوڙندو ٻڌم. مون پٺيان مڙي ڏٺو، ڪونچا اچي پهتي

هئي.

”توهان جي مهرباني.“

”مون ڏٺو ته هن جو آواز بدليل هو، مون کي ته اهو خيال ئي نه آيو ته منهنجي انهيءَ ننڍڙي سوکڙيءَ، مٿس ڪو ايڏو اثر ڪيو هوندو. جيئن ئي مون غور سان ڏٺو ته، مون محسوس ڪيو ته هن تي تمام گهڻو اثر پيو هو. ڇو ته مون ڪيس هڪ سونو سڪو ڏنو هو، جو سندس مهيني جي ڪم جي اُجوري برابر هو. انهيءَ کان سواءِ اها ڳالهه به هئي ته اهو سونو سڪو هو ۽ اسپين ۾ سون رڳو سڪا مٽائڻ وارن جي دڪانن تي هوندو آهي.

”منهنجو ڪو اهڙو ارادو ڪونه هو، پر ڪونچا ۾ اهي سڀ جذبات پيدا ٿي ويا هئا، جي دولت جي ڪري ٿيندا آهن. هوءَ صبح کان جيڪي سگريٽ پِي رهي هئي، تنهنجا دٻا اُتيئي ڇڏي آئي هئي. هن گهنگهرو ۽ وڏا جوراب پاتا ۽ منهنجي پٺيان ٻوڙندي آئي. هن جي ڪلهن تي ڳاڙهي شال هئي. سندس هٿن ۾ ننڍڙو وڃڻو هو ۽ ڳلن تي پائوڊر لڳل هو.

”اڇو!“ هن چيو، ”توهين ته منهنجا دوست آهيو. منهنجي ماءُ وٽ هلو، هاڻ آءٌ آزاد آهيان. اوهان جي مهرباني.“

”تنهنجي ماءُ ڪٿي رهندي آهي؟“

”ڪال مونٽروس ۾، تمام ويجهڙو آهي. توهان مون تي ايڏي وڏي مهرباني ڪئي، پر منهنجو راڳ ڪونه ٻڌڻ چاهيو. هاڻ توهان کي اها سزا ڏبي. جو توهين پاڻ راڳ ٻڌايو.“

”راڳ کان سواءِ ٻيو جيڪي دل چوئي ٻڌ.“

”هوءَ مون ڏانهن جهڪي.

”توهين هي راڳ ٻڌائيندا.“

”ڇا ٻيا اسان جون ڳالهيون ٻڌن ٿا- نه، ته ڇا آءٌ توکي ٻڌايان- ٻڌاءِ.“

”تنهنجو ڪو ٻيو عاشق آهي- نه.“

”ڇا تون مون کي پنهنجو عاشق بڻائيندين- ها.“

”توکي خبر آهي ته اهو راڳ آهي، ۽ انهيءَ ۾ جيڪي جواب ڏنا ويا آهن، سي منهنجا نه آهن.“

”سچ چئبو!“

”بلڪل سچ.“

”تصور ڪري وٺ.“

”ڪيئن ڪريان، تون مون سان محبت ٿوروئي ٿي ڪرين.“

”پر توهين مون کي ڏاڍا وڻو ٿا.“

”پر تنهنجو ته هڪڙو عاشق به آهي.“

”نه منهنجو پيو ڪو عاشق نه آهي.“

”ڇا انهيءَ ڪري، جو تون پاڪ آهين.“

”آءٌ بلڪل پاڪ آهيان، پر مون ڪو قسم ته ڪونه کنيو آهي.“

”انهيءَ جي معنيٰ ته تون لهه و چڙ ۾ گهٽ ٿي اچين.“

”نه سائين!“

”پياري، منهنجا ڪي سوال اهڙا به آهن، جيڪي مان پڇي نٿو سگهان، جي ڪا اهڙي ڳالهه هجي ته مون کي پل ٻڌاءِ.“

”مون کي خبر هئي ته توهين اندازو نٿا لڳائي سگهو. اندازو لڳائڻ آهي ئي ڏکيو.“

”پر انهيءَ جو ڪهڙو ڪارڻ آهي جو تنهنجو ڪو عاشق ئي ڪونهي.“

”آءٌ بلڪل ڪنواري ۽ پاڪ صاف آهيان.“

6

”هن اِهي اکر اهڙي انداز منجهه چيا، جو آءٌ سندس دل رکڻ لاءِ هتي بهي رهيس. انهيءَ ننڍي نيٽي ڇوڪريءَ جي دل ۾ خيالن جو ڪهڙو ممڻ هو؟ هن جي انهيءَ اٽڙ انداز، هن جي صاف ۽ پاڪيزه نگاهه جو مطلب ڇا هو؟ مون کي ڪجهه سمجهه ۾ نه پئي آيو. پر اهو اندازو هئم ته اها ڇوڪري منهنجي نظر ۾ سمائجي چڪي آهي. مون کي انهيءَ ڳالهه جي خوشي پئي ٿي، ته هوءَ مون کي پيهر ملي هئي، هاڻ مون کي هنجي سموري حياتي ڏسڻ جو موقعو مليو پئي.

”اسين هڪ گهر جي در وٽ پهتاسين. هڪ ميوو وڪڻندڙ پنهنجي ڇبي در وٽ رکيو ويٺو هو.

”ڪجهه سنگترا ڪٺي وٺو، پاڻ مٿي هلي کائينداسين.“ هن چيو.

”اسين ڏاڪڻ رستي مٿي پهتاسين. گهر جي حالت ڏسي، آءٌ حيران ٿي ويس. پهرئين ماڙ جي ٻاهران هڪ تختي لڳل هئي، جنهن تي هڪ عورت جو نالو لکيل هو. تختي تي اِهو نه لکيل هو ته هوءَ ڪهڙو ڪم ڪندي آهي. هڪ پاسي هڪ بند ٿيل ڪمرو هو، جنهن مان ڪلڻ جو آواز پئي آيو. مون دل ۾ سوچيو ته هيءَ ڇوڪري مون کي اهڙي هنڌ وٺيو پئي وڃي، جو تمام ڪريل آهي. پر آسپاس جي شيئن ڏسڻ سان اندازو نٿي ٿي سگهيو. برحال آءٌ مائهن جي گهٽ وڌ هجڻ جو اندازو انهيءَ ڳالهه سان ڪونه ڪندو آهيان ته هو ڪٿي رهن ٿا.

”آخري ماڙ تي پهچي هوءَ بيهي رهي ۽ پوري رنگ جي در تي ٺڪ ٺڪ ڪري،

مون ڏانهن ڏسڻ لڳي. در کليو.

”’امان‘، هن چيو، ’مون سان گڏ هڪڙو دوست آهي.‘

”هن جي ماءُ پوڙهي هئي، جنهن جي منهن جا ويران ٽيل نقشن، عاليشان عمارت جو ثبوت ڏيئي رهيا هئا. هن ڪوبه اهڙو اثر ڪونه ڏيکاريو، جنهن مان اهو ظاهر ٿئي ته ڪيس مون تي اعتبار آهي. پر ڇوڪري بنا هٻڪ جي در کوليو ۽ مون کي پاڻ سان اندر وٺي ويئي. انهيءَ مان مون اهو اندازو لڳايو ته گهر ڌنياڻي ڇوڪري پاڻ آهي ۽ ماڻس جي حڪومت ختم ٿي چڪي آهي.

”’امان ڏس، ٻارهن سنگترا.... هڪ سونو سڪو ٻه.‘

”’يا خدا‘! پوڙهيءَ پنهنجي سيني تي هٿن جي اشاري سان صليب جو نشان ناهيندي چيو، ’اينترو تو ڪيئن ڪمائي ورتو آهي؟‘

”مون پاڻ ئي سمورو قصو ٻڌايو. مون پوڙهيءَ کي پنهنجي ٻنهي ملاقاتن جو حال ٻڌايو، جيڪي گاڏيءَ ۾ ۽ فيبريڪا ڪارخاني ۾ ٿيون هيون. انهيءَ کان پوءِ بيون ڳالهيون ڪيونسين. ڳالهه مان ڳالهه نڪرڻ لڳي. پوڙهيءَ ٻڌايو ته سندس مڙس انجنيئر هو. جيڪو ’ايولا‘ ۾ گذاري ويو. پر پوڙهيءَ کي ڪابه پينشن ڪانه ملي، نڪا وٽس ئي ڪا ملڪيت هئي. مڙس ڪجهه بچايو هو. پر اهو ڇئن سالن ۾ ئي ختم ٿي ويو. پوڙهيءَ اِهو طويل داستان ويهه دفعا دهرايو. نٿو ڇئي سگهان ته اهو غلط هو يا صحيح. پوڙهيءَ سمورو قصو ٻڌايو ۽ جڏهن ٻڌائي چڪي، ته هن هڪ ٿڌو ساهه پريو، جنهن مان اهو محسوس ڪيم ته هاڻ هوءَ تمام ڏکي نموني زندگي گذاري رهي آهي.

”’آءٌ ڪري به ڇا ٿي سگهيس؟‘ پوڙهي چوڻ لڳي، ’مونکي ڪو ڪم ڪونه ايندو هو. گهر کي سنڀالڻ يا دعا گهرڻ ڄاڻيندي هيس. هڪ هنڌ مون کي گهر جي سنڀال جي نوڪري به ملي ٿي، پر انهيءَ کي مون پنهنجي گهٽتائي سمجهي. هاڻ آءٌ پنهنجو گهڻو وقت ديول ۾ گذاريندي آهيان. ٻين جي درن تي ٻُهاريون ڏيان، تنهن کان بهتر آهي، ديول جي پٿر کي چُمندي رهان. خدا کي ياد ڪنديندي آهيان ته هو مون کي پيريءَ ۾ صبر ۽ سگهه بخشي. ٻن اڪيلين زالن جي حياتي، گهڻين مصيبتن ۾ وڪوڙيل ٿيندي آهي. دنيا ۾ لالچ ۽ دوکو گهڻو آهي. جي اسين برائيءَ جي رستي تي هلون، ته اسين ٻئي ماءُ ڌيءُ دولت جا ڍير لڳائي ڇڏيون ها، پر ڪنهن رات به اسان جي گهر ۾ گناهه ڪونه لڙيو آهي. اسان جي سَتَ تي ڪو ٽِڪو ڪونه لڳو آهي. اسان کي رب تي پروسو آهي، جيڪو اسان سيني جي دلين جو حال ڄاڻي ٿو.‘

”ڪونچا جي ماءُ پنهنجو داستان ٻڌائي رهي هئي ۽ ڪونچا انهيءَ وچ ۾ پٽ ۾ لڳل آرسيءَ جي سامهون بيٺي پنهنجي ٻن آڱرين سان پنهنجي ننڍڙي منهن تي

پائوبر هنيو. هن پليان مڙي ڏٺو. هن جو منهن هڪ هلڪي مرڪ سان جرڪيو پئي. انهيءَ جرڪندڙ مرڪ، سندس منهن جي رونق ٻي اڙ ڪري ڇڏي.

”پوڙهي وري چوڻ لڳي، ’مون لاءِ اها ڏاڍي فڪر جوڳي ڳالهه هئي ته، روز منهن اونداهي مهل ڌيءَ کي فيبريڪا وڃڻو ٿي پيو. اتي جي سنگت تمام خراب آهي. اتي جيڪي ڇوڪريون اچن ٿيون، تن جي منهن تي حيا ته هوندو ئي ڪونهي ۽ جڏهن ساڃهه جو آهي ڪم تي اچن ٿيون ته ڪنهن کي خبر نه آهي ته ڪٿان ٿيون موٽن. جيڪر منهنجي ڌي انهن جون ڳالهيون ٻڌي وٺي ها، ته گهڻو اڳ مون کي ڇڏي هلي وڃي ها.‘

”پر توهين پنهنجي ڌيءَ کي ات ڪم لاءِ ڇو ٿا موڪليو؟‘

”هر هنڌ ساڳيو حال آهي، جتي ٻه ٻه پورهيت زالون ٻارهن ڪلاڪ گڏ رهن ٿيون. اتي ٻارهن ڪلاڪ ته اهڙيون ڳالهيون ڪن ٿيون، جي ڪين نه ڪرڻ ڪپن ۽ باقي ڪلاڪ ڪن چپ رهن ٿيون.‘

”جيڪڏهن هو رڳو ڳالهيون ڪن ته چڱو.‘

”يقين ڪر، ته انهن ڇوڪرين کي مردن جون اکيون ايترو خراب نٿيون ڪن، جيترو زالن جون صلاحون. اهي زالون پاڻ کي ڪيڏو به ڪٽي ترائين، پر آءُ انهن تي ويساهه ڪونه ڪنديس. انهن مان ڪي زالون اهڙيون آهن، جن جي ڪڇ ۾ ڇري، هٿ ۾ قرآن. آءُ ته اهوئي چاهيان ٿي ته منهنجي ڌيءَ جو ڪوبه جوان يا پوڙهو دوست نه هجي، پر هت حال اهو آهي جو هن جي دوستن جو انگ پنجن هزارن کان به مٿي چڙهي چڪو آهي.‘

”ته پوءِ ائين ڪريو، ڪيس اوڏانهن وڃڻ ئي نه ڏيو.‘ مون سندس ڳالهه جي اڌ ۾ چيو.

”مون پنهنجي کيسي مان نوٽ ڪييا ۽ ميز تي رکي ڇڏيم. انهن نوٽن جي آجيان بنهه هٿن ۽ ڳوڙهن سان ڪئي ويئي! جن ڳالهين جو تون اندازو ڪري سگهين ٿو، تن جو ذڪر ڪونه ڪندس. انهيءَ ڪانپوءِ مائٽس پنهنجو ڪنڌ ڌوڻيندي چيو، ’ڪيس ڪم تي وڃڻو ئي پوندو. انهيءَ ڪري جو مٿن گهر جي مسواڙ گهٽي رهيل آهي. پاساري، دوا وڪڻندڙ ۽ کيڙي واري کي گهٽي اوتر ڏيڻي اٿم.‘ مون پنهنجي پيشڪش پيٽي ڪري ڇڏي ۽ اتان هليو آيس. مون ڪوشش ڪئي ته گهٽ ۾ گهٽ انهيءَ ڏينهن پنهنجا جذبات قابوءِ ۾ رکان.

”ٻئي ڏينهن، ڏهين ڌاري آءُ وٽن ويس.

”امان سودو وٺڻ ويئي آهي.‘ ڪونچا ٻڌايو. هن مون کي هڪ نظر ڏٺو ۽ پوءِ کلڻ لڳي. ’آءُ امان جي اڳيان ڇڱيءَ ريت ڳالهائي ڪانه ٿي سگهان. هاڻ ٻڌاءِ، تنهنجو ڪهڙو خيال آهي؟‘

”’بس ساڳيوئي.‘

”’تون اهو نہ سمجهجئين تہ مون کي امان جي سکيا مليل آهي. مون ئي پاڻ سڌاريو آهي، ۽ منهنجي ماءُ انهيءَ قابل ئي ڪانهي، جا مون کي سڌاري سگهي. مون پنهنجي سَتَ جي جيڪا حفاظت ڪئي آهي، تنهن ۾ امان جو ڪو حصو ڪونهي. ڪيس رڳو پنهنجي ڌيءَ جي پاڪيزگيءَ متعلق ڳالهيون ڪرڻ اچن ٿيون. ايستائين جيڪڏهن مان دريءَ اڳيان ويهي صبح کان شام تائين اينڌڙن ويندڙن کي اشارا ڪريان تہ بہ هوءَ منهنجي تعريف ئي ڪندي. هروبرو ائين بہ ڪونهي تہ مان ابتا سبتا ڪم ڪندي آهيان. انهيءَ هوندي بہ آءٌ پنهنجي مرضيءَ جي مالڪ آهيان، ۽ هن کي مون تي ڀروسو آهي.‘

”’تنهن جي معنيٰ، جي ڪو توسان دوستي رکڻ چاهي تہ هن کي توسان ڳالهائڻو پوندو؟‘ مون پڇيو.

”’ها بلڪل ها. تون ڪنهن اهڙي ماڻهوءَ کي سڃاڻين، جيڪو مون سان دوستي رکڻ چاهي ٿو.‘

”’نڪو!‘

”آءٌ سندس سامهون هڪ ڪاٺ جي آرام ڪرسيءَ تي ويٺو هوس، جنهن جي هڪ ٻانهن ڀڳل هئي. مون کي اِهو منظر اجا تائين ياد آهي. دريءَ طرف منهنجي پُٺ هئي ۽ سج جا ڪرڻا فرش تي پيا پئي، اوچتو هوءَ وڌي اچي منهنجي هنج ۾ ويٺي ۽ پنهنجا ٻئي هٿ منهنجي ڪلهن تي ڪٽي رکيائين ۽ چوڻ لڳي، ’سچ چئو!‘

”مون ڪو جواب ڪونہ ڏنو.

”مون بنا ارادي، ڪيس پنهنجين ٻانهن ۾ ڪٽي پڪڙيو ۽ هڪ هٿ سان سندس سهڻو چهرو پاڻ ڏانهن ڪيم. هن جي چهري تي سنجيدگيءَ جا آثار پئي بکيا. هوءَ منهنجي دل جي ڳالهہ سمجهي ويئي ۽ ڏاڍي بيتابيءَ منجهان پنهنجا چپ ڪٽي منهنجي چپن تي رکيائين. انهيءَ وچ ۾ هوءَ مون کي هڪ ٽڪ ڏسندي رهي. آءٌ هن جي اها حرڪت سمجهي نہ سگهيس، پر تنهن هوندي بہ جهڙيءَ ريت هن، پاڻ کي منهنجي حوالي ڪيو، تنهنجو نشو منهنجي گهرائين ۾ لهي ويو. مون سندس نرم لڱن کي ٿورو وڌيڪ پڪڙيو تہ هوءَ اٿي بيٺي.

”’نہ نہ.‘ هن چيو. ’تون هليو وڃ.‘

”’وڃان تہ ٿو، پر توسان گڏ. هليا، پاڻ هلون.‘

”’آءٌ تنهنجي پٺيان پٺيان اچان؟ تہ ڇا تون مون کي پنهنجي گهر وٺي هلڻ ٿو چاهين؟‘

”مون ڪيس وري پنهنجين ٻانهن ۾ ڪٽي سوگهو ڪيو، پر هن وري ڇڏائي ورتو.

”خبردار جو مون کي هٿ لاتو اٿئي. نه ته آءٌ رڙيون ڪري ماڻهن کي سڏي وٺندس ۽ پوءِ وري توسان ڪڏهن به ڪانه ملنديس.‘

”پياري، وهلور نه وڃ. آءٌ تنهنجو دوست بنجي آيو هوس. هاڻ بلڪ اجنبي ٿي پيو آهيان. تون پاڻ ئي منهنجي هنج ۾ ويٺي هئينءَ.‘

”آءٌ تنهنجي هنج ۾ انهيءَ ڪري اچي ويٺس، جو مون کي توسان محبت آهي، پر تون محبت بنان، مون کي ڀاڪر پائي نٿو سگهين.‘

”ڇا آءٌ توسان محبت نٿو ڪريان؟‘

”نه. آءٌ تنهنجو دل خوش ڪريان ٿي. ڇا آءٌ پنهنجي نموني جي ڀرئين ڇوڪري نه آهيان. توکي ڪيترين ئي ڪارن وارن واريون ملنديون ۽ اهڙيون ڇوڪريون گهڻين ۾ عام جام آهن.فيبريڪا ۾ اهڙيون ڇوڪريون به آهن. جيڪي مون جهڙيون سهڻيون آهن. تون انهن ڇوڪرين سان جيڪي وٽي، ڪري سگهين ٿو. جي تون چاهين ته انهن جا نالا به ٻڌايان. پر مون جهڙي ڇوڪري تو کي ’سان روڪ‘ کان ’تريانا‘ تائين ڪانه ملي سگهندي. آءٌ نٿي چاهيان ته ڪو مون کي اهڙيءَ ريت خريد ڪري، جيئن بازار مان ڪا ڳڏي خريد ڪجي. مون کي خبر آهي، ته جي آءٌ ڪنهن شخص سان هڪ ڀيرو ويس، ته پوءِ ڀير مون کي ڳولي ئي ڪين سگهبو.‘

”ڏاڪن تي قدمن جو آواز آيو. ڪونچا اٽي در کوليو ۽ سندس ماءُ اندر آئي.

”امان، ميٽئو توکي پُڇڻ آيو آهي.‘ هن چيو. ’هن جو خيال هو، تون بيمار آهين!‘

”هڪڙي ڪلاڪ کان پوءِ آئيس. مون کي ڪاوڙ پئي آئي ۽ سوچيم پئي ته وري اٽي واپس ڪين ويندس. پر افسوس جو آءٌ وري اتي ويس. هڪ ڀيرو نه، بلڪ هزار دفعا! عشق جي چرياڻپ منهنجي مٿان اهڙو ئي اثر ڪيو، جهڙو هر نوجوان تي ٿيندو آهي. توکي خبر آهي ته انهيءَ حالت ۾ ماڻهو ڪهڙيون بيوقوفيون ڪندو آهي. جيڪي ڳالهيون آءٌ ڪريان پيو، تن کي تون پاڻ سمجهندو هوندين. آءٌ جڏهن هن کان موڪلائيندو هوس، ته اِها ڀٽڪ هوندي هئي، سياٽي وري ڇوويهن يا ويهن ڪلاڪن کان پوءِ ملاقات ٿيندي. ۽ اهي ٻارهن سؤ منٽ ڇڻ گذرندا ئي ڪونه هئا.

”آهستي آهستي آءٌ سمورو ڏينهن وٽن رهڻ لڳس. سندس سڄو خرچ آءٌ ئي پورو ڪندو هوس. ايتريقدر جو مٿن جيڪو قرض هو، سو به لاهي ڇڏيم. هاڻ اِهو نٿو چئي سگهان ته مون سندس قرض ۽ ضرورتن تي ڪيترو خرچ ڪيو. پر تنهن هوندي به اها هڪ وڏي رقم هئي. شهر ۾ انهيءَ بابت ڪو هل ڪونه اٿيو ۽ مون کي يقين ٿي ويو ته انهن بي سهاري ماءُ ڌيءَ جو آءٌ پهريون ئي دوست آهيان. هنن جي اٽڻ ويهڻ ۾ ڪو ڏيکاءُ ڪونه هو. جنهن مان آءٌ پنهنجي مرضيءَ موجب

سندس پوري گهر ۾ ويندو هوس. ڪنهن جي موڪل جو محتاج ڪونہ هوس. ڪونچا جڏهن ڪپڙا بدليندي هئي تہ آءٌ ڪيس پوريءَ طرح آزاديءَ سان ڏسندو هوس. آءٌ اڪثر ڪري ڪيس گهٽيءَ دير تائين سنل ڏسندو هوس. ڪم ڇڏڻ کان پوءِ هن کي دير تائين سمهڻ جي عادت پئجي چڪي هئي. هن جي ماءُ جي وڃڻ کان پوءِ هوءَ هنڌ تي گوڏن ڀر ويهي مون کي سڏي، اسرار ڪندي هئي تہ آءٌ ساڻس، گوڏن ڀر ويهان. اسين ٻئي ڳالهيون ڪندا هئاسين. پر هن جي دل جي ڳالهہ سمجهڻ اڻ تيڻي هئي. مون 'طنجہ' شهر ۾ عرب برقعہ پوش زالن کي ڏٺو آهي، جن جون رڳو اکيون ئي ڏسجڻ ۾ اينديون آهن، پر تنهن هوندي بہ سندن اکين مان دل جي گهرائيءَ جي خبر پئجي سگهي ٿي. انهيءَ جي ابتڙ هيءَ ڇوڪري مون کان ڪا ڳالهہ ڪانہ لڪائيندي هئي، هن جو سڄو جسم ۽ سموري حياتي، منهنجي سامهون هئي. پر تنهن هوندي بہ آءٌ هن جي ۽ پنهنجي وچ ۾ حجاب محسوس ڪندو هوس.

"ظاهر تہ ائين ٿيندو هو جو هوءَ مون سان محبت ڪري ٿي، شايد ڪيس هجي بہ، پر مون کي اڄ اهو چوندي ڏکيو پيو لڳي، تہ حقيقت ڇا هئي. منهنجي مٿان تي چوندي هئي، 'ٻئي ڪنهن وقت' جي مون ڌمڪي ڏني، 'آءٌ هليو ويندس.' تہ هوءَ رڪائيءَ منجهان چوندي هئي، 'ڇڱو هليو وڃ.' ۽ جيڪر مون اهو چيو، 'مونکي سختي ڪرڻ پوندي.' تہ هوءَ جواب ڏيندي، 'تون ائين نٿو ڪري سگهين.' آءٌ هن کي تمام سهڻيون سوکڙيون ڏيندو هوس. جيڪي هوءَ خوش ٿي قبول ڪندي هئي.

"هوءَ نون ڪلاڪ رات جو ۽ ٽي ڪلاڪ ٻنپهرن جو سمهڻ لڳي. سمهڻ کان سواءِ ڪيس ڪو ڪم ڪونہ سجهندو هو. هنڌ مان نڪرندي تہ هڪ ٽڏي تي چادر وجهي، ٽنگون سڌيون ڪري ويهي رهندي هئي. بہ وهاڻا هن جي مٿي هيٺان ۽ هڪڙو ڇيلهہ هيٺان رکيل هوندو هو. مون ڪيس ڪيترائي ڀيرا سمجهائڻ جي ڪوشش ڪئي تہ هوءَ ڪونہ ڪو ڪم ضرور ڪري، پر هوءَ ڪڏهن انهيءَ تي راضي نہ ٿي. جڏهن کان هن منهنجي بيوقوفيءَ ڪري فيبريڪا وڃڻ ترڪ ڪيو، تڏهن کان مون ڪيس هٿ ۾ ڪڏهن ڪو سئي سڳو ڪٽندي يا ٻيو ڪم ڪندي بہ ڪونہ ڏٺو. ٻيو تہ ٺهيو پر ڪڏهن ڪتاب ڪٽي بہ اکر بہ ڪين پڙهيائين. گهر جي سموري سار ماڻهس لهندي هئي. اهائي هنڌ وڇائي، اهائي رڌي پڪي ڪري. روز صبح جو ڏيءَ جي ڦٽيءَ تي اٺ ڪلاڪ لائيندي هئي ۽ ٽيٽس هنڌ ۾ ئي ليٽيو پئي هوندي هئي. هڪ ڀيري تہ سڄو سارو هفتو هنڌ مان ڪونہ نڪتي. جنهن جو سبب اهو هو، تہ هوءَ بيمار هئي. هن اهو سوچيو هو تہ جي هرويرو گهٽين ۾ رلڻ اجايو آهي، تہ پوءِ بنا ڪنهن هاڄ جي هنڌ مان اٿڻ بہ ڪا ڇڱي ڳالهہ ڪانهي.

اسپين جي سيني زالن جا طور طريقا اهي ئي آهن. هنن جي اکين ۾ چمڪ هوندي آهي، آواز شانائتو ۽ هلڻيءَ منجهه هڪ خاص قسم جو چاڙهه هوندو آهي. پر جڏهن هو اڪيليون هونديون آهن، ته ڪاهلي ۽ سُستيءَ جي زندگيءَ ۾ لذت محسوس ڪنديون آهن. هو اهڙن زيورن جا خواب ڏسنديون رهنديون، جيڪي وٽن هئڻ گهرجن. اهي اهڙن محلن جي بابت سوچينديون، جنهن ۾ باقي زندگي گذاري سگهن. هو انهن اڻڄاتل عاشقن جا خواب ڏسنديون رهنديون، جيڪي سندن ڇاتين کي گرمائش پهچائي سگهن. اهڙي ئي ريت سندن زندگي گذري ٿي.

"روزاني زندگيءَ بابت به ڪونچا جو اهوئي خيال هو، جيڪو عام اسپيني زالن جو هوندو آهي. پر مون کي اِها سُڌ ڪانهي، ته محبت جو تصور هن ڪهڙي ملڪ جو اختيار ڪيو هو. آءٌ پورا ٻارنهن هفتا هن جا ناز سهندو رهيس، پر هن جي مرڪ ۾ اهي ئي وعده ۽ اهي ئي بهانا.

"اهو لاڳيتو انتظار، مون لاءِ عذاب کان گهٽ ڪين هو. ٽي مهينا انهيءَ حال ۾ گهارڻ کان پوءِ منهنجي حالت اها هئي، جو ڪنهن ڪم ۾ دل ئي ڪانه ٿي لڳي. ائين پئي لڳم، ته حياتيءَ منجهه ڪو لطف ئي ڪونهي. آخرڪار هڪڙي ڏينهن ڪونچا جي ماءُ جي اڳيان اڪيلائيءَ ۾ دل جي سموري ڪيفيت ظاهر ڪري ڇڏيم.

"مون صاف چيو مانس ته 'مونکي سندس ڌيءُ سان محبت آهي ۽ منهنجو خيال آهي ته آءٌ کيس پنهنجو بنايان ۽ اهو به ٻڌايومانس ته هن کان سواءِ منهنجي دل ۾ ٻئي ڪنهن جو خيال به نه آهي. پڇاڙيءَ ۾ اهو به چيم ته، 'مونکي يقين آهي ته هوءَ به مون کي چاهي ٿي، پر هن کي مون تي ڪجهه بي اعتمادي آهي، جيڪڏهن کيس مون سان محبت ڪانهي، ته آءٌ مٿس جبر ڪونه ڪندس. پر جي منهنجي بدقسمتيءَ ڪري هن کي ڪو شڪ شبهو آهي، ته تون کيس سمجهاءِ.' مون کيس اهو به يقين ڏيارو ته هوءَ هميشه مون وٽ سکي رهندي. انهيءَ خيال کي سوچيندي ته متان پوڙهي منهنجين ڳالهين کي وزن نه ڏي، مون نوٽن جي هڪ دستي کيس ڏني ۽ گلوگير اها منٿ به ڪئي مانس ته هوءَ پنهنجي ڌيءُ کي ڪنهن به ريت اهو سمجهائي، ته آءٌ ساڻس ڪنهن طرح بيوفائي ڪونه ڪندس.'

"آءٌ گهر واپس آيس. منهنجي طبيعت پهرين کان وڌيڪ بي چين هئي. اها رات ڪجهه ٿڌي ۽ وڻندڙ هئي، پر مون کي سڪون نه پئي مليو. ايتريقدر جو انهيءَ رات سمهي به ڪونه سگهيس ۽ ڪيترا ڪلاڪ ورانڊي ۾ پئي پسار ڪيم. آءٌ پنهنجي مقصد ۾ ڪاميابي حاصل ڪرڻ لاءِ اسڪيمون سوچڻ لڳس.

"جڏهن صبح ٿيو ته، مون آس پاس مان، جيترا به گل مون کي ملي سگهيا، گهرائي، گهر ۾ هر هنڌ ۽ ڏاڪڻ تي وجهي ڇڏيا، ته جيئن هوءَ مون وٽ انهن گلن

جي مٽا لنگهي اچي. منهنجين نظرن جي اڳيان ڪونچا کان سواءِ ٻيو ڪو تصور ئي ڪونہ هو. باغ ۾، وڻن سان ٽيڪ ڏيو، بينچ تي ويٺل، گيلريءَ ۾ بيٺل..هر هنڌ هوءَ هئي. هوءَ منهنجي روح جي گهرائين ۾ سمائجي چڪي هئي.

"سڄي رات جي بي صبر انتظار ۾ صبح جو نہ ڪٽنڌڙ ڊگهي وقت کان پوءِ، مون کي ٽپال رستي هڪ خط مليو. يقين ڪجانءِ انهيءَ خط جو اکر اکر اڄ تائين مون کي چٽو ياد آهي. هن پنهنجي خط ۾ لکيو هو:

''جي توکي مونسان محبت هئي، تہ توکي منهنجو انتظار ڪرڻ کپي ها. منهنجي دلي خواهش هئي، تہ پنهنجو سڀ ڪجهہ تنهنجي حوالي ڪري ڇڏيان. پر تو مون کي مُلهہ خريد ڪرڻ چاهيو ٿي. هاڻ تون مون کي ڪڏهن بہ ڪونہ ڏسي سگهندين.'

"ڪونچا"

"آءٌ جلدي گهوڙي تي سوار ٿي، ڪونچا جي گهر ويس. گرميءَ ساڻو ڪري وڌو هو. ٿڪ جي ڪري سانس پئي ڏڪي. جلدي جلدي ڏاڪڻ چڙهي آءٌ مٿي ويس. در تي گهنٽائي هٿ هنيم، پر جواب ڪونہ مليم. نيٺ هڪ پاڙيسريءَ ٻڌايو تہ اڄ ماءُ ۽ ڌيءَ پنهنجو سامان کڻي اسٽيشن ڏانهن ويون ٻي. ڪنهن کي بہ اها خبر ڪانهي تہ هو ڪهڙيءَ گاڏيءَ ۾ ويون.

''ٻئي اڪيليون هيون؟' مون پڇيو.

''بلڪل اڪيليون.'

''ڀلا ڪو ماڻهو ساڻن هو؟'

''توهان کان سواءِ، مون ڪڏهن ڪوبہ ماڻهو هنن سان گڏ ڪونہ ڏٺو آهي.'

''هو منهنجي لاءِ ڪجهہ چئي تہ ڪونہ ويون آهن.'

''نہ.'

''ڇا هو واپس اينديون؟'

''خدا کي خبر. اسان کي تہ ڪونہ چيو اٿن.'

''هو پنهنجو ريل سامان تہ کڻ اينديون؟'

''نہ، هو پنهنجو سمورو سامان کڻي ويون. باقي رهيل سامان تہ جڳهہ واريءَ جو آهي.''

7

"سرءُ جي مُند گذري، سيءُ شروع ٿيو ۽ پوءِ سيارو بہ گذري ويو. جيڪي

ڪجھ مونتي گذري چڪو هو، سو منهنجي دل تان ميسارجي نہ سگهيو. منهنجي حياتيءَ جي ڀڃ ڪنهن ۾ واقعي مون کي ايترو پريشان نہ ڪيو هو.

"منهنجو خيال هو تہ آءٌ زندگيءَ جو هڪ نئون دؤر شروع ڪندس. منهنجو خيال هو تہ اها محبت هڪ اڻ کٽندڙ عرصي تائين، بلڪ سڄي زندگي تائين منهنجو ساٿ ڏيندي. پر سڀ ڪوششون ناڪام ٿي ويون. مون کي ڪاٻہ اهڙي ساعت ياد ڪونہ هئي، جيڪا مون هن ڇوڪريءَ سان گڏ گذاري هئي. جي مون کي اهڙي ڪنهن بہ ساعت جي يادگيري اچي سگهي ها، تہ شايد منهنجي دل کي ڪجھ آٿت ملي ها.

"مون کي ڪونچا سان ڪيتريقدر محبت هئي! خدا ڄاڻي تہ تہ مون کي هن سان ڪيتريقدر نہ محبت هئي. پوءِ مون سوچيو، هن مون کي جو ائين ڇڏي ڏنو، انهيءَ تي هوءَ حق تي آهي. ڇو تہ مون پاڻ کي هن جي سامهون بلڪل بيوقوف ثابت ڪيو آهي. جي هيءَ مون کي وري ملي وڃي، جي قريل دولت پيهر منهنجي هٿ لڳي وڃي، تہ آءٌ هن جي قدمن ۾ ڪري پوندس ۽ تيستائين هن جي قدمن ۾ پيو هوندس، جيستائين، هوءَ 'هائوڪار' نہ ڪندي. پوءِ پل مون کي ورهيہ انتظار ڪرڻو پوي، پر آءٌ تڪڙ ڪونہ ڪندس، نڪو اُبهرو ٿيندس. آءٌ سمجهان ٿو تہ هن جا جذبات ۽ احساس ڇا آهن. هوءَ رڳو مون کي آزمائي ٿي تہ جيئن ڪيس منهنجي محبت تي ويساھ ٿئي ۽ جيڪر هوءَ مون کي پاڻ پيرو ڪري تہ مان فقط سنڌس ٿي هجان. آءٌ بہ هميشہ ائين ئي ڪندس، جيئن هوءَ چاهيندي. پر ڇا هوءَ مون کي پيهر ملندي. اهو تصور ڪندي دل جو ڦٽ پيهر تازو ٿي ويندو هو.

"نيٺ اسان جي ملاقات ٿي وئي. بهار جي موسم ۾. هڪ شام جو آءٌ ڪجھ ڪلاڪ 'ڊيوڪ ٿئيٽر ۾ ويٺو هوس جڏهن ٻاهر نڪتس تہ رات بلڪل خاموش هئي. چوڌاري رونق گهٽ پئي ڏني. آءٌ ڪشادي سڙڪ "الميدا" تي هلندس پئي. سگريٽ جا ڪش هڻندي جڏهن واپس موٽيس پئي، تہ ڪنهن منهنجو نالو وٺي مون کي آهستي سان سڏيو. جڏهن مون آواز سڃاتو تہ منهنجي لڱن مان سيسرات نڪري وئي.

"'ڊان مينئو!'

"مون پٺيان مڙي ڏٺو، اُتي ڪوبہ موجود نہ هو. پر تنهن هوندي بہ اهو يقين هوم تہ آءٌ خواب نہ پيو ڏسان.....

"'ڪونچا!' مون بيتابيءَ منجهان چيو، 'تون ڪٿي آهين؟'

"'آهستي! نہ تہ امان جاڳي پوندي.'

"هوءَ هڪ دريءَ منجهان ڳالهائي رهي هئي، جيڪا منهنجي ڪلهن تائين اوچي هئي. ۽ هوءَ سيخن جي پٺيان بيٺي هئي.

”هن آهستي سان چيو، ’ڇا تون مون سان اهوئي سلوڪ ڪندين؟‘

”’ٿورو اڳيان اچ.‘ مون ڪيس چيو، ’اجان به اڳيان. آءُ توکي انهيءَ اونداهه ۾ نٿو ڏسي سگهان. ٿورو ساڄي طرف چانڊوڪيءَ ۾.‘

”هن خاموشيءَ سان منهنجي ڳالهه مڃي. آءُ ڪيتري دير پنهنجي ٽيو ڪيس تڪيندو رهيس، نيٺ مون ڪيس چيو، ’پنهنجو هٿ ٻاهر ڪر.‘

”هن سيخن مان پنهنجو هٿ وڌايو ۽ مون هن جي آڱرين، هن جي ترريءَ ۽ هن جي اگهاڙين ٻانهن کي چميو. هن جي گرم گرم گوشت، مون کي چريو پئي بنايو. اهي ڪونچا جا ٿي لڳ هٿا، هن جي ٿي خوشبو هئي. ٻي شمار راتيون تڙڦي تڙڦي گذارڻ ڪانپوءِ آءُ جن شين کي چمي رهيو هوس، سي سڀ هن جون ئي هيون. پوءِ چيومانس، ’پنهنجو چپ اڳيان ڪر.‘ پر هن ڪنڌ ڌوڻيو ۽ پنهنجو هٿ پنتي ڇڪي ورتو.

”’هاڻي ڪنهن وقت.‘

”وري اهي منحوس اکر! اهي آءُ هن جي واتان گهڻائي دفعا ٻڌي چڪو هوس. هاڻ پهرئين ملاقات ۾ جڏهن ساڳيا اکر وري سندس چپن مان نڪتا ته اوچتو ائين محسوس ڪيم، ته اسان ٻنهي جي وچ ۾ هڪ پردو اچي ويو آهي.

”مون ڪانئس، جلدي جلدي پڇڻ شروع ڪيو، ’تون ڇا ٿي ڪرين؟ ايتريقدر جلد مون کي ڇڏي ڇو وينديءَ هلي؟ تون جيڪر حڪم ڏين ها، ته آءُ ڪڏهن به ناڪار نه ڪريان ها پر هڪ ڪاغذ ٽڪر تي به ٽي سٽون لکي، ائين بيرحمي ڏيکاري ڀڄڻ جو ڪهڙو مطلب هو؟‘

”هن جواب ڏنو، ’اهو سڀ تنهنجو ڏوهه هو.‘

”’مون ڏوهه ٻاسيو، ها سچو ڏوه منهنجو هو.‘ آءُ وري چپ ٿي ويس. آءُ اهو ٻڌڻ لاءِ ٻي چين هوس، ته ايتري عرصي منجهه مٿس ڇا وهيو ڇا واپريو. هوءَ ڪٿان آئي هئي ۽ هتي ڪيتري وقت کان رهيل آهي.

”’اسين پهرين ’ميٻرڊ‘ وياسين. اتان پنهنجن مائٽن سان ملڻ ’ڪيرابينسل‘ وياسين. جتان سٽو هتي آيا آهيون.‘

”’ڇا، هن سڄي گهر ۾ توهين به جڻيون رهو ٿيون.‘

”’ها، گهر ايڏو وڏو ته ڪونهي، پر اسان ٻن لاءِ گهڻو آهي.‘

”’مسواڙ جو ڪهڙو انتظام ڪيو اٿوَ؟‘

”’اسين تنهنجا شڪرگذار آهيون. تو جيڪي ڪجهه اسان کي ڏنو آهي، انهيءَ مان امان ڪجهه بچائي رکيو آهي.‘

”’پر اهو بچيل گهڻو وقت ساٿ نه ڏيندو.....‘

”’اسان وٽ جيڪو بچيل آهي، سو مهينو کن هلي سگهي ٿو.‘

''تنهن ڪانپوءِ؟'

''پوءِ؟ ڇا تون سمجهين ٿو ته تنهن کان پوءِ مون کي واقعي ڪا ڏکيائي ٿيندي؟'

'مون کو جواب ڪونه ڏنو ۽ هوءِ ڳالهائيندي رهي. هن جو آواز ديول جي گهنٽين جيان گونججي رهيو هو. هن جون ٻانهون ٺونٺين پر رکيل هيون ۽ سندس هڪ هٿ سندس ڳهاٽن وارن ۾ گم ٿيل هو. هن پنهنجي مٽي کي آڱرين سان جهليل هو.

''تون مون کي سچائين ٿو، ته جي مون کي هٿ رهڻو پيو، ته منهنجي لاءِ اهو فيصلو ڪرڻ ڏکيو ڪونه ٿيندو ته مون کي ڇا ڪرڻ گهرجي. پر توکي ڪنهن ڇيو ته آءٌ انهيءَ ڳالهه جي ڪري فڪرمند آهيان. گئبريل سال آءٌ لاڳيتا ٽي هفتا 'لاميڪاونا' جي پٽين جي ڇانو هيٺ ستي هيس ۽ هو ڏاڍو چڱو ماڻهو هو، جيستائين مان ستل هوندي هيس، هو پهرو ڏيندو هو ۽ ڪنهن کي به منهنجي ويجهو اچڻ نه ڏيندو هو. مان اڄ به انهيءَ حالت ۾ گذارو ڪرڻ لاءِ تيار آهيان. آءٌ گهٽين ۾ رلي ڏينهن گذاري سگهان ٿي. رات جو ڪنهن ڦٽ پاٿ تي سمهي سگهان ٿي. تون منهنجي بابت گهڻو فڪر نه ڪر. ڏينهن جو آءٌ فيبريڪا يا ڪنهن ٻئي هنڌ ڪم ڪري سگهان ٿي، يا ڪيلا وڪڻڻ شروع ڪندس، مون کي شال اُڻڻ به اچي ٿي. ڪپڙن تي گل پرڻ اچن ٿا. گلدستا ٺاهي سگهان ٿي، نچڻ به ڄاڻان ٿي. تون ڇو ٿو فڪر ڪرين ڊان ميڻٿو؟ منهنجو گذارو ٿي ويندو.'

'هوءِ تمام آهستي ڳالهائي رهي هئي. پر آءٌ هن جي هڪ هڪ لفظ کي ٻڌي رهيو هوس. آءٌ هن جي گفتگو کان وڌيڪ هن جي چپن جي چرپر کي ڏسندو رهيس. هن هڪ ٿڌو ساهه ڀريو ۽ چيائين:

''ميڻٿو، سچائي کان آءٌ تنهنجي ٿي رهندس.'

'آءٌ ڏکڻ لڳس. 'تون پنهنجي دل جي ڳالهه ڪونه ٻئي ڪرين.'

''آءٌ سچ ٿي چوان.'

''ته پوءِ پياري، ايتري دير ڇو؟ جي تون راضي هجين، جي توکي مون سان محبت....'

''مون کي شروع کان ئي توسان محبت آهي.'

''ته پوءِ هينئر ڇو نه؟ توکي منهنجي اندر اچڻ ۾ ڪهڙو اعتراض آهي.'

''توکي آچر جي رات تائين ترسڻو پوندو. اڄ منهنجو جسم پاڪ نه آهي. جي مون کي توهان پيٽ ٿي پيو، ته منهنجي ٻار تي لعنت وسندي. سچائي آءٌ پادريءَ جي روبرو گناهه جو اقرار ڪنديس، اهو ٻڌائيندي ته گئبريل اٺ ڏينهن مون ڪيئن گذاريا ۽ اهو به ٻڌائيندي سانس ته تنهنجي هنج ۾ ويهي آءٌ ڇا ڪنديس. جيئن گناهه

ڪرڻ کان اڳ ئي، هو منهنجو گناهه بخشائي سگهي. مون کي يقين آهي ته معافي ضرور ملندي. اڄ جي صبح جو آءُ 'يسوع مسيح' کان دعا گهرندس ته شام جو آءُ خوش رهان ۽ باقي زندگي ڪنهن جي محبوبه بنجي رهان. آمين!'

"مون کي خبر آهي ته هيءُ عجيب مذهب آهي. اسپين جي ڳالهين کي اهو پوري ريت ويساهه آهي، ته جيڪي عاشق عبادت ۾ شريڪ ٿين ٿا، خدا ڪين معاف ڪريو ڇڏي. نه رڳو معاف، بلڪ آئي ويل مٿن ڪرم به ڪندو آهي.

"'هائو،' ڪونچا چيو، 'ميٺڙو تون وڃ. هليو وڃ. تون ڏسين پيو منهنجو ڪمرو خالي آهي. تون بي صبرو نه ٿي، ۽ ڪنهن قسم جي گرمي محسوس نه ڪر. تون منهنجو محبوب آهين. اڄ جي رات اتي ئي ملنداسين. پر پهرين اهو وعدو ڪر، ته تون منهنجي ماءُ کي ڪجهه ڪونه ٻڌائيندين ۽ پره ڦٽڻ کان پهرين هليو ويندين. هونئن آءُ ٻچان ڪانه ٿي، ڪو مون کي ڏسي رهيو آهي. توکي خبر آهي ته مون کي روڪڻ وارو ڪوبه ڪونهي، نڪي ڪنهن جي صلاح جي ضرورت اٿم، ته پوءِ تون اهو وعدو ڪرين ٿو؟'

"'ها، جيئن تنهنجي مرضي.'

"'چڱو- ته پوءِ تون انهيءَ وعدي تي پورو رهجان.'

"هن پنهنجو مٿو اڳيان ڪيو. هن جي وارن مان ڄڻ خوشبوئن جا چشما اُيامي سيخن جي هن پار هليا آيا. مون هن جا وار هٿن ۾ جهليا، انهن کي پنهنجي ويجهو ڇڪي ويس ۽ آهي گرم ڪاريون لهرون پنهنجي منهن تي مهڻ لڳس..... اوچتو وار منهنجي هٿن مان کسڪي ويا ۽ هن دري بند ڪري ڇڏي."

8

"ٻه ڏينهن ٻه راتيون گذري ويون. انيتاليهه ڪلاڪن جو اهو عرصو، هڪ تمام ڏکيو عرصو پئي لڳو جو ختم ئي نه ٿيو. آءُ سرهو به ٿيس ۽ بيچين به. اميد ۽ آس جي هڪ عجيب ڇڪتاڻ هئي. منهنجي انهيءَ وقت جي حالت ۾ جيتوڻيڪ خوشيءَ جو خيال گهٽ هو، پر اها خوشي ڏاڍي اٿانگي هئي.

"مون انيتاليهن ڪلاڪن جي عرصي ۾ اٽڪل سؤ ڀيرا اهو سوچيو هوندو ته هاڻ جا ٿيندو.

"مان خيالن ئي خيالن ۾ پاڻ کي واقعي اهو ڪي سمجهڻ لڳس، جنهن جا خواب ڏٺا هوم. مون هن کي پنهنجي هنج ۾ ڏٺو.هر پنڌرهن منٽن کان پوءِ آءُ انهيءَ سڄي منظر جو تصور ڪرڻ لڳس ۽ هڪ خيالي ڪيفيت جي لذت پئي ماڻيم.

"اها ويل به نيٺ اچي پهتي. آءُ گهٽي مان لنگهيس، مون انهيءَ ٻپ وڇان دريءَ

هيٺ ٻيهڻ جي جرئت ڪين ڪئي، ته متان هو ناراض ٿي پئي. مون کي انهيءَ خيال ڏاڍو ايذاءُ پئي رسايو. ته هوءَ دريءَ جي شيشن مان مون کي مڇيءَ وانگر تڙپندو ڏسندي هوندي.

”ميٺو،“ نيٺ هن مون کي سڏيو.

”انهيءَ وقت مون ائين محسوس ڪيو، ڄڻ آءٌ پندرهن سالن جو نوجوان آهيان. مون کي پنهنجي زندگيءَ جا گذريل ويهه سال، جيڪي مون عشق محبت ۾ گهاريا هئا، سي هڪ خواب مثل پئي لڳا. مون کي ائين به محسوس پئي ٿيو ته آءٌ زندگيءَ ۾ پهريون ڀيرو پنهنجا چپ هڪ عورت جي چپن سان ڇهڻ لڳو آهيان. هن جي جوان ۽ گرم وجود کي جهڪيل ڀرپور پنهنجين ٻانهن ۾ سوگهو ٿيل محسوس ڪيم. جيئن آءٌ اندر پهتس ته مون بيچيني ٿي ڪيس ڀاڪر پاتو.

”هوءَ منهنجي جسم سان لڳيو بيني هئي. هن جو بدن سيٺيل هو. اسان ٻنهي جا چپ هڪ ٻئي کي ڇهي رهيا هئا. اسان جا مٿا ٻئي گڏ جهڪيل هئا. ٻئي ٽڪا ٽڪا ساهه کڻي رهيا هئاسين. اسان جون اکيون ٻوٽيل هيون. مون کي انهيءَ کان پهرين ڪڏهن به ڪنهن عورت کي چمڻ ۾ ايتري لذت ڪونه محسوس ٿي جيتري انهيءَ وقت ٿي هئي. مان پاڻ کي بلڪل مختلف دنيا ۾ محسوس ڪري رهيو هوس. مون کي ڪجهه به سُجهيو ڪونه پئي ته اسين ڪٿي آهيون ۽ ڇا پيا ڪريون. حال جي ڪيفيت جي اڳيان ماضي ۽ مستقبل ٻئي ڦڪا پئي لڳا. هن وري پنهنجا چپ، منهنجي چپن سان گسيا. آءٌ پنهنجين ٻانهن ۾ هن جي لڱن جي گرمي محسوس ڪري رهيو هوس. مون سندس چولي مان هن جو پيٽ به محسوس ڪيو.

”منهنجي طبيعت ٺيڪ نه آهي.“ هن ٿڙڪيو. ’مهرباني ڪري ٿورو ترس - ائين پيو لڳيم، ڄڻ آءٌ غش ڪائي ڪران ٿي - هليا اڳڻ ۾ هلون. ٿوري دير ٿڏي تي ليٽندس - ٿورو ترس - مون کي توسان محبت آهي، پر مون کي غش پيا اچن.‘

”آءٌ در ڏانهن وڌيس.

”نه اهو در نه، اهو در امان جي ڪمري ڏانهن ويندو. هتان هليا.... اچ.“

”ائين اڳڻ ۾ پهتاسين، چانڊاڻ ڦهليل هئي. ۽ آسمان تي جهڙ جو هڪ ٽڪر ڊوڙندو پئي ويو. هوءَ ٿڏي تي سنئين سڌي ليٽي پيئي. هن منهنجو هٿ پنهنجي هٿ ۾ جهليو.

”منهنجا دوست، ڇا تون مونسان محبت ڪندين؟“

”تون اهو سوال مون کان ڪيئن پئي پڇين؟“

”تون ڪيتري عرصي تائين مون سان محبت ڪندين؟“

”آءٌ اهڙي قسم جي سوالن کان گهبرائيندو آهيان. سڀ زالون اهوئي

پڇنديون آهن.'

"' جڏهن سونهن ختم ٿي ويندي، تڏهن به تون مونسان محبت ڪندين....؟ ۽ جڏهن آءُ پوڙهي ٿينديس، ته پوءِ به تون مون کي ائين پائيندين.....؟ جيڪر تون منهنجي جوانيءَ کان پوءِ پنهنجي محبت ختم ڪري ڇڏيندين ته اهو به ٻڌائي. آءُ چاهيان ٿي تون هر ڳالهه صاف صاف چئين، ته جيئن مون کي اطمينان ٿئي. مون توسان اجوڪو وعدو ڪيو هو، پر آءُ يقين سان نٿي چئي سگهان، ته آءُ اها جرئت ڪري به سگهنديس. اهو به نٿي سمجهان ته تون انهيءَ جي قابل به آهين. خدا خير ڪري، جي تون مون کي توکو ڏيئي وڃين ته....؟ منهنجي زندگي تباهه ٿي ويندي. آءُ انهن مان نه آهيان جيڪي هڪ ڏينهن هڪ وٽ، ٻئي ڏينهن ٻئي وٽ هونديون آهن. توسان محبت ڪرڻ کان سواءِ ڪنهن ٻئي ڏانهن اک به ڪونه ڪنديس.'

"هوءِ پنهنجا چپ ڏندن سان پڪوڙڻ لڳي. آسمان ڏانهن تڪيندي ڪجهه مرڪندي وري چوڻ لڳي، 'گنريل ڇهن مهينن ۾، منهنجي بدن تي گوشت چڙهي آيو آهي. گنريل سال وارا چولا به سوڙها ٿي ويا آهن. ڪولي ڏس آءُ ڪيتري وڏيڪ سهڻي ٿي لڳان.'

"جي آءُ ڪانئس اجازت گهران ها، ته شايد هوءِ ڪڏهن به راضي نه ٿئي ها. مون کي انهيءَ ڳالهه تي شڪ هو ته اسين جيڪي ڳالهيون انهيءَ رات ڪري رهيا هئاسين، انهن جو انجام واقعي محبت ئي ٿيندو. مون هن کي هٿ نه لاتو. هوءِ اڃان به مون کي ويجهڙي ٿي. مون سندس چولي جا بٽڻ ڪوليا. هن جون ڇاتيون منهنجي آڏو هيون. مون کي جڻ بهشت جو ميوو پٽي نظر آيو. منهنجي لاءِ اهو چوڻ ڏکيو آهي ته ڪنهن سهڻيءَ جون ڇاتيون، انهيءَ کان وڌيڪ سهڻيون هونديون. عورت جي ڇاتي هڪ جيڏري شيءِ آهي، جنهن تي جواني ايندي به آهي ۽ جنهن مان جواني ختم به ٿي ويندي آهي.

"انهيءَ عرصي ۾ هوءِ چور اکين سان گهڙي گهڙيءَ منهنجي جذبن جي چاڙهه ۽ لاهه کي ڏسندي رهي.

"هن پنهنجي ڇاتي جي وچان هڪ ڪاري ڪپڙي جو ٽڪر ڪڍي 'چميو' ۽ مون کي به اک مان ڪييائين پٽي.

"' چڱو آءُ تنهنجي دل خوش ڪريان' هن چيو.

"مون ڪيس ٻانهن ۾ ڪٽي سگهو ڪيو.

"' نه نه ٻئي ڪنهن مهل.'

"' وري ساڳي ڳالهه؟ آخر مطلب ڇا آهي؟'

"' مطلب اهو آهي ته منهنجي طبيعت هينئر ٺيڪ نه آهي بس.'

”مون تي ڄڻ وڄ ڪري، مون ڪيس ٻانهن کان جهلي لوڏيندي منٿون ڪيون، جي آءٌ چاهيان ها، ته ڪيس انهيءَ حرڪت جو مزو چکائي ڇڏيان ها. پر انهيءَ هوندي به آءٌ ڪيس اجا تائين دل وڻان چاهيندو هوس. هن جي انڪار، منهنجي رڳن ۾ رت کي گرم ڪري ڇڏيو. هن مون سان ڪوڙا وعدا ڪيا ۽ پوءِ مون کي تڪارڻ لڳي. اهي حرڪتون سال کن کان پئي ڪيائين ۽ هاڻ جڏهن مون پاڻ کي اهو فريب ڏنو ٿي ٿئي، ته منهنجي اميد اجها پوري ٿي ٿئي ته هن وري ستائڻ شروع ڪيو.

”’پياري، مون سان اهڙيءَ ريت ڇو ٿي ڪيڏيهن- پر آءٌ به هارڻ وارو ڪونه آهيان.’

”’ته اها ڳالهه آهي! وڃ آءٌ توسان اڄ به محبت ڪونه ڪنديس. سياڻي اچجان.’

”آءٌ ڏند ڪرٽيندو رهجي ويس، مون پنهنجو توپلو ڪنيو ۽ اتان هليو آيس. دل ۾ اهو پهه پچايم ته ٻيهر هن جي شڪل به ڪونه ڏسندس.

”گهر اچي سمهي پيس. ننڊ واري وقت منجهه، پنهنجي پچايل پهه تي قائم رهيس، پر جاڳيس ته وري اهو ساڳيو طوفان ڪر کڻي بيهي رهيو. اڄ سوچيان ٿو ته ڄاڻ اهو ڪهڙو ڏينهن هو!

”نه وڃڻ جو عهد ڪري به، مون ڪونچا جي گهر ڏانهن رخ ڪيو. مون کي ڪا زبردست طاقت، هن جي گهر ڏانهن گهليو پئي ويئي. مون کي پڪ ٿي چڪي هئي ته منهنجي قوت ارادي ناس ٿي چڪي آهي. مان اهو فيصلو نه ڀي ڪري سگهيس ته مون کي ڪڏهن وڃڻ گهرجي.

”ڪونچا جي گهٽيءَ منجهه ٿي ڪلاڪ ڦرندو رهيس. طبيعت ۾ طوفان پئي اٿيو، ڪيترا پيرا ڪونچا جي گهر جي در وٽ پهتس، پر آخر پاڻ کي سنڀاليم ۽ واپس هليو آيس.

”ٻئي ڏينهن هوءَ منهنجي گهر اچي پهتي. چوڻ لڳي، ’تون مون وٽ ڪونه آئين، ته آءٌ تو وٽ هلي آئي آهيان. ڇا، اجا به تون ائين چوندين ته مون کي توسان محبت ڪانهي؟‘

”انهن لفظن ٻڌڻ سان ٿي منهنجي حالت اهڙي ٿي ويئي جو دل ٿيم ته ڪٽي پيرين پوانس.

”هن چيو، ’جلد ڪر، مون کي پنهنجي ڪمري ۾ وٺي هل. آءٌ نٿي چاهيان ته اجوڪي ڏينهن به تون مون تي اهو الزام هڻين ته مڪر ٿي ڪريان. يقين ڪر ته اڄ آءٌ به بي قرار آهيان. جي توکي اها پروڙ پئجي وڃي ته منهنجا دلي جذبات ڇا آهن، ته تون ڏاڍو حيران ٿين.‘

پر هن منهنجي ڪمري ۾ ايندي ئي پاڻ سنڀالي ورتو.

”’نه، اتي نه. هن ناپاڪ هنڌ ۾. الائي ڪيترين زالون ليٽي چڪيون هونديون. هن ڪمري ۾ هڪ پاڪ ڇوڪريءَ لاءِ شائستي جڳهه ڪانهي. هل ته ڪنهن ٻئي ڪمري ۾ هلون- مهمانن واري ڪمري ۾.‘

”مونکي اجا هڪ ڪلاڪ وڌيڪ ترسڻو هو. دريون کولڻيون هيون. هنڌ جون چادرون بدلائڻيون هيون ۽ ڪمري ۾ ٻهاري پڻ ڏيڻي هئي.

”آخر سڀ ڪجهه تيار ٿي ويو ۽ اسين ڪمري ۾ آياسين. مون کي يقين نه پئي آيو، ته آءُ پنهنجي مقصد ۾ ڪامياب ٿيندس. پر تنهن هوندي به ڪجهه اميد هئي ۽ ڳالهه ڪجهه اجائي پئي لڳي ته منهنجي گهر ۾، منهنجي حد ۾ به هو انڪار ڪري.

”جڏهن اسين ڪمري ۾ پهتاسين ته هن پنهنجي مٿي تان ٻڌل رومال کوليو، جيڪو چوڌاري ڪاننڌ سان لڳل هو. تنهن کان پوءِ هن بنا ڪنهن منٿ ميڙ جي پنهنجا سمورا ڪپڙا لاهي ڇڏيا. پر توهان شايد ويساهه نه ڪريو، پر حقيقت آهي ته مون ڪيس ڪپڙن لاهڻ کان پڻ روڪيو هو. پوءِ مون ڪيترائي پيرا هن جي اگهاڙين ٻانهن، هن جي گول ڳلن، هن جي آپريل ۽ سخت ڇاتين ۽ هن جي ڳچيءَ کي چميو. هوءَ منهنجي سامهون بنا ڪنهن ڪپڙي جي بيٺي هئي، رڳو ڪيس هڪ ننڍڙو ڪچو پهريل هو. هنجي لڱن جو هڪ هڪ عضوو منهنجي نظرن آڏو هو. ايتري قدر جا هاڻ هن جا هٿ منهنجي ڪچي سان به ڪيڏڻ لڳا ۽ مون پڪ سمجهي ته هاڻ هيءَ ڪيچلي پنهنجي سونهن جي زڪوات ڏيڻ تي راضي ٿي وئي آهي.

”’چا، مون پنهنجو ڪيل قول پورو ڪرڻ ڪيو؟‘ هن چيو. ’دريون بند ڪري ڇڏ- ڪمري منجهه روشني ٺيڪ نٿي لڳي.‘

”مون يڪدم دريون بند ڪيون. انهيءَ وچ ڏاري، هوءَ چپ چاپ هنڌ تي ليٽيو پئي هئي. مون ڪيس مڇردانيءَ منجهان گهوريو. هوءَ چاريءَ جي پردي پٺيان بلڪل جل پري پئي لڳي.

”آءُ ڇا چوان؟ توهان پاڻ اهو سمجهي ويو هوندين، ته هن پيري به هوءَ تمام خوفناڪ ڇوڪري آهي. اهڙي ڇوڪري مون ڪڏهن ڪين ڏٺي. هن جي چالاڪين جي حد ئي نه آهي. پر توهان اجا تائين اهو ڪونه سمجهيو هوندين، ته هن پيري هن ڪهڙو مڪر ڪيو. جي اتان ئي توهان منهنجي ڪهاڻيءَ کي اڪر به اکر ٻڌندين، ته توهان اهو سمجهي سگهندين ته ڪونچا پريز ڪهڙي بلا آهي.

”هن ايندي شرط، مون کي اهو فريب ڏنو ته اڄ هوءَ منهنجي خواهش پوري ڪرڻ آئي آهي. اهو به مون توکي ٻڌايو آهي ته هن جي چيل لفظن ۾ ڪيل وعدن ۾

ڪيتري حد تائين محبت هئي. آخر وقت تائين به هن اهوئي ظاهر ڪيو، ته هن کي اجا ڪنهن به مرد هٿ ڪونه لاتو آهي.

"هن ڏائڻ جا ڪيو جو گهران ٿي، پنهنجي چيلهه جي هيٺان چوڏاري ڪينوس جو هڪ ٽڪرو ويڙهي آئي، جيڪو ايتريقدر سخت ۽ مضبوط هو، جنهن مان شايد ڏڍي جو سڳ به پار نه وڃي سگهي ها. مون کي انهيءَ حقيقت جي خبر، انهيءَ ويل پئي، جڏهن منهنجي رڳن ۾ نسوري باهه پئي ٻوري.

"ڪي ساعتون ته ائين محسوس ڪيم، ڄڻ هن کي گهٽو ڏيئي ماري ڇڏيندس. پر اها حالت جلدي ختم ٿي ويئي. آءٌ توکي بنا ڪنهن شرم ۽ حيا جي ٻڌايان ٿو ته مون پنهنجو مٿو ڪٽي جهڪايو ۽ منهنجي اکين مان ڳوڙها وهڻ لڳا.

"مون کي روئڻ انهيءَ ڳالهه تي پئي آيو ته هن ڇوڪريءَ اهو ثابت ڪري ڇڏيو ته منهنجي جواني بلڪل بيڪار آهي. ٻاويهن ۽ پنجٽيهن سالن جي وچ ۾ ڪي حرڪتون اهڙيون به ٿينديون آهن، جن کان ماڻهو دامن بچائي ٿو. جي آءٌ ڪجهه جوان هجان ها، ته ويساهه ڪر ڪونچا مونسان اهڙو سلوڪ نه ڪري ها. مون کي ائين محسوس ٿيڻ لڳو، ڄڻ هاڻ جنهن به عورت سان مونکي واسطو پوندو، انهيءَ پڻ پنهنجي چيلهه جي هيٺان چوڏاري ڪينوس جو اهڙو ٽڪر ويڙهي رکيو هوندو. اهو ٽڪر، جيڪو منهنجي ۽ محبت جي وچ ۾ هڪ اڏ هوندو.

"'وڃ هلي،' مون چيو. آءٌ سمجهي ويس.

"پر هوءَ اوچتو گهٻرائجي ويئي. هن پنهنجين نئين پر مضبوط ٻانهن سان مون کي ڀاڪر پاتو. هن پنهنجا چپ منهنجي چپن تي رکڻ جي ڪوشش ڪندي چيو: 'منهنجا پيارا، آءٌ توکي جو ڪجهه ڏيڻ لاءِ تيار آهيان، ڇا تون انهيءَ مان راضي نه آهين؟ تو لاءِ منهنجو سينو، منهنجا چپ، منهنجو ٽنگون، منهنجا سرها وار حاضر آهن. تون منهنجي لڱن کي پنهنجين ٻانهن ۾ پڪوڙي سگهين ٿو. تون منهنجا چپ چمي سگهين ٿو. ڇا اهو سڀ تولاءِ ڪافي نه آهي. ڇا انهيءَ جو اهو مطلب نه آهي ته توکي مونسان محبت نه آهي، پر انهيءَ شيءِ سان آهي، جيڪا هن وقت ڏيڻ کان مون کي انڪار آهي. اها شيءِ توکي ڪابه عورت پيش ڪري سگهي ٿي. تون ايترو بيقرار ڇو آهين؟ ڇا انهيءَ لاءِ جو توکي اها به خبر آهي ته اڄ تائين مون کي ڪنهن به مرد ڪين ڇهيو آهي. شهر ۾ توکي گهٽيون ڙالون ملنديون. ميٺڙو، تون مونسان اهڙيءَ ريت محبت ڪر، جيئن آءٌ چاهيان ٿي. ٿورو ٿورو ڪري ٻاڻ کي جهل، صبر ڪر، توکي خبر آهي ته آءٌ تنهنجي آهيان- رڳو تولاءِ جيئري آهيان. پيارا انهيءَ کان سواءِ تون ٻيو ڇا ٿو چاهين؟'

"فيصلو اهو ٿيو ته اسان جي ايندڙ ملاقات، هن جي گهر ۽ منهنجي گهر ٿيندي ۽ انهيءَ ملاقات ۾ جيڪي ڪجهه ٿيندو، سو هن جي مرضيءَ مطابق ٿيندو.

مون اهو وعدو ڪيو ۽ ڪيس انهيءَ وعدي تي مجبور ڪيم ته پيهر اهو منحوس ڪينوس ڪين ويڙهيندي. انهيءَ وعدي ڪان سواءِ هن پيري به مون کي ڪجهه نصيب نه ٿيو. جڏهن پهرينءَ رات هوءَ بنا ڪنهن ڪينوس جي مون وٽ آئي، ته منهنجي ذهني ڪيفيت کي ٻڻ وڌيڪ ايذاءَ رسيو.

"هن ڇوڪريءَ مونکي پنهنجو نوڪر سمجهيو هو. انهيءَ موقعي تي اهو به ٻڌائي ڇڏيان ته هوءَ ڳالهين ۾ مون ڪان پئسا به گهرندي هئي ۽ آءٌ هر پيري ڪيس پئسا ڏيندو هوس. آءٌ هر رات پنڌرهن سالن جي انهيءَ ڇوڪريءَ جي اگهاڙي جسم کي، پنهنجي هنج ۾ رکندو هوس. انهيءَ ۾ ڪو شڪ ڪونه هو ته هن جا جذبات ڪونه اُٿندا هئا. هوءَ به مون وانگر ئي جذبات جي باهه ۾ جلندي رهندي هئي. پر مون سان سندس رويو ڪجهه اهڙي ريت هو، ڄڻ خود قدرت کي اهو منظور نه هو، ته هوءَ پنهنجي حيواني جذبن جي پورائي ڪري سگهي. ائين لڳندو هو ڄڻ هن جي انهيءَ رستي ۾ قدرت جي آڏ آهي.

"آءٌ نٿو چئي سگهان ته هوءَ مون سان ڇو اهڙي ريت هلندي رهي. تون پاڻ ٿوريءَ دير ڪان پوءِ انهيءَ جو مطلب سمجهي ويندين. خير مون ڪيس پوريءَ طرح آزاد رکيو ته هوءَ پل جيترو چاهي مون کي بيوقوف بنائي.

"اينڊا لوزيا، جي علائقي جون عورتون بناوٽي محبت ڪونه ڪنديون آهن. ڪين سچي محبت ئي ڪرڻ اينديءَ آهي. پر ڪونچا ۽ منهنجي وچ ۾ ڪجهه به نه ٿيو- بلڪل ڪجهه به نه. تون سمجهندو هوندين ته 'ڪجهه به نه.' ڇوڻ سان منهنجو ڪهڙو مطلب آهي؟ اهو سلسلو پورا ٻه هفتا هليو. چوڏهينءَ جي رات، هن مون ڪان، پنهنجي ماءُ جي رهيل اوڌر، لاهڻ لاءِ هڪ هزار 'ڊورو' (اسپين جو هڪ سڪو) گهريا. مون ڪيس ڏنا ۽ جڏهن پنڌرهين تاريخ آءٌ سندس گهر ويس، ته خبر پيم ته هوءَ گهر ڇڏي، ڪيڏانهن ويئي هلي آهي."

9

"انهيءَ واقعي مون کي ڏاڍو ايذاءُ رسايو. پر انهيءَ ڪان وڌ، مون کي ڪونچا جي سلوڪ شرمسار پئي ڪيو. مون انهيءَ شيطان ڇوڪريءَ جي فطرت کي چڱيءَ ريت پروڙي ورتو. هاڻ مون هن کي پنهنجي ذهن منجهان ميسارڻ جي ڪوشش ڪئي. هن کي وسارڻ خاطر، مون کي پنهنجي طبيعت تي ڏمر ڪرڻو پيو. مون 'ميڊرڊ' کي ڇڏي ڏنو. مون پڪو ارادو ڪيو ته جيڪا ڀهرين سهڻي منهنجي نظر کي وڻندي، تنهن کي پنهنجي محبوبه بڻائيندس.

"آءٌ شهر شهر رليس، آخرڪار منهنجي ملاقات هڪ اٽلين رقاصه سان ٿي،

جنھنجو بدن گوشت سان ڀرپور ھو. ھن جون ننگون ٽلھيون ۽ موڪريون ھيون، جي ھوءِ ڪنھن گھرجي چئن ڀتين اندر رھي ھا، تہ شايد وڏيڪ چڱي لڳي ھا. پر جيڪي وصفون ھڪ محبوبہ لاءِ ضروري آھن، اھي ڪين ھيس. ھن ۾ ڪجھہ وصفون ھيون، يعني محبت جو جوش ضرور ھوس. ڳالھہ ڪي مڃيندي بہ ھئي. ھن مون کي اھي سڀ برايون سيکاريون جيڪي 'نيپلز' ۾ ٿينديون ھيون، ۽ جن کان آءٌ بي خبر ھوس، ۽ جن مان مون کي لذت حاصل ٿيندي ھئي، پر ھن کي مون کان بہ ٻيٽي لذت محسوس ٿيندي ھئي. مون ڏٺو، ھوءَ مون کي پنھنجي ويجھو رکڻ لاءِ بيقرار ھئي. مون اھو بہ ڏٺو تہ ھن جي محبت جي جوش جو رڳو اھو سبب ڪونہ ھو تہ آءٌ سندس ناز نخرا سھان ٿو.

"پر افسوس اٿم تہ آءٌ ھن سان محبت نہ ڪري سگھيس. اھڙي ڪا ڳالھہ بہ ڪانہ ھئي، جو آءٌ ڪيس ٺڪاريان. ھن مون سان بيوفائي ڪين ڪئي ۽ نڪي ڪڏھن منھنجي ڪنھن ڳالھہ تي ھروڀرو انڪار ڪيائين. ائين پئي لڳو، تہ ھن کي منھنجو اوٺايون ڏسڻ ۾ ئي ڪونہ پئي آيون. ھن ڪابہ اھڙي ڳالھہ نہ ڪئي، جنھن جي ڪري مون کي دوستن آڏو شرمسار ٿيڻو پوي. ھو زبان سان ڪا ڳالھہ ڪانہ چوندي ھئي، پر ھن جي جذبن جو ڏيکاءُ، ھن جي لڳن جي ھڪ ھڪ انگ مان ٿيندو ھو. جيتوڻيڪ ھوءَ ڪمائتي زال ھئي، پر منھنجي دل ۾ ھن لاءِ ڪا گرمي پيدا نہ ٿي سگھي.

"ٻہ مھينا آءٌ گوليا سان گڏ سندس ڪمري ۾ ھيس. اھو ڪمرو مون 'لوپ ڊي ويگا' جي سڙڪ جي ڇيڙي تي مسواڙ تي ورتو ھو. مان ھنجي طبيعت تي ڏمر ڪيو. گوليا سان رھيل ھوس. ھوءَ مون وٽ ايندي ھئي، ھيڏانھن ھوڏانھن ٽلندي ناز ڏيکاريندي ھئي، پر ھنجي جذبن ۾ ڪا ھلچل نہ ٿي. مان گوليا سان سٺ راتيون ستس. رات جو جڏھن بتيون وسائي ھوءَ مون کي ڇھندي ھئي، تہ الائي ڇو ائين محسوس ڪندو ھوس، تہ ڄڻ اسان ٻنھي جي وچ ۾ ڪو ٽيون ماڻھو بہ موجود آھي. انھيءَ ڪان پوءِ آءٌ مايوس ٿي اتان ڀڳس.

"آءٌ سيوائل موٽي آيس. مونکي پنھنجي گھر ۽ قبرستان ۾ ڪو فرق محسوس نہ ٿيو. اتان بہ ڪڪ ٿي 'قرطبہ' ويس، اھو بلڪل خشڪ ۽ ماٺيڻو لڳم. قرطبہ کان 'جزير' ڏانھن ڀڳس، جتي جي آب ھوا شراب جي بوءِ سان واسيل ھئي. جزير مان 'ڪڊيز' ھليو ويس.

"انھيءَ سفر ۾، آءٌ ڪنھن بہ ارادي کيل ڳالھہ تي عمل ڪونہ ڪري رھيو ھوس، پر ائين پئي لڳم، ڄڻ ڪا غيبي طاقت ئي مون کان اھو ڪي ڪرائي پئي. انھيءَ عرصي ۾ چار ڀيرا منھنجي ملاقات ڪونچا پريز سان ٿي. اھي ملاقاتون اتفاقي ڪونہ ھيون، ڇو جو آءٌ اھو مڃائي ڪونہ، پر اھو ضروري ھو تہ آءٌ وري

هن جي جار ۾ ڦاسجان.

”آءٌ ’ڪليز‘ شهر ۾ هوس.

”هڪ شام، اتي جي ناچ گهر ۾ ويس، اتي مون ڪيس ڏٺو. هوءَ نچي رهي هئي. سندس سامهون ٽيهه مهاڻا، ٽيهه ڪن خلاصي ۽ بيوقوف قسم جا پرڏيهي ويٺل هئا. جيئن ئي منهنجي نظر مٿس پئي، آءٌ ڏڪڻ لڳس. منهنجي منهن جو پنو لهي ويو. ساهه تيز ٿي ويو. آءٌ اُتيئي در وٽ پيل بينچ تي ويهي رهيس. ميز تي ٺونٺيون رکي آءٌ پري کان ڪيس تڪڻ لڳس. آهستي آهستي ائين پئي محسوس ٿيم، ڄڻ منهنجي جسم ۾ وري ساهه پئجي ويو آهي.

”هوءَ اجا تائين نچي پئي. هوءَ ڏاڍي جوش ۾ هئي. هن جو منهن ڳاڙهو پئي ٿيو. هن جون ڇاتيون لڏڪي رهيون هيون. ٻنهي هٿن ۾ دف هئا، جن کي هوءَ وڄائي رهي هئي. مون کي اهو يقين ٿي چڪو هو، ته هوءَ مون کي ڏسي چڪي آهي، پر هن مون ڏانهن ڏسڻ جي ڪوشش نه ڪئي. هن ناچ ختم ڪيو. ماڻهن زور سان تاڙيون وڄايون، پوءِ ڪي ماڻهو جوش ۾ اچي اسٽيج تي پنهنجيون ٽوپيون اڇلڻ لڳا. سڀ ماڻهو اٿڻ لڳا. ڪونچا انهن کي سلام ورايو. هن جي ڇاتي، زور سان ساهه کڻڻ ڪري، هيٺ مٿي ٿي رهي هئي. هن جي چپن تي هلڪي مرڪ هئي، جنهن منجهه ڪاميابيءَ جو احساس ۽ نفرت، ٻئي جذبا نظر پئي آيا.

”رواج مطابق، هوءَ اسٽيج تان لهي آئي ۽ ماڻهن جي وچ ۾، هڪ ميز تي ويهي رهي. ايتري ۾ هڪ ٻي رقاصا اسٽيج تي چڙهي. ڪونچا کي اها خبر پئجي چڪي هئي، ته ساڳئي هنڌ، هڪ ڪنڊ ۾، خدا جو هڪڙو اهڙو بندو به ويٺل آهي، جو سندس پوڄا ڪري ٿو. جيڪو هيڏي ساري گوڙ منجهه به، ڪيس پيرين پئي، ٻاڏائڻ کان به لهرائي نٿو سگهي ۽ جنهن جي دل جي چوٽ، ڪيس رڙين ڪرڻ تي مجبور پئي ڪري.

”هر شخص کي هن جي نالي جي خبر هئي. مون آواز ٻڌو: ’ڪونچا!‘ منهنجي نس نس ۾ باهه ٻرڻ لڳي. ماڻهن ڪيس شراب آڇيو. ڪن سندس اگهاڙين ٻانهن تي هٿ ڦيريا. هڪ جرمن خلاصي، ڪيس ڳاڙهو گل ڏنو. جيڪو هن پنهنجي وارن منجهه هنيو. هڪ شخص ڪا بيهودي چرچ ڪئي، جنهن تي ڪونچا سندس وار پٽيا. هڪ شخص جيڪو عورتن جي جهمگٽي ۾ ويٺو هو، ڪونچا هن جي ڳلن تي هٿ ڦيرائڻ لڳي. جي اوڏيءَ مهل وس پڄيم ها، ته انهيءَ شخص کي ماري وجهان ها.

”انهيءَ پنجاهه منٽن جي عرصي منجهه، هن جيڪي حرڪتون ڪيون، سي منهنجي دل تان اجا ميسارجي نه سگهيون آهن. اهڙيون ڳالهيون درگذر ڪرڻ ڏاڍو ڏکيو آهي.

”سيني وٽان ٿي. هوءِ مون وٽ آئي. هن جي چهري تي ڪنهن قسم جي حيراني يا پريشاني ڪونه هئي. هوءِ منهنجي پرسان پيل ڪرسيءَ تي ويهي رهي ۽ تاڙي وڄائي. بيري کي سڏي چيائين. ’ٽونيو. هڪ ڪافيءَ جو پيالو آڻ.‘

”مون ڪيس آهستي سان چيو. ’ڪونچا. تون ڪنهن کان ڊڄين نٿي؟ ڇا تون موت کان به نٿي ڊڄين؟‘

”’نڪو. ۽ ڏس آءٌ تنهنجي هٿان ڪونه مرندس.‘

”’مونکي آڪڙ ٿي ڏيکارين؟‘

”’ڊان ميٿئو. آءٌ توکي سڃاڻان ٿي. آءٌ نوَ مهينا تنهنجا ناز سهندي رهيس. تون مون کي ڪوبه چيهو نٿو رسائي سگهين. تنهنجو خيال صحيح آهي. ته آءٌ هاڻ توسان محبت نٿي ڪريان.‘

”’تون اهو چئي سگهندينءَ. ته تون مونسان محبت ڪندي رهي آهين؟‘

”’ڇا به سمجهين. پر سمورو ڏوهه تنهنجو آهي.‘

”هوءِ منهنجا عيب ٻڌائڻ لڳي. مون کي انهيءَ جي توقع رکڻ ئي کپي ٿي.

”’ٻه پيرا.‘ مون چيو. ’تون ٻه پيرا مونسان اهڙو سلوڪ ڪري چڪي آهين. مون پنهنجي دلي وابستگيءَ جو اظهار ڪندي توکي جيڪو ڪجهه ڏنو. تون انهن کي ٺڳي. ائين. پڳين. جو نڪي پنيان ڪو نياپو ڇڏيئه ۽ نه وري ڪو خط. منهنجو آخر ڪهڙو ڏوهه آهي. جو تو مون سان اهڙو رويو اختيار ڪيو.‘

”’ڪميٽي ڇوري.‘ مون ڏند ڪرٽيندي چيو.

”پر هوءِ پنهنجي صفائي پيش ڪرڻ لڳي.

”’تنهنجو ڇڻ ڏوهه ئي ڪونهي. تو مون کي دوکو ڏنو. ڇا تو قسم کائي. اهو اقرار ڪونه ڪيو هو. ته آءٌ تنهنجين ٻانهن ۾ محفوظ رهنديس. ۽ تون مون کي پنهنجي گناهه جي رات ۽ وقت متعلق سوچڻ ڏيندين؟ ڇا تو گنريل ملاقات کي وساري ڇڏيو؟ تو سمجهيو ته آءٌ سٽل آهيان ۽ ڪجهه محسوس نٿي ڪري سگهان- ميٿئو. مون کي خبر هئي. ته جي آءٌ توسان هڪ رات وڌيڪ سمهان ها. ته تنهنجي چار مان پاڻ بچائڻ ڏايو اٿانگو هو. اهوئي سبب هو. جو آءٌ اتان ڀڳس.‘

”پر اها سندس لباڙ هئي.

”مون چيو. ’اها ڳالهه آهي. جنهن تي تون بگڙين پئين. مون کي خبر آهي. هت تون ڪهڙيءَ ريت زندگي گهاري رهي آهين ۽ ڪيترا مرد تنهنجي هنڌ تي روز مٽجن ٿا.‘

”هوءِ اٿي بيٺي. ڪاوڙ منجهه ڳاڙهي ٿي پئي.

”’ائين نه چئو ميٿئو. مون کي قسم آهي پنهنجي ٻيءَ جي قبر جو. آءٌ هڪ معصوم ٻار وانگر آهيان. مون کي توسان نفرت آهي. هاڻ تون منهنجي چال چلن

تي به شڪ ڪرڻ لڳو آهين.'

"اڳ ٿوري دير اتي ويٺو رهيس ۽ پوءِ واپس هليو آيس.

10

"سموري رات رلندو رهيس. ساموندي گهميل هوا. لڳاتار آئي پئي. جنهن منهنجي، اَند ماند ۽ بزدليءَ کي جهڪو ڪري ڇڏيو. مون پاڻ کي انهيءَ عورت جي آڏو، تمام بزدل ڏٺو. اڳ جڏهن به هنجي ۽ پنهنجي بابت سوچيندو آهيان، ته شرم ايندو اٿم. منهنجي سامهون اِهي سموريون گهڙيون هڪ هڪ ٿي پئي آيون. ته ڪهڙيءَ ريت هر دفعي هن منهنجي بيعزتي ڪئي.

"جيڪو ٿي چڪو هو، انهيءَ بابت مون لاءِ ٽي رستا کليل هئا- هن کي ڇڏي ڏيان، زبردستي، يا وري ڪيس قتل ڪريان.

"پر مون پنهنجي لاءِ هڪ چوٿون رستو سوچيو- اُهو هيءُ، ته هوءِ جيڪي ڪجهه ڪري، سو سهندو رهان.

"روز شام جو گهر اچي، هڪ فرمانبردار جيان، مان سندس انتظار ڪندو هوس.

"آهستي آهستي ڪونچا جي دل نرم ٿيندي ويئي. هن مون کي معاف ڪري ڇڏيو. هوٽل جي پردي پٺيان، هڪ وڏو ڪمرو هو، جتي ناچ ڪندڙ ڇوڪرين جون مائون ۽ پينرون انتظار ڪندي ڪندي جهوٽا کائينديون هيون. ڪونچا مون تي مهر ڪئي، مون کي اتي ترسڻ جي اجازت ڏنائين. تون اندازو ڪري سگهين ٿو، ته اڳ ٻرين جي ميڙ ۾ ٻهچي ويو هوس، پر اتي جيڪي وقت مون گهاريو، سو ڏايو اٽانگو هو.

"ڪونچا ٻريز واندي ٿي اچي ڳالهيون ڪندي هئي ۽ شراب پيئندي رهندي هئي ۽ اڳ هنجو حساب ڏيندو رهندو هوس.

"مون کي حقيقي خوشي، ڪونچا جي ڇنن ناچن ۾ نصيب ٿي. انهيءَ ڪان پو اڳ ڪليل در ۾ بيهي رهيس. انهيءَ در مان لنگهي هوءَ اسٽيج تي ويئي ۽ جڏهن هوءَ پنهنجن لڱن ۾ لچڪ پيدا ڪندي هئي، تماشائين جي اڳيان پٽ ڪندي هئي، ته اڳ سمجهندو هوس ته هوءَ منهنجي خاطر نچي رهي آهي.

"مهينو کن اسان جا تعلقات ائين رهيا. منهنجي رسائي فقط ٿيٽر جي پٺئين در تائين ئي ٿي سگهي هئي. مون کي انهيءَ جي اجازت ڪونه هئي ته ساڻس گڏ ڪمري ۾ وڃان. جڏهن به هوءَ مون سان گڏ هوندي هئي، مون کي تاڪيد ڪندي

هئي تہ ماضي يا حال جي ڪنهن بہ واقعي تي نہ سوچيان. مستقبل متعلق هنجو نظريو چا هو، انهيءَ جي ڄاڻ مون کي نہ هئي ۽ نہ ئي مونکي ڪو حل سجهيو ٿي.

"مون کي اينتريقلر ٿي ڄاڻ پئجي سگهي، سا بہ اڻپوري، تہ هوءَ شهر جي پسگردائيءَ ۾ 'پلازا ىي تورو' ۾ پنهنجي ماءُ سان رهي ٿي. سندس اڇو ۽ سائو گهر تمام وڏو هو، جنهن منجهہ ڇهہ ڪٽنب ٻيا بہ رهندا هئا. مون اهو سوچڻ جي جرئت ئي ڪونہ ڪئي، تہ زالن جي هن شهر ۾ ڇا وهي واپري ٿو. تنهن هوندي بہ ناچ ڪندڙ زالن جي زندگي قاعدي تي ٻڌل هئي. شام جو اٺين کان صبح جو پنجين تائين اهي اسٽيج تي رهن ٿيون. سج ڪني ڪڍي، تہ هو ٿڪل ٽٽل گهر موٽنديون. گهر پهچي، ڏينهن جا ٻہ پهر سمهنديون آهن. هو اڪثر اڪيليون ٻئيون پيون هونديون آهن. وڏن رڳو شام جو وقت بچندو آهي، جنهن کي غلط استعمال ڪرڻ ۾ هڪ ٻي رڪاوٽ پڻ آهي ۽ اهو آهي پيٽ سان ٿيڻ جو خوف. انهيءَ ڪري، هو ڪوشش اهائي ڪنديون آهن، تہ رات جي ايندڙ ٽڪ ۾ ٻيو ڪو ٽڪ شريڪ نہ ڪجي.

"ڪونچا جون ٻہ ساهيڙيون هيون، جن جو هڪ ننڍو ڀاءُ پڻ سندن ڪمري ۾ رهندو هو. هنجي اصل نالي جي مون کي خبر نہ آهي، سڀ ڪيس 'مورنٽيو' چوندا هئا. ڪونچا ڪيس پنهنجي دسترخوان تي سڏائي، منهنجي پئسي منهنجا ڏاڍيون خاطريون ڪندي هئي. هوءَ مون کان سگريٽن جي فرمائش ڪندي هئي ۽ سگريٽ دکائي، انهيءَ ڇوڪري جي چپن ۾ ڏيندي هئي.

"مون کي خار تہ ڏاڍا لڳندا هئا، پر ڪونچا جي هلت ۾ ڏاڍي بي نيازي هئي. ڪنهن مهل وري اهڙيءَ ريت ڳالهيون ڪندي هئي، جو منهنجو اندر ئي سڙي ويندو هو. مثال طور ڪڏهن چوندي هئي، 'مورنٽيو هر ڪنهن جو آهي. جي آءٌ ڪڏهن پنهنجو محبوب ڪنهن کي بنائيندس، تہ اهوئي شخص هوندو، ٻڌئي ميٺو.'

"آءٌ ڪجهہ ڪين چوندو هوس.

"ڪونچا، مون سان ڪڏهن سنئين نموني ڪين ڳالهايو ۽ هاڻ تہ ماڳهين ائين پئي ٿي، جو نڪي ڪجهہ گهرندي ۽ نڪي ڪجهہ ڏيندي هئي. پهرين هميشہ هوءَ گنڀير ڪين رهندي هئي، پر هاڻ مٿس سنجيدگيءَ جو اثر وڌيڪ پئي نظر آيو. ڳالهائيندي بہ گهٽ هئي، آءٌ سندس انهيءَ خاموشيءَ کي سمجهي ڪين سگهيس.

"هڪڙي رات، هوءَ ڊائريڪٽر جي اشاري تي ٽن ٻين رقاصائن سان اسٽيج تي آئي. ٿوري دير کان پوءِ ٻي ماڙ تي وينئي هلي. هن مون کي اهو ٻڌايو تہ هوءَ سمهڻ وڃي پئي. هوءَ گهٽو ڪري هڪ ڏيڍ ڪلاڪ لاءِ، اهڙي ريت ويندي رهندي هئي. مون کي ڪوبہ شڪ شبهو ڪونہ ٿيندو هو، جيتوڻيڪ هوءَ تمام مڪار هئي، تنهن

هوندي ٻه ڇاڪاڻ ته آءُ سندس زبان تي اعتبار پيو ڪندو هوس.

”’جڏهن نچندي نچندي، اسين ٿڪجي پونديون آهيون.‘ هن چيو، ’ته اسان کي ڪلاڪ کن سمهڻ جي اجازت ملندي آهي، نه ته جيڪر اسين اسٽيج تي ئي سمهي پئون.‘

”جڏهن هوءَ مٿي ويئي، تڏهن آءُ تازي هوا کائڻ خاطر اڌ ڪلاڪ لاءِ ٻاهر نڪري آيس. موٽندي، هٺ ٿي مون کي هڪ بيوقوف رقاصا ملي، جنهن جو نالو ’گيليگا‘ هو، جيڪا مڙيئي ڪجهه پيتل هئي. هن چيو، ’تون تمام جلد واپس آيو آهين.‘

”’ڇو؟‘

”’ڪونچا اچا مٿي آهي.‘

”’آءُ سندس جاڳڻ تائين ترسندس.‘

”ائين لڳو ڄڻ هن منهنجي ڳالهه ٻڌي ڪونه.

”’جاڳڻ تائين؟‘

”’ها، ڳالهه ڇا آهي؟‘

”’هوءَ ستل ته ڪانهي.‘

”’پر مون کي چيائين آءُ سمهان ٿي وڃين.‘

”هن ڏاڍو ضبط ڪرڻ چاهيو، پر هن کان ٽهڪ نڪري ويو. آءُ واتڙو ٿي ويس.

”’هوءَ ڪٿي آهي؟- ٻڌاءِ ته.‘ مون ٻاڻهن مان جهليومانس.

”’هوءَ انگريز کي پنهنجو اگهاڙو جسم ڏيکاري رهي آهي، پر مون کي، اهي ڳالهيون توکي نه ٻڌائڻ گهرجن ها. آءُ ڪنهن سان وڙهڻ نٿي چاهيان.‘

”يقين ڪر، مون ڪاٻه بيچيني ڪانه محسوس ڪئي، پر ائين لڳم، ڄڻ منهنجو سارو وجود ٿڌو ٿي پيو آهي.

”’گليگا‘، مون کيس چيو، ’مونکي مٿي وٺي هل.‘

”هن ڪنڌ لوڏي انڪار ڪيو.

”’آءُ ڪنهن کي به اها خبر نه پوڻ ڏيندس، ته تو مونسان ڪا ڳالهه ڪئي آهي.‘ مون چيو، ’جلدي ڪر، مون کي وٺي هل.... هوءَ منهنجي محبوبه آهي.... مونکي مٿي وڃڻ جو حق آهي.‘

”ايترو چئي مون سندس هٿ ۾ هڪ سونو سڪو رکيو. ٿوري دير کان پوءِ آءُ هڪ بالڪونيءَ منجهه اڪيلو بيٺو هوس. دريءَ منجهان مون جيڪو منظر ڏٺو منهنجي لاءِ سچ پچ اهو دوزخ جي منظر کان گهٽ نه هو.

”مٿي هڪ ٻيو ناچ گهر هو. جيڪو هيٺين کان ڪي قدر ننڍو هو، جنهن ۾ روشنيءَ جو سٺو انتظام هو. انهيءَ جي اندر وچ ڪمري ۾ هڪ ٿلهو هو، جتي به

گنار وچائڻ وارا بيٺا هئا ۽ ڪونچا انهيءَ ٿلهي تي نچي رهي هئي. هن جي لڳن تي هڪ بہ ڪپڙو ڪونہ هو. هوءَ اگهاڙي هئي. ساٿس بہ ٻہ ٻين بہ ڇوڪريون هيون. آهي بہ اگهاڙيون هيون. سندس سامهون بہ انگريز ويٺا هئا. چار ئي ڄڻيون نچندي نچندي سهڪيون پئي.... مون هن لاءِ اگهاڙي لفظ ڪم آندو آهي، پر هن جي حالت اگهاڙيءَ کان بہ ويل هئي. هن کي ران تائين ڪاري جاريءَ جا جوراب پيل هئا ۽ تمام زور منجهان فرش تي پير پئي هنيائين. مون ڪيس ٽوڪڻ جي جرئت ڪونہ ڪئي. منهنجي دل اهوئي پئي چاهيو، تہ ڪيس اُڦٽ ماري وڃهان.

"يا خدا، مون ڪونچا کي اهڙو حسين ڪڏهن بہ ڪين ڏٺو هو. انهيءَ وقت اهو سوال ڪونہ هو، تہ هن جون اکيون سهڻيون آهن يا آڱريون، پر هن جو سمورو بدن، منهن وانگر ٻهڪيو پئي، بلڪ جرڪيو پئي. هن جا وار کليل هئا، ڪلها، جن تي وار پکڙيل هئا، پٺن جو لاهہ ۽ چاڙهہ، نچندي وقت اتي جيڪي وَرَ ٿي پيا، اهي بہ ڄڻ مرڪيا پئي- هن جون گول ڇاتيون ٻن وڏين اکين سان هيڏانهن هوڏانهن جهوليندي، سيني کي تڪي رهيون هيون. مون ڪونچا کي، انهيءَ کان اڳ ڪڏهن بہ ايڏو حسين نہ ڏٺو هو. هاڻ مون سندس ٻانهن، ٽنگن، نرم لڳن ۽ گوشت سان ڀرپور چيلهہ جي هڪ هڪ لوڏ پسي، جا ڪپڙن جي تهن ۾ لڪيل هوندي هئي.

"آءٌ در ڪولي اندر لنگهي ويس. ڪيس ڏهن سيڪنڊن تائين ڏسي، دل ۾ اهو عهد ڪيم، تہ آءٌ هن کي اُڦٽ ماري ڇڏيندس، اها صبر جي آخري حد هئي، جڏهن آءٌ اندر داخل ٿيس تہ ڪونچا جي نڙيءَ منجهان آسمان ڏاريندڙ رڙ نڪتي. آءٌ سنئو وٽس ويس ۽ چيم، 'منهنجي پليان اچ. توکي ڪا تڪليف ڪونہ پهچائيندس. چپ ڪري اچ، نہ تہ حياتيءَ تان آسرو لاهي ڇڏ.'

"هوءَ ڪنهن ڪان ڪونہ ٻجندي هئي. پت کي چنبڙي، چوڻ لڳي، 'آءٌ هتان ڪونہ چُرنديس- ۽ تون مون کي هٿ بہ نٿو لاهي سگهين. ٻيا سڀ هليا وڃو- مون کي ڪنهن جي گهرج نہ آهي. آءٌ پنهنجي حفاظت پاڻ ڪنديس.'"

11

سڀ ويا هليا. انگريز سڀ کان اڳ ويا. آءٌ انهيءَ مرد کي تمام بزدل سمجهندو هوس، جنهن کي عورت جي خاطر جهڳڙو پيو هجي. انهيءَ وقت اهو ويل مون سان هو. منهنجيون آڱريون ائين ڪليون ۽ بند پئي ٿيون، ڄڻ آءٌ ڪونچا کي گهنٽي ماري ڇڏيندس. منهنجي لڳن ۽ دماغ ۾ ڪاوڙ ۽ ارادي جي قوت منجهہ چڪتاڻ شروع ٿي، جنهن مون کي نستو پئي ڪيو.

”واقعي، زال ذات جي قوت جي سڀ کان وڏي نشاني اهائي آهي، ته هوءَ تنهنجي منهن تي تنهنجي بي عزتي ڪري ۽ تون ڪيس سلام ڪرين. هوءَ توکي ماريندي، تون پنهنجي بچاءَ ڪان وڌيڪ اهو احتياط ڪندين ته ڪٿي پاڻ نه جهري پوي. هوءَ توکي تباهه ڪيو ڇڏي، ۽ تون اهوئي چوندين، ’پرواهه نه آهي!‘ هوءَ توسان دولاب ڪندي، ته به تون زبان تي هڪ حرف نه آڻيندين. هوءَ تنهنجي زندگي تباهه ڪندي، پر تون هن کي ڪوبه ڇهيو نه رسائيندين.

”اوير طرف جا رهاڪو، زالن جا ايترا ناز ڪونه ٿا سهن، جيترا اسين برداشت ڪريون ٿا. هو زالن جا پير وڏي ڇڏيندا. جيئن سندن اکيون وڌيڪ چڱيون لڳن. هو منجهانئن گناهه جو مادو نابود ڪرڻ خاطر، سندن ڪِني فطرت کي پنهنجي قبضي ۾ رکندا آهن. انهيءَ ڪري اهي ڪيترا نه ساراهه جوڳا چئبا، اوير جا رهاڪو.

”پر مون لئه ڪونچا هڪ اهڙي ڳجهارت هئي، جنهن کي سلڻ منهنجي وس کان ٻاهر هو. هوءَ اجا پٽ سان چنبڙيو بيٺي هئي. آءٌ ويجهو ڪونه ويس. هن جون ڇاتيون ٽاٽيل هيون. جيڪي ساهه کڻ ڪري هيٺ مٿي پئي ٿيون.

”مون ڳالهايو، ’تون هاڻ ڇا ٿي چوڻ چاهين؟ چؤ پنهنجي صفائي پيش ڪر. ٻيهر ڪوڙ ڳالهاءِ. تمام سنو ڪوڙ ڳالهائيندي آهين تون.‘

”هن چيو، ’واه واه. الزام وري مون تي پيو مڙهين. جيڪو چورن وانگر، دريءَ رستي، هت آيو- هڪ چوري ٻي سينه زوري! مون کي نچڻ کان تو روڪين ۽ منهنجن دوستن کي وجڻ لاءِ مجبور پيو ڪرين....‘

”’زبان کي جهل.‘

”’..... غلطي منهنجي ٿي آهي- اهو صحيح آهي- مون ئي انهيءَ خراب واقعي کي ٿيڻ جو وجهه ڏنو- جي آءٌ توکي هت اچڻ نه ڏيان ها- تون ڳهيلو آهين.....‘

”نچندي نچندي، هن جيڪا جان هڻي هئي، تنهن ڪري سندس بولائتي بدن تي پگهر جا ڦڙا موتين وانگر جرڪيا پئي. هن ٽوال کنيو ۽ پگهر اگهيو، ائين لڳو، ڄڻ وهنجي نڪتي آهي.

”مون چيو، ’تون ۽ اهڙي حرڪت؟ تنهنجو پيشو اهو آهي؟ ميءِ انهي عورت جي حالت آهي، جنهن کي آءٌ پيار ڪريان ٿو.‘

”’اي آدم جي اولاد، توکي ڄڻ انهيءَ جي ڄاڻ ٿي ڪونهي؟‘

”’آءٌ اڻڄاڻ آهيان.‘

”’اسپين ۾ سڀ ائين ڪندا آهن. ’پيرس‘ ۽ ’بونس ايرز‘ ۾ سيني کي خبر آهي. ’ميبرڊ‘ شهر جي ٻار ٻار کي خبر آهي، ته هن شهر ۾ حوا جون ڌيئون اگهاڙيون

نچنديون آهن.'

''اها ڳالهه منهنجي دماغ مان نڪري چڪي هئي.

''ٻن مهينن کان هت اچين پيو. ۽ اها ڳالهه وساري چڪو آهين!'

''چپ ڪر، تنهنجيون ڳالهيون مون کي تڪليف پيون پهچائين.'

''ميٽئو، تون جيڪي اڄ رات ڪيو آهي، تنهنجو آءُ ضرور وير پاڙيندس. آءُ چوان ٿي تون ڪير آهين؟ توکي ڪهڙو حق آهي، منهنجن ڪمن ۾ دخل ڏيڻ جو؟ تون منهنجو پيءُ آهين ڇا، يا منهنجو مڙس آهين!..... ڇا منهنجو عاشق آهين؟'

''ها، آءُ تنهنجو عاشق آهيان؟'

''بس، ايتري ڳالهه ڪري خوش پيو ٿين!' هوءَ نڪ ڦوندي ڪلڻ لڳي.

''منهنجي منهن جو پنو لهي ويو.

''پياري ڪونچا، مونکي ٻڌاءِ، ڇا مون کان سواءِ تنهنجو ڪو ٻيو به عاشق آهي؟ جي تون ڪنهن ٻئي کي پنهنجي دل اربي چڪي آهين، ته قسم ٿو کڻان، آءُ تنهنجي رستي مان هٽي ويندس.'

''منهنجي جان فقط پنهنجي خاطر آهي. ميٽئو، مون لاءِ پنهنجي جان کان سواءِ ٻيوڪي املهه ڪونهي. دنيا ۾ ڪو شخص اهڙو نه آهي، جيڪو مون کي خريد ڪري سگهي.'

''پر اهي شخص، جيڪي سويل هت ويٺا هئا.....؟'

''آءُ انهن کي سڃاڻان به ڪين.'

''آءُ ڪيئن مڃان.'

''تنهنجو خيال آهي ته آءُ ضرور ساڻن ملي هونديس. ٻڌ، هو انگريز آهن، جيڪي هوٽل جي ڪنهن ماڻهوءَ ساڻ هت آيا هئا. سپاڻي ٻئي 'طنجه' ويندا هليا. ڏس، سيني ڪمرن ۾ رهي ڏس، ته ڪٿي به توکي ڪو پلنگ ڏسڻ ۾ اچي ٿو، جتي ڪنهن سان سمهي سگهجي. تنهنجو دماغ خراب ٿيو آهي. آءُ بلڪل بيگناهه آهيان.'

''جيڪر هوءَ انهيءَ ڪان به اينگي نموني ۾ پنهنجي صفائي بيان ڪري ها، ته به مونکي مڃڻو پوي ها. مان اهوئي ٿي ڪري سگهيس. مون کي ٻپ هو، ته متان هوءَ پنهنجي گناهه جو اعتراف نه ڪري وٺي.

''اڃا به هڪ سوال بيچين پئي ڪيو. مون ڏڪندي پڇيو، ' ۽ مورنٽيو؟.... ڪونچا مون کي سچ ٻڌاءِ- قسم سان چوڻ ته مون کان ڪجهه لڪائيندينءَ ڪونه- آءُ توکي منٿ ٿو ڪريان- صحيح ٻڌاءِ!'

''مورنٽيو؟.... اڄ صبح جو هو منهنجي هنڌ ۾ ئي هو.'

''ساعت ڪن ته ائين لڳم، جڻ هوش ۽ حواس وڃائي چڪو آهيان، پر جلدي

ٿي مون کيس پنهنجين ٻانهن ۾ جڪڙي ورتو. ان وقت مون کي اها سڌ ڪانہ هئي، تہ ڇا ڪري رهيو آهيان. انهيءَ وقت اها خبر نہ هئي، تہ مان کيس گهڻو پيو ڏيان يا ڌارين شخص کان، کيس کسيان پيو.

"هوءَ سمجهي وئي، ۽ ڪلندي چيائين، 'مون کي ڇڏ ميٺو، مون کي توکان ٻپ ٿو لڳي، تون ساڳ وچان مون تي زبردستي ڪرين ٿو. چڱو ٻيهہ، توکي سمجهايان ٿي.... منهنجا دوست، ويساهہ ڪر، تنهنجي ڪنبڻ جو ڪو سبب ڪونهي.'

"'سچ چئُو!'

"'مورنٽيو پنهنجي ٻن ڀيڻن- 'مرسيڊيز' ۽ 'لاپائيا' سان گڏ رهندو آهي. هو غريب آهن. وٽن سمهڻ لاءِ رڳو هڪ ئي پلنگ آهي، جيڪو ايڏو وڏو نہ آهي. جڏهن گرمي ٿيندي آهي تہ هو ناچ ڪان پوءِ ڌار ڌار سمهنديون آهن ۽ ڀاءُ کي پاڙي جي ڪنهن گهر ۾ موڪلينديون آهن. هن هفتي امان ديول ۾ عبادت ڪرڻ ۾ رڌل آهي ۽ گهر ۾ مون کان سواءِ ڪو ڪونهي. مرسيڊيز مون کي چيو تہ سندس ننڍي ڀاءُ کي ڪجهہ جڳهہ ڏيان. مون هائوڪار ڪئي. مان نٿي ڄاڻان تہ انهيءَ ڳالهہ توکي ايترو پريشان ڇو ڪيو آهي.'

"آءٌ کيس گهوريندو رهيس.

"'انهيءَ کان وڌيڪ ڪا ڳالهہ ڪانهي. تون اهو بہ ڏسي سگهين ٿو، تہ منهنجو سلوڪ ساڻس، سندس ڀيڻ وانگر هوندو آهي. منهنجي زبان تي ويساهہ ڪر. وڌ ۾ وڌ هو سمهڻ کان پهرين بہ ٿي ڀيرا منهنجا چپ ڪٽي چمندو آهي ۽ آءٌ مرڪي پاسو ڪٽي ورائيندي آهيان.'

"هن پنهنجو جوراب، ساڄيءَ ران تي چاڙهيو ۽ آهستي سان چيائين 'مونکي ائين محسوس ٿيندو آهي، ڄڻ تون مون ساڻ هوندو آهين.'

"انهيءَ عورت جي همت ۽ بي شرمائيءَ، منهنجي هر احساس کي نپوڙي وڌو هو. مون کي فقط هڪ ئي احساس هو ۽ اهو گناهہ جو احساس هو. منهنجي حالت اهڙي ٿي پئي، جو روئڻ تي پئي دل ٿي، پر.... پر مون کيس تمام نرميءَ منجهان گوڏن تي ويهاريو. هن انڪار ڪونہ ڪئي.

"'پياري، آءٌ تنهنجين حرڪتن کي پوري سال کان پيو برداشت ڪريان ۽ هاڻ سهڻ نٿو پڄي. تون مونسان صاف صاف ڳالهاءِ. شايد هيءَ پنهنجي آخري ملاقات هجي. مان ڏاڍي بيچينيءَ سان هتي رهان پيو. جيڪڏهن تون هتي هڪ ڏينهن بہ وڌيڪ هن ناچ گهر يا شهر ۾ رهندينءَ، تہ پيهر مون کي ڪڏهن بہ نہ ڏسي سگهندينءَ. ڇا تنهنجي اها ئي مرضي آهي، ڪونچا؟'

"هن جواب ڏنو، پر هڪ نئين انداز ۾. مون سمجهيو تہ ڪا ٻي عورت پئي ڳالهائي. هن چيو: 'ٻان ميٺو، اڄ تائين تون مونکي سمجهي ڪونہ سگهيو آهين.

تون سمجهين ٿو تہ تون منهنجي پٺ وٺيو اچين، ۽ آءٌ تنهنجي ڦر نٿي چڙهان. اصل ۾ ائين نہ آهي، پر انهيءَ جي ابتڙ آهي. حقيقت اها آهي، تہ آءٌ توسان محبت ٿي ڪريان ۽ توکي پنهنجي زندگيءَ ۾ سڀ کان وڌيڪ ٿي سمجهان. فيبريڪا کي ياد ڪر. ڇا ڳالهہ تو شروع ڪئي هئي، ڇا تون مون کي اتان وٺي هليو هئين؟ نہ، گهٽيءَ ۾ تنهنجي پٺيان آءٌ پئي هيس، پنهنجي گهر ڏي گهلي وٺي ويئي هيس. مون توکي زوريءَ اُت هيرايو..... توکي اهو ڏينهن ياد هوندو، جڏهن تون اندر اچي مونکي اڪيلو ڏسي، هڪ ڀيرو بہ منهنجا چپ ڪونہ چميا. مون کي چڱيءَ ريت ياد آهي، تہ تون آرام ڪرسيءَ تي ويٺو هئين ۽ تنهنجي پٺ دريءَ ڏانهن هئي...... مون پنهنجو پاڻ، تنهنجي مٿان اڇلايو ۽ اچي تنهنجي هنج ۾ ڪري هيس. مون پنهنجن هٿن سان تنهنجي منهن کي جهليو- پنهنجا چپ، تنهنجن چپن تي رکيم ۽- انهيءَ کان پهرين توکي ڪونہ ٻڌايو اٿم، ان وَقت منهنجي عمر ڪچي هئي ۽ انهيءَ چميءَ منجهان، ميٺڙو مون زندگيءَ ۾ پهريوَن ڀيرو اصلي لذت محسوس ڪئي هئي. جڏهن بہ مون کي ڪو چمندو آهي، تہ انهيءَ ويل کي ساريندي آهيان.... آءٌ تنهنجي هنج ۾ هيس.... جيئن هن وقت آهيان.'

"اهو ٻڌندي مون ڪيس پنهنجين ٻانهن ۾ سوگهو جهليو. مان جذبات ۾ وهڻ لڳس. هن اهي اکر چئي، ٻيهر مون کي جيتيو هو. هاڻ ٻيهر آءٌ هن جي وس کان ٻاهر ڪونہ هوس. هاڻ هوءَ وري مون سان رانديڪي مٿل ڪيڏي سگهي ٿي.

"'مون ٻئي ڪنهن شخص سان پيار ڪونہ ڪيو آهي..... تون ئي منهنجو محبوب آهين.' ڪونچا وڌيڪ چيو. 'منهنجو توسان پيار تہ انهيءَ ڏينهن کان ٿيو آهي، جڏهن مون گاڏيءَ ۾ توکي پهريون ڀيرو ڏٺو هو. مون کي توسان پيار انهيءَ ڪري ٿيو، جو تون مون کي ڏايو وڻئين ٿو. تون سهڻو آهين. تنهنجي اکين ۾ اها چمڪ آهي، جنهن ڪري هر عورت تو سان محبت ڪرڻ چاهيندي. اهو شايد تون سوچي نہ سگهين، تہ ڪيتريون راتيون، مون تنهنجي اکين جي سهڻائپ تي پچاريندي ڪاٽيون. تنهن کان پوءِ مون توسان پيار ڪيو. جنهنجو سبب اهو هو، تہ تو اسان تي مهر جو هٿ رکيو. مون کي اتوري خوشي منظور ڪونہ هئي. مون پوريءَ طرح خوش ٿيڻ ٿي چاهيو.'

"'پر پياري، پوءِ ايڏي خاموشيءَ جو ڪهڙو سبب؟'

"'سبب اهو تہ، جن ڳالهين سان ٻيون زالون خوش رهي سگهن ٿيون، سي مون کي خوش ڪرڻ لاءِ ڪافي نہ آهن. آءٌ اهو نٿي چاهيان تہ مون کي خوشي ملي، پر آءٌ چاهيان ٿي تہ سڄي حياتي، خوش گذري. آءٌ توسان شادي ڪرڻ چاهيان ٿي. ميٺڙو، آءٌ چاهيان ٿي تہ توسان انهيءَ وقت بہ پيار ڪريان، جڏهن تنهنجي پيار جو مادو ختم ٿي چڪو هجي. ڪنهن بہ ڳالهہ جو فڪر نہ ڪر. پاڻ

ديول ۾ ڪين هلنداسين ۽ نه ڪي جج پيڙا ڏيندا سين. آءٌ پڪي عيسائي آهيان. پر خدا سچي پيار جو نگهبان آهي. آءٌ گهٽي ٽي پرٽيلن کان اڳ جنت ۾ ويندس. آءٌ توکي اهو ڪين چوندس، ته سيني جي سامهون مونسان شادي ڪر. چو ته ائين ٿي نٿو سگهي..... چو ته تون اهڙيءَ عورت سان شادي ڪرڻ کان ڪيٻائيندين، جيڪا پرڏيهين جي سامهون اگهاڙو نچي....' هوءَ سڏڪا پرڻ لڳي.

"'ڪونچا- آءٌ توسان محبت ٿو ڪريان، جيئن تون چوندينءَ تيئن ٿي ٿيندو.'

"'نه. هن روئندي چيو. 'منهنجي دل اهو برداشت نه ڪندي ته منهنجي ڪري، توتي ڪو آگر ڪٽي. ڏس پنهنجي شادي نه ٿيڻ ڪپي، پر آءٌ تنهنجي زال واري حيثيت ۾ رهنديس ۽ تون منهنجو مڙس هوندين. تون قسم کڻ ته مونکي ڪڏهن به نه ڏکوئيندين. آءٌ ڪا وڏي شيءِ ڪونه گهرنديس، پر تنهنجي پر ۾ ڪو ننڍڙو گهر ۽ ڪجهه ڏاج. ايتروئي، جيترو تون پنهجي زال کي ڏئي سگهين. انهيءَ جي عيوض، مون وٽ توکي ڏيڻ لاءِ پنهنجي جان کان سواءِ ڪجهه به ڪونهي- منهنجي لاءِ دائمي محبت ۽ منهنجي معصوميت، جيڪا مون تنهنجي لاءِ سانڍي رکي آهي.'"

12

" اهڙيءَ ريت، هن ڪڏهن به مونسان ڪين ڳالهايو هو. هن جون ڳالهيون ساديون ۽ جذباتي هيون. آءٌ اهو سمجهڻ لڳس ته هن هيلتائين پنهنجو پاڻ کي هٺ ۽ تڪبر جي پردي ۾ لڪايو هو. پر مون ڪيس آخر پترو ڪيو. مون کي ائين محسوس ٿيو، چڻ آءٌ پنهنجي حياتي جي ڪتاب جو نئون صفحو اٿلايان پيو.

" اسين جلدي سيوائل واپس پهتاسين. هن جي خاص قسم جي مرڪ ۽ پياري آواز منجهه مون ڪڏهن به ڪا بيچيني محسوس نه ڪئي. اسپيني زبان جي هڪ چوٽي آهي. پلين وانگر زالون انهن جون ٿي هونديون آهن، جيڪي سندس سنڀال ڪندا آهن. مون ارادو ڪيو ته هن جي سنڀال چڱيءَ ريت ڪندس ۽ آءٌ خوش ٿيس، ته ڪونچا مونکي پنهنجي سارسنڀال جي موڪل ڏني.

" مون کي اهو ويساهه ٿي چڪو هو، ته هاڻ هن کي مونڏانهن اچڻ ۾ ڪا به رڪاوٽ ڪانهي، ۽ هاڻ هن پهريون دفعو دل جي ڳالهه ڪئي هئي، مون کي اهو به يقين ٿي ويو هو ته هوءَ به پيرا، مون کان پڇي وڃڻ ۾ بلڪل حق تي هئي. سچو ڏوهه منهنجو ئي هو. هن جيڪو اگهاڙو ٿي ناچ ڪيو هو، سو به مون معاف ڪري ڇڏيو. مون اهو محسوس ڪيو، ته هن اها حرڪت منهنجي طرفان مايوس ٿي ڪئي هوندي. هن کي يقين ٿي چڪو هوندو ته هوءَ مون کان ڪجهه به حاصل نه ڪري سگهندي ۽ ڪعريز شهر جي ڪا به ڪنواري ڇوڪري انهيءَ

ڳالھ تي رضامند ٿيڻ ڪان پھرين، پنھنجي پيٽ لاءِ ڪمائي نٿي سگھي، تہ منجھانئس لذت ماڻي سگھجي ٿي. بس وڏيڪ ڇا چوان، مونکي ڪونچا سان پيار جو ھو.

"سيوائل اچي، مون ھڪ تمام آرام واري جڳھ خريد ڪئي. جت گرمين جي ڏينھن ۾ بہ تمام خاموشي ھوندي ھئي. ھوا بلڪل تازي تازي ۽ ڇانوَ گھاٽي. مون کيس اتي خوش محسوس ڪيو.

"گھر لاءِ سامان ونڻو ھو، پر ھن وٽ انھيءَ معاملي کي تارڻ لاءِ ھزار بھانا ھئا. دڪان گھمندي گھمندي، اڻ ڏينھن لنگھي ويا. مون کي ائين پئي لڳو، ڄڻ اھو منھنجي شاديءَ جو ھفتو ھو. ڪونچا جي طبيعت منجھ ڏايو پيار پرجي ويو ھو. جيڪڏھن ھوءَ ڪجھ اُبتيون سبتيون ڳالھيون ڪري تہ بہ آءٌ تنھن کي پيار ٿي سمجھندو ھوس. مون ھن پيري ڪابہ تڪڙ ڪونہ ڪئي. ھن مون ڪان ڪنھن بہ خاص رقم جي گھر ڪانہ ڪئي. مون تہ بہ کيس ھڪ لڪ 'ڊيورو' ڏنا. جن کي ھن ائين سيناڻي رکيو، ڄڻ اھي معمولي 'پئسا' (ننڍو سِڪو) آھن.

"ھفتو ختم پئي ٿيو. بي صبريءَ ھٽي نستو ڪري ڇڏيو. مون ڪان وڏيڪ شايد ڪو عاشق، شاديءَ جي ڏينھن لاءِ ائين بيتاب ٿيو ھوندو. مون کي ھاڻ انھيءَ قسم جو ڪو انديشو ڪونہ ھو، تہ ھوءَ ناز نخرا ڪندي. ھوءَ ھاڻ منھنجي ٿي چڪي ھئي. آءٌ کيس سمجھي ويو ھوس. مون کي ايندڙ وقت ۾ رڳو خوشي ئي پئي نظر آئي. تہ ڪڏيز ۾ نچندي، انھيءَ رات، ھن ڪان جيڪا محبت دبجي نہ سگھي ھئي سان جاڻ ظاھر ٿيڻ واري آھي.

"توکي ھاڻ خبر پوندي، تہ انھيءَ خوشيءَ جو ڪھڙو انجام ٿيو. ھن مون سان لاڏ ڪيو، تہ نئين گھر ۾، تيار ٿيڻ ڪان پھرين، آءٌ پھريون شخص ھجان، جيڪو آڌيءَ رات جو ھڪ لڪل مھمان وانگر وڃي وڃان ۽ ھوءَ منھنجي آجيان ڪري.

"جڏھن آءٌ ٺھرايل وقت تي پھتس، اٽ پردو ڏنل ھو.

"مون گھنٽي وڄائي. ڪجھ منٽن ڪان پوءِ ڪونچا ڏاڪڻ تان مرڪندي ھيٺ لٿي. کيس گلابي رنگ جو پڙو پيل ھو ۽ ھڪ اڇي شال پڻ ڪلھن تي ھيس. بہ وڏا ڳاڙھا گل سندس وارن ۾ لڳل ھئا. تکي سوجھري منجھ مون کي سندس شڪل پوريءَ طرح ڏسڻ ۾ پئي آئي. ھوءَ منھنجي ويجھو آئي. وچ ۾ پردو لڳل ھو. ھن جي چپن تي مُرڪ ھئي.

"'منھنجي مرڪندڙ چپن کي چُمي ڏس.'

"پردو اڃا بہ ھو. مون سندس چپن جي مُرڪ ڇھي.

"'ھاڻ منھنجي پڙي جي گھيري کي چُم. منھنجي سليپر کي چمي ڏي.'

”هن جي آواز ۾ شگفتگي هئي. هن وري چيو، ’ها، نيڪ آهي. هاڻ تون وڃي سگهين ٿو.‘

”آءٌ اصل پگهر منجهه تڙڳڻ لڳس، مون کي ائين پئي محسوس ٿيو، ته هوءَ جيڪي ڪجهه چوڻ ۽ ڪرڻ چاهي ٿي، سو آءٌ اندازو ڪري سگهان ٿو.

”’ڪونچا! پياري..... تون ڪلين پئي.....؟‘

”’ها، آءٌ ڪلان پئي.... جي تون اهو جاڻڻ چاهين ٿو ته آءٌ ڪلان پئي يا نه، ته ٻڌ آءٌ واقعي ڪلان پئي. تون بس خوش ٿي وڃين. ڏس آءٌ ڪهڙو نه سٺو ڪلان ٿي.....؟ آءٌ خوشيءَ ۾ ڏڪان پئي، مون کان چڱو ڀيو ڪوبه ڪلي نٿو سگهي. مون کي هن وقت تمام گهڻي خوشي پئي ٿئي. آءٌ چري نه ٿي پوان. آءٌ ائين پئي ڪلان جڻ پيتل آهيان. مون کي ويجهو ٿي ڏس، ڪلڻ ڪري، مون کي ڪيڏي راحت محسوس ٿئي ٿي.‘

”هن ٻئي ٻانهون مٿي ڪنيون ۽ ڦيرائڻ لڳي، جڻ نچي ٿي.

”’هاڻ مان آزاد آهيان. تنهنجي چار منهنجان هميشه لاءِ آزاد ٿي چڪي آهيان. اندر اچڻ جي ڪوشش نه ڪجئين، پردو ڏاڍو مضبوط آهي. اتي ٿوري دير ويهه ته دل جي سموري ڳالهه ٻڌايان....‘

”هوءَ وڌيڪ ويجهو آئي ۽ ڪاوڙ منجهان چوڻ لڳي، ’مينڪو! مون کي تو مان خوف آهي. مون کي توسان ايتري نفرت آهي، جو توکي ٻڌائڻ لاءِ مون وٽ لفظ ئي ڪونهن. جڏهن تنهنجي بدن سان منهنجو بدن ڇهندو آهي، ته آءٌ توسان ائين نفرت ڪندي آهيان، جڻ تنهنجي پوري بدن ۾ ڦٽ ڦرڙيون آهن ۽ تو مان سخت ڌپ ايندي آهي. خدا چاهيو ته هاڻ هميشه لاءِ توسان واسطو ختم. مون چوڏهن مهن تائين توکان پاڻ لڪايو، پر تو هميشه مون کي ڳولي ورتو. تنهنجا هٿ هميشه مونکي ڇهندا رهيا آهن، تنهنجيون ٻانهون هميشه مونکي ڀاڪر پائينديون رهيون آهن. تون منهنجا چپ چمندو رهيو آهين. رات جو جيتري دفعا به تو مونکي چميو، مون ڪٽ هيٺان ٿڪيو. تو کي انهيءَ حالت جي ڄاڻ ئي ڪانهي، ته جڏهن تون منهنجي هنڌ ۾ ليٽندو هئين، ته آءٌ تنهنجي متعلق ڇا محسوس ڪندي هيس. تو کان جند ڇڏائڻ خاطر هميشه دعائون گهريم. گنريل سياري ۾ مون ست ڀيرا دعا گهري، ته تنهنجو ٻيڙو غرق ٿئي. هاڻ مون کي تنهنجي پرواهه نه آهي. هاڻ تون هليو وڃ. مون کي سڀ ملي ويو آهي.‘

”آءٌ بت وانگر رهيس.

”هن وري چيو، ’وڃي نٿو؟ ٻڌئي ڪونه؟‘

”منهنجي حالت چرڻ کان ٻاهر هئي. نڪو جواب ٿي ڏيئي سگهيس ۽ نڪي اتان چرڻ ٿي دل ٿي. زبان خشڪ ٿي ويئي هئي. ٽنگن سٽ ڇڏي ڏنو هو. هن اکيون

ڳاڙهيون ڪندي چيو، 'تون وڃڻ نٿو چاهين- چڱو هاڻ بيهه، پاڻهي خبر پوندئي.'
هن وڏي واڪي سڏ ڪيو، ڇڻ ڪا سوپ ڪٽي هجيس.
''مورنٽيو!'

"اهو ٻڌي منهنجا لڱ ڏڪڻ لڳا. مورنٽيو اتي هو. ڪيس لهندي ڏٺو. ڪونچا پنهنجي شال لاهي، پنهنجيون اگهاڙيون ٻانهون کولي بيهي رهي، 'ڏس، منهنجو محبوب اچي ويو. ڏس ڪيترو سهڻو ۽ جانٺو آهي. ميٺڙو. چڱيءَ طرح ڏسينس. مون کي ساڻس بيحد پيار آهي. منهنجا پيارا، پنهنجا چپ هيڏانهن ڪر..... هڪ دفعي وري، اچا زور سان. منهنجي زندگيءَ ۾ هاڻ ميناج آهي. منهنجي اندر عشق جي گرمي پڙڪا پئي ڪائي.' هن گهڻو ڪي ڳالهايو."

13

"گهر موٽي، اڇڻ ڪان پوءِ مون آپگهات نہ ڪيو. جنهن جو وڏو سبب اهو بہ هو، تہ منهنجي ناڪام زندگيءَ کان سوا، هڪ وڏي طاقتور جذبي مون کي سنڀالي ورتو. نند اڏامي چڪي هئي. انهيءَ ڪري مون سمجهڻ جي ڪوشش بہ ڪونہ ڪئي. صبح جو، منهنجي نظر آرسيءَ تي پيئي- تہ مون ٻنا ڪنهن حيرت جي ڏٺو. منهنجا وار اچا ٿي چڪا هئا.

"صبح جو نيرن، مون کي باغ ۾ ملي. مون کي اچا ويئي ڏهہ منٽ ڪن مس گذريا هئا تہ مون ڏٺو، گهٽيءَ جي موڙ وٽان ڪونچا مون ڏانهن آئي پئي. مون کي محسوس ٿيو ڄڻ هوءَ خوابن جي دنيا مان اچي پئي. توکي حيران ٿيڻ نہ گهرجي. هن جي متعلق ڳالهہ ڪندي، ڪنهن بہ شيءَ جو اندازو نٿو ڪري سگهجي. هن جي سيڪا حرڪت اڇرج ۾ وجهڻ جهڙي شرمناڪ ٿيندي هئي. جڏهن مون ڪيس ڏٺو، تہ دل ئي دل ۾ بيتابيءَ منجهان سوچيم: هاڻ وري ڪهڙي لوپ خطر آئي آهي، وري پنهنجي فتح جي آڻ مجائڻ آئي آهي ڇا؟ يا مون کي بلڪل ئي تباهہ ڪري پوءِ ڇڏيندين.

"هوءَ وڻ جي هڪ تاريءَ هيٺان لنگهي، هن پنهنجي ڇٽي ۽ وڇٽو بند ڪيو ۽ مون ڏانهن منهن ڪري تمام خاموشيءَ سان منهنجي سامهون ويهي رهي. مون کي ياد آهي تہ، ويجهوئي چبر تي هڪ ڪوئر پئي هئي ۽ جهڙي طرح هوءَ منهنجي سامهون چپ ڪيو ويئي هئي، تنهن تي اهڙي تہ ڪاوڙ پئي لڳيم، جو اها ڪوئر ڪٽي، اڦٽ ماري وجهانس.

"هن خاموشيءَ کي ٽوڙيندي چيو: 'آءٌ اهو ڏسڻ آئي آهيان، تہ تون ڪيئن مئو آهين. مون کي يقين هو، تہ تون مونسان تمام گهٽي محبت ڪرين ٿو ۽ رات تو

اُڳهات ڪيو هوندو.‘

”پوءِ هن منهنجي اڳيان رکيل پيالي ۾ ڪافي وڌي ۽ پيئڻ لڳي.

”’سٺي نہ آهي. تمام خراب آهي.‘

”هوءِ اٿي ۽ چوڻ لڳي، ’هليا اندر هلون. توکي اهڙي ڳالهہ ٻڌايان، جو تون حيران ٿيندين.‘

”۽ مون سوچيو- اجا بہ ڪي حيران ٿيندس؟

”پر مون ڪجهہ ڪونہ. اسين اندر وڃڻ لڳاسين. هوءِ جهونگاريندي منهنجي اڳيان هلي پئي. هوءِ پنهنجي مرضيءَ سان هڪ ڪمري ۾ هلي آئي- مون ڪيس زور ڪونہ ڪيو. انهيءَ ڪان پوءِ ڇا ٿيو؟ تنهن ۾ منهنجي مرضي ڪونہ هئي. جيڪي ڪجهہ ٿيڻو هو، سو ٿي چڪو. جنهن ڪمري ۾ هوءِ داخل ٿي، سو هڪ ننڍو، چوڌاري بند هو. اُتي صوفا سيٽ ڪان سواءِ ٻيو ڪي بہ ڪين هو. ڪمري ۾ غاليچو وڇيل هو ۽ اهو قبر وانگر اونداهو ۽ خاموش هو. آءٌ انهيءَ ڪمري ۾ ويهي ڪڏهن ڪڏهن سگريٽ پيئندو هوس. پر هاڻ استعمال نہ ڪندو هوس. آءٌ ڪونچا جي پٺيان اندر داخل ٿيس. مون اندران ائين ڪڙو بند ڪيو، جو ڪيس خبر ڪونہ پئي. تنهن ڪان پوءِ منهنجين اکين ۾ رت تري آيو. چوڌهن مهينن ڪان جمع ٿيل ڪاوڙ لڳن جي نري نري منجهہ ايامڻ لڳي. مون ڪيس ڦڙ وهايو. هوءِ ڦڙ جو زور جهلي نہ سگهي ۽ ڪري پئي.

”انهيءَ ڪان اڳ مون ڪنهن زال ذات تي هٿ نہ ڪنيو هو. هوءِ ڪنبي رهي هئي، پر ڪانئس وڌيڪ آءٌ ڪنبيس پئي. هنجا چپ ڪليل هئا ۽ ناسوس ڦونديل.

”’تون... ميڻتو... مونسان اهڙي حرڪت....؟‘

”پوءِ هن رڙ ڪئي: ’فڪر نہ ڪرا تون مون کي ٻيهر ڇيهو ڪونہ رسائي سگهندين.‘

”هن وٽ ڪو چاقو لڪل هو، جنهن کي ڳولڻ لڳي. مون سندس ڪرائي مروڙي چاقو ڦري ڦٽو ڪري ڇڏيو ۽ پوءِ مون هن جي ٻنهين ڪرائين کي مضبوطيءَ سان جهلي، ڪيس پٽ تي ليٽائي ڇڏيو.

”’ڪونچا،‘ مون چيو، ’توکي گهٽ وڌ ڪين ڳالهائيندس، نہ ڪا تنهنجي بي عزتي ڪندس، پر اهو ڪن ڪولي ٻڌ، تہ تو مونکي تمام گهڻو ستايو آهي. تو هڪ اهڙي ماڻهوءَ کي ستايو آهي، جيڪو توسان حقيقي محبت ڪري ٿو. هاڻ مان توکي زبردستي پنهنجي قبضي هيٺ رکان ٿو ۽ ياد رک، هڪ ڀيرو نہ بلڪ جيترا ڀيرا دل ٿيم، اوترا ڀيرا تنهنجي هٿ کي ڀچندس.‘

”’آءٌ تنهنجي ڪڏهن بہ ٿي نٿي سگهان.‘ هن رڙ ڪئي، ’توکي ڏسڻ سان ئي مون تي دهشت غلبو ڪري ٿي. مون کي توسان ائين نفرت آهي، جهڙي موت

سان. پر پڌ مون کي توکان موت پيارو آهي. مون کي اڃا ماري وجهندين. پر اڃا تنهنجي قبضي هيٺ نٿي اچي سگهان.'

"پوءِ مون چپ چاپ کيس مارڻ شروع ڪيو. اوڏيءَ مهل اڃا پنهنجي سمجهه ۾ ڪونه هوس. انهيءَ وقت جي يادگيري مون کي پوري ريت نه آهي، ته مون ڪونچا کي ڪيترو ماريو. پر اهو ضرور ياد آئم ته منهنجو هٿ رکيو ڪونه.... اصل تڪ هٿنو پئي ويس. جهڙيون دردناڪ رڙيون هن ڪيون. اهڙيون دردناڪ رڙيون مون اڳ ڪڏهن ڪونه ٻڌيون هيون.

"مون پنڌرهن منٽن کان به وڌيڪ کيس ڪٽيو ۽ انهيءَ عرصي ۾ هڪڙو اکر به وات منجهان ڪين اڪليس. هن نڪا رحم جي درخواست ڪئي ۽ نڪو پاڻ ڇڏائڻ جي ڪوشش ڪيائين. مون هٿ اوڏيءَ مهل روڪيو. جڏهن منهنجو هٿ سور ڪرڻ لڳو ۽ انهيءَ کان پوءِ مون کيس ڇڏي ڏنو.

"هوءَ زمين تي اونڌي پئي هئي. وار منهن تي پکڙيل هئا. هن جون رڙيون هاڻ سڏڪن ۾ بدلجي چڪيون هيون. هوءَ هڪ ٻار وانگر هڪڙي ٿي سر ۾ رني پئي. هوءَ پنهنجي رهڙيل ڪُلهي کي ڇورڻ لڳي، ورن مان ڪانٽا ڪيڻ لڳي. انهيءَ کان پوءِ مون کي مٿس ايتريقدر رحم آيو ۽ شرم پئي محسوس ڪيم، جو گنريل شام جيڪو ڪجهه ڪونچا ڪيو هو، سو سڀ وساري ڇڏيم.

"هوءَ گوڏن ڀر آئي ۽ ڪنڌ ڪنيائين. هن جا ٻئي هٿ سندس ڳلن تي هئا. هنجون اکيون مون ڏانهن هيون. سڀ کان پهرين هن جا چپ ڪنبيا ۽ تنهن کان پوءِ مون آهستي آواز ۾ هي اکر ٻڌا.

"'او ميٺڻ، تون مونسان ڪهڙي محبت ڪرين ٿو!'

"هوءَ منهنجي ويجهو آئي. منهنجي سامهون هوءَ گوڏن ڀر ويٺي هئي.

"'مونکي معاف ڪر، ميٺڻ مون کي معاف ڪر. مون کي توسان محبت آهي.'

"اهو پهرين ڀيرو هو، جو سندس لفظن ۾ خلوص هو. پر مون کي اعتبار ڪونه پئي آيو. هوءَ وري چوڻ لڳي، 'پيارا، تو مون کي ڪهڙي نه سٺي نموني ماريو. اها مار ڪيتري نه مٺي هئي. مون کان جيڪي ڪجهه ٿيو، سو مون کي بخش. منهنجو دماغ خراب ٿي چڪو هو ۽ اها خبر ڪانه هئي، ته منهنجي خاطر توکي ڪا تڪليف ٿي پهتي. مون کي معاف ڪر ميٺڻ.'

"پوءِ هن آهستي آهستي چيو، 'تون مونکي زبردستي پنهنجي قبضي هيٺ نٿو رکي سگهين. منهنجيون ٻانهون، تنهنجي آجيان لاءِ کليل آهن. مون توکي چيو نه ته اڃا توکي اهڙي ڳالهه ٻڌائيندس، جو تون حيران ٿي ويندين. ٻڌ- تون پاڻ ڏسندين ته اڃا اجا تائين ڪنواري آهيان. رات جيڪي ڪجهه ٿيو، سو رڳو توکي ستائڻ

خاطر هو. اها حقيقت بہ ٻڌي وٺ، تہ هن مهل ڪان پهرين، مون ڪڏهن بہ تنهنجي محبت محسوس ڪونہ ڪئي. هاڻ آءٌ تنهنجي آهيان. خدا چاهيندو تہ آءٌ صبح تائين تنهنجي زال ٿي وينديس. جيڪي ڪجهہ ٿي چڪو آهي، تنهن کي وساري ڇڏ. هن وقت آءٌ جنهن رنگ ۾ توکي ڏسي رهي آهيان، انهيءَ کان اڳ اهو ڪونہ پسيو هوم. هليا- مون ڏانهن- منهنجي هنج ۾-' ۽ اها حقيقت هئي تہ هوءَ ڪنواري هئي."

14

"منهنجي عشق جو اهو انجام هئڻ گهرجي ها، پر افسوس ائم تہ ائين نہ ٿيو. شايد توکي بہ ڪڏهن اها پروڙ پئجي وڃي، تہ بدبختي انسان جي حياتيءَ منجهان ڪڏهن بہ ختم نہ ٿي ٿئي. جيڪو ڇهڪ هڪ دفعي لڳيو وڃي، پوءِ اهو ڇٽڻ جهڙو ڪونهي. جيڪڏهن زال، روح راڙي ۽ ايذاءَ جو ٻج، حياتيءَ ۾ ڇٽي ٿي ڇڏي، تہ پوءِ حياتي ان ڪلراٺي زمين وانگر آهي، جنهن ۾ هڪ سلو بہ اُپري نٿو سگهي.

"ڪونچا، آئن ڏينهن کان پوءِ، شام جي ڪانڌ وقت اهو چوندي آئي، 'سوچي سگهين ٿو تہ اڄ مون ڪنهن کي ڏٺو آهي. اهڙي شخص کي، جنهن کي آءٌ دل سان چاهيان ٿي.'

"آءٌ خاموش رهيس.

"'مون مورنٽيو کي ڏٺو آهي.' هن ڳالهہ کي جاري رکيو. 'هو 'دسيربہ' کان گاسڪوي واري دڪان ڏانهن ويو پئي. اسين ٻئي گڏ دسيربہ وياسين. توکي چيو هئيم، تہ هن بابت منهنجي راءِ چڱي نہ آهي. پر مون پنهنجي دل جي ڳالهہ ڪانہ ڪئي. هو سهڻو آهي. ڪعريز مان اَيل منهنجو ننڍڙو دوست، تو ڪيس ڏٺو آهي ۽ چڱيءَ ريت سڃاڻين ٿو. هن جون جرڪندڙ اکيون، جن جا ٻگها پنبڻ آهن ۽ ٻگها پنبڻ مون کي ڏاڍا وڻندا آهن. هن کي مڇون ڪونهن. هن جا چپ تمام سنا آهن، ڏند اڇا اٿس. سڀ زالون جڏهن اهڙي قسم جو مرد ڏسنديون آهن، تہ سندن وات پاڻي ٿي ويندو آهي.'

"'ڪونچا، تون مون کي ستائي رهي آهين. اها اڻ ٽيٺي آهي. سچ ٻڌاءِ، تو ڪنهن کي ڏٺو آهي؟'

"'توکي منهنجي ڳالهہ تي ويساهہ ڪونهي؟ نهيو، تنهنجي مرضي. جيڪر اها ڳالهہ آهي، تہ آءٌ اڳتي نہ ٻڌائيندس، تہ ڇا ٿيو.'

"مون سندس ٻانهن کي جهليو، 'ٻڌاءِ، پوءِ ڇا ٿيو؟'

"'پنهنجي جذبن کي جهل. آءٌ ٻڌايان ٿي. آخر ڇو لڪايان؟'

”‘اها ته منهنجي لاءِ خوشيءَ جي ڳالهه آهي. اسين ٻئي گڏ شهر کان ٻاهر ويا هئاسين. اڳيان ٻه ٻڌايان؟ ڪرور ڊي ڪيمپو، ۾ پڻ وياسين....‘ ۽ جيئن ئي آءٌ اٿيس، ته هن پنهنجا ٻئي هٿ اڳيان ڪندي ڳالهه ختم ڪئي.

”‘هن جا لڱ ڏاڍا نرم آهن. هو، توکان وڌيڪ چڱو لڳي ٿو.‘

”آءٌ هن کي وري مارڻ لڳس. هن ڀيري ته وڌيڪ خطرناڪ طريقي سان ماريومانس. مون کيس پوري سگهه سان چماٽون هنيون. هوءِ رڙيون ڪرڻ لڳي ۽ سڏڪندي رهي. ڪمري جي هڪ ڪنڊ ۾ مٿو گوڏن ۾ وجهي، ٻنهي هٿن سان منهن تي آڏ ڪري وهي رهي.

”‘پيارا، مون جيڪي ڪجهه چيو، سو نسورو ڪوڙ هو. آءٌ ڏکن جي ويڙهه ڏسڻ ويئي هيس. سچو ڏينهن اتي هيس. منهنجو ٽڪيٽ، منهنجي کيسي ۾ آهي. اتي مونسان گڏ، تنهنجو دوست ’جي‘ ۽ سندس جوءِ پڻ هئا. تون ڪانئن پڇي سگهين ٿو. مون ٽن ڏکن کي مرندو ڏٺو، پر پنهنجي سيٽ تان نه اٿيس. آءٌ اتان سڌي گهر آئي آهيان.‘

”‘پوءِ تو ڪوڙ ڇو ڳالهايو.‘

”‘انهيءَ ڪري جو تون مون کي مارين. ميٺو، تنهنجي مارڻ، جڏهن آءٌ تنهنجي طاقت محسوس ٿي ڪريان، ته مونکي توسان محبت ٻيڻي ٿيو پوي. تون اهو اندازو نٿو ڪري سگهين، ته جڏهن تو خاطر مون کي روئڻو ٿو پوي، ته مون کي ڪيتري خوشي ٿئي ٿي. اچ ۽ منهنجي ڏکويل لڱن کي هنج ۾ کڻ ۽ منهنجا ڏک دور ڪر.‘

”۽ آخر تائين ائين ٿيندو رهيو. جڏهن هن کي اهو يقين ٿيو ته سندس ڪوڙا وعدا، مون کي دولاب نٿا ڏيئي سگهن ۽ اهو ته آءٌ کيس بيوفا سمجهڻ لڳو آهيان، ته مون کي ڪاوڙ ڏيارڻ خاطر روز نوان بهانا گهڙڻ لڳي. رات جو جڏهن سڀ زالون پنهنجن مردن کي ائين پيون چونديون آهن، ’چا، تون مون کي هميشه پيار ڪندين.‘ مون هن جي واتان هي اکر ٻڌا، ’ميٺو، تون مون کي وري مارينديں؟ وعدو ڪر ته تون مون کي تمام زور سان مارينديں. ڇوُ تون مونکي اڦٽ ماري ڇڏيندين.‘ اهي اکر آءٌ پنهنجي طرفان ڪونه ٿو ٺڳيان، پر اها حقيقت آهي.

”تون اهو نه سوچجئين، ته اها ڳالهه هن جي ڪردار جي بنياد هئي. جي هن کي سزا جي ضرورت محسوس ٿيندي هئي، ته منجهس گناهه ڪرڻ جو جذبو پڻ هو. هوءِ گناهه، گناهه جي لذت خاطرڪونه ڪندي هئي، پر کيس خوشي انهيءَ ڳالهه جي هئي ته هوءِ ڪنهن شخص کي ايذاءُ پهچائي رهي آهي. هوءِ پيدا ئي انهيءَ ڪري ٿي هئي. شروع شروع ۾ ته منجهس شڪ ۽ بغض ايتري قدر هو، جو تون تصور ئي نٿو ڪري سگهين. جو هوءِ منهنجي هڪ هڪ دوست سان اهڙو ته

وڙهندي هئي، جو مون دوستن سان ملڻ ٿي ڇڏي ڏنو. هوءَ ڪنهن بہ عورت ڪي مونسان ڳالهائيندو ڏسندي، تہ اصل سڙي خاڪ ٿي ويندي هئي. چاهي اها کهڙي بہ هجي. هن منهنجي سيني نوڪرياڻين کي جواب ڏيئي ڇڏيو. جيتوڻيڪ ڪيس پليءَ پت پروڙ هئي، تہ آءٌ ڪنهن سان هروبرو ڳالهائيندو ٿي ڪونہ هوس. مونکي مجبور ٿي اهي سڀ دڪان بدلائڻا پيا. رڳو انهي ڪري تہ حجام جي جوءِ سهڻي آهي. لائبريرين ڇوڪريءَ جا وار ڊگها ۽ ڪارا آهن. ڪجھ ڏينهن ڪان پوءِ مون ٿيئٽر وڃڻ بہ ڇڏي ڏنو. جي مون آرڪسٽرا ڏانهن ڏٺو تہ چوندي: آءٌ ڪنهن ايڪٽريس جو ديوانو آهيان. اهي تہ ڳالهيون هيون، جو مون ساڻس گڏ ٻاهر نڪرڻ ڇڏي ڏنو. جي ڪنهن زال مونکي سلام ڪيو ۽ مون سلام ورايو تہ ترت چوندي: تہ تنهنجي دل ايڏانهن ترڪي وئي. آءٌ سندس هر ڳالھ مڃيندو رهيس. مون کي ساڻس پيار هو- پر ڪيترو نہ ڏکائتو پيار هو.

"هوءَ نہ رڳو پنهنجي ساڙ جي جذبي جو ڏيکاءُ ڪندي هئي، پر منهنجي بہ ساڳئي طرح انڌ مانڌ کي جاڳائڻ جي ڪوشش ڪندي هئي. هوءَ هر پيري اهو يقين ڪرائيندي، تہ پاڻ مون کي دوکو ڏيئي رهي آهي. جلدئي اها ڪيفيت پڻ ظاهر ٿي، تہ هوءَ انهيءَ ڳالھ تي راضي نہ هئي، تہ مون کي پنهنجي بيوفائيءَ جا دليل ڏي.

"هڪ صبح جو آءٌ دير سان جاڳيس. مون ڏٺو تہ هوءَ منهنجي هنڌ ۾ ڪونہ هئي. پرسان رکيل ميز تي هڪ خط پيو هو.

"'ميڻئو، هاڻ مون سان محبت نٿو ڪرين. تون ستو پيو هئين، تہ آءٌ اٿي پنهنجي عاشق ڏانهن وڃان پئي. جي تون چاهين، تہ اتي اچي مون کي اڦٽ ماري سگهين ٿو. در ڪليل هوندو. هوٽل 'ايڪس'.... ڪمرو نمبر6. آءٌ سموري رات پنهنجي محبوب سان، ساڻس ڇهتي گهاريندس. تون پلي اچ.مون کي ڏاڍي خوشي ٿيندي جو تون مون کي پنهنجي محبوب سان ڇهتيل حالت ۾ ڏسندين.'

"آءٌ اٿي ويس. اتي ڇا ڏٺم؟ ڇا ٿيو؟.... آخر گهڻي ڇڪتاڻ ڪانپوءِ آءٌ ڪيس واپس وٺي آيس. پر منهنجي محبت واري جذبي کي ڏک رسيو ۽ اسان جا روزانا جهڳڙا وڌيڪ خراب ۽ خوفناڪ ٿي ويا. هوءَ منهنجي حياتيءَ ۾ هڪ زهر مثل هئي. هن جي ڪوشش اها ٿي رهي، تہ ڪنهن بہ نموني مون کي پنهنجي چار ۾ ڦاسائي رکي. پر آخر آءٌ سندس ڄار مان پڇي نڪتس.

"ٿيو ائين، جو هڪ ڏينهن ڪا ڳوٺاڻي ڇوڪري ٺوڪريون وڪڻندي وڪڻندي، اسان وٽ بہ آئي. آءٌ مٿس ترس کائي ڪيس ڪجھ ڏيڻ وارو ٿي هوس تہ ڪونچا ٻوڙندي آئي. ڪونچا ڇوڪريءَ کي گاريون ڏنيون ۽ چيو، 'تون مهينو اڳ بہ هت آئي هئينءَ. تنهنجين اکين مان صاف ظاهر آهي، تہ تنهنجو ڏنلو کهڙو آهي؟ تون اگهاڙين پيرين انهيءَ ڪري نہ آهين تہ تون غريب آهين، پر پنهنجيون

اگھاڙيون ننگون ڏيکارڻ چاھين ٿي. اھڙيءَ ريت دربدر رُلڻ، شرم جھڙي ڳالھہ آھي. تنھنجو چولو قاتل ۽ منجھانئس ليئو پائيندڙ بدن، عاشقن کي شڪار ڪرڻ لاءِ نڪتو آھي.‘

”ڪونچا ڪيس اھڙيون گاريون ڏنيون، جو ھوءَ ڇوڪري دھلجي ويئي. نہ رڳو ايترو، پر ڪونچا ڇوڪري جو سمورو سامان ڦري، پيرن سان ٻوڙي ڦٽو ڪيو ۽ ھوءَ بدبخت ڇوڪري رڻ سان گڏ ڪنبي بہ پئي. ظاھر آھي تہ مون سمورو نقصان پري ڏنو ۽ پوءِ اسان ۾ ويڙھ شروع ٿي ويئي. اھا ويڙھہ ڪا وڏي ڪانہ ھئي. پر آخري ضرور ھئي.

”’تون مون کي ھڪ جٽ ڇوريءَ خاطر ڇڏي ڏيندين؟‘

”’نہ، آءٌ توکي انھيءَ ڪري ڇڏي ڏيندس، تہ مون کي آرام ملي.‘

”ٽن ڏينھن کان پوءِ، آءٌ شھر ڇڏي طنجہ ھليو ويس. ھوءَ اُتي بہ اچي پھتي. آءٌ ھڪ قافلي سان گڏ ملڪ جي اندروني علائقي ۾ ھليو ويس. جيئن ھوءَ منھنجي پٺ نہ ڪري سگھي. اتي مون گھٽائي مھينا گذاريا. اسپين بابت مون کي ڪا خبر ڪونہ ھئي. جڏھن واپس طنجہ پھتس، تہ ٽپال ڪاتي ۾ منھنجا چوڏھن خط پيل ھئا. مون ھڪ ٻيڙيءَ ۾ اٿلي وڃڻ جو ارادو ڪيو. اُتي بہ اَٺ خط منھنجي پٺيان آيا، تنھن کان پوءِ خاموشي.

”پوري سال رُلڻ کان پوءِ آءٌ سيوائل پھتس. منھنجي اچڻ کان ٻہ ھفتا پھرين، ڪونچا جي شادي ھڪ بيوقوف سان ٿي چڪي ھئي، جيڪو ھڪ چڱي گھرائي جو آھي. منھنجي پھچڻ شرط، ھن مڙس کي بوليويا موڪلي ڇڏيو ۽ مون کي خط ۾ لکيائين: ’آءٌ يا تہ رڳو تنھنجي بنجي رھندس، يا ڪنھن اھڙي شخص جي، جيڪو مون کي چاھيندو.‘

”ھاڻ تون سمجھي ويو ھوندين، تہ ڪونچا پريز ڪير آھي ۽ ڇا آھي. جيتري قدر منھنجو تعلق آھي، منھنجي تہ حياتي برباد ٿي چڪي آھي، ھاڻ مون کي رڳو اھا خواھش آھي تہ ھوءَ مون کي وساري ڇڏي- اھا اٿئي ڪونچا پريز جي سموري ڳالھہ. مون رڳو ھڪ نوجوان جي بچاءَ خاطر ھڪ عورت جي چھري تان نقاب ڪنيو آھي.“

15

اينبري پنڌ شھر ويو. شام جا ست وڄي چڪا ھئا. چانڊوڪيءَ جي مستي ۽ خمار چوڌاري پکڙيل ھو. ھو چپ چاپ ويو پئي. اوچتو ھو ڪن پل لاءِ بيھي رھيو، ايتري ۾ ھڪ گاڏي اچي بيٺي. جيئن ئي ھو اڳيان وڌيو، ڪو سائس ڳالھائڻ لڳو:

"مون کي ٿوري دير ٿي ويئي." آواز آيو. "توهان جي مهرباني، جو منهنجو ايتري قدر انتظار ڪيو. اي سهڻا اڻ ڄاڻ، تون منهنجي دل ۾ سمائجين پيو. ڇا، آءٌ هن اونداهي ۽ ويران رستي تي، توتي ڀروسو ڪري سگهان ٿي؟"

اينبريءَ ڪيس ڏٺو ۽ ڏسڻ سان سندس منهن جو رنگ لهي ويو ۽ چپ چاپ ڪري ساڻس گڏ وڃي ويٺو. گاڏي ڪليل علائقي مان لنگهندي، زيتون جي وڻن جي ڇانوَ هيٺ، هڪ ننڍي سائي گهر وٽ بيٺي. گهوڙا کوليا ويا. هو مٿي اچي سمهي رهيا.

ٻئي ڏينهن شام جو وري ڪين جوٽيو ويو. گاڏي شهر ڏانهن وڌي ۽ 'پلازا دي ٽرائنفو' وٽ بيهي رهي. سڀ کان اڳ ڪونچا لٿي ۽ سندس پويان اينبري لٿو ۽ ٻئي گڏ گهر اندر آيا.

"روزالي"، هن پنهنجي نوڪرياڻيءَ کي چيو. "منهنجو سامان تيار ڪر. آءٌ پيرس وڃان پئي."

"سائڻ، اڄ صبح جو هڪ شريف ماڻهو آيو هو، جنهن مون کي چيو، آءٌ ڪونچا پريز سان ملڻ چاهيان ٿو. آءٌ ته ڪيس ڪونه سڃاڻان، پر هو چئي رهيو هو، ته آءٌ تنهنجي مالڪياڻيءَ کي عرصي کان سڃاڻان. هن اهو به چيو، ته جي اسان جي ملاقات ٿئي ته مون کي خوشي ٿيندي."

"ڇا هو پنهنجو ڪارڊ ڇڏي ويو آهي؟"

"نه."

ايتري ۾ هڪ نوڪر اندر آيو. نوڪر جي هٿ ۾ هڪ خط هو. اينبريءَ کي پوءِ اها ڄاڻ پئي ته خط جو هيٺيون مضمون هو:

"منهنجي ڪونچا! مون توکي معاف ڪيو. آءٌ توکان سواءِ جيئرو رهي نٿو سگهان. واپس هلي آ. هاڻ آءٌ تنهنجي سامهون جهڪان ٿو ۽ توکي منٿ پڻ ڪريان ٿو.

"آءٌ تنهنجن اگهاڙن پيرن کي چمڻ لاءِ تيار آهيان."

تنهنجو
ميٽئو

●●●

نيو فيلڊس جي تازا شايع ٿيل ڪتابن جو تفصيل

منهنجو وطن، منهنجا ماڻهو

مصنف: لوڪرام ڏوڏيجا

هن ڪتاب ۾ سنڌ جي سيني پاڪ جاين ۽ تهذيب، شهرن ۽ ماڻهن، ريتن ۽ رسمن، ڏڻن ۽ ڏاڻيلن وغيره جو تفصيل سان ذڪر ڪيل آهي. اهڙو ڪو عنوان، جاءِ، ڳالهه نه آهي، جنهن جو ذڪر نه ڪيل هجي. ڪتاب مان ڪنيل ڪجهه عنوان هيٺ ڏجن ٿا : سنڌو ندي، منڇر ڍنڍ، آبهوا ، معدني پيدائش، ريگستان، ڪوهستان، سنڌو سڀيتا، دڙن ۾ دٻيل سڀيتا ، ڪراچي، هنگلاج، لٽو، نوري- ڄام تماچي، جهوڪ شريف، حيدرآباد، وڪيل، ڪچهريون، سياسي اڳواڻ، اديب ۽ عالم، حيدرآباد جا تيرٿ، ٿرپارڪر، نواب شاهه، لاڙڪاڻو ضلعو، جاگيردار، شاعر ۽ شاعري، دادو، سکر، شڪارپور ضلعو، درگاهون ۽ مسجدون، باغ ۽ ڪوهه، سنڌ واهه، گهٽين ۽ حويلين جو ماحول، ماڻهو ۽ رهڻي ڪهڻي، محبت ۽ خدمت، مهمان نوازي، سنڌي ٻولي ۽ ادب، تعليمي سرشتو، پنچائتيون، پائيبند، عامل، ڳوٺاڻي رهڻي ڪهڻي، هندو زالون، پوشاڪ، ڪاٽي جا سواد، هندو ذاتيون، دعاسلام، شادي، عورتون، هاري ناري، زميندار ۽ وڏيرا ، پير مرشد، ملا ۽ مولوي، ڪامورا عملدار، هندو مسلم تعلقات، مسلمانن جون ذاتيون، ريتون رسمون ۽ رواج، وهم ۽ وسوسا، پکي ۽ جانور، هنر ۽ ڌنڌا ، چور ڌاڙيل، فقيريءَ جو فن، بيمارين جو علاج، ٽوڻي، حجم، ڇڪڙا ، ٽانگا ۽ اٺن جي سواري، شراب جون ٻنيون ۽ نشا، روئارڻ ۽ ڪلائڻ جو فن، ڳائيڻون، ترم جي دڪانداري، راڳ ۽ مشاعرا، ناٽڪ، سئنيما، ڪڪڙن ۽ تترن جي ويڙهه، نانگ ٻلائون، جانورن جي ويڙهه، لغڙ، رانديون، ملاکڙو، ميلا، زالن جي ذلت، بي ميل شاديون، چوڪري بازي وغيره وغيره. 25 ڪان مٿي خوبصورت تصويرون- صفحا 418 . انبيا جو چٽيل اصلوڪو ٽائيٽل. قيمت -/100 رپيا.

ٽڏا چپ

ايشور چندر موجوده وقت ۾ سنڌي زبان جو وڏو ڪهاڻيڪار آهي. سندس ڪهاڻيون سنڌيءَ جون بهترين ڪهاڻيون آهن ۽ سندس ڪهاڻين جي ڀيٽ ترقي يافته ملڪن جي وڏن ڪهاڻيڪارن جي ڪهاڻين سان ڪري سگهجي ٿي. قيمت -/40 رپيا.

سانگهڙ

مصنف: محمد عثمان ڏيپلائي

هيءُ ناول سنڌ جي انهي زبردست انقلابي هلچل جي حالات تي مشتمل آهي، جا ١٩٣٨ع کان وٺي ١٩٤٧ع تائين نهايت زورشور سان هلندڙ هئي. هن ۾ انگريزن ۽ سنڌن چاڙتن طرفان اٽڪل ويهارو هزار سنڌي ماريا ويا ، لک کن قيد ٿيا ، پنج لک دربدر ٿيا ۽ سنڌن هڪ ارب کان وڌيڪ ملڪيتون لٽيون ويون. بهادر سنڌين ٻه

انهي جي جواب ۾ "وطن يا ڪفن" جو نعرو لڳائي، انگريزي ملٽريءَ ۽ پوليس جا هزارين فرد ماريا، ڦُريا ۽ ڪافي مالِ غنيمت هٿ ڪيو. هن هلچل کي "ٽين حر هلچل" سڏيو ويچي ٿو، جا مجاهد اعظم، امام الاحرار حضرت پير سيد حاجي صبغة الله شاه رحہ جي سرڪردگيءَ هيٺ شروع ٿي هئي. هن ناول ۾ اوهان کي لڙڪ ۽ مرڪ، ٺهڪ ۽ ڇهڪ، حيرت ۽ عبرت، غم ۽ غصو، جوش ۽ هوش، محبت ۽ وحشت، فرض ۽ عزازت، رحم ۽ قهر، عقل ۽ عشق، حب الوطني ۽ غداريءَ جا عجيب و غريب نظارا نظر ايندا. پاڪستان رائٽرز گلڊ بہ هن کي سنڌي زبان جو بهترين ناول ٺهرائي پنج سؤ روپيہ انعام ڏنو آهي. هيءُ تاريخي ناول 656 صفحن تي مشتمل آهي. نئين ٽائيٽل سان سينگاريل- قيمت صرف -/120 رپيا آهي.

تاريخ جو سفر

ڊاڪٽر مبارڪ علي جو هيءُ ڪتاب تاريخ کي سمجهڻ ۾ نهايت اهم ڪردار ادا ڪري ٿو. هن ڪتاب ۾، تاريخ ۽ انساني زندگي جي ڳانڍاپڻ ۽ پونڌڙ اثرن جو تجرباتي ۽ سائنسي بنيادن تي تجزيو ڪيو ويو آهي. هي ڪتاب هر پڙهيل لکيل ۽ سجاڳ ذهن کي مطالعو ڪرڻ گهرجي- ڇو تہ مستقبل جو رستو ماضيءَ جي حقيقتن مان ئي تخليق ڪري سگهجي ٿو. خوبصورت ٽائيٽل- قيمت -/45 رپيا.

تنهنجي ڳوٺ، تنهنجون ڳالهيون

زرينہ بلوچ جي هن ڪهاڻين جي مجموعي ۾ سنڌس ١٦ دلچسپ، يادگار ۽ اٿوسرنڌڙ ڪهاڻيون شامل آهن. خوبصورت ٽائيٽل- قيمت 55 رپيا.

عاشي

هن ناول ۾، حضرت عيسيٰ جي ولادت کان بہ گهڻو اڳ جي هڪ پراسرار عورت جو هڪ نرالو داستان سمايل آهي، جيڪا بي پناهہ قوت، لازوال حسن ۽ غير معمولي سياڻپ جي مالڪ هئي! جنهن ڪروڌ ۾ اچي پاڻ پنهنجي محبوب کي قتل ڪيو ۽ پوءِ ڪن صدين تائين هن جو انتظار ڪندي رهي... ۽ جڏهن ڪن صدين کان پوءِ هو وٽس هلي آيو تڏهن زندگي جو اصول بدلجي چڪو هو...! مصري قوم کان بہ گهڻو اڳ جي هڪ پراسرار قوم هن کي "سدا حيات فرمانروا عاشي" جي نالي سان سڏيندي ۽ سنڌس اطاعت ڪندي هئي-! مگر هنجي صورت ڏسڻ بہ ڪين نصيب نہ ٿي هئي-! هوءَ هڪ لاشن سان ڀَريل پيرئمڊ ۾ رهندي هئي!

She جڳ مشهور مصنف هينري رائڊر هنگرڊ جي مڙني ناولن مان مقبول ترين ناول آهي. انهيءَ جو اندازو هن امر مان لڳائي سگهجي ٿو تہ هي ناول ١٨٨٦ع کان باقاعدي لکن جي تعداد ۾ ڇپبو اچي ۽ هٿون هٿ کپندو اچي. هن ئي ڪتاب جي تتبع (Adaptation) تي دنيا جي مختلف ٻولين ۾ اڪيچار ناول لکيا ويا آهن ۽ فلمون ٺاهيون ويون آهن. صفحا 400- قيمت -/75 رپيا.

ڇا جو ديس ڇا جو ويس - بندر ديسان ديس

الطاف شيخ جا هيءَ ٻہ سفرناما مختلف ملڪن/ شهرن جهڙوڪ : جپان، ٿائلنڊ، بئنڪاڪ، ڪوريا، چين، سنگاپور وغيره بابت تمام دلچسپ انداز ۾ لکيل آهن. تنهن کان سواءِ سفر دوران جهازن تي مختلف واقعا، حادثا، جهيڙن جهٽن، جو ذڪر پڻ ڏاڍي خوبصورت انداز ۾ ڪيل آهي. ان کان سواءِ بحث مباحثا : سياسي، سائنسي، مذهبي، معاشرتي، سيڪس وغيره تي آزادانہ طور تي ٿيل آهن. مختصراً هيءَ ڪتاب هڪ دفعا پڙهڻ شروع ڪرڻ کان پوءِ ختم ڪرڻ کان اڳ ڇڏڻ ممڪن نہ آهي. صفحا : 200 . قيمت : -/60 رپيا.

"آزادي خاطر"

هن ڪهاڻين جي مشهور مجموعي ۾ دنيا جي عظيم ڪهاڻيڪارن جهڙوڪ : سارتر، گورڪي، ماپاسان، چيخوف، ٽئگور، سمرسيٽ ماهم، خواجہ احمد عباس، جيمس اسٽيفنس وغيره جون ڪهاڻيون شامل آهن. انهن ڪهاڻين جا مترجم : غلام نبي مغل، نجم عباسي، وليرام ولڀ، ظفر حسن، تاج بلوچ، شمشير الحيدري، الطاف شيخ، عبدالقادر جوڻيجو، زرينہ بلوچ، هري آشا وغيره آهن. صفحا 236. قيمت -/35 رپيا.

ڪوٽ لکپت جو قيدي (ڀاڱو I ۽ II)

* سنڌ جي چوٽيءَ جي ڏاهي سياستدان ۽ مهان اديب رسول بخش پليجي جي لاهور جي بدنام جيل ۾ گهاريل سٺن سالن جي قيد جا ڪڙا مٺا داستان * سنڌ ۽ عالم جي سياست جو چرڪائيندڙ آپريشن. * ملڪ جي برڪ سياستدانن، اديبن ۽ عالمن جي باري ۾ توريل تڪيل رايا. * قيد تنهائي جي انهن نازڪ ۽ تڪليف دہ گهڙين جا احوال جڏهن زندگي ۽ موت جي وچ ۾ چند انچن جو مفاصلو رهجيو وڃي. * سنڌي ادب جي سڀ کان اثرائتي ۽ سڀ کان نرالي جيل جي ڊائري. صفحا 354- قيمت-/130 - صفحا 272 - قيمت -/65 روپيا.

مُٺ مُٺ موتين جي

پيش ڪندڙ : محمد ابراهيم جويو

هن ڪتاب ۾ شامل ليکڪن مان ڪجهہ جا نالا : شيخ اياز، محمد ابراهيم جويو، سچل سرمست، استاد بخاري، امداد حسيني، عبدالواحد آريسر، خليل جبران، فيض احمد فيض، نجم عباسي، سين او ڪونر، چارلس فرئنڪلن، نوئيل بيڪر، ف. م. لاشاري، آءِ. اي. رحمان، مريم پليجو وغيره- صفحا 416 قيمت -/80 رپيا.

سورج مکيءَ سانجهہ

شيخ اياز جي هن نئين ڪتاب ۾ بيت، وايون، غزل ۽ نظم شامل آهن ۽ سنڌس لکيل مهاڳ. ڪمپيوٽر تي ڪمپوز ٿيل صفحا 360- خوبصورت ٽائيٽل. قيمت -/90.

اوچا ڳاٽ پهاڙن جا

نجم عباسي جي هن نئين ڪتاب ۾ ڪهاڻين کان علاوه چار انٽرويو بہ آهن انهن منفرد انٽرويوز ۾ ادب کان علاوه نجم عباسيءَ پنهنجي ذاتي زندگيءَ جي باري ۾ ڏاڍيون دلچسپ ڳالهيون ٻڌايون آهن. قيمت -/50 رپيا.

فرينچ انقلاب

مترجم: محمد ابراهيم جويو

اصل ۾ فرينچ ٻوليءَ جو هيءُ ڪتاب L' Historie d' un paysan جيڪو ڀهريون پيرو 1868 ۾ شايع ٿيو، يعني فرينچ انقلاب کان لڳ ڀڳ 80 ورهيه پوءِ، ٻن مصنفن جو گڏجي تصنيف ڪيل ڪتاب آهي. خوبصورت ٽائيٽل- قيمت -/80 رپيا.

سنڌي ادب جو مختصر جائزو

(سي- ايس- ايس ۽ پي- سي- ايس جي شاگردن لاءِ)

ليکڪ: اڪبر لغاري

● مقابلي جي امتحان ۾ ويهندڙ اميدوارن لاءِ هڪ انمول ڪتاب، جيڪو بلڪل سليبس جي مطابق لکيو ويو آهي جنهن ۾: سنڌي ادب جي تاريخ، سنڌي ٻولي جو بڻ بنياد، هاڻوڪن توڙي اڳوڻن شاعرن جي ڪلام جو جائزو ۽ ادب جي سيني اهم صنفن جي ارتقائي تاريخ جو تفصيل سان جائزو ورتو ويو آهي- سليبس ۾ ڄاڻايل 28 ڪتابن پڙهڻ جي بجاءِ (جيڪي تقريباً اڻ لڀ آهن) هڪ ئي ڪارائتو ڪتاب پڙهو. ايم. اي سنڌي جي شاگردن لاءِ ٻڻ هڪ ڪارآمد ڪتاب آهي. قيمت -/55

سرَ لوهيڙا ڳيپا

شيخ اياز جو 400 صفحن تي مشتمل شاعري جو نئون ڪتاب- خوبصورت ٽائيٽل- قيمت -/100 رپيا.

قومي غدارَ ۽ حساب ڪتاب

مشهور و معروف ڪالم نگار، مضمون نويس ۽ استاد لياقت عزيز جو هيءُ ڪتاب اهميت ۽ انفراديت جي لحاظ کان پڙهندڙن وٽ گهڻو مقبول ٿيو آهي. هن ڪتاب ۾ مصنف قومي غدارن ۽ نام نهاد ليڊرن سياستدانن، اسيمبلي جي ميمبرن، وڏيرن، وزيرن، پيرن، ميرن، وائس چانسلرن، استادن، تعليم جي عملدارن، پوليس جي ڏاڍاين، ڪامورن، قوم پرستن، شاگرد ليڊرن، يو-پي، سي- بي، وغيره وارن جا پول پڌرا ڪيا آهن. ڪمپيوٽر تي ڪمپوز ٿيل- قيمت -/50 روپيه

ڪتين ڪر موڙيا جڏهن (ڀاڱو I ۽ II)

شيخ اياز جي هنن ٻنهي ڪتابن ۾، ٽن هارٽ اٽيڪ دوران لکيل بيت، وايون، نظم ۽ آزاد نظمن کان علاوه 104 صفحن ۽ 20 صفحن جو مهاڳ ۽ دنيا جي چونڊ جي 120 اديبن، شاعرن، سائنسدانن، دانشورن، فلاسافرن، مفڪرن، عالمن، ليڊرن تي لکيل نوٽس شامل آهن. صفحا 306 ۽ 400- قيمت -/90 روپيه ۽ -/100 روپيه

نيو فيلڊس پبليڪيشنس جا شايع ٿيل ڪتاب

٠١	بين الاقوامي قانون ۽ تنظيم	فيروز احمد	(ختم ٿيل)
٠٢	جيل ۾ ٢٢ مهينا (ڀاڱو ١)	طارق اشرف	(ختم ٿيل)
٠٣	اڌ ملاقات (خط)	طارق اشرف	(ختم ٿيل)
٠٤	جيل گهاريم جن سان	طارق اشرف	(ختم ٿيل)
٠٥	جيل ۾ ٢٢ مهينا (ڀاڱو ٢)	طارق اشرف	(ختم ٿيل)
٠٦	زندگيءَ جو تنها مسافر (ڪهاڻيون)	طارق اشرف	(ختم ٿيل)
٠٧	٤- مارچ ۽ سنڌي جوڌا	—	٥٠/-
٠٨	بهترين ڪهاڻيڪارن جون بهترين ڪهاڻيون	—	(ختم ٿيل)
٠٩	اونداهي ڌرتي روشن هٿ (ناول)	آغا سليم	٤٥/-
١٠	رات منهنجي روح ۾	غلام نبي مغل	(ختم ٿيل)
١١	٣٠ سالن جون چونڊ ڪهاڻيون (ڀاڱو ١)	—	(ختم ٿيل)
١٢	ٿڌا چپ (ڪهاڻيون)	ايشور چندر	٤٠/-
١٣	واديون وڻجارن جون (سفرنامو)	الطاف شيخ	(ختم ٿيل)
١٤	٣٠ سالن جون چونڊ ڪهاڻيون (ڀاڱو ٢)	—	(ختم ٿيل)
١٥	بندر بازاريون (سفرنامو)	الطاف شيخ	(ختم ٿيل)
١٦	شڪليون (خاڪا)	عبدالقادر جوڻيجو	(ختم ٿيل)
١٧	يادگار ڪهاڻيون	مختلف ڪهاڻيڪار	(ختم ٿيل)
١٨	لين دنيا جون ڪهاڻيون	وليرام ولڀ	(ختم ٿيل)
١٩	عظيم ڪهاڻيڪارن جون عظيم ڪهاڻيون	—	(ختم ٿيل)
٢٠	دل اندر درياءَ (ڪهاڻيون)	مدد علي سنڌي	(ختم ٿيل)
٢١	دل جو بندر (ناول)	اڻورل آئيونس/نصير اعجاز	(ختم ٿيل)
٢٢	رهيل قرض (ڪهاڻيون)	ظفر حسن	(ختم ٿيل)
٢٣	درد جي خوشبو (ناول)	قاضي خادم	(ختم ٿيل)
٢٤	ڪنهن سان سور سليان	مرتب: فيروز احمد	(ختم ٿيل)
٢٥	فڪر جي آزادي	اسٽيفن زويگ/ابراهيم جويو	(ختم ٿيل)
٢٦	سنهنجو ساگر، منهنجو ساحل (سفرنامو)	الطاف شيخ	(ختم ٿيل)
٢٧	غلامن جو ٻيڙو (ناول)	ايرڪ ڪاربر/دوست محمد پيني	(ختم ٿيل)
٢٨	سي ٿي جوين ڏينهن (سفرنامو)	الطاف شيخ	(ختم ٿيل)

۲۹. عاشي(ناول) هينري رائيڊر هئگرڊ/فضل احمد بچاڻي ۷۵/-

۳۰. مي پوڙهون ر کمن ماجهه سين (سفرنامو) الطاف شيخ (ختم ٿيل)

۳۱. سڌارٿ (ناول) هرمن هيس/فضل احمد بچاڻي ۲۰/-

۳۲. جهان رس (ڪهاڻيون) الطاف شيخ (ختم ٿيل)

۳۳. روح جي ڳولا (ناول) مترجم: فضل احمد بچاڻي (ختم ٿيل)

۳۴. درد جا ڏينهن، درد جون راتيون طارق اشرف (ختم ٿيل)

۳۵. سانباهو سمونڊ جو (سفرنامو) الطاف شيخ ۵۰/-

۳۶. سورج هوندي مرجهايل(ڪهاڻيون) نجم عباسي ۳۰/-

۳۷. آسيه (ناول) هينري رائيڊرهئگرڊ/فضل احمد بچاڻي (ختم ٿيل)

۳۸. قلندر (ڪهاڻيون) قرت العين حيدر/مدد علي سنڌي (ختم ٿيل)

۳۹. الطاف شيخ جي نوٽبڪ تان الطاف شيخ (ختم ٿيل)

۴۰. سزا جا سڪ آسڪر وائلڊ/فضل احمد بچاڻي (ختم ٿيل)

۴۱. بهترين سفرناما الطاف شيخ (ختم ٿيل)

۴۲. للڪار(ڪهاڻيون) نجم عباسي (ختم ٿيل)

۴۳. ٽڪل سربت(ڪهاڻيون) البرتوموراويا/ولمرام ولب (ختم ٿيل)

۴۴. لنڊن تائين لفٽ (ڪهاڻيون) الطاف شيخ (ختم ٿيل)

۴۵. تصويرجو خون آسڪروائلڊ/فضل احمد بچاڻي (ختم ٿيل)

۴۶. حليم شو حليم بروهي (ختم ٿيل)

۴۷. ٻارن جون آکاڻيون الطاف شيخ (ختم ٿيل)

۴۸. سپون خليل جبران/فضل احمد بچاڻي (ختم ٿيل)

۴۹. سفريورپ جي ڊائري(سفرنامو) قاضي عبدالمجيد عابد (ختم ٿيل)

۵۰. آزادي خاطر (ڪهاڻيون) مرتب: فيروز احمد ۳۵/-

۵۱. چانديءَ جون تارون (ڪهاڻيون) ماهتاب محبوب (ختم ٿيل)

۵۲. مس سدا بهارچنبيلي (ناول) الطاف شيخ (ختم ٿيل)

۵۳. پيار ڪهاڻي (ناول) نجم عباسي (ختم ٿيل)

۵۴. نيگروعشق ۽ بغاوت ڪرسٽوفرنڪول/نصيراعجاز (ختم ٿيل)

۵۵. شرم ٻولي (ناول) گوبند سالهي (ختم ٿيل)

۵۶. اڪي ايٿن هياس (جلد ۱) فضل احمد بچاڻي (ختم ٿيل)

۵۷. پره کان پهرين (ڪهاڻيون) ماهتاب محبوب (ختم ٿيل)

٠٥٨	بلنديون (ناول)	نجم عباسي	(ختم ٿيل)
٠٥٩	رڃ ۽ ڀاڇا (ناول)	موهن ڪلپنا	(ختم ٿيل)
٠٦٠	مون توکي پيار ڪيو (ڪهاڻيون)	پوپٽي هيراننداڻي	(ختم ٿيل)
٠٦١	اُڀ ڙڳي اولاڻا (ڪهاڻيون)	علي بابا	(ختم ٿيل)
٠٦٢	شاهه لطيف جي شاعري (جلد II)	تنوير عباسي	(ختم ٿيل)
٠٦٣	اُڀ کهوٽ ته نشا ٿيو ٿي (سفرنامو)	لوڪرام ڏوڏيجا	(ختم ٿيل)
٠٦٤	موهن جو دڙو (ناول)	علي بابا	(ختم ٿيل)
٠٦٥	ادو عبدالرحمان (ڪهاڻيون)	امر لعل هنگوراڻي	١٢/-
٠٦٦	ڌرتي روشن آهي (ڪهاڻيون)	آغا سليم	٤٠/-
٠٦٧	دارون هن ديواني جو (ڪهاڻيون)	نجم عباسي	(ختم ٿيل)
٠٦٨	پيغامبر	خليل جبران/ستار	(ختم ٿيل)
٠٦٩	همه اوست (ناول)	آغا سليم	٣٥/-
٠٧٠	اداس واديون (ڪهاڻيون)	حميد سنڌي	(ختم ٿيل)
٠٧١	آئيني جي اکيان	١٧ ساهتڪار	١٢/-
٠٧٢	چنڊ چنبيليءَ ول (شاعري)	شيخ اياز	(ختم ٿيل)
٠٧٣	لهر لهر زندگي (ڪهاڻيون)	ماهتاب محبوب	(ختم ٿيل)
٠٧٤	اڻون ماڻهو (ڪهاڻيون)	سراج	٢٥/-
٠٧٥	پيرن ننڊيا ناول	آغا سليم	(ختم ٿيل)
٠٧٦	اکين ايڻن هياس (جلد ٢)	فضل احمد بچاڻي	٢٥/-
٠٧٧	رڻ تي رم جهم (شاعري)	شيخ اياز	٥٠/-
٠٧٨	وات وينڌي	علي احمد بروهي	(ختم ٿيل)
٠٧٩	مڪليءَ کان ملاڪا تائين (سفرنامو)	الطاف شيخ	(ختم ٿيل)
٠٨٠	ڪهاڻي جو قافلو	نجم عباسي	(ختم ٿيل)
٠٨١	ساهيوال جيل جي ڊائري	شيخ اياز	٦٠/-
٠٨٢	سنگاپور وينڌي وينڌي (سفرنامو)	الطاف شيخ	(ختم ٿيل)
٠٨٣	چنڊ جا تمنائي (ڪهاڻيون)	آغا سليم	(ختم ٿيل)
٠٨٤	ڀڳت سنگهه کي ڦاسي	شيخ اياز	(ختم ٿيل)
٠٨٥	ست يوگوسلاويائي آکاڻيون	جڳت آڏواڻي	١٠/-
٠٨٦	ست ڪشميري آکاڻيون	اختر محمد دين/ايشور چندر	١٢/-

٨٧.	ٻن ڄڻ ۽ چنڊ (شاعري)	آغا سليم	٢٠/-
٨٨.	ڪوالالمپور ڪجهه ڪوهه (سفرنامو)	الطاف شيخ	(ختم ٿيل)
٨٩.	ڪير ٿو ڪن ڪري (شاعري)	شيخ اياز	(ختم ٿيل)
٩٠.	سڏن مٿي سڏڙا	علي احمد بروهي	(ختم ٿيل)
٩١.	گانڌي	لوئي فشر/نجم عباسي	(ختم ٿيل)
٩٢.	ٻگل ڪنهڙاليون	خليل جبران/عبدالله الفائز	٢٥/-
٩٣.	ماستر هرٻام جو بئنڪاڪ وڃڻ....	الطاف شيخ	(ختم ٿيل)
٩٤.	ڪي جو ٻيجل ٻوليو (شاعري)	شيخ اياز	(ختم ٿيل)
٩٥.	سرهي سرهي سار (سفرنامو)	ماهتاب محبوب	(ختم ٿيل)
٩٦.	خط، انٽرويو ۽ تقريرون (ڀاڱو I)	شيخ اياز	(ختم ٿيل)
٩٧.	دنگيءَ منجهه درياهه (سفرنامو)	الطاف شيخ	(ختم ٿيل)
٩٨.	ڏيئا تيل ڦليل جا	علي احمد بروهي	(ختم ٿيل)
٩٩.	راج-گهاٽ تي چنڊ (شاعري)	شيخ اياز	(ختم ٿيل)
١٠٠.	موتي جي مهراڻ جا	مرتب: فيروز احمد	(ختم ٿيل)
١٠١.	تلاش (ناول)	نجم عباسي	(ختم ٿيل)
١٠٢.	لڙهيو سج لڪن ۾ (شاعري)	شيخ اياز	(ختم ٿيل)
١٠٣.	ڏاهي جهرڪي ۽ ٻيون آکاڻيون	الطاف شيخ	(ختم ٿيل)
١٠٤.	مرڻ مون سين آهه (ناول)	سراج	٦٠/-
١٠٥.	پڙاڏو سوئي سڏ (ناول)	سراج	٥٠/-
١٠٦.	رات وڃ ۾ (ناول)	برينٽ هيلمبڊي/فضل احمد بچاڻي	٢٠/-
١٠٧.	ٻڙ جي ڇانوَ اڳي کان گهاٽي (شاعري)	شيخ اياز	(ختم ٿيل)
١٠٨.	اڪ سور (ناول)	رابندر ناٿ ٽئگور	٥٠/-
١٠٩.	جت جر وهي ٿو جال (سفرنامو)	الطاف شيخ	(ختم ٿيل)
١١٠.	رلي ڪوٽ جو خزانو (ڪهاڻيون)	امر جليل	٤٠/-
١١١.	ماسترياڻي (ناول)	مترجم: نجم عباسي	(ختم ٿيل)
١١٢.	آڪن ڦيرا ڦليا (شاعري)	شيخ اياز	(ختم ٿيل)
١١٣.	منهنجي دنيا، هيڪل ويڪل (ناول)	سراج	(ختم ٿيل)
١١٤.	رڻ ۽ رڄ جو اتهاس (ڪهاڻيون)	نورالهديٰ شاهه	٥٠/-
١١٥.	انقلابي ماءُ (سوانح حيات)	مترجم: آزاد قاضي	(ختم ٿيل)

نيو فيلڊس طرفان غلام نبي مغل جا جلد ايندڙ ڪتاب

اوڙاهہ (ناول)

سراج جي ناولن کان پوءِ تاريخ جي پس منظر ۾ لکيل هڪ اهڙو ناول جنهن ۾ سنڌين کي پنهنجي بقا لاءِ روزانو سوين جوڏا قربان ڪرڻا پوندا هئا. پنهنجا اباڻا ڪک ڇڏڻا پيا، دربدر جون ٺوڪرون کائيندا پيون. پنهنجون عزتون اکين اڳيان لٽجنديون ڏسي بيوسيءَ جي عالم ۾ سواءِ رت جا ڳوڙها ڳاڙڻ جي ڪجهہ بہ نہ ڪري پئي سگهيا. موت سنڌين سان پاڇي وانگر هر وقت گڏ هوندو هو. ڪابہ جاءِ سنڌين لاءِ محفوظ نہ رهي هئي. اهڙين حالتن ۾ جڏهن سنڌين متحد ٿي يڪراءِ فيصلو ڪيو تہ......

سٺ سٺر اسي

(ڪهاڻين جو مجموعو)

نيو فيلڊس طرفان شيخ اياز جا ايندڙ ڪتاب

جَر- ڏيئا جهمڪن

پن ڇڻ پڇاڻان